

Howard S.
BECKER

Sosyal Bilimcilerin Yazma Çilesi

Yazımın Sosyal Organizasyonu Kuramı

Türkçe Söyleyen : Şerife Geniş

HOWARD S. BECKER

Sosyal Bilimcilerin Yazma Çilesi

(Yazımın Sosyal Organizasyonu Kuramı)

Writing for Social Scientists: How to Start and Finish Your Thesis, Book, or Article

Türkçe Söyleyen: Şerife Geniş

Writing for Social Scientists: How to Start and Finish Your Thesis, Book, or Article, 2nd Edition By Howard S. Becker
Licensed by The University of Chicago Press, Chicago, Illinois, U.S.A

© 1986, 2007 by The University of Chicago. All rights reserved.

Heretik Yayınları: 2 ˘Howard S. Becker Dizisi: 1
ISBN: 978-605-86008-2-9
©2013 Heretik Yayıncılık
Tüm hakları saklıdır. Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa fotokopi, film, vb elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.
1. Baskı 2013, Ankara

Yayına Hazırlayan: Levent Ünsaldı
Türkçe Söyleyen: Şerife Geniş
Redaksiyon: Barış Bakırlı-Süveyda Çıttır
Dizgi: İsmet Erdoğan
Kapak: Gabrielle Gautier Ünsaldı - Ali İmren

Heretik Yayıncılık
Meşrutiyet Mahallesi, Konur sokak, 14/22, Kızılay-Ankara
Tel: (312) 418 52 00 ˘ Faks: (312) 418 50 00 ˘
Email: info@heretikyayin.com
Web: www.heretikyayin.com
e-mail: info@heretikyayin.com

Tarcan Matbaacılık Yayın San
Zübeyde Hanım Mah. Samyeli Sok. No: 15. İskitler-Ankara
Tel: 0312 384 34 35

İçindekiler

Türkçe Baskısına Takdim 7
2007 Baskısına Takdim 13
1986 Baskısına Takdim 15
1) Lisansüstü Öğrenciler İçin Temel İngilizce 23
2) Persona ve Otorite 51
3) Tek Doğru Yol 69
4) Kulağına Göre Düzeltme 95
5) Bir Profesyonel Gibi Yazmayı Öğrenmek 121
6) Risk 143
7) Yaptığınız İşi Görücüye Çıkarmak 159
8) Literatür Karşısında Dehşete Düşmek 175
9) Bilgisayarla Yazmak 191
10) Son Söz 219
Kaynakça 233

Howard S.Becker (1928-...)
Amerikalı sosyolog, Chicago Illinois doğumlu. Chicago Üniversitesinde öğrenimini gördü. Standford Üniversitesinde öğretim üyeliği yaptı ve çeşitli araştırmalarda bulundu. Ardından sırasıyla Evanston, Illionis ve North Western Üniversitelerinde "Sosyoloji ve Kentsel İlişkiler" dersleri verdi. "Marjinal gruplar" ve "alt kültürler" üzerine katılımcı gözlem tekniğini kullanarak yaptığı çalışmalarla 1950'li ve 1960'lı yıllarda sembolik etkileşimci yaklaşımın en önemli figürlerinden biri haline geldi. Chicago ekolünden, özellikle Herbert Blumer ve Everett Hughes gibi sosyologlardan etkilenmiştir. Howard S. Becker aynı zamanda bir caz sanatçısıdır. 1960'lı yılların caz kulüplerindeki "marihuana tüketimi pratikleri" üzerinden "sapkınlık" meselesini maharet ve yetkinlikle tartışmıştır. Bu minvalde kaleme aldığı, 1963'te yayınlanan *Outsiders* [Hariciler-Ötekiler] adlı eseri etiketleme kuramının en itibarlı kurucu saha araştırmalarından biridir.

Becker'ın diğer temel eserlerinden bazıları ise şunlardır:
Boys in White (1961), *Outsiders* (1963), *Making the Grade* (1968), *Art Worlds* (1982), *Tricks of the Trade* (1998), *Telling About Society* (2007).

***Heretik*'te yayına hazırlanmakta olan kitapları:**
Outsiders (1963)
Tricks of the Trade (1998)
Telling About Society (2007)

TÜRKÇE BASKISINA TAKDİM

Türkiyeli akademisyenler ve öğrenciler için bu kitaba bir önsöz yazıyor olmaktan dolayı çok mutluyum. İzleyen bölümlerde de bahsedeceğim üzere, bu kitabı öğrencilerim (ve aynı zamanda pek çok meslektaşım) herhangi bir akademik metni yazmaya başlarken ve bu metin üzerinde çalışmaya devam ederken inanılmaz sıkıntılar çektikleri için yazdım. Yazabilmek, onlara sanki başarması imkânsız bir şeymiş gibi geliyordu. Zorlu çalışmalarının ürünlerinden tatmin olmuyorlardı. Ortaya koydukları şeyleri arkadaşlarının ve özellikle de hocalarının beğenmeyeceklerinden çekindikleri için, yazdıklarını birilerine göstermekten korkuyorlardı. Bu korkuları çok iyi tanıyordum; çünkü aynı korkuları ben de yaşamıştım. Bu kitap, uzun yıllar boyunca akademik metinler yazarak, sosyal bilimler öğrencilerine ders vererek ve yardım arayışındaki insanlara bir tür amatör terapi sunarak derlediğim fikirleri içermektedir.

İnsanlara yazarken karşılaştıkları sorunların, onların kişisel zaaflarından, gerektiği kadar çok çalışmamalarından, yeteri kadar yetenekli olmamalarından ya da bu sıkıntılara yol açtığını düşündükleri diğer benzeri kişisel kusurlardan kaynaklanmadığı mesajını vermeye çalışıyorum. Onlara C. Wright Mills'in söylediklerini, yani bu bağlama en uygun düşen ifadeyle, kişisel

sorunların gerçekte toplumsal organizasyon sorunları olduğunu hatırlatıyorum. Kısacası, beceriksiz olduğunuz için değil, içinde bulunduğunuz ve bu sıkıntıları deneyimlediğiniz toplumsal organizasyon bunları yarattığı için siz bu sorunları yaşıyorsunuz.

Toplumsal organizasyon bir şeyleri yapmalarını talep edip sonra da o şeyleri yapmaya çalıştıklarında karşılarına engeller çıkararak akademik yazarların karşılaştıkları sorunlarla karşılaşmalarına neden olur. "Toplumsal organizasyon" derken kast ettiğim şey, kötü şeyler yapan belli kişiler değil, insanların bir şeyler yapmak için birlikte çalıştıkları durumlardır. Bu şekilde birlikte çalışmanın kişilerden ödün vermelerini talep ettiği gerçeği her zaman doğrudur. *Eğer* insanlar bir işi tamama erdirmek için başkalarının kendileriyle işbirliği yapmalarını istiyorlarsa o zaman söz konusu işi tam olarak kendi istedikleri gibi yapamazlar. *Eğer* yapılacak iş, bir grubun -öğrencilerin- başka bir grubun -hocaların- onlara öğretebileceklerini öğrenmekse o zaman işin içinde olan herkes, başka bir durum söz konusu olsaydı muhtemelen yapmak istemeyecekleri şeyleri yapmak zorunda kalacaktır. Belki mükemmel tasarlanmış bir organizasyonda herkes, gerçekten yapmak istediğini yapacak ve en çok arzuladığı mükâfatlara ulaşacaktır. Ama ne yazık ki gerçek hayatta böyle organizasyonlar yoktur. Kendimizi içinde bulduğumuz organizasyonlarda -bu örnekte okullarda- bu kurumları yöneten kişiler, sıklıkla koşulların gerçekte yapmak istedikleri işi yapmalarına engel olan şeyleri dayattığı gerçeği ile karşı karşıya kalırlar. Her bir öğrencinin tek tek eğitilebilmesi çok pahalıdır -bunu yapabilmek için pek çok hocanın fazla mesai harcaması gerekir. Bunun yerine okullar öğrencilerin eğitimi için gerekli olan bilgiyi, bu bilginin bir kısmını öğrencilerin kendilerinin sağlamak zorunda olduğu gruplara ("sınıflara") dağıtırlar. Ancak, bu durumda da bütün öğrencilerin öğrenmeleri istenilen bilgilerin tümünü öğrenip öğrenmedikleri bilinemediği için, hocalar öğrencilerini ne öğrendiklerini anlamak amacıyla sınava tabi tutarlar. Öte yandan, hocalar öğrencilerinin öğrenmelerini istedikleri şeyi doğru bir

şekilde ölçebilecek bir sınav geliştirmenin imkânsız olduğunu da görürler. Öğrenciler ise anlaşılır bir şekilde hocalarının öğrenmelerini istedikleri şeylerden daha ziyade, sınavı geçmeleri için gerekli olan şeyleri öğrenirler.

Seneler önce Amerikalı sosyal bilim öğrencilerine ders verirken biriktirdiğim deneyimlere dayanarak yazdığım bu kitaptaki gözlemlerin çoğu şüphesiz eskimiştir. Burada söylediklerim (öğrenci, araştırmacı ya da hoca olarak) çalıştığımız toplumsal organizasyonların bizden talep ettiklerine dair güncel detayları içermemektedir. Öte yandan, hiçbir kitabın şimdiki zaman hakkında kati bir bilgiye sahip olamayacağı da kuşku götürmez bir gerçektir; çünkü kitabın basıldığı ve elinize ulaştığı anda, zaten söz konusu edilen şeyler hâlihazırda değişmiştir. Üniversiteler son otuz yılda muazzam bir dönüşüm yaşadılar. Bazı açılardan bakıldığında eskisinden çok daha fazla birbirine benzemeye başladılar. Bu durum özellikle uluslararası düzeyde geçerlidir. 1980'lerde yazdığım bu kitap, dünyanın farklı yerlerinde söz konusu olan üniversite hayatının gerçekliğini artık yansıtmamaktadır.

Yazmak konusunda bugün yaşadığımız sorunları nasıl kavramamız gerektiğine dair bir kaç tavsiyede bulunacağım. Eğitim dünyası nasıl değişti ve akademik yazarlar olarak bizim çözmek zorunda olduğumuz yeni sorunlar nelerdir?

Öncelikle, yönetsel (*managerial*) adını verebileceğimiz bir bakış açısı, bütün eğitim kurumlarına hâkim olmaya başladı. Bundan kastım, üniversiteleri ve diğer eğitim kurumlarını idare eden yöneticilerin -üniversite rektörlerinin ve diğerlerinin- artık kendilerini dünyanın geri kalanına başarılı bir operasyonu rakamlar eşliğinde kanıtlamak zorunda olan "şirket yöneticileri" gibi görmeye başladıklarıdır. Büyük ikonolast (put kırıcı) iktisatçı Thorstein Veblen, neredeyse yüzyıl önce bu konuda -belki de detayları bakımından araştırma monografisinden daha ziyade masala benzeyen- bir kitap yazmıştı. Veblen, *The Higher Lear-*

ning in America: A Memorandum on the Conduct of Universities by Business Men başlıklı kitabında, küçümseyen bir dille iş dünyasının ileri gelenlerinden söz eder. Bu iş adamları (Veblen bunları söylerken aklmda Chicago Üniversitesi'nin kurulması için gerekli parayı sağlayan John D. Rockefeller vardı), "Bilgelik Kaptanlarını" (yeni kurulan bu üniversitenin yöneticisi olan William Rainey Harper gibi kişileri) işe almışlar ve yatırımlarının elle tutulur çıktılar ürettiğini görmek istemişlerdir. Elle tutulur çıktılar, ölçülebilir rakamlar anlamına gelmekteydi. Aradıkları şey de öğrencilerin başarı ortalamaları ve mezuniyet oranları gibi görünür çıktılardı. Şüphesiz, bütün bu ölçülebilir çıktıların, yüzeysel de olsa en azından rasyonel ve gerekçelendirilebilir bir yolla elde edilmesi gerekiyordu. Modern üniversiteye özgü sınav, notlandırma, kredilendirme sistemleri ve benzeri diğer bütün aygıtlar böylece yaratılmış oldu.

Bugün gelinen aşamada bu sistem, kötü bir nama sahip Shangai Dünya Üniversiteleri Akademik Sıralaması'nda ve çeşitli ulusal sıralama sistemlerinde cisimleşen "saygınlık ve şöhret" için uluslararası bir rekabet ortamı yarattı. Bu tür akademik sıralamaların inandırıcı olabilmesi için, ölçüler inşa etmek ve düzenli olarak bu ölçülere dair veri toplamak zorundasınız. Bütün bu sıralama sistemlerinin tespit ettiklerini iddia ettikleri akademik kalitenin yaygın ölçülerinden biri de üniversite öğretim üyelerinin yayımladığı akademik makalelerin sayısıdır. Üniversiteler bu sıralama sistemlerindeki yerlerini yükseltmek için acımasız bir yarış içine girmişlerdir; çünkü üniversitelerin alacağı mali destek yanı sıra daha fazla sayıda araştırma projesine fon bulabilme, başarılı araştırma projeleri yazabilecek öğretim üyelerini ve ümit vaat eden lisansüstü öğrencilerini kendine çekebilme yetenekleri de belli ölçüde bu tür sıralamalardaki performanslarına bağlıdır.

Bu tür bir sistem öğretim üyelerinin üzerinde akademik yayın yapmak konusunda büyük bir baskı yaratmaktadır. Ayrıca yayınların değerlendirilmesinde dikkate alman tek ölçü, daha önemli ama ölçülmesi daha zor olan nitelik, yaygın etki ve an-

cak gelecekte görülebilecek olan tarihsel önem değil niceliktir. Sıralamaların uluslararasılaşmasının talihsiz sonuçlarından biri, İngilizce dergilerde yayın yapmanın en büyük ayrıcalık göstergesi olarak standartlaşması olmuştur. Böylece, öğretim üyelerinin üretkenliği sıralandığında İngilizce makaleler diğer dillerde, özellikle de akademisyenin kendi ülkesinin dilinde yazılmış makalelerden daha fazla "puan" alırlar. Bu durum ise özellikle kariyer sahibi olabilmek için başarılı bir yayın listesine sahip olmak zorunda olan genç akademisyenlere, eğer farklı başarıları da ödüllendiren başka bir değerlendirme sistemi olması durumunda karşılaşmayacakları yazma sorunlarını dayatır.

Bu tarz bir değerlendirme sistemine maruz kalan farklı akademik disiplinlerdeki öğrenciler ise bu ölçüler çerçevesinde şekillenecek bir geleceği çok kolaylıkla görebildikleri ve öğretim üyesi olduklarında ya da olmak istediklerinde kendileri de büyük ihtimalle bu ölçüler çerçevesinde değerlendirilecekleri için, bütün mantıklı insanların yapacağı şeyi yaparlar: Hâlihazırda çalıştıkları ya da iş başvurusunda bulunacakları üniversitenin "saygınlığına" katkıda bulunma potansiyeli olan araştırmalar ve yayınlar yapmaya çalışırlar.

Bütün bunlar makalelerin yazarların ölçülebilir bir kariyer inşa etme becerilerine nasıl katkıda bulunacağı kaygısıyla yazıldığı bugünkü akademik ortamı şekillendiren bazı olumsuzlukların ortaya çıkmasına yol açar. Ayrıca, bir akademisyenin kıyınetine dair oluşacak kanıyı etkileyen ölçülerden biri yayınlarına ne sıklıkla atıf yapıldığı olduğu için, yazarlar "atıf yapılabilirliklerini" arttıracağını düşündükleri şekillerde yazarlar: Örneğin yazdıkları makalelerin başlıklarında ve giriş paragraflarında moda olan konulara yapabilecekleri kadar çok sayıda gönderme yaparlar.

Üniversitelerin örgütlenme biçimlerinin yazarların çözmesi gereken sorunları ve dolayısıyla da yazarların çalışmalarını yaparken ve yazarken karşılaştıkları sıkıntıları nasıl yarattığına dair bu örnek olası örneklerden sadece bir tanesidir. Akademik dün-

ya değişmeye devam ettikçe -sırasıyla öğrenci, genç ve sonrasında da kıdemli akademisyen olarak- hepimizin yer aldığı bu organizasyonlar yeni yazma sorunları yaratacaklardır. Bu sorunlar için kendimizi suçlamak yerine, onları şu an içinde olduğumuz çevrenin bize dayattığı ve baş etmek zorunda olduğumuz koşullar olarak görmeliyiz.

Howard S. Becker

San Francisco, 2013

2007 BASKISINA TAKDİM

Bu kitabın ilk versiyonunu 1980'lerin başında yazdım. Birkaç yıldır lisansüstü öğrencilerine akademik yazım dersleri veriyordum. Bu deneyim bana üzerinde düşünülebilecek çok şey ve anlatılabilecek pek çok hikâye kazandırdı. Bu hikâyeler genellikle yazarken karşılaştığımız sorunların nedenlerine, bu sorunlardan kaçınabilmenin ya da bu sorunları göreceleştirebilmenin yollarına yönelik konularda bir kıssadan hisse ya da küçük bir ders içermekteydi. Bu kitabın birinci bölümünün bir dergide yayımlandıktan ve biraz tartışma yarattıktan sonra, bir kitaba başlangıç noktası teşkil edebileceğini gördüm. Kitabın geri kalanı ise neredeyse kendi kendini yazdı.

Kitabı faydalı bulan okurlardan aralıksız gelen mektupları hiç beklemiyordum. Aslında sadece faydalı bulunmuş da değil. Okurların bazıları kitabın hayatlarını kurtardığını söylüyorlardı. Bu söyledikleri kitabın insanlarda yarattığı terapi etkisini gösteren bir kanıttan ziyade, yazamamanın sebep olduğu sıkıntının büyüklüğünü ifade eden bir şeydi. Okurların pek çoğu kitabı ciddi sorunlar yaşayan arkadaşlarına verdiklerini yazmışlardı. Öğrenciler, hocalar ve araştırmacılar olarak içerisinde yazdığımız akademik çevrelerde kaderimizin talep edilen üslupta yazma kabiliyetimize ne ölçüde bağlı olduğunu düşündüğümüzde bu durum şaşırtıcı değildir. Bunu yapamadığınız zaman kendinize olan güveniniz zayıflar. Bu ise bir sonraki yazma işini daha da zorlaştırır. Sonunda farkında olmadan bir çıkmazın içine düşer-

siniz. Dolayısıyla, bu güçlükleri yeni bir bakış açısı ile ele alma olanaklarını tavsiye eden bu kitap insanlara umut verdi ve en azından bazılarının içine düştükleri döngüyü tersine çevirmelerine yardımcı oldu.

Kendi alanım olan sosyolojinin çok uzağındaki disiplinlerde çalışan insanlardan gelen teşekkürlere de hazırlıklı değildim. Kitapta yer alan analizlerin çoğu doğrudan ve herhangi bir mazeret öne sürmeden yazma sorunlarının kökenlerini ve bunların çözüm olanaklarını toplumsal organizasyonda bulan sosyolojik analizlerdi. Dolayısıyla, bana göre okurların "akademik" diye şikâyetçi oldukları, zor anlaşılan, neredeyse okunması imkânsız üslubu üreten özgül sorunların çoğu, nedensel savlar öne sürmek için gerekli kanıtlara sahip olunmadığı zamanlarda bu tür savlar öne sürmekten kaçınma isteği gibi belirgin sosyolojik kaygılardan kaynaklanmaktadır (bu konu Bölüm 1'de ele alınmaktadır). Pek çok başka alanda (sanat tarihi, iletişim, edebiyat gibi -uzun ve şaşırtıcı bir listeydi-) çalışan insanların da benzer sorunlar yaşadığını fark ettim. Kitabı yazarken onları hiç düşünmemiştim. Fakat öyle görünüyordu ki mektup adresini bulmuştu.

Kitabın ilk baskısından beri çok şey değişmedi, tabi bazı istisnalar hariç. Bu durumda, değişenler hakkında ve bunların yazarlar olarak bizi nasıl etkileyeceğine dair bir şeyler söylemek iyi bir fikirmiş gibi göründü. En büyük değişimler bu kitabı yazmaya başladığımda hayatımıza yeni yeni girmekte olan bilgisayar yazılım programları alanında yaşandı. Bu değişimlerden iyimser bir ruh haliyle 9. Bölüm'e yaptığım eklemelerde bahsediyorum. 10. Bölüm'de ele aldığım üniversitelerin ve akademik hayatın organizasyonuna dair söyleyeceklerim ise daha az iyimser. Yaptığım eklemelerin yazma kaygılarınızı azaltma noktasında faydalı olmasını umuyorum.

Howard S. Becker

San Francisco, 2007

1986 BASKISINA TAKDİM

Birkaç sene önce, Northwestern Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde, lisansüstü öğrencilerine akademik yazım üzerine bir seminer dersi vermeye başladım. Birinci bölümde de belirtileceği üzere, kendimi o kadar çok insana özel ders verirken ve terapi yaparken buldum ki hepsiyle aynı anda uğraşmanın daha ekonomik olduğu kanısına vardım. Bu deneyim öylesine ilginçti ve bu ders benzeri bir şeye ihtiyaç olduğu o kadar açıktı ki bu tecrübemden bahsettiğim bir makale (bu kitabın ilk bölümünü) yazdım. Makaleyi çoğunluğunu dersimi almış öğrencilerin ve bazı arkadaşlarımın oluşturduğu bir grup insana gönderdim. Bu kişiler makaleyi okuduktan sonra, faydalı olacağını düşündükleri başka konular da tavsiye ettiler. Ben de yazmaya devam ettim.

Bu faydalı tepkileri arkadaşlarım ve meslektaşlarımdan -özellikle de sosyolojide olanlardan- bekliyordum. Fakat makaleyi bir arkadaşından ya da herhangi başka bir şekilde edinen ve yararlı bulan hiç tanımadığım insanların ülkenin dört bir yanından yazdıkları mektupları açıkçası beklemiyordum. Bazı mektuplar çok duygusaldı. Mektupları gönderenler yazarken çok büyük sıkıntılar çektiklerini ve sadece makaleyi okumanın bile kendilerine yazmayı yeniden deneme cesaretini verdiğini söylüyorlardı. Bazen hiç tanımadıkları birinin kendi sahip oldukları korkuları

ve kaygıları nasıl olup da bu kadar kesin ayrıntılarla tarif ettiğini merak ediyorlardı. Yazmış olduğum makaleyi beğenmiştim, ama çok iyi olmadığını da biliyordum. Gerçekten de içindeki somut tavsiyelerin çoğu, İngilizce kompozisyon derslerinde ve kitaplarında rastlanabilecek türden, sıradan şeylerdi. Sanırım okurlarım makaleyi çok yerinde ve faydalı buldular. Çünkü C. Wright Mills'in (1959, 8-11) "dönemin şartlarının dayattığı kişisel kaygılar" ile "toplumsal yapıyı açığa çıkaran kamusal meseleler" arasında yaptığı ayrıma benzer şekilde, özgül kişisel sorunları değil, akademik hayatın ortak yapısal sorunlarını inceliyordum. Daha somut söylemek gerekirse makale, sosyolojik yazımın sorunlarıyla uğraşıyordu (nihayetinde ben bir sosyologum). Ama mektuplar sanat tarihinden bilgisayar mühendisliğine uzanan çeşitlilikte, farklı alanlarda çalışan insanlardan geliyordu.

Her ne kadar söylediklerim bu çeşitlilikteki bir gruba faydalı göründüyse de bütün bu disiplinler hakkında onların yaşadığı özgül zorluklara dair bilgece konuşacak kadar şey bilmiyordum. Dolayısıyla, özellikle sosyolojide toplum hakkında yazarken karşılaştığımız özgül sorunlara odaklandım ve uyarlama işini de diğer alanlardaki okurların kendilerine bıraktım. Sosyoloji klasiklerinin pek çoğu entelektüel dünyanın geneline mal olduğu için bu uyarlamayı yapmak kolay olmalı. Sözgelimi Durkheim, Weber ve Marx, Amerikan Sosyoloji Derneği'nden daha geniş bir kitleye hitap etmektedir.

Yazma hakkında hâlihazırda çok sayıda mükemmel kitap var [bkz. Strunk and White (1959), Gowers (1954), Williams (1981)]. Bunların bazılarını dersimi verirken okudum. Ama o zamanlarda "kompozisyon kuramı" diye bir araştırma alanı olduğunu bilmiyordum. Dolayısıyla, başkaları tarafından daha önce kullanılmış ve bu alanın yazınında tartışılmış olan fikirleri ve yöntemleri keşfettim. Geçen zaman içinde bu cehaletimi gidermeye ve metin boyunca okurları bu ayrıntılı tanımlara yönlendirmeye çalıştım. Kompozisyon üzerine kaleme alınmış pek çok kitap, yazarken, özellikle de akademik yazımda, yapılan

yaygın hatalar üzerine mükemmel tavsiyeler içermektedir. Bu kitaplar yazarları, edilgen cümle yapısına, laf kalabalığına, daha kısa ifadeler kullanmaktansa uzun cümleler kurmaya ve diğer yaygın hatalara karşı uyarırlar. Hatalarınızı nasıl bulacağınıza ve gidereceğinize dair somut, kesin tavsiyeler verirler. Başka yazarlar da [bkz. Shaughnessy (1977), Elbow (1981) ya da Schultz (1982)] bu sorunlara değinirler -zaten bunlara değinmeden yazmak hakkında konuşmak neredeyse imkânsızdır-. Fakat bu yazarlar bir adım daha ileri giderek yazmanın kendisinin neden bu kadar büyük bir sorun olduğunu incelerler. Size insanı paralize eden, çalışmanızı başkalarına okutma korkusundan nasıl kurtulacağınızı öğretirler. Yıllarca lisans öğrencilerine yazma üzerine ders vermiş olmanın getirdiği deneyim, bu yazarların verdikleri tavsiyelerin somutluğunda ve sonuçtan ziyade yazma sürecine daha çok dikkat etmelerinde kendini gösterir. Yazma üzerine en iyi araştırmalar [bkz. Flower (1979) ve Flower ve Hayes (1981)] yazma sürecini inceler ve yazmanın bir düşünme biçimi olduğu sonucuna varırlar. Eğer bu doğruysa yazarlara sıklıkla verilen tavsiye -önce düşüncelerini berraklaştır ve ancak ondan sonra bu düşüncelerini açık bir şekilde yazmaya çalış- yanlıştır. Bu çalışmaların sonuçları benim pratiğime ve öğretim anlayışıma belli ölçüde destek çıkmaktadır.

Her ne kadar, genellikle ve haklı olarak iş dünyasında, bürokraside ve akademide çalışan insanların da faydalanabileceğini söyleseler de kompozisyon hakkında yazılmış standart metinler, geleneksel olarak lisans öğrencilerine hitap ederler (bunda da şaşıracak bir şey yoktur, çünkü asıl pazar ve en yoğun ihtiyaç buradadır). Fakat (sosyolojide ve başka alanlarda) birlikte çalıştığım lisansüstü öğrencilerin ve akademisyenlerin hepsi birinci sınıf lisans öğrencilerine verilen İngilizce kompozisyon dersini almışlar ve çok muhtemeldir ki modern kompozisyon kuramlarını bilen ve yeni yöntemleri kullanan kişiler tarafından eğitilmişlerdir. Ama bunun onlara bir yardımı olmamıştır. Öğrenciyken etkin ve kısa cümle yapılarını tercih etmeleri, ardılların ve öncülleri-

nin uyumlu olduğundan emin olmaları ve benzeri faydalı şeyler kendilerine salık verilmiştir; ancak bu tavsiyelere kulak asmazlar. Daha iyi bir üslupla yazmalarına yardımcı olacak bu kitaplara başvurmazlar. Veyahut başvursalar bile büyük ihtimalle onlardaki işe yarar nitelikteki tavsiyeleri göz ardı ederler. Hatta meslektaşlarının düzenli olarak kendilerine yönelttikleri eleştirileri bile görmezden gelirler [bkz. Selvin ve Wilson (1984) ve Merton'm *Foreword to a Preface for an Introduction to Prolegomenon to a Discourse on a Certain Subject* (1969) başlıklı yazısının parodisi]. Bu kişilere yardımcı olmayı amaçlayan bir kitap, bu şekilde yazmamaları gerektiğini bildikleri halde *neden* böyle yazdıklarını anlamak zorundadır. Onlara sadece yanlışlarını ve bu yanlışları nasıl gidereceklerini göstermekle kalmamalı, aynı zamanda onları lisans öğrencisi oldukları durumdan, şu an içinde bulundukları çok farklı duruma taşımalıdır.

Lisans öğrencilerinin yazma konusundaki sorunları, onlardan daha üst seviyede bulunan akademisyenlerin sorunlarıyla aynı değildir. Lisans öğrencileri birkaç hafta zarfında, hakkında hiçbir şey bilmedikleri ve ilgilenmedikleri konular üzerine ve Shaughnessy'nin dediği gibi "bu işi yapmak için ücret almasaydı okumayı tercih etmeyecek olan" (1977, 86) bir okur için, kendi tercihlerine bırakılsa yazmayacakları kısa denemeler yazarlar. Bu öğrenciler ödevlerinde yazdıklarının hayatlarını çok da kayda değer bir şekilde etkilemeyeceğini bilirler. Öte yandan, sosyologlar ve diğer akademisyenler, hakkında çok şey bildikleri ve bildiklerinden katbekat fazlasıyla önemsedikleri konular hakkında yazarlar. Konuyla kendileri kadar ilgilendiğini umdukları kişiler için yazarlar. Akademisyenlerin profesyonel çalışma koşullarının onlara dayattığından başka takvimleri yoktur. Mesleki geleceklerinin hem yaşıtları hem de kendilerinden daha kıdemli olan meslektaşlarının, kendi yazdıkları hakkındaki olumlu ya da olumsuz görüşlerine bağlı olduğunu bilirler. Öğrenciler, kendileriyle yazmak zorunda oldukları şey arasına mesafe koyabilirler. Acemi ya da kıdemli olsun, akademisyenler bunu yapamaz. Bu

alana girerek bu işi baştan kabul etmişlerdir ve onu ciddiye almak zorundadırlar. Ciddiye aldıkları için de yazmak onları öğrencileri korkuttuğundan çok daha fazla korkutur (Pamela Richards bu korkuyu Bölüm 6'da tarif ediyor). Bu durum ise teknik sorunların çözümünü daha da zorlaştırmaktadır.

Giriş bölümündeki başlığa rağmen, ben lisansüstü öğrencilerinin kullanabileceği bir üniversite birinci sınıf İngilizce kompozisyon metni yazmadım. Yazarları gramer, sözdizimi ve diğer klasik konular hakkında benden çok daha fazlasını bilen ve daima daha fazlasını bilecek olan İngilizce kompozisyona dair klasik çalışmalarla rekabet edemem, etmeye de çalışmadım. Kitapta bu meselelerin bazıları çok kısa ele alınıyor. Bunun temel nedeni de sosyolojideki ve yakın disiplinlerdeki lisansüstü öğrencilerin ve genç akademisyenlerin kendi alanları dışından gelecek tavsiyeleri araştırmayacaklarından ya da bu tavsiyelere kulak asmayacaklarından çok emin olmamdır. Oysa tersini yapmalılar. Eğer toplum hakkında yazmanın, sosyologların, grameri ve sözdizimini ciddi bir şekilde çalışmaya başlaması ile iyileşeceği düşünülüyorsa bu tür bir iyileşme hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir. Dahası, tarz ve ifade sorunları daima içerik sorunlarını da barındırır. Kötü sosyolojik yazım, daha sonra belirteceğim üzere, disiplinin kuramsal sorunlarından ayrıştırılamaz. Son olarak, insanların yazma biçimleri yazdıkları toplumsal kurumların içinden doğar. Öyleyse (bu, kitabın bakış açısını özetlemektedir), toplumsal organizasyonun akademik yazının klasik sorunlarını nasıl yarattığını görmek zorundayız; tarz, organizasyon ve diğerleri. Yeterli donanıma sahip olmadığım bir üniversite birinci sınıf İngilizce kompozisyon kitabı yazmak yerine, başka yazarların incelediği teknik sorunları sosyolojik bir bakış açısıyla ele alarak toplum hakkında kalem oynatmanın özgün sorunlarını anlamaya ve ortaya koymaya çalıştım. Özellikle akademik ve bilhassa da sosyolojik yazımı ele alıyorum ve onun sorunlarını akademik çalışma koşulları bağlamında irdeliyorum. (Sternberg'in *How to Complete and Survive a Doctoral Dissertation* çalışmasının büyük

bir kısmı, bizatihi yazmaktan ziyade, sürecin siyasetiyle -örneğin tez danışmanlarını seçmekle- ilgilenir).

Hiç tevazu göstermeden kişisel ve otobiyografik bir anlatım kullandım. Bunu başkaları (mesela Peter Elbow) da muhtemelen benimle aynı nedenden ötürü yapmıştı. Öğrenciler yazmayı gerçek insanların yaptığı gerçek bir eylem olarak hayal etmekte zorlanırlar. Shaughnessy'in dediği gibi, "henüz işe yeni başlayan bir yazar, yazarların nasıl davrandığını bilmez" (1977, 79). Öğrenciler kitapları birinin çalışmasının ürünü olarak görmezler. Hocalarına çok daha yakın olan lisansüstü öğrencileri bile birini gerçekten yazarken veya bir taslak üzerinde çalışırken nadiren görürler. Onlar için yazmak bir muammadır. Ben bu sır perdesini kaldırmak ve öğrencilerin okudukları çalışmaların kendileriyle aynı zorlukları paylaşan ve bu zorluklarla başa çıkmaya çalışan insanlar tarafından yazıldığını görmelerini istiyorum. Örnek teşkil edecek bir üslubum yok; ama bir üslubun nasıl yaratıldığını bildiğim için, neden öyle yazdığımı, ne tür sorunlarla karşılaştığımı ve çözümleri nasıl seçtiğimi tartışabilirim. Bunları bir başkasının yazdığını kullanarak yapamam. Otuz yıldan fazla bir süredir sosyolojik yazın ürettiğim için, pek çok öğrenci ve genç akademisyen bunların bazılarını okudu. Bu kitabın taslak halini okuyan okurlar da kendi çalışmalarında karşılaştıkları sorunlara benzer şekilde, bu bölümlerin bana sorun çıkardığını ve kafamı karıştırdığını bilmelerinin onlara faydalı olduğunu söylediler. Bu nedenden ötürü, bir yazar olarak kendi deneyimlerime bir bölüm ayırdım.

Bölüm 1 ilkin, biraz farklı bir biçimde, *Sociological Quarterly* 24 (Ağustos 1983): 575–88'de basıldı ve burada Midwest Sosyoloji Derneği'nin izniyle yer aldı.

Bana yardım eden herkese, bilhassa da (derslerimi alan öğrencilere ek olarak) Kathryn Pyne Addelson, James Bennett, James Clark, Dan Dixon, Blanche Geer, Robert A. Gundlach, Christopher Jencks, Michael Joyce, Sheila Levine, Leo Litwak,

Michael McCall, Donald McCloskey, Robert K. Merton, Harvey Molotch, Arline Meyer, Michael Schudson, Gilberto Velho, John Walton ve Joseph M. Williams'a teşekkür ederim. Rosanna Hertz'e "Persona ve Otorite" başlıklı bölümü teşvik eden mektubu yazdığı ve ziyadesiyle alıntılar yapmama izin verdiği için özel olarak minnettarım. Pamela Richards'ın bana "risk" üzerine yazdığı mektup o haliyle o kadar eksiksizdi ki ona mektubunu ismiyle bu kitapta yayımlamama izin verip vermeyeceğini sordum. Kabul ettiği için müteşekkirim. Ben meseleyi onun yaptığının yarısı kadar bile iyi ifade edemezdim.

1

LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLER İÇİN TEMEL İNGİLİZCE (BİR HATIRAT VE İKİ KURAM)

Birkaç kez lisansüstü öğrencilerine yazma üzerine seminer dersi verdim. Bunu yapmak için biraz gözü kara olmak gerekiyor. Nihayetinde bir konuda ders vermek, onun hakkında bir şeyler bildiğinizi ima eder. Otuz yıldan fazla bir süredir bir profesyonel, bir sosyolog olarak yazdığım için yazma konusunda en azından bir miktar bilgi sahibi olduğumu iddia edebilirim. İlaveten, bazı akademisyenler ve meslektaşlarım benim sadece üslubumu eleştirmediler. Aynı zamanda onu geliştirmeme yarayacağını düşündükleri sayısız tavsiyeler de verdiler. Öte yandan, herkes sosyologların kötü yazdığını bilir. Öyle ki okuryazar takımı, tıpkı *vaudeville* komedyenlerinin[1] yalnızca "Peoria" ya da "Cucamonga" diyerek insanları güldürdükleri gibi, sadece "sosyoloji" diyerek kötü yazma hakkında şaka yapabilirler [Bkz. Cowley'nin eleştirisi (1956) ve Merton'un yanıtı (1972)]. Bu deneyim ve dersler beni meslektaşlarımla paylaştığım hatalarımdan kurtarmadılar.

1 Ç.N: Vaudeville: 1880'lerin başından 1930'ların sonuna kadar Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Kanada'da popüler olan bir tür teatral varyate; çeşitli eğlence biçimlerinin bir arada sunulduğu bir gösteri türü. Vaudeville gösterilerinde, birbirinden farklı ve bağımsız performanslar aynı sahnede ortak bir tiyatro oyununun içinde sunulurdu (popüler ve klasik müzisyenler, dansçılar, komedyenler, terbiye edilmiş hayvanlar, sihirbazlar, akrobatlar, atletler, kadın ve erkek oyuncular). Vaudeville'lerde gösteri yapan komedyenlere de vaudeville komedyenleri denirdi.

Yine de öğrencilerin ve tanıdığım sosyologların yazmada karşılaştıkları kronik sorunların tazyikiyle şansımı denemeye karar verdim. Dersi açtım.

Dersi alanların sayısı beni şaşırttı. Yalnızca on ya da on iki öğrenci kayıt yaptırmakla kalmadı, birkaç tane doktora sonrası araştırmacısı ve hatta benden daha genç olan birkaç tane bölüm arkadaşım da derse katıldılar[2]. İlerleyen senelerde de derse kayıt yaptıranlar buna benzer bir örüntü göstermeye devam etti. Artık lisans öğrencisi olmayan bu kişilerin yazmaya dair kaygıları ve sorunları, tekrar öğrenci sıralarına oturarak kendilerini mahcup etme korkularını dahi gölgeliyordu.

Benim gözü kara oluşum, konusuna hâkim olmadığım bir dersi öğretmenin ötesine geçti. Derse hazırlanmıyordum bile; çünkü (bir kompozisyon hocası değil de bir sosyolog olduğum için) bu dersi nasıl vereceğim konusunda hiçbir fikrim yoktu. Dolayısıyla, ilk gün sınıfa ne yapacağımı bilmeden girdim. Beceriksiz birkaç giriş cümlesinden sonra, birden kafamda bir şimşek çaktı. Yıllardır *Paris Review Interviews with Writers* okuyordum ve yazarların yazma alışkanlıkları hakkında sıkılmadan paylaştıkları sırlarına her zaman oldukça şehvetli bir ilgi duydum. Sol tarafımda oturan eski bir lisansüstü öğrencim ve arkadaşım olan kişiye döndüm ve "Louise, sen nasıl yazıyorsun?" dedim. Yazma öncesi yapılan akademik hazırlıklara dair süslü püslü bir konuşma istemediğimi, daha ziyade somut ayrıntıları, örneğin bilgisayarda mı yoksa elle mi yazdığını, özel bir kâğıt kullanıp kullanmadığını veyahut günün belli saatlerinde mi çalıştığını merak ettiğimi açıkladım. Neler söyleyeceği konusunda hiçbir fikrim yoktu.

Önsezim meyvesini verdi. Louise, neredeyse bilinçsiz bir şekilde, mutlaka yapılması gereken ayrıntılı bir rutinin uzunca bir

2 Ç.N: Amerikan üniversitelerinde sosyoloji doktora programlarının yıllık öğrenci kontenjanları genellikle 8 ila 12 kişi arasında değişmektedir. Bu nedenle yazarın dersini alanların sayısına olumlu anlamda şaşırdığının altını çizmek gerekir.

tarifini yaptı. Her ne kadar o tarif ettiklerinden utanmasa da sadece sarı, çizgili, mektup tipi kâğıda yeşil keçeli kalemle yazdığını, yazmaya başlamadan önce evi temizlemesi gerektiğini (sonra anlayacaktık ki bu kadınlar arasında yaygın, erkekler arasında ise nadir görülen bir ön hazırlık ritüeliyken erkekler daha çok 20 kurşun kalemi açma eğilimindeydiler), sadece şu ve şu saatler arasında yazabildiğini ve buna benzer şeyleri anlattıkça diğerleri biraz rahatsız oldular.

Bir şey yakaladığımın farkındaydım. Bir sonraki kurbana geçtim. O da aynı şekilde, biraz daha gönülsüz de olsa kendisinin aynı derecede tuhaf alışkanlıklarından bahsetti. Üçüncü kişi üzgün olduğunu ama sırasını savmak istediğini söyledi. Buna izin vermedim. Belki iyi bir nedeni vardı. Ama hepsinin iyi nedenleri vardı. Artık hepsi tarif ettikleri şeylerin, tanımadıkları yirmi kişinin önünde konuşmak istemeyecekleri derecede utanç verici şeyler olduğunu görebiliyorlardı. Acımasızdım; kendim de dâhil olmak üzere herkesi konuşturuyordum.

Bu egzersiz büyük bir gerilimin yanı sıra pek çok şakalaşmayı, büyük bir ilgiyi ve nihayetinde şaşırtıcı bir rahatlamayı da beraberinde getirdi. Herkesin rahatladığını ve daha da rahatlamaları gerektiğini söyledim. Çünkü bir yanıyla en büyük korkuları doğru çıkmıştı; gerçekten kaçıktılar. Öte yandan, hiçbiri bir diğerinden daha fazla kaçık değildi. Bu yaygın bir hastalıktı. Nasıl ki insanlar gizledikleri korkutucu bazı fiziksel belirtilerin "ortalıkta dolaştığım" keşfettiklerinde rahatlarlar, işte onlar için de başkalarının çılgın yazma alışkanlıklarının olduğunu bilmek iyi bir şey olmalıydı ve duruma bakılırsa öyleydi de.

Yorumlarımla devam ettim. Bir açıdan bakıldığında benim katılımcı arkadaşlarım nörotik belirtileri tarif ediyorlardı. Sosyolojik açıdan ise bu belirtiler büyüsel ritüellerdi. Malinowski'ye göre (1948, 25–36), insanlar bu tür ritüelleri rasyonel kontrol araçlarına sahip olmadıklarını düşündükleri bazı süreçlerin sonuçlarını etkilemek için icra ederler. Malinowski, Trobriend

Adası sakinleri arasında gözlemlediği bu olguyu şöyle tarif etmiştir:

> Dolayısıyla kano yapımında malzeme, teknoloji, denge ve hidrodinamiğe dair belli ilkelerin görgül bilgisi büyünün eşliğinde ve onunla yakın birlikteliğinde iş görür. Öte yandan, her biri, bir diğerinden farklıdır. Örneğin, uskundranın mesafesi ne kadar geniş olursa dengenin o kadar büyük, dayanıklılığın ise bir o kadar az olacağım çok iyi biliyorlar. Bu mesafeye, neden kayığın uzunluğunun parçalarıyla ölçülen, belli bir geleneksel genişlik vermek zorunda olduklarını anlaşılır bir biçimde açıklayabiliyorlar. Çok temel ama belirgin bir şekilde mekanik terimlerle, ani bir fırtınada nasıl davranmaları gerektiğini, neden uskundranın hep fırtınanın geliş tarafında olması gerektiğini, neden bir tip kanonun fırtınadan kurtulurken, diğer tip bir kanonun bunu yapamadığını açıklayabiliyorlar. Gerçekten de zengin bir terminolojide kendini gösteren ve aynı modern denizcilerde olduğu gibi geleneksel olarak kuşaktan kuşağa aktarılan, rasyonel ve tutarlı bir şekilde riayet edilen, karmaşık ve kapsamlı bir denizcilik prensipleri sistemine sahipler (...) İşte, büyüleri tam da burada işin içine giriyor. Kano yapılırken, sefere çıkarken, sefer süresince ve gerçek tehlike anlarında büyüye başvuruyorlar. (1948, 30–31)

Aynı Trobriand gemicileri gibi, yazmanın tehlikeleriyle rasyonel bir biçimde baş edemeyen sosyologlar, her ne kadar gerçekten sonucu etkilemeseler de kaygıları defeden efsunlar kullanırlar.

Ben de sınıfa sordum: "Rasyonel olarak kontrol edememekten korktuğunuz ve bütün bu efsunları ve ritüelleri kullanmak zorunda kaldığınız şey nedir?" Freud'cu değilim, ama bu soruya cevap vermemek için direneceklerini düşündüm. Direnmediler. Soruyu izleyen uzun tartışmayı özetlemek gerekirse iki şeyden, düşüncelerini organize edememekten ve yazmanın kendilerini

delirtecek kadar kafa karıştırıcı, büyük bir keşmekeş olmasından korkuyorlardı. Duygusal bir şekilde başka bir korkudan daha bahsettiler. Yazdıklarının "yanlış" olmasından ve insanların kendilerine gülmesinden korkuyorlardı. Bu ikincisi ritüelleri daha çok açıklıyor gibi görünüyordu. Yazmak için çizgili, sarı renkli kâğıt desteleri kullanan bir diğer öğrenci, yazmaya hep ikinci sayfadan başlıyordu. Neden? "İşte" dedi, "eğer biri yanından geçerse ilk sayfayı kapatabilir ve yazdıklarını geçen kişinin görmemesi için gizleyebilirsin".

Ritüellerin pek çoğu yazılanların "bitmiş" bir ürün muamelesi görmemesini ve böylelikle yazdıklarınıza kimsenin gülmemesini sağlıyordu. Mazeret hazırdı. Bence çok iyi klavye kullanan bazı yazarların bile sıklıkla elle yazmak gibi zaman alan yöntemleri kullanmalarının nedeni budur. Elle yazılan her şey, kuşku götürmez bir biçimde henüz tamamlanmamıştır. Dolayısıyla öyleymiş gibi eleştirilemezler. Öte yandan, hiç yazmayarak insanların yazdıklarınızı kabiliyetlerinizin dışa vurumu olarak değerlendirmelerini çok daha kesin bir şekilde engelleyebilirsiniz.

O sınıfta önemli bir şey oldu. İlk günde onlara da söylediğim gibi, herkes kendisine dair oldukça utanç verici şeyler anlattı ve kimse ölmedi. (Burada olup biten, insanların kamusal alanda benliklerini ya da bedenlerini teşhir ettikleri ve bu teşhirin benzer şekilde kendilerini öldürmediğini keşfettikleri "yeni Kaliforniya terapileri" diyebileceğimiz şeyi çağrıştırıyordu.) Çoğu birbirini oldukça yakından tanıyan sınıftaki bu insanların, birbirlerinin çalışma alışkanlıklarına dair hiçbir şey bilmemeleri ve neredeyse birbirlerinin yazdıklarını hiç görmemiş olmaları beni şaşırtmıştı. Bu konuda bir şey yapmaya karar verdim.

Müstakbel öğrencilerime bu dersin yazmak yerine, düzeltmeye ve yeniden yazmaya odaklanacağını önceden söylemiştim. Dolayısıyla, derse kayıt yaptırabilmek için hâlihazırda yazmış oldukları ve şimdi onu yeniden yazmaya çalışacakları bir maka-

le getirmeleri gerekiyordu. Bu makalelerle cebelleşmeye başlamadan önce, onlara yeniden yazmak ve düzeltmek ile ilgili neyi kast ettiğimi göstermeye karar verdim. Bir meslektaşım üzerinde çalıştığı bir makalenin ikinci kabataslağını bana ödünç verdi. İkinci dersin başında onun makalesinin "yöntem bölümü"nün üç ya da dört sayfasını öğrencilere dağıttım. Üç saati bu bölümü yeniden yazarak geçirdik.

Sosyologlar adet olduğu üzere, iki kelimenin iş göreceği yerde yirmi kelime kullanırlar. O öğleden sonranın büyük bir kısmını gereksiz kelimeleri keserek geçirdik. Özel derslerimde sıklıkla kullandığım bir numarayı kullandım. Elimde bir kurşun kalemle bir kelimenin ya da cümlenin üstünde durarak sordum: "Bunun burada olması gerekiyor mu? Gerekmiyorsa siliyorum". Bunu yaparken kesinlikle yazarın vermek istediği anlamdan en küçük bir taviz dahi vermememiz gerektiğini ısrarla vurguladım. [Bunu yaparken aklımda C. Wright Mills'in (1959, 27–31) Talcott Parsons'ın yazdığı bazı bölümlerden yaptığı meşhur "çeviri"de takip ettiği kurallar vardı.] Eğer bir kelimeyi veya cümle parçasını kimse savunmazsa onu siliyordum. Edilgen cümle yapılarını etken cümle yapılarına çevirdim; cümleleri birleştirdim; uzun cümleleri bölerek kısalttım. Öğrencilerin, zamanında üniversitenin ilk yılında aldıkları kompozisyon dersinde öğrendikleri her şeyi yaptım. Üç saatin sonunda hiçbir ince ayrımı ya da gerekli ayrıntıyı kaybetmeden dört sayfayı bir sayfanın dörtte üçüne kadar indirdik.

Makalenin o ana kadar söylediklerinin olası çıkarımlarını değerlendiren uzun bir cümlenin üzerinde kayda değer bir süre çalıştık. Cümleyi başlangıçtaki uzunluğunun dörtte birine indirene kadar kelimeleri ve cümle parçalarını kestik. Sonunda (art niyetli bir biçimde, ama öğrenciler bunun farkında değildi) bütün cümleyi kesip atmayı ve onun yerine "E, ne var bunda?" demeyi önerdim. En sonunda biri, afallamış suskunluğu kırdı: "Size bir şey olmaz, ama biz paçayı kurtaramayız". Tonlamayla ilgili konuşarak devam ettik. Bu tarz bir üslup için uygun bir

hazırlık yapmadıysam ve durum bu üslubu gerekli kılmıyorsa benim de paçayı kurtaramayacağım sonucuna vardık.

Öğrenciler ameliyat etmemiz için makalesinin bazı bölümlerini bize bağışlayan arkadaşımın durumuna çok üzüldüler. Onlara göre arkadaşım küçük düşürülmüştü ve kendisini utançtan yerin dibine sokacak bu ortamda bulunmadığı için çok şanslıydı. Arkadaşımla duygudaşlık kurarken aslında kendi profesyonel olmayan duygularından besleniyorlardı. İşi gereği çok yazan insanların, her zaman tam da bizim yaptığımız gibi yazdıklarının, sürekli olarak düzeltmek zorunda kaldıklarının farkında değillerdi. Bunun sıra dışı bir durum olmadığına, her zaman ve tekrar tekrar yeniden yazmaya hazır olmaları gerektiğine inanmalarını istedim ve öğrencilere üzerinde çalıştığım metinleri yayımlanmadan önce (arkadaşlarıma okumaları için vermeden önce değil ama) istisnasız sekiz ila on kere yeniden yazdığımı (yani samimi gerçeği) söyledim. Daha sonra da açıklayacağım gibi, "iyi yazarların" (kendi hocaları gibi insanların) bir oturuşta yazdıklarını düşündükleri için bu söylediklerim öğrencileri şok etti.

Bu egzersizin birkaç tane sonucu oldu. Öğrencilerin canı çıkmıştı. Bir metin parçası üzerinde hiç bu kadar çok zaman harcamamışlar ya da bir metni bu kadar yakından incelememişler ve böyle bir iş için birinin bu kadar çok zaman harcayabileceğini hayal etmemişlerdi. Birkaç tane standart editöryal uygulama görmüş ve denemişlerdi. Fakat en can alıcı sonuç, dersin sonunda öğrencinin biri -diğerlerinin de düşündüğü ama söylenmemesi gerektiğini bildikleri için söylemedikleri şeyleri söyleyen o muhteşem öğrenci- tükenmiş bir biçimde şunu söylediğinde ortaya çıktı: "İyi ama Howie, bunu böyle söylediğin zaman herkesin söyleyebileceği bir şeymiş gibi görünüyor". Kesinlikle!

Bunun hakkında da konuştuk. Yazdıklarınızda sosyolojik olan nedir? Söylediğiniz şey mi, yoksa onu söyleme biçiminiz mi? Hiçbir teknik sosyolojik terimi silmediğimizi size hatırlatırım. Sorun bu değildi (neredeyse hiçbir zaman sorun bu değildir

zaten). Gereksiz olanları, süslü püslü şatafatlı anlatıları, şişirilmiş deyimleri (benim nefret ettiğim örnek, yerine sade bir "nasıl olduğu" koyulduğunda genellikle hava atmak dışında bir şeyi kaybetmediğiniz "ne tür mekanizmalarla olduğu" ibaresidir) -fikre zarar vermeden basitleştirilebilecek her şeyi- kaldırıyorduk. Gerçek anlamını kaybetme pahasına bile olsa yazarların yazdıklarını akademikmiş gibi yaparak onlara içerik ve ağırlık kazandırmaya çalıştıklarına karar verdik.

O bitmek bilmeyen öğleden sonrada başka şeyler de keşfettik. Düzeltmeye çalıştığımız uzun, gereksiz anlatımların bazılarının yerine bir başkasını koymak mümkün değildi; çünkü içlerinde basitleştirilerek ifade edilebilecek bir başka anlam taşımıyorlardı. Bu anlatımlar yazarın daha yalın bir şey söylemiş olması gereken, ama o anda söyleyecek yalın bir şeyinin olmadığı bir alanı dolduran "anlamsız işgalcilerdi". Yine de bu alanları boş bırakamazdık; aksi halde yazarın elinde tamamlanmamış bir cümle kalacaktı. Yazarlar bu anlamsız deyimleri ve cümleleri, tesadüfen ya da basitçe yazma alışkanlıklarından dolayı kullanmıyorlardı. Bazı durumlar "anlamsız işgalciler" kullanmayı teşvik ediyordu.

Yazarlar iki tür sorunu gizlemek için düzenli olarak bu anlamsız ifadeleri kullanırlar. Her iki sorun da sosyolojik kuramın ciddi ikilemlerini yansıtır. Sorunlardan biri faillik ile ilgilidir: "Cümlede gerçekleştirildiği iddia edilenin edilen şeyin faili kimdir?" Sosyoloji kuramlarının çoğu kimin neyi yaptığını söylemediği için, sosyologlar bu soruyu yanıtsız bırakan tabirleri sıklıkla tercih ederler. Kuramların çoğunda eylemler bir faile gerek duymaksızın gerçekleşir. "Büyük toplumsal güçlerin" ya da "kaçınılmaz toplumsal süreçlerin" iş başında olduğu durumlarda bir cümleye özne bulmak zordur. Kimin yaptığını söylemekten kaçınmak, sosyolojik yazına içkin olan iki sorunu üretir: edilgen cümle yapılarının kullanımı ve soyut adların alışkanlık üzere kullanımı.

Örneğin, "sapkınlar damgalanır" derseniz onları kimin dam-

galadığını söylemek zorunda değilsinizdir. Bu ise sadece kötü yazım değil, kuramsal bir hatadır. Sapma davranışlarını etiketleme kuramının önemli bir iddiası [Becker (1963) içinde ele alınmıştır], tam da bunu yapabilecek gücü ve bunu yapmakta çıkarı olan birinin bir kişiyi sapkın olarak damgaladığıdır. Eyleyenleri dışarıda bırakırsan kuramı, hem sözde hem de özde, yanlış temsil etmiş olursun. Ancak bu, yaygın bir ifade tarzıdır. Sosyologlar toplumun bunu ya da onu yaptığını ya da kültürün insanlara bir şeyler yaptırdığını söylediklerinde benzer kuramsal hataları işlerler. Evet, sosyologlar genelde böyle yazarlar.

Benzer şekilde, sosyologların nedensel cümleler kurmadaki beceriksizlikleri veya isteksizlikleri de kötü yazmaya neden olur. David Hume'ın *Essay Concerning Human Understanding* metni, nedensel ilişkiler hususunda hepimizi tedirgin eder. Öte yandan, her ne kadar pek azı Hume kadar kötümser olsa da sosyologların çoğu, John Stuart Mill'in, Viyana Çevresi'nin ve diğerlerinin tüm çabalarına rağmen, A, B'ye neden olur iddiasını yaptıklarında ciddi bilimsel riskleri göze almaları gerektiğini bilirler. Sosyologlar olguların karşılıklı değişimini çok farklı biçimlerde tarif ederler. Bunların çoğu ise söylemek istediğimiz, ancak cesaret edip söyleyemediğimiz şeyleri ima eden manasız ifadelerdir. A'nın B'ye neden olduğunu söylemekten korktuğumuz için, "bunlar arasında karşılıklı değişme eğilimi" vardır veya "bunlar birbiri ile ilişkili gibi görünmektedir" deriz.

Bunu yapıyor olmamızın arkasında yatan nedenler bizi yazmanın ritüellerine geri götürür. Bu şekilde yazıyoruz, çünkü başka bir şey yaparsak birilerinin bizim bariz hatalarımızı yakalayacağından ve bize güleceğinden korkuyoruz. Belki de cesurca ama eleştiri karşısında savunamayacağın bir şey söylemektense zararsız ama güvenli bir şey söylemek daha iyidir. Elbette, eğer gerçekten söylemek istediğiniz buysa "A, B ile birlikte değişir" demekte hiçbir sakınca yoktur. Aynı zamanda, "ben A'nın B'ye neden olduğunu düşünüyorum ve verilerim ikisinin karşılıklı değiştiğini göstererek bunu destekliyor" demek de kesinlikle ma-

kuldür. Fakat pek çok kişi buna benzer ifadeleri, sorumluluğunu almak istemedikleri daha güçlü iddiaları ima etmek üzere kullanırlar. Bu kişiler nedenleri keşfetmek isterler; çünkü nedenler bilimsel olarak ilginçtirler. Öte yandan, felsefi anlamda sorumluluk almak istemezler.

Bütün İngilizce kompozisyon öğretmenleri ve yazma rehberleri edilgen cümle yapılarını, soyut adları ve benim belirttiğim hataların çoğunu eleştirirler. Aslında ben de bunları kompozisyon derslerinde öğrendim. Dolayısıyla, standartlar belli bir düşünce akımından bağımsız olmasına rağmen, benim duru ve dolaysız anlatımdan yana tercihimin köklerinin sosyolojinin sembolik etkileşimci geleneğine dayandığına inanıyorum. Brezilyalı meslektaşım Gilberto Velho, bunların güçlü bir şekilde Anglo-Amerikan sade konuşma geleneğini öne çıkaran ancak bazı daha süslü, dolaylı Avrupalı anlatım geleneklerinden kesinlikle üstün olmayan etnik-merkezci standartlar olduğu konusunda ısrar ediyor. Ben ise başka dillerde yazan en iyi yazarlardan bazıları da dolaysız anlatım tarzını kullandıkları için bu fikrin yanlış olduğunu düşünüyorum.

Benzer şekilde Michael Schudson, haklı olarak bana yapıların -örneğin kapitalist yapıların- çeşitli toplumsal olguların temelinde olduğunu düşünen birisinin nasıl yazması gerektiğini sordu. Buna inanan kuramcı, faillerin edilgenliğini göstermek için edilgen cümleler mi kullanmalıydı? Bu soru iki yanıtı gerektirir. Daha basit olan yanıt, çok az sayıda ciddi sosyal kuramm beşeri failliği tümüyle yok saydığıdır. Daha önemli olan ise edilgen cümleler sistemlere ve yapılara atfedilen eylemliliği bile gizlerler. Farz edin ki sapkınları damgalayan bir sistemdir. "Sapkınlar damgalanır" demek, bunun da üzerini örter.

Sınıfta meslektaşımın makalesinden sildiğimiz şeylerin çoğu, benim [Wayne Booth'un (1979, 277) akademik "Yunan-menşeli, çok heceli pislik" eleştirisini bir emsal olarak takip ederek] sadece dersle sınırlı olmak koşuluyla "boktan nitelemeler" adını

verdiğim, yani eğer biri itiraz edecek olursa hemen terk edilmeye müsait müphem ifadelerden oluşuyordu: "A, B ile ilişkili olma eğilimindedir"; "A, bazı koşullar altında B ile ilişkili olma eğiliminde olabilir" ve buna benzer korkakça nitelendirmeler. Gerçek bir niteleme, tanımlanmış belli birtakım koşullar dışında A, B ile ilişkilidir der: Mutfak alışverişini, kapalı olmadığı sürece, hep Safeway'de yaparım; Siyah değil de beyaz isen gelir ile eğitim arasındaki olumlu ilişki daha güçlüdür. Fakat öğrenciler diğer sosyologlar gibi sürekli daha muğlâk nitelemeler kullandılar. Bir ilişkinin olduğunu söylemek istiyorlardı, ama şimdi ya da sonra birinin bir istisna bulabileceğini de biliyorlardı. Kesin olmayan ritüel niteleme, her amaca hizmet eden bir kaçamak noktası sağlıyordu. Eğer eleştiriye hedef olurlarsa bunun her durumda doğru olduğunu hiçbir zaman iddia etmediklerini söyleyebilirlerdi. "Boktan nitelemeler" yapmak, yani önermelerinizi bulanık hale getirmek, güçlü evrensel genellemeler ileri sürmenin, aynı zamanda bu genellemeleri iyileştirmek için kullanılabilecek olumsuz kanıtları da tespit etmeye olanak sağlayacağına inanan felsefi ve yöntemsel geleneği de göz ardı eder.

Sınıftakilere neden bu şekilde yazdıklarını sorduğumda pek çok alışkanlıklarını lisede edindiklerini ve üniversitede de bu alışkanlıkları pekiştirdiklerini öğrendim. Yazmayı öğrendikleri şey dönem ödevleriydi [bkz. Shaughnessy'nin (1977, 85–86) lisans öğrencilerinin yazma koşullarına dair tartışması]. Bir dönem ödevini, o dönem boyunca senden istenen okumaları ya da araştırmaları yaparak ve bunları yaptıkça ödevin çatısını kafanda kurmaya çalışarak yazarsın. Belki bir ana çatı kurduktan sonra, genellikle ödevi teslim etmeden önceki gece sadece bir taslak yazarsın. Tıpkı Japon suluboya resmi gibi; yaparsın ve sonuçta ya olmuştur ya da olmamıştır. Genellikle aynı anda birden fazla ödevi teslim etmek zorunda oldukları için, üniversite öğrencilerinin tekrar yazmaya zamanları yoktur. Bu yöntem lisans öğrencilerinin işini görür. Bazıları bu yöntemi uygulamakta çok ustalaşmışlardır. Kampusun içinde dolaşırken bir taraftan kafa-

larında üzerinde çalışmaya devam ettikleri ve zamanı geldiğinde de kâğıda döktükleri, övülmeye değer, gösterişli ödevler verirler. Hocalar bütün bunları bilir. Bu işin nasıl yapıldığını bilmeseler bile tipik sonuçları bilirler. Bu nedenle de öğrencilerinden bu tür bir yöntemin üretebileceğinden daha tutarlı ve daha gösterişli ödevler beklemezler.

Bu şekilde çalışmayı alışkanlık haline getirmiş öğrenciler, doğal olarak yazdıkları taslak için kaygılanırlar. Daha iyi olabileceğini bilirler. Ama daha iyisi olmayacaktır. Artık ne yazdılarsa odur. Genel kabul görmüş mahremiyet bağlamında, öğretmen-öğrenci ilişkisi içinde gizli kaldığı sürece, verdiği ödev yazarını çok da utandırmayacaktır.

Fakat lisansüstü eğitimde yazmanın ve bunun yarattığı saygınlığın toplumsal organizasyonu değişir. Hocalar meslektaşlarına ve diğer öğrencilere sizin yazdıklarınız hakkında övgüyle veya yergiyle bahsederler. Eğer şanslıysanız bu ödevler bazı öğretim üyeleri tarafından okunacak ve bazıları da nitelikli makalelere veya tezlere dönüştürülecektir. Aynı zamanda lisansüstü öğrencileri lisans öğrencilerinden daha uzun ödevler yazarlar. Bir oturuşta dönem ödevi yazmakta uzmanlaşmış öğrenciler, bu kadar uzun bir ödevi akıllarında o kadar kolayca tutamazlar. İşte o zaman yazma yeteneklerini kaybetmeye başlarlar. Hem bir oturuşta ödevi bitiremezler, hem de ödevin alay ve eleştiri konusu olup olmayacağından emin olamazlar. Dolayısıyla yazmazlar.

Bütün bunları verdiğim seminerde öğrencilere doğrudan söylemedim. Bunun yerine, onlara bir oturuşta makale yazma alışkanlıklarından vazgeçirecek ödevler verdim. Sonrasında daha az sancılı ve akademik isteklendirme gücü aynı ölçüde etkin alternatif rutinleri kendileri bulabilirlerdi. Verdiğim bu derslerin hepsinde, birkaç tane ilgili ve heyecanlı öğrenci, bu egzersizleri uygulayacak kadar bana güvendiler. Acımasız olmadığıma dair şöhretim, öğrencilerin geleneksel olarak sahip oldukları hoca korkusunu zayıflatmıştı ve benim başka derslerimi alan öğren-

ciler de benim acayipliklerime alışmışlardı. Bu avantajlara sahip olmayan hocalar buradaki bazı cinlikleri uygulamakta biraz daha fazla güçlük çekebilirlerdi.

Öğrencilere ilk taslaklarında ne yazdıklarının çok da önemli olmadığını, çünkü onu her zaman değiştirebileceklerini söyledim. Bir kâğıt parçasına yazdıkları her neyse, nihai olmadığına göre çok da kaygılanmalarına gerek yoktu. Önemli olan tek versiyon, son versiyondu. Yazdıklarının nasıl değiştirilebileceği konusunda bir fikir sahibi olmuşlardı ve ben de onlara daha fazlasını göstermeye söz verdim.

Sınıfta yaptığımız düzeltme ve benim buna ilişkin yorumlarım, öğrencilerin meseleyi ciddiye almalarını sağladı. Derse kayıt yaptırmanın koşulu olarak istediğim (ama henüz toplamadığım) makalelerini bir sonraki derse getirmelerini söyledim. (Bazı öğrenciler direndiler. Dersi verdiğim ikinci yıl kız öğrencilerden biri, hali hazırda yazılı bir ödevi olmadığı için bir şey getiremeyeceğini söyledi. Kızdım: "Senin kadar uzun zamandır okula devam eden birinin bir sürü yazılmış ödevi vardır. Birini getir", dedim. Ardından gerçek neden ortaya çıktı: "Yeterince iyi bir ödevim yok".) Ödevleri topladıktan ve iyice karıştırdıktan sonra, hiç kimsenin kendi ödevini almadığından emin olacak şekilde sınıfta yeniden dağıttım. Ödevleri titiz bir şekilde düzeltmelerini istedim. Bir sonraki hafta ödevleri yazarlarına geri verdiler. Öğrenciler yüzlerinde ciddi bir ifade ile oturuyorlar, ne yapıldığını görmek için ödevlerine bakıyorlardı. Düzeltilmiş ödevlerin her yerinde kırmızı mürekkep izleri vardı.

Başka birinin yazdıklarını düzeltirken ne hissettiklerini sordum. Öfkeli bir şekilde uzun uzun konuştular. Düzeltecek ne kadar çok şey olduğuna, insanların ne kadar çok aptalca hatalar yaptıklarına şaşırmışlardı. Bir saate yakın bir şikâyetleşmeden sonra, kendi yazdıklarının düzeltilmesi konusunda ne hissettiklerini sordum. Gene kızgındılar. Ama bu sefer yazdıklarını okuyan kişinin merhametten yoksun olduğundan, ne söylemek istedik-

lerini anlayamadığından, metinlerini hiç söylemek istemedikleri şeyleri söyleyecek şekilde değiştirdiğinden şikâyet ettiler. Daha zeki olanlar kısa bir süre zarfında kendilerinden bahsettiklerini fark ettiler ve bu farkındalık herkeste hâkim olduğunda sınıf sessizliğe gömülmüştü. Bunun, üzerine düşünmeleri gereken bir ders olduğunu ve yazacaklarını, iyi niyetli editörlerin -meslektaşlarının iyi niyetli olduğunu varsaymak zorundaydılar- yanlış anlamayacağı bir biçimde yazmak zorunda olduklarını şimdi görebildiklerini söyledim. Onlara, yazdıklarının editörler ve meslektaşları tarafından çoğu zaman düzeltileceğini, en iyisinin buna alışmaları olduğunu ve bu tür deneyimlerle duygularının incinmemesi gerektiğini söyledim. İncinip kızmak yerine, hiç kimsenin yanlış anlamayacağı ve üzerinde hoşlarına gitmeyecek değişiklikler yapmayacağı açıklıkta yazılar yazmaya çalışmalıydılar.

Ardından da gerçekten ne isterlerse onu yazarak, ne kadar ham ya da karman çorman olduğuna bakmaksızın herhangi bir kabataslakla yazmaya başlayabileceklerini ve bundan iyi bir şey çıkabileceğini söyledim. Bunu kanıtlamak için içlerinden birisinin çok az özenle yazılmış ve hiç düzeltme yapılmamış ham bir taslak metin getirmesini sağlamam gerekiyordu. Böyle bir taslağın ne söylemek istediğimi anlamalarına yardımcı olacağını anlattım. [Bu, kompozisyon kuramı çalışanların geliştirdiklerine benzer bir şeydi. Örneğin Linda Flower (1979, 36), benzer bir süreci "yazar-odaklı üslup" olarak tarif eder ve inceler.] Bu riskli süreci deneyecek birini bulmak biraz çaba gerektirdi. Gönüllü olan öğrencinin yazdığı metni çoğaltarak sınıfa dağıttım.

Metni yazan kişi, başkalarının bu metni görmesine izin vererek kendisini zor bir duruma soktuğum düşüncesiyle gergindi. Kendi kendini küçümseyen bazı şakalar yaptı. Beklediğinin tersine sınıf arkadaşları yazdıklarına hayran kaldılar. Kafasının karışık ve metnin kötü yazılmış olduğunu görebiliyorlardı. Aynı zamanda geliştirilebilecek çok ilginç bazı fikirlere sahip olduğunu da teslim ediyorlardı. Cesaretini açıkça takdir ettiler. (İzleyen yıl-

larda diğer cesur öğrenciler de arkadaşları üzerinde benzer etkiler yarattılar.) Söz konusu taslak metin, yazarın konusuna [Flower ve Hayes'de (1981) tarif edilen yazarlar gibi] ne demek istediğinden tam emin olmayan bir halde, aynı şeyi birkaç farklı şekilde söyleyerek dairesel bir tarzda yaklaştığını gösteriyordu. Değişik versiyonları karşılaştırmak, yazarın etrafında dolaştığı fikri görmeyi ve onu daha kısa ve öz bir şekilde formüle etmeyi kolaylaştırdı. Bu şekilde çalışabileceğimiz üç ya da dört fikir bulduk. Bu fikirler arasında bazı bağlantılar görebiliyor ya da hissedebiliyorduk. Böylesi bir taslak üzerinde çalışmanın en iyi yolunun, taslak üzerine notlar alarak içinde ne olduğuna bakmak ve yeni bir taslak için ana çatı yapmak olduğunda anlaştık. Daha sonrasında yeni öğrendiğimiz becerileri kullanarak onlardan kurtulmamız kolay olacağına göre, geçen hafta ortadan kaldırmak için o kadar çok uğraştığımız fazlalıklardan ya da diğer hatalardan kaçınmak için neden şimdi uğraşalım ki? Bu hatalara takmak sizi yavaşlatabilir; ihtiyacınız olan ipucunu size verebilecek olan şeyi söylemekten alıkoyabilir. Yazarken düzeltmektense sonra düzeltmek yeğdir. Öğrenciler yazmanın bir oturuşta yapılan, "ya hep ya hiç" bir iş olmak zorunda olmadığını anlamaya başladılar. Yazmanın her biri kendi mükemmellik ölçütlerine sahip farklı aşamaları olabilir (Flower ve diğerlerinin onlara söylemiş olabileceği gibi; ama belki de bunu kendi deneyimleriyle keşfetmeleri onlar için daha da iyiydi). Daha gelişmiş bir versiyondan beklenebilecek açıklık ve cilalamayı, tek amacı fikirleri kâğıda dökmek olan ilk taslaklardan da ısrarla istemek çok yersizdi. Öğrenciler bu sonuçlara varırken Flower'ın bazı tavsiyelerini kopyalıyorlardı ve sürecin çok erken aşamalarında yazmanın kurallarına dair aşırı kaygılanmanın onları gerçekte söylemek istediklerini söylemekten alıkoyabileceğini görmeye başladılar [bu hususa Rose (1983) bilişsel psikoloji çerçevesinde dikkat çekmiştir].

Abartmak istemiyorum. Öğrencilerim koltuk değneklerini atıp dans etmediler. Fakat sorunlarını aşabilecekleri yolların olduğunu gördüler. Benim de tek beklentim buydu. Neyin

mümkün olduğunu bilerek onu yapmaya çalışabilirlerdi. Sadece bilmek yeterli değildi elbette. Aletleri kullanmak, onları yazma rutinlerinin bir parçası haline getirmek zorundaydılar. Tartıştığımız bazı büyüsel alışkanlıkları da belki bu arada bırakabilirlerdi.

Seminerde başka şeyler de yaptık. Gusfield'in (1981) sosyal bilimde retorik üzerine yazdıklarını ve Orwell'in *Politics and the English Language* (1954) adlı makalesini okuduk. Şaşırtıcı bir şekilde, sosyolog olan Gusfield, yazar olan Orwell'den daha güçlü bir etki yaptı. Gusfield, bazı yazarların "bilimsel" görünmek için üslûp ilkelerini nasıl eğip büktüklerine, özellikle edilgen cümle yapılarının nasıl araştırmacıların arkasına saklanabilecekleri bir paravan etkisi yarattığına dikkat çekiyordu. Seminerin devamında, ikna etmeyi amaçlayan bir retorik biçimi olarak bilimsel yazının ve bilimsel topluluğun ne tür ikna yöntemlerini olumladığını ve hangilerini gayri meşru ilan ettiğini konuştuk. Her ne kadar öğrenciler pek çok deneyimli akademisyenin yaptığı gibi, bazı yazma biçimlerini retorik olarak değerlendirip gayri meşru bulsalar ve diğer bazı metinleri de sadece olguları sunduğu, olguların konuşmasına izin verdiği kanısıyla onasalar da ben, bilimsel yazının retoriksel doğasında ısrar ettim [bilim sosyologları ve retorik çalışanlar bunun üzerine çok yazıp çizmişlerdir. Bkz. Bazerman (1981), Latour ve Bastide (1983)].

O çok sevdiğim öğrenci bana burada da yardımcı oldu. Bilim retoriğini uzun boylu tartıştıktan sonra, şunu söyledi: "Tamam Howie biliyorum; bize ne yapmamız gerektiğini söylemekten hiçbir zaman hoşlanmıyorsun; ama söyleyecek misin, yoksa söylemeyecek misin?" "Neyi?" "Retorik kullanmadan nasıl yazacağımızı!" Daha önce de olduğu gibi herkes bu sırrı ifşa edeceğimi umuyordu. Yüksek sesle söylendiğini duymak en kötü korkularını doğruluyordu. Retorik kullanmadan yazamıyorlar ve dolayısıyla üslup sorunlarından kaçamıyorlardı.

Bu dersi verdiğim yıllar boyunca, insanların hem yazma biçimlerini hem de bunu yaparken karşılaştıkları zorlukları üreten

süreci tarif eden bir yazım kuramı geliştirdim. (Bu kuram daha genel haliyle, her türlü sanat eserinin yapımına dair bir kuram olarak *Art Worlds* (Becker 1982a) kitabında bulunabilir. Kompozisyon kuramına hâkim olan bilişsel psikolojiden çok farklı, sosyolojik bir sosyal psikoloji yaklaşımından esinlenen bir kuram olmasına rağmen, geliştirdiğim kavramlar Flower ve Hayes'ın ve onların meslektaşlarının kullandıkları kavramları çağrıştırır.) Herhangi bir çalışmanın nihai biçimi, onu üretme sürecine dâhil olan herkesin yaptığı tercihlerin toplamı sonucunda şekillenir. Yazarken hangi fikri ne zaman öne sürmeliyiz; onu ifade etmek için hangi tür sözcükleri hangi sırada kullanmalıyız; vermek istediğimiz anlamı daha açık ifade edebilmek için ne tür örnekler kullanmalıyız? Yazmak, fikirleri ve onları önceleyen sezgileri gerçek anlamda özümsemeyi, tasnif etmeyi ve geliştirmeyi içeren daha uzun süreçleri içerir. Yaptığımız her bir seçim sonucu şekillendirir.

Eğer bu akla yatan bir analizse yazmaya oturduğumuzda her şeyi yeni oluşturduğumuzu ve ne istersek onu yazabileceğimizi düşünürsek kendimizi aldatırız. Daha önce yaptığımız seçimler -bir şeye belli bir açıdan bakmak, fikirlerimizi geliştirirken bir örnek hakkında düşünmek, belli bir şekilde veri toplamak ve muhafaza etmek, bu romanı okumak ya da şu televizyon programını izlemek- farklı koşullarda yapabileceğimiz alternatif tercihleri safdışı bırakır. Çalışmamız boyunca ne bulduğumuz ya da ne düşündüğümüz hakkında sorulan bir soruya her yanıt verişimizde tercih ettiğimiz kelimeler, bir dahaki sefere meseleyi tarif edişimizi, belki de not alma biçimimizi ya da hazırlayacağımız ana çatıyı etkiler.

Öğrencilerin çoğu, "eğer net düşünürsen net yazarsın" önermesinde temellenmiş daha geleneksel bir düşünceye sahiptiler. Onlara göre, "İlk Kelime"yi yazmadan önce, her şeyi düşünmüş, sezgilerinizi, fikirlerinizi ve verilerinizi düzene koymuş, kuram ve olguya dair her türlü önemli sorunun yanıtını açıkça bulmuş olmanız gerekir. Aksi halde yanlış bir şey yapabileceklerini düşü-

nüyorlardı. İnançlarını bir ritüelle, ihtiyaç duyacaklarını düşündükleri bütün kitapları ve notları masalarına yığmadan yazmaya başlamayarak dışa vuruyorlardı. Dahası, bu meselelerin çoğunda özgür bir tercihe sahip olduklarını düşünüyorlardı. Bu da "sanırım kuram bölümü için Durkheim kullanacağım" gibi cümleler kurmalarına yol açıyordu. Sanki Durkheim'in (veya Weber'in veyahut Marx'ın) adını anmalarının gerektirdiği kuramsal meseleler üzerine hâlihazırda çok önceden, bizatihi araştırmalarını inşa ve yürütme biçimleriyle karar vermemişler gibi. (Başka alanlardaki bilim insanları, buraya hangi "Büyük İsimler"in geçebileceğini bileceklerdir.)

Benim kuramım tümüyle karşıt bir görüşü desteklemektedir: "Yazmaya oturduğunuzda hâlihazırda pek çok tercih yapmışsınızdır". Fakat muhtemelen bu tercihlerin ne olduğunu bilmiyorsunuzdur. Bu durum da doğal olarak bazı kafa karışıklıklarına ve dağınık bir kabataslağa yol açar. Ancak dağınık bir taslak utanmak için bir sebep değildir. Daha ziyade bu taslak size önceden yaptığınız tercihlerin ne olduğunu, daha yazmaya başlamadan ne tür fikirlere, kuramsal bakış açılarına ve sonuçlara kendinizi bağladığınızı gösterir. Daha pek çok taslak yazacağınızı bilirseniz bu taslağın ham ve tutarsız olmasına üzülmemeniz gerektiğini de bilirsiniz. Bir taslak sunuma değil keşfe dairdir [bu ayrımı Reichenbach'ı izleyerek C. Wright Mills yapmıştır (1959, 222)].

Dolayısıyla kabataslak yazmak, önceden aldığınız ve şu an da ne yazabileceğinizi şekillendiren bütün kararları size gösterir. Eğer yazdıklarınızı Durkheim'ın fikirleri şekillendiriyorsa Marx'ı "kullanamazsınız". Topladığınız verinin size söylemediği veya verinizi işlemek için kullandığınız yöntemin izin vermediği şeyler hakkında yazamazsınız. Neyiniz var neyiniz yok; hâlihazırda ne yaptığınızı, ne bildiğinizi ve geriye yapılması gereken ne kaldığını görürsünüz. Geriye kalan tek işin -her ne kadar daha yazmaya yeni başladıysanız da- her şeyi daha açık ifade etmek olduğunu görürsünüz. Kabataslak size neyin daha açık bir biçimde ifade

edilmeye ihtiyaç duyduğunu gösterir; yeniden yazma ve düzeltme becerileri ise bunu yapmanızı sağlar.

Bu kadar kolay değil elbette. Düzeltme ve yeniden yazma sürecinde yapacağınız tercihler de sonucu şekillendirecektir. Canınızın istediği her şeyi yapamazsınız; ama önünüzde hala pek çok seçenek var. Bu tür organizasyon, dil ve vurgu sorunları yazarlara çoğu zaman büyük sıkıntılar verir; çünkü hâlihazırda yaptıklarından farklı yükümlülükleri ima ederler. Eğer Marksist fikirleri tartışmak için Durkheim'ı veya etnografik bir araştırmayı tartışmak için anket dilini kullanırsanız muhtemeldir ki kendinizi karşıt amaçlar için çalışırken bulursunuz. Seminerde düzeltme egzersizleri yaparken bu tür kafa karışıklıklarının kuramsal zorluklara sebep olduğunu keşfettik.

Eğer araştırmanızın çok erken bir aşamasında yazmaya başlarsanız -örneğin bütün verileriniz elinizde olmadan- düşüncelerinizi temizlemeye daha erken başlayabilirsiniz. Veri olmadan bir taslak yazmak, neyi tartışmak istediğinizi ve dolayısıyla ne tür bir veri toplamak zorunda olduğunuzu daha da netleştirir. Kısacası yazmak, araştırma tasarımınızı şekillendirebilir. Bu daha yaygın olan "önce araştırmanı yap, sonra da yaz" fikrinden farklıdır. Benim bu yaklaşımım, Flower-Hayes'ın (1981) "yazmanın erken safhaları, yazarların daha ileriki safhalarda ne yapmak zorunda kalacaklarını görmelerini sağlar" fikrini destekler.

Çalışmanızı daha açık hale getirmek için okuru da dikkate almanız gerekir. Kimin için daha açık olmanız gerekiyor? Yazdığınızı kim okuyacak? Söylediklerinizi yanlış anlamamaları ya da belirsiz ve anlaşılmaz bulmamaları için okurların neleri bilmeleri gerekmektedir? Ortak bir projede birlikte çalıştığınız arkadaşlarınız için başka bir şekilde, ikincil uzmanlık alanınızdaki profesyonel meslektaşlarınız için başka bir şekilde, başka uzmanlık alanlarında ve disiplinlerde çalışan profesyonel meslektaşlarınız için başka bir şekilde ve "meslekte bilgi sahibi olmayan kişiler" için de başka bir şekilde yazacaksınız.

Okurların ne anlayacağını nasıl bilebilirsiniz? Yazdığınız taslakları hedeflediğiniz okur kitlesini örnekleyecek kişilere gönderebilir ve ne düşündüklerini sorabilirsiniz. Dersi alan öğrencilerin en çok korktukları ve çekindikleri şey buydu; çünkü taslaklarını bir başkasına göstermek onları alaya ve utanca açık hale getiriyordu. Dolayısıyla reçetenin basit olmasının yanında uygulanabilir olmayabileceği de göz ardı edilmemelidir. Henüz mükemmel olmayan çalışmanızı, onu okuduğunda zarar görmeyeceğinize emin olduğunuz birine -öğrencilerimin sınıftaki egzersizlerden bunu öğrendiklerini umduğum gibi- gösterebilirsiniz. Doğal olarak herkes taslak okutmak için iyi bir aday olmayabilir. Bazı insanlar taslaklara taslak muamelesi yapmakta zorlanırlar; onları tamamlanmış metinler için geçerli olan standartları kullanarak eleştirmekte ısrar ederler. Bazı okurlar diğerlerinden daha iyi editöryal muhakeme sahibidirler. Her halükarda, sizin çalışmanızın bulunduğu aşamaya uygun bir şekilde tepki vereceklerine güvendiğiniz insanlara ihtiyacınız vardır.

Dolayısıyla yazma eyleminin kuramına ilaveten, bir de profesyonel bir uğraş olarak yazmanın toplumsal organizasyonu kuramına ihtiyacımız vardır. İnsanların çoğu mutlak bir mahremiyet içinde yazdıkları için, okurlar sonuçları sadece yazara atfederler ve bu sonuçları yazarın profesyonel saygınlık hesabına eklerler veya bu hesaptan düşerler. Muhasebecilik dilini kullanıyorum, çünkü çoğu insan bu mesele hakkında gizliden gizliye bu şekilde düşünür.

Neden yazarlar bu kadar gizlilik içinde çalışırlar? Daha önce de söylediğim gibi, yazarların çoğu yazma alışkanlıklarını, kaotik ve alay konusu olabilecek sonuçları ortadan kaldırmaya yönelik olarak tasarlanmış ritüellerle birlikte bir bütün olarak lise veya lisans eğitimi sürecinde, bu dönemde yazdıkları koşullara uyumu sağlayan stratejiler olarak edinirler. Lise veya lisans öğrencisinin durumu, yeniden yazma ve yeniden yapma becerilerini değil, kısa ve geçmeye yeterli not alabilecek ödevlerin çabuk ve yetkin bir şekilde hazırlanmasını ödüllendirir. (Woody Allen'a

göre "Hayatın yüzde sekseni, bir işi zamanında tamamlamak ve teslim etmekten ibarettir"). Zeki öğrenciler -ne kadar zekiseler o kadar daha çabuk öğrenirler- gereksiz becerilere zaman harcamazlar. Başka bir versiyon olmayacağına göre, tek önemsedikleri ilk taslaktır.

Öğrenciler lisansüstü eğitimde ilerlemeye başladıkça kısa ödevler yazma becerisinin işe yaramaz hale gelmeye başladığını çabucak fark ederler. İlk birkaç sene, hangi bölümde olduklarına bağlı olarak lisansta yazdıklarına benzer ödevler yazmak durumunda kalabilirler. Fakat nihayetinde, daha karışık verilere dayanan, daha karmaşık savlar öne süren, daha uzun ödevler yazmak zorunda kalacaklardır. Her ne kadar öğrenciler naif bir şekilde iyi yazarların hep böyle yaptıklarını düşünseler de çok az kişi bu tür metinleri doğrudan kafalarında yazabilir ve ilk denemede eli yüzü düzgün bir şey ortaya çıkarabilir. ("Eli yüzü düzgün bir şey ortaya çıkarmak" demek, savınızı öylesine açık bir şekilde ortaya koyacaksınız ki ödeviniz daha sonra ispatlayacağınız şeyle başlayacak demektir). Dolayısıyla öğrenciler bocalamaya başlarlar; "eline yüzüne bulaştırmaktan" korkarlar ve nihayetinde ödevlerini zamanında yapamazlar. Son anda yazmalarından dolayı, ilginç fikirlere sahip, şekilsel bir tutarlılığı olan, ama anlaşılır bir temel savı olmayan -ilgi çekici kabataslaklar olmalarına rağmen yine de nihai versiyon muamelesi yapılmasını istedikleri- ödevler ortaya koyarlar.

Bazı genç sosyologlar (ve pek çok başka genç akademisyen de) lisansüstü eğitimlerini tamamladıktan sonra, bu tür bir çalışma tarzını daha da az kaldırabilecek ortamlara girerler. Akademik disiplinler okullardaki gibi belirgin bir son teslim tarihi koymazlar. Buralarda basitçe bir "tam zamanında" kuralı yoktur. Şüphesiz, profesyonel "tam zamanında" mefhumları vardır: Yeterli sayıda makaleyi bölümünüzün veya dekanınızın istediği hızda yayımlamazsanız terfi ettirilmeyebilirsiniz, maaşınız arttı-

rılmayabilir ya da başka bir iş bulamayabilirsiniz[3]. Fakat yayınlarınız için söz konusu olan tarihler gevşektir ve kısmen yöneticilerin kaprisleri tarafından şekillenirler. İnsanlar hatalı bir şekilde -ders hazırlamak veya idari hizmet gibi- günlük ivedi kaygıların daha öncelikli olduğunu düşünebilirler. Dolayısıyla genç akademisyenler kendilerini zamanın akıp gittiği ve lisans yıllarındaki gibi açık biçimde ifade edilmemiş üretim kotasını tamamlamadıkları bir durumun içinde bulabilirler. Bu, çalıştıkları kurum onlara bunu açıkça dayatmadığından dolayı göz ardı ettikleri bir durumdur.

Bir makalenin ne zaman teslim edileceğine dair kesin bir tarih ve onu değerlendirebilecek tek bir yargıç olmadığı için, akademisyenler kendilerinin belirlediği hıza ve takvime göre çalışırlar. Çalışmalarını "profesyonel topluluk" denen muğlâk bir yargıç grubuna ya da en azından bu topluluğun dergilerde editörlük yapan, yayınevlerinin politikalarını tespit eden ve editöryal tavsiyelerde bulunan temsilcilerine gönderirler. Bu profesyonel okurlar genel olarak o disiplindeki fikir ve eylem çeşitlili-

3 Ç.N: Amerikan üniversitelerinde işe alımlarda ve kadro yükseltmelerinde genel olarak performans, özellikle de yayma dayalı performans sistemi hâkimdir. Performans ölçütleri, merkezi ya da üniversite düzeyinde karara bağlanmış yazılı kurallardan oluşmaz. Kimin işe alınacağı ve kimin terfi edileceği konusundaki kararlarda kullanılan kriterler piyasa koşulları (yani üniversiteler arası rekabet ilişkileri) tarafından belirlenir. Karar verilmeden önce ve kararın alınmasında belirleyici olacak olan değerlendirme, bölüm içi ve kampüs dışı olmak üzere iki aşamada yapılır. Değerlendirilecek kişi Yardımcı Doçent ise Doçent ve Profesörlerden; Doçent ise yalnızca Profesörlerden oluşan bölüm içi bir kereye mahsus (*ad hoc*) bir komite kurulur. Bu komite, adayın akademik ve öğretim faaliyetlerini (verdiği dersleri sınıfta izlemek, değerlendirmek ve yazılı rapor sunmak da dâhil olmak üzere) inceler ve bir rapor yazar. Aynı zamanda, adayın eserlerinin incelemesini yapacak kampüs dışı komite, üyelerini seçer ve değerlendirme sürecini baştan sona yürütür. Değerlendirme süreci sonlandıktan sonra, hem bölüm komitesinin hem de kampüs dışından kişilerden oluşan bağımsız komitenin raporları dekana gönderilir. Dekanın değerlendirmesinden sonra da dosya rektöre gönderilir. Bu süreç içerisinde izlenen genel teamül, çok istisnai durumlar söz konusu olmadığı sürece, bölümden çıkan olumlu ya da olumsuz kararı onamaktır.

ğini temsil ederler. Bu çeşitlilik uzun vadede yazarların basitçe yanlış fikirlere sahip oldukları için ya da yanlış tarzda çalıştıkları için yayın yapamamaları ihtimalini en aza indirger. O kadar çok kurum, o kadar çok dergi yayınlamaktadır ki her türlü görüş kendine bir yuva bulacaktır. Fakat yine de editörler makaleleri reddedebilirler ya da "düzelt ve yeniden gönder" talimatı ile geri gönderebilirler; çünkü makaleler karmakarışıktır -çünkü yazarlar açık olamayan bir şekilde yazarlar veya incelemek istedikleri sorunu yanlış ifade ederler-.

Sonuç olarak profesyonel yazım "özelleştirilir". Hiçbir akran grubu yazarın sorununu paylaşmaz. Hiçbir grup aynı günde teslim edilecek aynı makaleye sahip değildir. Herkesin ne zaman hazır olurlarsa o zaman teslim edeceği farklı bir makalesi vardır. Dolayısıyla sosyoloji alanında yazanlar, ortak sorunlarına ortak çözümler bütünü geliştirmezler. Bu sebeple "çoğunluğun cehaleti" adı verilen bir durum ortaya çıkar. Herkes diğerlerinin bu işi doğru yaptığını ve zamanında bitireceğini düşünür. Sorunlarını kendilerine saklar. Bu, sosyologların ve diğer akademisyenlerin neden kendilerini bu derece yalıtarak yazdıklarının bir sebebi olabilir.

Durum ne olursa olsun, akademisyenlerin çalışmaları kapsamlı bir yeniden yazmayı ve editöryal çalışmayı gerektirir. Tek dikkate alınan versiyon son versiyon olduğundan dolayı akademisyenlerin tamam olana kadar bir şeyin üzerinde çalışmaya devam etmek için her türlü sebepleri vardır. Sınırlı zamanı düşününce olması gerektiği kadar iyi değil belki ama -bu lisans modelidir- olabileceğini hayal ettiklerinin en iyisini yapana kadar çalışırlar. (En iyinin tanımı doğal olarak bazı gerçekçi sınırlamalara tabi olmak zorundadır. Aksi halde çalışmanız bitmez. Öte yandan, bazı temel eserlerin hazırlanmasının yirmi yıl aldığını ve bazı akademisyenlerin yavaş üretmenin bedelini ödemeye hazır olduğunu da hatırlayalım). Fakat pek çok yazar nasıl yeniden yazacağını bilmez ve yazdıkları her versiyonunun yargılamak için kullanılacağını düşünür. (Kısmen de haklıdırlar. Yazdıkları, bir

yargıya varmak üzere kullanılacaktır. Fakat eğer şanslılarsa bu yargılar, yazdıklarının bulunduğu aşamaya uygun olacaktır). Bu nedenle de hiçbir şey yazmazlar; ya da birileri görmeden önce kâğıda aktardıkları her şeyi mükemmel hale getirmeye çalışarak çok sancılı bir şekilde yazarlar.

Bu örüntüye istisna bir durum, işin ilerlemesi için katılımcıların zorunlu olarak birbirlerini geldikleri aşama konusunda bilgilendirmek üzere zaman zaman bir şeyler yazmak zorunda oldukları grup projelerinde ortaya çıkar. Başarılı projelerde katılımcılar birbirlerinin çalışmalarına taslak olarak bakmayı öğrenirler. Böylece herkes ilk denemede mükemmel taslaklar üretme zorunluluğundan kurtulur.

Çoğu zaman yazarlar yalnızlık sorununu, yazdıklarını doğru bir saikle okuyacak, taslak aşamasındaki bir çalışmaya taslak muamelesi yapacak, çok kaba bir taslakta yer alan karışık fikirleri düzene koymaya veya bir sonraki versiyondaki muğlâk dili yumuşatmaya yardımcı olacak, işe yarayabilecek kaynaklar ya da bazı içinden çıkılmaz muammalara anahtar olacak karşılaştırmalar önerebilecek yakın arkadaş halkası kurarak çözerler. Bu halka lisansüstü eğitim sırasında edinilen arkadaşlardan, eski hocalar ya da konuyla ilgilenen insanlardan oluşabilir. Bu tür ilişkiler genellikle karşılıklıdır. Yazar ile okur arasındaki güven büyüdükçe okur da yazardan kendisi için aynı şeyi yapmasını isteyecektir. Gelecek vaat eden bu tür ilişkilerin bir kısmı, karşılık bulmazsa yok olur gider.

Bazı insanlar yazılanları uygun bir şekilde okuyamazlar. Küçük şeylere -bazen bir başkasıyla değiştirildiğinde sorunun ortadan kalkacağı tek bir kelimeye- takarlar ve başka bir şey hakkında düşünemez ya da yorum yapamazlar. Diğerleri ise genellikle mükemmel editörler olarak ün salmışlardır; temel sorunu görürler ve işe yarar tavsiyelerde bulunurlar. Birincisinden kaçının. İkincisini bulmaya çalışın.

Bu söylediklerim, şimdiye kadar ele aldığım profesyonel or-

tamların ve yazma sorunlarının iptidai kuramının tavsiye ettiği faydalı ipuçları olarak okunabilir. Her zaman işe yarar ipuçları peşinde olan seminer grubum, beni sıklıkla deneyimlerim hakkında ahkâm kesmeye kışkırtıyordu. Her ne kadar bu baştan çıkarmalara karşı söylediklerimin çoğu Mr. Chips'in[4] kötü taklitlerinden oluşsa da bazı endişelere değinmeye değer.

Bir miktar profesyonel deneyime sahip olan ve makaleleri geri çevrilmiş ya da kapsamlı bir düzeltme için geri gönderilmiş olanlar, eleştiriye nasıl karşılık verecekleri konusunda kaygılanıyorlardı. Sıklıkla öğrenci psikolojisine sığınıyorlardı: "Sadece onlar söyledi diye öyle yapmak zorunda mıyım?" Bazen de baş eserleri estetik anlayış ve zevkten yoksun kişiler tarafından saldırıya uğramış sanatçılar gibi konuşuyorlardı. Öğrencilerin çoğununun lisans eğitimi boyunca sahip oldukları bir davranış biçimine sığındıklarını düşündüm. Eğer otorite sahipleri gerçekten istikrarlı standartlara sahip değillerse onlarla, örneğin yazdığınız metni inceleyerek ve neyin eksik olduğunu rasyonel biçimde arayarak baş edemezsiniz; onun yerine, "onların" ne istediklerini bulmak ve onu sağlamak zorundasınızdır [bkz. Becker, Geer ve Hughes'ın (1968, 80–92) analizi]. Yazarlar bu yargıyı destekleyecek kanıtı, eleştirmenlerden aldıkları çoğu zaman çelişkili önerilerde buluyorlardı: Eleştirmenlerden biri, yazardan bir bölümü çıkarmasını isterken bir diğeri, yazara aynı bölümü geliştirmesini tavsiye ediyordu.

Bu meseleye dair benim sunduğum pratik ipucu şuydu:

4 Ç.N: *Goodbye, Mr. Chips*: İngiliz yazar James Hilton'ın 1934'te Amerika'da Little, Brown and Company, Birleşik Krallık'ta da Hodder & Stoughton tarafından basılmış romanı. Roman, çok sevilen bir öğretmenin hayali bir İngiliz yatılı erkek devlet okulu olan Brookfield'te geçirdiği uzun çalışma hayatının hikâyesini anlatır. Mr. Chipping çok utangaç bir insandır ve bir türlü öğrencileriyle bağ kuramaz. Ancak bu durum, Mr. Chipping'in tatilde tanıştığı ve ona hemen "Chips" takma adıyla hitap etmeye başlayan Katherine ile evliliğine müteakip hızla değişir. Mr Chips kendi vasat öğrencilik kariyerine rağmen, Brookfield'de etkileyici bir öğretmen olarak itibarlı bir kariyere sahip olur.

Okurlar medyum değillerdir. Dolayısıyla bir yazarın anlatımı muğlâk ya da karışık olduğunda onun gerçekte ne ifade etmek istediğini anında anlamaları imkânsızdır. Bu nedenle de böylesi durumlarda okurlar çoğu zaman birbiriyle çelişen kendi yorumlarını geliştirirler. Bir yazar makalesine X sorunu ile ilgileneceğini söyleyerek başlayıp ve sonrasında tümüyle tatminkâr bir biçimde Y sorununu inceleyerek devam ettiğinde kabataslakların tanımlayıcı bir kusuru olan ve ancak revizyonda giderilebilecek olan yaygın bir sorun ortaya çıkar. Yazarın kafa karışıklığını fark eden bazı eleştirmenler, makalenin gerçekten X ile iştigal etmesi için analizin ya da hatta araştırmanın yeni baştan yapılandırılmasını tavsiye ederler. Daha gerçekçi olan diğerleri ise yazara giriş kısmını yeniden yazmasını ve böylelikle girişin makalenin Y hakkında olduğunu söylemesini isterler. Fakat her iki gruptaki eleştirmenler de aynı kafa karışıklığına tepki vermektedirler. Yazar, eleştirmenlerin söylediklerinin hiçbirini yapmak zorunda değildir. Ancak karışıklığı gidermelidir ki artık şikâyete mahal kalmasın.

Seminer öğrencilerinin kaygılandığı bir diğer sorun ise ortak yazarlıktı ve örnek kendi sınıfımızdan geldi. Dönemin sonuna doğru, planladığımız her şeyi yapıp bitirdiğimizde ve geri kalan ders saatlerini dolduracak eğlence bulamadığım bir zamanda, hepimizin bir şeyler bildiği bir konuda ortak bir makale yazmayı önerdim: sosyolojik yazımın sorunları. Evde oynanan eski oyunlardan birine benzer şekilde, herkes sırayla makalenin bir sonraki cümlesini söylüyordu. Sınıftaki her öğrenci makale ilerledikçe metne eklemeler yapıyordu. Bazıları daha önce söylenen cümleleri takip etmeye çalışıyor; bazıları ise önceki cümleyi tümüyle göz ardı edip baştan başlıyordu. Kimisi de sevimli yorumlar yapıyordu. Birkaç tanesi ise söylendikçe cümleleri yazıyor ve talep edildikçe birikenleri okuyordu.

Bitirdiğimizde on sekiz tane cümlemiz vardı ve herkesi şaşırtacak bir biçimde onca alakasız kelimeye ve espriye rağmen hiç de fena olmayan bir ilk denemeydi. Hatta o kadar ilginçti

ki bunu yayımlamak üzere geliştirmeyi önerdim. Bu önerim hemen bir soruyu gündeme getirdi: Bu makaleyi nerede yayımlamalıydık? Bu tür bir konuyla hangi dergilerin ilgilenebileceği üzerine tartıştık ve nihayetinde mesleki sorunlarla yakından ilgilenen ancak ne yazık ki Amerikan Sosyoloji Derneği'nin artık basmadığı bir dergi olan *The American Sociologist*'de karar kıldık. Kahve almak için odayı terk ettim. Geri geldiğimde odadaki huzurlu ortam bozulmuştu. Herkes birbirine ters ters bakıyordu ve benim yokluğumda beklendik bir sorun üzerine tartışmaya başladıklarını itiraf ettiler. Eğer bazıları diğerlerinden daha fazla çalışırsa o zaman makaleye kimin adı hangi sırayla konacaktı?

Bu duruma kızdım. Ancak tepkim makul değildi. Bu soru üzerine pek çok kişi kavga etmiştir. Onlara çözümümü söyledim: Arkamıza yaslanmak ve makaleye bir şekilde katkısı olan herkesin ismini koymak. Hemen, profesörlüğünü almış birinin bu tarz fikirler öne sürmesinin kolay olduğunu, ama gençlerin bunu yapamayacağını söylediler. Haklı ya da haksız olduklarını bilmiyorum; ama parmak bastıkları sorun hiç de aptalca değildi.

Konuşmaya devam ettik ve kısa zamanda yalnızca dört ya da beş öğrencinin gerçekten bu işi yapmaya hevesli olduğunu gördük. Dersimiz bahar dönemindeydi ve makale üzerine yaz döneminde çalışma konusunda anlaştık. Toplumsal organizasyon yine işin içine dâhil oldu. Lisansüstü çalışma yarı ya da çeyrek akademik dönem boyunca devam eden dersler çerçevesinde ve/veya süreleri önemli ölçüde onları sürdürmeye imkân tanıyacak paranın olup olmadığına bağlı projeler etrafında örgütlenir. Dersin devam ettiği dönem boyunca var olan otomatik koordinasyon biçimlerinin hiçbiri dönem sonrasında olmadığı için, müstakbel ortak yazarlar onları buluşmaya ve makale üzerinde çalışmaya devam etmeye zorlayacak hiçbir şeye sahip değillerdi ve nitekim bunu yapmadılar; makaleyi hiç yazmadılar.

Kısmi olarak bu bölüm, o sözü geçen makaledir. O sınıftaki katılımcıların ve geçen yıllar içinde pek çok kişinin katkı yaptığı

bir işin ürünüdür. Kolektif bir çalışmayı destekleyen kurumlar bu derece geçici olduklarında eğer bir iş bir şekilde yapılacaksa (ki genellikle yapılmaz) geriye kalanlardan birinin o işi bireysel bir proje olarak üstlenmesi gerekir. Burada da olmuş olan budur.

Bir *Son Söz.* "Bireysel" bir proje dememeliydim; çünkü bu bireysel bir proje değildi. Söylediğini yapan biri olduğum için, bu bölümü (orijinal versiyonu ise tek başına bir makale olarak) bana pek çoğunu kabul ettiğim tavsiyeleri ile yardımcı olan çeşitli kişilere gönderdim. Dolayısıyla "suç ortaklarım" arasında, verdiğim üç derste bulunan bütün öğrencilerin yanı sıra, *Sunuş* yazısında andığım kişiler de vardır.

2

PERSONA VE OTORİTE

Şu anda meslektaşım, ancak o zamanlar mezuniyete yaklaşmış bir öğrencim olan Rosanna Hertz, bir gün odama geldi ve yazmakta olduğu tezinin onun için düzelttiğim bir bölümü hakkında konuşmak istediğini söyledi. Rahatsızlığını gizlemeye çalıştığını sandığım dikkatli bir tonda, yazdığı bölümün daha iyi hale geldiğini belirtti –daha kısa, daha açık ve bir bütün olarak çok daha iyiydi. Fakat yaptıklarımı hangi ilkelere dayanarak yaptığımı pek de anlayamamıştı. Acaba yazdıkları üzerinden onunla birlikte tekrar geçip açıklayabilir miydim? Ona editöryal yargılarımın hangi ilkelere dayandığından pek emin olmadığımı ve sadece kulağıma göre düzeltmeler yaptığımı söyledim (Bu, hiçbir kuralın olmadığı anlamına gelmez. Konuyu Bölüm 4te tekrar ele alacağım). Ama elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışacağımı da ekledim. Gerçekten de herhangi bir genel tashih ilkesi takip edip etmediğimi ben de merak ediyordum. Bu merakı ise ancak ona açıklama yapmaya çalışırken giderebilirdim.

Rosanna tezinin bu bölümünü birkaç gün sonra getirdi. Yazdıklarının büyük bir kısmını yeniden yazmış, pek çok cümleyi de silmiştim. Fakat bunu onun düşüncelerinden kesintiye gitmeden yaptığımı umuyordum. Çok iyi bir çalışmaydı -yaratıcı bir şekilde analiz edilmiş, iyi kurgulanmış, zengin bir veriye sahiptiama çok laf kalabalığı vardı ve fazlaca akademikti. Rosanna'nın kaldırabileceğini düşündüğüm miktarda gereksiz tekrarları ve

akademik süslemeyi çıkardım. Yazdıklarının üzerinden sayfa sayfa geçtik ve beni yaptığım her düzeltme hakkında sorguladı. Yaptığım değişikliklerin hiçbiri belirli sosyolojik terimleri kapsamıyordu. Onun "ortak duruş" yazdığı yere ben "mutabakat" koydum; çünkü daha kısaydı. "Meseleyle yüzleştiler"in yerine "konuştular"ı koydum; çünkü daha mütevazıydı. Daha uzun bir örnek: Onun "bu bölüm, paranın ya da daha somut bir şekilde ayrı ayrı kazanılmış gelirlerin eşlerin ilişkisine, özellikle de finansal meseleler alanındaki ilişkilerine etkisini inceleyecektir" cümlesini, gene aynı sebeplerle, ben "bu bölüm, ayrı ayrı kazanılmış gelirlerin eşlerin finansal meseleleri ele alma biçimlerini nasıl değiştirdiğini gösterecektir" cümlesiyle değiştirdim. Ne yaptığımı ve niçin yaptığımı açıklayarak ilerlerken anlamsız nitelemeleri ("eğilimindedir" gibi) ve tekrar içeren uzun cümleleri kaldırdım; birbirini izleyen iki cümlede aynı şey söylenmişse daha az etkili olanını çıkardım.

Duruma münhasır yaptığım her açıklamayı onaylıyordu; ama herhangi bir genel kural keşfedemiyorduk. Ondan yerimi almasını ve üzerinde bir şey yapmadığım bir sayfayı incelemesini istedim. Birkaç satırın üzerinden gittik ve ardından araştırdığı insanların bazı şeylerle "ilgilenmek zorunda olmamayı göze alabildikleri"ni söyleyen bir cümleye geldik. Bu cümleyi nasıl değiştirebileceği hakkında ne düşündüğünü sordum. Cümleye tekrar tekrar baktı ve nihayetinde anlatımı daha iyi hale getirecek bir yol göremediğini söyledi. Ben de sonunda o ifadenin yerini, onların bu şeyler hakkında "kaygılanmak zorunda olmadıkları"nın alıp alamayacağını sordum.

Bu önerim hakkında düşündü, yüzüne ciddi bir ifade takındı ve bir tavır alması gereken yerin burası olduğuna karar verdi: "Evet, elbette bu daha kısa ve daha açık..." Sanki geride bıraktığı üç noktayı yüksek sesle söylemişçesine düşüncesi tamamlanmadan havada asılı kalmış gibiydi. Uzun ve ciddi bir sessizlikten sonra, "Fakat ne?" dedim. O da "Evet, ama önceki hali daha havalıydı" dedi.

Öngörüm bana bu kelimenin önemli olduğunu söylüyordu. Ona "daha havalı" derken neyi kastettiğini açıklayan beş sayfalık bir metin yazarak bana borçlu olduğu bütün iyilikleri ödeyebileceğini söyledim. Mahcup bir şekilde baktı ve "peki" dedi -şimdi düşündüğümde adil olmayan bir şekilde hem arkadaşlığımızı hem de profesyonel otoritemi suiistimal ettiğim çok açıktı-. O sayfalar için beni aylarca beklettiği için Rosanna'yı suçlayamam. Daha sonra, bana gerçeği söylemek zorunda olduğunu bildiği için, bunun şimdiye kadar yazdığı en zor şey olduğunu söyledi.

Onun mektubundan uzun alıntılar yapacağım. Fakat bu basitçe bir yazarın kişiliği ve dili meselesi değildir. "Daha havalı" tam da bu nedenle önemli bir ipucuydu; çünkü Rosanna pek çok öğrencinin ve akademisyenin inandığı ve hissettiği ancak kabul etmek cesaretini veya isteğini gösteremediği bir şeyi yüksek sesle söylüyordu. Onlar da Rosanna'nın aşağıda yazdığı şeyi ima ediyorlardı ve bu ipuçları Rosanna'nın davranışının çok yaygın olduğuna beni ikna etmişti. Bana getirdiği çift aralıklı yazılmış dört sayfaydı. Yazdıklarının hepsini sırasıyla alıntılamayacağım; çünkü Rosanna bunu yazarken yüksek sesle düşünüyordu ve sırası önemli değildi. Yazısına şunları söyleyerek başlıyordu:

> Zaman içinde bir yerde, muhtemelen üniversitede, iyi hatiplerin süslü kelimeler kullandığını fark ettim ve bu beni etkiledi. Derste kullandığı kelimelerin anlamını anlamadığım için gerçekten zeki olduğunu düşündüğüm bir felsefe profesöründen iki ders aldığımı hatırlıyorum. Bu derslerde tuttuğum notlarda nerdeyse hiçbir şey yoktu. Ders süresince onun kullandığı ve benim bilmediğim kelimeleri yazıyordum ve eve gidince onların anlamını araştırıyordum. Bu kişi bana çok zekiymiş geliyordu; çünkü ne dediğini anlamıyordum. Yazdıklarınız ne kadar zor anlaşılırsa bir o kadar entelektüelmişsiniz izlenimi yaratırsınız.

Bu şekilde düşünmeyi üniversitede öğrenmiş olması elbette tesadüfî değildi. Yukarıdaki alıntı hayli hiyerarşik bir kurumda

yer alan astın bakış açısını ifade etmektedir. Yüksekokullar ve üniversiteler, her ne kadar ortak sorunları özgürce ve çıkar gözetmeden tartışan entelektüel topluluklarıymış gibi davransalar da aslında bunların hiçbiri değildirler. Hocalar daha iyi bilir; bunu ispat edecek diplomaları vardır; öğrencileri sınava tabi tutarlar; ödevlerine not verirler ve öğrenciler her durumda hiyerarşinin en altında yer alırken onlar en üst noktada konumlanırlar. Bazıları bu eşitsizliğe kızarlar; ama sıraları geldiğinde aynı noktaya ulaşmayı hayal eden zeki öğrenciler bu durumu içtenlikle kabul ederler. Rosanna gibi onlar da yaptıkları anlamlı ya da anlamsız olsun, hocalarının daha bilgili olduğuna ve taklit edilmeleri gerektiğine inanırlar. Hiyerarşi kuralı öğrencileri kendilerinin yanlış, hocalarının ise doğru olduğuna inandırır. Benzer ayrıcalıkları yazarlara da atfederler:

> Anlamını hemen bilemediğim bir şey okuduğumda, her zaman yazara hak veririm. O kişinin zeki olduğunu ve onun fikirlerini anlamaktaki sorunumun benim onun kadar zeki olmamamdan kaynaklandığını varsayarım. Kralın çıplak olduğunu veya yazarın ne söyleyeceği hakkında net bir fikri olmadığı için açık yazmadığını varsaymam. Her zaman sorunun benim anlama yeteneğimden kaynaklandığını ya da orada benim anlayabileceğimden daha fazla bir şey olduğunu varsayarım (...) Örneğin, eğer bir makale AJS'de (*American Journal of Sociology/Amerikan Sosyoloji Dergisi*) yayımlanmışsa o makalenin iyi ve önemli olma ihtimali yüksektir. Eğer yazılanı anlamıyorsam bu benim sorunumdur; çünkü hâlihazırda dergi söz konusu makaleyi yayımlamışsa onun önem ve değerini tescil etmiştir diye varsayarım.

Rosanna, başkalarının da altını çizdiği bir şeye daha dikkat çekiyordu. [Sosyologlar bu durumu, örneğin Becker ve Carper'da (1956a, 1956b) tartışıldığı üzere, bir mesleğe dair toplumsallaşma sorununun özgül bir örneği olarak tahlil edeceklerdir.] Akademisyen olmayı öğrenmekte olan lisansüstü öğrencileri henüz "tam pişmemiş" entelektüeller olduklarını bilirler -tıp öğrencile-

rinin henüz gerçek birer doktor olmadıklarını bildikleri gibi- ve hevesle ilerleme kaydettiklerine dair işaretler ararlar. Nasıl profesyonel bale dansçılarının ayak parmaklarının üzerinde durabilmeleri onları sıradan insanlardan ayırıyorsa, esrarlı kelimeler ve basmakalıp akademik üsluba ait söz dizimi, akademik çevreden olmayanları akademisyenlerden ayırır. Bir akademisyen gibi yazmayı öğrenmek, öğrencileri bu seçkinler grubunun bir üyesi olmaya doğru ilerletir:

> Her ne kadar kişisel olarak akademik yazımı sıkıcı bulsam ve zamanımı roman okuyarak geçirmeyi tercih etsem de akademik seçkincilik her öğrencinin toplumsallaşma sürecinin bir parçasıdır. Demek istediğim şudur ki; akademik yazımın basit bir İngilizce olmadığı, sadece o mesleğin üyelerinin çözebileceği bir biçime sahip olduğudur (...) Bunun seçkinciliğin grup sınırlarını korumanın bir yolu olduğunu düşünüyorum. Fikirlerin, eğitim almamış birinin anlamakta zorlanacağı bir biçimde ifade edilmesi bekleniyor. Buna akademik yazım diyorlar. Eğer akademisyen olmak istiyorsan bu yazım tarzını yeniden üretmek zorundasın.

(Sırası gelmişken şunu da ifade edeyim: Alıntıladığım paragrafları yazarken Rosanna, kasıtlı olarak şu anda aksini düşündüğü bir görüşü benimsedi. Ona sorduğumda artık yazma tarzının zekâ veya fikirlerin karmaşıklığıyla ilgisi olmadığını düşündüğünü söyledi.)

Akademik cümle kurgularını neden daha "çekici" bulduğunu açıklamasının yanında, havalı yazma tarzlarından bazı örnekler verdi.

> "Yaşadığı yer" demek yerine, "ikamet ettiği yer" demeyi yeğliyorum. "Çiftler fazla paralarını (ya da 'ek gelirlerini' hatta 'net gelirlerini') harcar" demek yerine "artık gelirlerini" demeyi seçiyorum. Sanki kulağa daha profesyonel geliyor. İşte benim favorilerimden biri: "Vardır çünkü şundan dolayı" (hatta "varlığı buna dayanır") demek yerine "varlığı şunun

> geçerliliğine bağlı olan" demek daha havalıdır. Belki de kulağa daha hoş geliyordur. İşte bir tane daha: "Ev hizmetlerinde yardımcı" diyebilirim. Ama onun yerine "üçüncü kişi emeği" demeyi tercih ediyorum. Bu ibareyi ilk kez kullandığımda, ardından "yani" diyerek açıkladım. Daha sonrasında metin boyunca "üçüncü kişi emeği"ni kullanma özgürlüğüne sahip olmuştum ve bu kulağa daha havalı geliyordu. Beni daha zeki gösterecek bir yazma tarzı arayışındayım.

Aslında daha havalı olduğu varsayılan cümle kurgularının hiçbiri, yerine geçtiklerine kıyasla daha basit bir anlam içermiyorlar. Bu cümleler semantik değil, törensel bir işleve sahipler. Zeki görünmek için havalı bir dille yazmak, belli bir persona gibi görünmek, hatta o persona gibi olmak için yazmak anlamına gelir. Sosyologlar ve diğer akademisyenler bunu yaparlar; çünkü doğru tarzda bir insan olmanın, söylediklerinin kabul edilebilir bir toplumbilim savı olarak algılanmasını kolaylaştıracağını düşünürler (ya da ümit ederler). C. Wright Mills şöyle der:

> Kanımca akademik yazımın kolayca anlaşılabilir olmamasının genellikle meselenin karmaşıklığıyla ilgisi çok azdır ya da hiç yoktur; düşüncenin büyüklüğüyle ise hiç ama hiçbir ilgisi yoktur. Bu, neredeyse tümüyle, akademik yazarın kendi statüsü hakkındaki kararsızlığından kaynaklanır (...) Sosyolojik anlatım alışkanlıkları, büyük oranda, sosyologların diğer akademisyenlerin gözünde bile çok az statüye sahip oldukları bir zamandan kalmadır. Dolayısıyla, akademisyenlerin anlaşılmazlığa bu kadar kolayca kaymasının nedeni statüye duyulan arzudur (...) Akademik *üslubun* üstesinden gelmek için önce akademik *kibrinizin* üstesinden gelmek zorundasınız. (Mills 1959, 218–19, vurgular metnin orijinalinde vardır).

Bir entelektüel veya akademisyen olarak yaşamak, insanlarda kendilerine ve başkalarına zeki görünme isteği yaratır. Ancak sadece zeki değil, aynı zamanda bilgili, deneyimli, kültürlü, ne de-

diğini bilen kişi; yazdıklarıyla bunların hepsini ima edebilen kişi.

Akademisyenler böyle bir kişi gibi algılanırlarsa söylediklerinin daha inandırıcı olacağını ümit ederler. İnsanların havalı veya başka türlü yazmak hakkında konuştuklarına ya da düşündüklerine bakarak ne demek istediklerini "persona" kavramı üzerinden (bu havalı terimi kullandığım için beni mazur görünüz) anlamaya çalışabiliriz (Campbell 1975). Her ne kadar yazarlar personalarını üslup araçları ile gösterseler de üsluba dair kapsamlı bir tartışma yapmayacağım. Strunk ve White (1959) ve Williams (1981) üslup analizi yaparlar ve yazarlara üslup öğelerini nasıl etkin bir biçimde kullanabileceklerini gösterirler. Okurlar bu konuyu oradan takip edebilirler. [Bu kitabın taslaklarını okuyanlar, aynı zamanda Bernstein (1965); Follet (1966); Fowler (1965) ve Shaw'u da (1975) üslup sorunlarına dair faydalı rehberler olarak değerlendirdiler.] Ben ise yazarların iddialarını kabul ettirmek için personalarını nasıl kullandıklarına odaklanmak istiyorum.

Nasıl bir İngiliz'in aksanı dinleyicilere konuşanın sınıfsal konumu hakkında bir fikir verirse, bir akademisyenin üslûbu da okurlara yazanın ne tür bir kişi olduğuna dair ipuçları verebilir. Hem öğrenci hem de meslekten olan pek çok sosyolog ve diğer akademisyenler, "havalı", yani *o şekilde* konuşan ve yazan kişiler gibi olmak isterler. Havalı bir üslupla yazarak havalı olmaya veya en azından bu görüntüyü vermeye çalışırlar.

Fakat genç, hatta orta yaşlı bir akademisyen için bu havalı kişi nasıl bir tiptir? Benim bu fantezilerin içeriğine dair tahminlerim yanlış olabilir. Eminim ki havalı olma fantezileri çok çeşitlilik gösteriyordur. Dolayısıyla tek bir tiplemenin bunların hepsini kapsaması imkânsızdır. Yine de bu tiplemenin şöyle bir şey olduğunu düşünüyorum: Genç bir profesyonel için havalı bir kişi, dirsekleri deri yamalı tüvit ceket giyen, pipo kullanan (en azından erkekler), üstatların odasında oturup şarap içen ve kendisine benzeyen bir grup insanla *Times Literary Supplement*'in veya *New York Review of Books*'un son sayısını tartışan biridir.

Lütfen yanlış anlamayın. Bu tür fantezilere sahip olan kişilerin gerçekten böyle olmak istediklerini söylemiyorum. Kafamda bu düşünceleri kışkırtan o şık ve genç kadın, işin ucunda ölüm olsa bile böyle bir kıyafet giymeyecektir. Ama o kişi gibi konuşmak isterler. Belki tam olarak *o* kişi değil; sanırım yukarıdaki imaj ne demek istediğimi yeterince anlatıyor.

Bazı genç akademisyenlerin ya da akademisyen olma yolunda ilerleyenlerin havalı olmayı isteyip istemediğinden bağımsız olarak genel kaide, herkesin birileri gibi yazdığı; bu yüzden de herkesin yazarken bir kişiliğe öykündüğü, bir personayı benimsediğidir. Edebiyat eleştirmenleri bunu bilirler; ama nadiren bu durumun akademik yazım açısından sonuçlarını incelerler. Akademisyenler, sahip oldukları özellikleriyle akademik üslubu renklendiren, akademik savları şekillendiren ve ortaya çıkan yazıyı çeşitli okurlara daha çok ya da daha az ikna edici hale getiren bazı klasik personaları tercih ederler. İşte bu personalar, onlardan herhangi biri olmanın faydalı ya da konforlu olduğu, bir akademisyenler, araştırmacılar ya da entelektüeller dünyası sakinidirler.

Akademik-entelektüel dünyanın sıradan dünya ile belirsiz ve rahatsız bir ilişkisi vardır ve pek çok akademisyen sıradan insanlarla olan ilişkileri hakkında kaygılanırlar. Hak ettiğimizi düşündüğümüz ve çoğunlukla da sahip olduğumuz ayrıcalıklı yaşamlarımızı meşru kılacak kadar sıradan insanlardan farklı mıyız gerçekten? Bir şey hakkında uzun uzun düşündüğümüzü iddia ederken aslında sandalyemizde oturmuş tembellik yapıyorsak, diğer insanlar bunu yapmamıza izin vermeli mi? Neden "sadece düşünmek için" işimizden aylarca izin alabilelim ki? Özellikle de birileri bizim ne düşündüğümüzü dikkate almalı mıdır? Almalıysa neden? Yazarken benimsediğimiz persona, okurlara (ve netice itibariyle bütün potansiyel kuşkuculara) bizim kim olduğumuzu ve neden bize inanmaları gerektiğini söyler. Bu, bütün diğer soruları da yanıtlamış olur.

Yazarların benimsediği bazı personalar -genel tipleştirmeler- entelektüeller ve sıradan insanlar arasındaki ilişki sorunu ile ilgilenirler. Pek çok persona bizim yaşamımızı meşrulaştıran ve neden herkesin bize inanması gerektiğini gösteren *biz* ve *onlar* arasındaki farkı -önemli varsayılan alanlardaki üstünlüğümüzü- vurgular. Kendimizi havalı biri gibi sunduğumuzda kendimizin ve başkalarının gözünde deneyimli, kültürlü, şık ve zeki biri olarak görülmek isteriz. (Entelektüel olmak önemli sayıda kişinin sınıfsal açıdan yukarı hareket etmesine olanak tanıdığı için, "havalı" kelimesinin bütün bu çağrıştırdığı anlamları göz ardı etmek aptalca olur.) Havalı bir şekilde yazarsak, genel olarak sıradan insanlardan daha zeki olduğumuzu, daha ince duyarlılıklara sahip olduğumuzu, onların anlamadığı şeyleri anladığımızı ve dolayısıyla bize inanmaları gerektiğini göstermiş oluruz.

Bizi Rosanna'nın eskiden çok çekici bulduğu gösterişli bir dili, küçük yerine büyük, yaygın olanlar yerine ezoterik (zor anlaşılan) kelimeleri ve ince ayrımlar yapan karmaşık cümleleri kullanmaya sevk eden şey de işte bu personadır. Dilimiz, sahip olmak ve hissetmek istediğimiz itibar için çaba gösterir.

Başka yazarlar kendi ezoterik uzmanlık alanlarını yansıtan personaları benimserler. Onlar bilgili görünmek, sıradan insanların gelecek haftanın gazetesinde okumak için beklemek zorunda olacakları "kimsenin ulaşamadığı bilgiye ulaşmış kişi" olmayı isterler. Sıradan insanları bir şekilde ilgilendiren konuları çalışan -emek ilişkileri, iç politika veya haberlere konu olmuş bir ülke- pek çok uzman, izleyici veya okurlara sadece kendilerinin bildiği bir şeyi göstermeyi arzu eder. David Riesman'ın deyimiyle "köstebekler", kaynağı ve doğruluğu belirsiz olan pek çok detayla okurlarının onların kim olduğunu anlamasını sağlarlar. Bu tür kişiler sanki okurları konu hakkında veya en azından konunun arka planı hakkında -hangi konu olursa olsun- kendileri kadar bilgiye sahip kişilerden oluşuyormuş gibi yazarlar. Yalnızca bir uzmanın anlayabileceği tarihler, isimler, yerler anarlar ve bunları açıklamazlar. Bu detaylı bilginin çokluğu okuru bunaltarak onu

yazarın iddiasını kabul etmek zorunda bırakır. Bunca şeyi bilen biri nasıl hata yapabilir ki? (Detaylı örnekler vermiyorum, çünkü bu tür örneklere çeşitli alanlarda çok kolay ulaşılabilir).

James Clifford, Bronislaw Malinowski'nin yarattığı ve mükemmel bir örneğini teşkil ettiği, öne sürülen savların doğruluğunu büyük ölçüde antropoloğun "orada' olmasına ve "olanları" görmesine bağlayan klasik antropolojik personayı tarif etmiştir: "Malinowski bize yeni 'antropoloğun' idealleştirilmiş imajını verir -kamp ateşinin etrafında çömelmiş, Trobriand yaşamını gözleyen, dinleyen, sorgulayan, kaydeden ve yorumlayan kişi. Bu yeni otoritenin edebi belgesi, antropoloğun Kiriwina evlerinin arasına kurulmuş çadırının göze çarpacak şekilde sergilenmiş resimleri ile *Argonauts* [*of Western Pacific*] kitabının ilk bölümüdür" (Clifford 1983, 123).

Clifford, Malinowski'nin "ben oradaydım" personasını inşa etmek için kullandığı bazı üslup araçlarını tespit eder: Altmışaltı fotoğraf, "Yazarın Tanıklık Ettiği Kula Olaylarının Kronolojik Listesi" ve "kişisel olmayan tipik davranış biçimlerinin tarifi ile 'tanık oldum...' ve 'tekneyle Kuzey'den açılan bizim grup...' gibi ifadelerin mütemadiyen yer değiştirmesi". Clifford bu araçlara "deneyimsel otorite iddiaları" der:

> Yabancı bir bağlama dair bir "hissiyat" geliştirilmiş bir kavrayış ve oraya ya da oranın halkına dair bir yakınlık duygusu... Margaret Mead'in biçim, tonlama, jest ve davranışsal tarzlara dair keskinleşmiş bir duyarlılık yoluyla bir kültürün temelinde yatan ilkeyi ya da etosu kavrama iddiası veya Malinowski'nin köydeki hayatına ve gündelik var oluşun karmaşasından devşirilen kavrayışa vurgusu bu [deneyimsel otorite iddialarına] örnek teşkil eder (Clifford 1983, 128).

Antropolojik anlamda alan araştırması yapan sosyologlar da buna çok yakın, içerden bilgiye dayanan bir persona teşhir edebilmek için benzer araçları kullanırlar. Foote Whyte'ın (1943, 14–25) üzerine çalıştığı işsiz erkeklerle beraber bowling oyna-

masını tarif edişi, neredeyse her sosyoloğun bildiği klasik bir örnektir.

Rosanna Hertz'ten havalı yazıma dair örnekler verdim. Otoriter persona inşası yapan metinlerden örnek vermek çok daha zordur. Metin bu niteliği yalnızca okuruyla ilişkisi içinde kazanır. Bagel[5] Fırıncıları Sendikası'nın ilk başkanının ismini bilmek ve Wagner Yasası'nın[6] çıktığı tarihi vermek, bir çalışma ekonomisi uzmanını bu konu hakkında bilgisi olmayan bir okur kadar etkilemeyecektir. Dolayısıyla otoriterlik herhangi bir yazı türüne içkin değildir. Otorite araçları sadece o alana aşina olmayan okurlar üzerinde etkili olur. (Öte yandan, uzmanları da ne dediğinizi bildiğinize ikna etmek için aynı araçları kullanmanız gerekebilir. Bir keresinde bir fotoğraf tarihi uzmanı, fotoğraf üzerine yayımladığım bir makalenin, Mathew Brady'nin adını iki "t" ile ve Georgia O'Keeffe'nin adını da bir "f" ile yanlış yazdığım için meslektaşları tarafından göz ardı edileceği konusunda beni uyarmıştı.)

Pek çok akademik persona yazarların genel olarak otoriter üslupla bahsettikleri şey hakkında son sözü söyleme yetkisine sahip kişiler olarak görülmelerine yardımcı olur. Bu personaları benimseyen yazarlar, sıradan hataları düzeltmekten, sonuçlarını bizim hayal edemeyeceğimiz hassas bir uluslararası kriz durumunda ne olacağını kesin bir dille okura söylemekten, "biz bilim insanlarının" veya "biz sosyologların" sıradan insanların yanlış fikirlere sahip olduğu konular hakkında ne bildiğimizi açıklamaktan çok hoşlanırlar.

5 Ç.N Amerika'da, özellikle büyük şehirlerde, çok popüler olan bir çeşit simit.

6 Ç.N Kamu harcamalarında artış yasası olarak da bilinen Wagner Yasası, Alman iktisatçı Adolph Wagner'a (1835–1917) ithaf edilmiş bir iktisat kuramıdır. Wagner Yasası bir sanayi ekonomisinin gelişimine, gayri safi milli hâsıladaki kamu harcamalarının payında bir artışın da eşlik edeceğini öngörür. Bu yasaya göre refah devleti, halkın giderek daha fazla sosyal hizmet talep etmesi sonucunda serbest piyasa kapitalizmnin evrileceği duraktır.

Bu otoriteler emir kipleriyle konuşurlar: "Görmek zorundayız...". Kişisel olmayan bir dil kullanırlar ve birinci tekil şahıs yerine "birinin" bir şeyler yapmasından bahsederler. (Bazı gramerciler "birinin" ikinci tekil şâhısa gönderme yaptığını ve birinci tekil şahıs için kullanılamayacağını düşünürler. Bu gramerciler benim bildiğim otoritelerle hiç tanışmamış olmalılar). Bu otoriteler söyledikleri şeylerin neredeyse hiçbirinin onların kişiliğine bağlı olmadığını, daha ziyade sahip oldukları özgün bilginin bir yansıması olarak hakikatten bahsettiklerini anlatmak için edilgen bir ton kullanırlar. Latour ve Woolgar (1979) laboratuarda çalışan bilim insanlarının, onları ulaştıkları sonuçlara götüren sıradan faaliyet ve süreçleri gizleyen tipik bir otoriter tarzı sürekli olarak kullandıklarını gösterirler. [Gusfield (1981) ve Latour ve Bastide (1983) bu sorunu daha derinlemesine inceler ve ilave örnekler verirler.]

Bazı yazarlar -şahsen ben bu personayı beğeniyorum- Will Rogers'ı[7] örnek alırlar. Biz sıradan insanlardan faklılıklarımız yerine benzerliklerimizi vurgulayan sade insanlarız. Bazılarının bilmediği birkaç şey biliyor olabiliriz; ama bu hiç de özel bir durum değildir. "Shucks, benim gördüğümü görmek için orada olsaydın sen de aynı şeyi düşünürdün. Yalnızca sen bunu yapabilecek durumda değilken benim orada olacak zamanım vardı ya da zahmet edip orada bulundum. Ama izin ver, sana gördüklerimi anlatayım". Bunun gibi bir şey. (Aslında elinizdeki kitabın bizatihi kendisi bu personanın geliştirilmiş bir versiyonudur.) Bu tür yazarlar söylediklerinin doğruluğunu göstermek için başkalarıyla olan benzerliklerini, kendi sıradanlıklarını vurgulamak isterler. Daha az şekilli yazarlar; şahıs zamirini tercih ederler ve onların bildikleri ama okurun bilmediği yerine, onların-ve-okurun bildiği ortak bilgiye müracaat ederler.

Dolayısıyla her yazım tarzı yazarın olmak ya da benzetilmek

7 Ç.N William Penn Adair ya da nam-ı değer "Will" Rogers (4 Kasım 1879-15 Ağustos 1935), bir Amerikan kovboyu, vaudeville sanatçısı, komedyen, yorumcu ve film aktörü.

istediği bir kişinin sesidir. Burada bütün olası tipleri incelemedim. Bu konu üzerine ciddi bir çalışma, işe akademisyenlerin ve entelektüellerin yazarken kullandıkları yaygın üslupların incelikli bir analizi ile başlamalıdır. Böylesine kapsamlı bir çalışma bu kitabın ihtiyaç duyduğundan çok fazladır. [Bazı sosyal bilimciler bu konuyu çalışmaya başladılar. Antropoloji yazını için Clifford'ın (1983) yanı sıra Geertz'a (1983), iktisat yazını için de McCloskey (1983) ve McCloskey'nin yayımlanmamış makalesine bakabilirsiniz.]

Bu personalar incelemesi, bu tarzlardan herhangi birinde yazıyor olmakta meşru olmayan bir şey varmış izlenimi verebilir. Elbette, bu araçları meşru olmayan bir şekilde verilerinizin ya da savlarınızın eksikliklerini gizlemek için kullanabilirsiniz. Fakat çoğu zaman, bir iddiayı mantıklı olmasa da makul nedenlerle, bir parça da yazar alanını çok iyi bildiği (Bagel Fırıncıları Sendikası'nın başkanlarının ismi dâhil olmak üzere) ya da saygı duyduğumuz bir kültürel birikime sahip olduğu için kabul ederiz. Hiçbir yazar kimliksiz olamaz. Dolayısıyla her yazar mecburen birisi olacaktır. Bu kimse de, pekâlâ, okurların saygı duyacağı ve inanacağı birisi olabilir.

Personalar genelde bir alandaki meşhur hocalar ya da kişiler arasından çıktığı için, uygun personaların listesi akademik disiplinler arasında değişir. Hocalarına hayranlık duyan öğrenciler, yalnızca onların davranışlarını değil, aynı zamanda, özellikle de o üslup özgün bir kişiliği yansıtıyorsa yazma tarzlarını da taklit ederler. Dolayısıyla, nasıl etnometodoloji çalışan pek çok sosyolog makalelerini bu alanın kurucusu olan Harold Garfinkel'in sonu gelmeyen listeleri ve nitelemeleri ile süslemişse, pek çok filozof da Ludwig Wittgenstein'ın çekingen, tereddütlü, ukala personasını ve kaygılı, sohbetvari yazım tarzını benimsemiştir.

Hocaları taklit etmek, yazım tarzıyla kuramsal ve siyasal bağlılıkları gösterme genel eğiliminin özgün bir şeklidir. Akademisyenler, haklı sebeplerden dolayı, hangi "okula" bağlı oldukları

konusunda çok kaygılanırlar; çünkü aşırı hizipleşmiş durumda olan pek çok disiplin, kişileri sergiledikleri bağlılıklarına göre ödüllendirir ya da cezalandırır. Disiplinler bunu yazarların sandığının aksine nadiren büyük bir titizlikle ya da acımasızca yaparlar. Fakat kaygılı akademisyenler tehlikeleri tam anlamıyla tahayyül edemezler. Sadakatinizi, bir okulun taraftarlarının kullandığı kelimelerden belli ölçüde farklılaşarak oluşan başka bir okulun jargonunu kullanarak kolaylıkla gösterebilirsiniz; çünkü bu kelimelerin ait olduğu kuramlar gerçekten de (belli belirsiz olsalar da) onlara farklı birer anlam verirler. Örneğin, sosyolojik kuramların çoğu insanların (gündelik eylemlerini tekrar etmeleri ve bu eylemlerin sürekliliğini onaylamaları sonucunda) toplumu her defasında yeniden inşa ettikleri fikrini kabul eder. Siz ise insanların toplumu sanki toplum gerçekte varmış gibi davranarak yarattıklarını söyleyebilirsiniz. Ya da eğer Marksist bir kuramcıysanız insanların toplumsal ilişkileri gündelik pratikler yoluyla yeniden ürettiğini yazabilirsiniz. Eğer bir sembolik etkileşimci ya da bir Berger ya da Luckmann hayranı iseniz gerçekliğin toplumsal inşasından bahsedebilirsiniz.

Bunlar basitçe birbirinden farklı sözcükler değildir. Bu sözcükler farklı fikirleri ifade ederler. Yine de bunların çok farklı fikirler olmadığını söylemek gerekir. Kod kelimeler her zaman özgün bir anlamın özünü içermezler. Ancak yine de bağlı olduğumuz ya da bağlı olmayı istediğimiz okulun jargonunu değil de başka bir okulun jargonunu kullandığımızın düşünülmesine yol açacak sözcükler yerine, bağlı olduğumuz okulunkileri kullanmak isteriz. Üsluba dair araçların bağlılık sinyali verme amaçlı olduğu, yazar kullandığı dilin işaret ettiği kuramla çelişen şeyler söylemeye başladığında çok açık bir şekilde görülür; yani "ben bir işlevselciyim" ya da "ben bir Marksist'im" demeyi, anlatmak istediğiniz şeye tercih ettiğiniz durumda. (Stinchcombe bu fikri Bölüm 8'de referans olarak verilen ve tartışılan makalesinde geliştirmektedir.)

Bu makalenin taslak versiyonlarından birini okuyan ve benimkine benzer bir yazım dersi veren John Walton'a göre:

> İnsanlar sıklıkla, kuramsal renklerini göstermeyi, profesyonel okura (profesör ya da editör) tartışmalı olan meselelerde doğru yerde durdukları işaretini vermeyi çok arzu ederler. Bunu en çok, Marksizm'e dair yetkinliğini, ortodoks izlenimi vermeden ya da bu şekilde yaftalanma riski taşımadan hissettirmek isteyen yazılarda görüyorum. Doğru yere konan "sosyal formasyon" gibi bir terim, fazla bir risk taşımadan hedeflenen okura söylenmek isteneni söyler.

Walton bu paranteze önemli bir gözlemi eklemektedir -bizim bir soyutlamayı değil, belli bir kişiyi imlemek istediğimizi-. Kimi imlemek istediğimiz, hareket ettiğimiz alana bağlıdır ve bu alanlar, özellikle de öğrenciler için, akademik yazarların farkında olduğundan çok daha yereldir. Benim Chicago'da gördüğüm sosyologların ve diğer profesyonellerin, Walton'ın California Davis'te gördüklerinden daha başka kaygıları vardı ve onlar daha farklı eleştiriler yapıyorlardı. Ayrıca her ikimizin de farklı ve daha geniş okur kitlelerine hitap ettiğimiz söylenebilir.

Akademik yazarların lisansüstü eğitimleri sırasında çeşitli okullara ve siyasi duruşlara bağlılık duyduklarını unutmayalım. Bu durum üsluba ilişkin sorunların bir diğer ana kaynağıdır. Öğrencilerle yazma tarzları konusunda tartıştığımda -Rosanna'ya havalı olmadığını düşündüğü tarzda yazmasını tavsiye ettiğimde- bana benim hatalı olduğumu, çünkü sosyologların *bu* şekilde yazdığını söylediler. Neden bahsettiklerini anlayana kadar onlarla bu konuda müzakere etmek için çok zaman harcadım.

Meselenin özü profesyonelleşmedir. Henüz yetişmekte olan akademisyenler kendilerini dönüştürmekte oldukları profesyonel entelektüel türü olup olmadıkları, olup olmayacakları veya hatta olmak isteyip istemedikleri konusunda kaygı duyarlar. İkinci, üçüncü ya da dördüncü sınıf doktora öğrencileri bağlılık yemini etmemişlerdir. Şüpheleri olabilir. Henüz tezlerini de

savunmamışlardır. Başarısız olabilirler. Jüri üyeleri tezlerini reddedebilir. Ne olacağını kim bilebilir ki?

Bu belirsizlik daha önce tartıştığımız yazım ritüellerine ve pratiklerine daha da güçlü bir şekilde sarılmaya neden olur. Eğer hâlihazırda bir sosyologmuşsunuz gibi davranırsanız herkesi sizin bir sosyolog olduğunuza inandırabilir ve hatta buna kendiniz bile inanabilirsiniz. Yazmak, doktora öğrencilerinin bir profesyonel gibi davranabileceği nadir yollardan biridir. Nasıl ki tıp öğrencileri gerçek doktorların sürekli olarak yaptıkları şeylerin sadece birkaçını yapabilirlerse, doktora öğrencileri de doktora derecelerini alana kadar gerçek profesyonel olmazlar. O zamana kadar asistan olarak ders verebilirler ve başkalarının projelerinde çalışabilirler; ama diplomaları olanlar kadar ciddiye alınmayacaklardır. En azından, öğrenciler bunun doğru olduğunu düşünürler ve çoğu zaman da haklıdırlar. Bu nedenle etrafta gördüklerini, akademik makalelerin ve kitapların yazım tarzlarını lonca üyeliğinin gerekli bir simgesi olarak benimserler.

Onlara bu konuda yardımcı olacak yazım tarzı hangisidir? Sade bir İngilizce ile yazmak değil elbette. Bunu herkes yapabilir. Öğrenciler pek çok sanatseverin, "sıradan" ifade biçimlerine dair takındıkları tavrı paylaşırlar:

> Sanatsal yenilik peşinde olanlar, sıklıkla, çalıştıkları alanın aşırı biçimselliği, saflığı ve yalıtılmışlığı olarak algıladıkları şeyden gündelik yaşamın eylemlerini ve nesnelerini kullanarak kaçınmaya çalışırlar. Paul Taylor ve Brenda Way gibi koreografiar, klasik balenin, hatta geleneksel modern dansın daha biçimsel dans hareketleri yerine koşmayı, sıçramayı ve düşmeyi konvansiyonel dans hareketleri olarak kullanırlar (...) Öte yandan sanata aşinalığı az olan izleyiciler ise sanatsal olanı sanatsal olmayandan ayırabilmek için, yenilikçilerin bizatihi uzaklaşmak istedikleri konvansiyonel biçimsel öğeleri ararlar. Bu kişiler baleye, insanların koşmasını, zıplamasını ya da düşmesini izlemek için gitmezler; bunu

> zaten her yerde görebilirler. Onlar baleye, insanların "gerçek dansı" imleyen zor ve ezoterik biçimsel hareketleri yaptığını görmek için giderler. Sıradan bir malzemeyi sanat malzemesi olarak görme kabiliyeti -koşmanın, zıplamanın ve düşmenin başka türlü bir ifadenin ögeleri olduğunu görmek- ciddi sanatseverleri bu kültürün iyi sosyalleşmiş üyelerinden ayırır. İşin ironisi ise bu materyallerin ikinci grup için pekâlâ çok bildik hareketler olmasıdır; ama elbette sanat malzemeleri olarak değil (Becker 1982a, 49–50).

Öğrenciler de böyledir. Yalın İngilizceyi bilirler; ama güçlükle edindikleri bilgileri ifade etmek için onu kullanmak istemezler. "Ama Howie, böyle söylediğinde herkesin söyleyebileceği bir şeymiş gibi geliyor kulağa" diyen öğrenciyi hatırlayın. Eğer kendinizi diplomanızı kazanmak için sarf ettiğiniz zaman ve çabanın değerli olduğuna, ileride hayatınızı farklı kılacak bir biçimde değişmekte olduğunuza ikna etmek istiyorsanız o zaman herkes gibi değil, herkesten farklı görünmek istersiniz. Bu arzu tanık olduğumuz gerçekten çılgınca olan fasit daireyi açıklayan yegâne nedendir. Öğrenciler akademik dergilerde gördükleri biçim aşırılıklarının en kötülerini tekrarlarlar. Çalışmalarını geri kalan diğer aptalların bildiğinden ve söylediğinden farklı yapan şeyin bu aşırılıklar olduğunu öğrenirler. Okudukları makaleler gibi makaleler yazarlar. Yazdıklarını daha iyisi olmadığı için (ve akademik dergiler pahalıya mal olan tashih işlerine para ayıramadıkları için) bunları basmak zorunda kalan editörlerin dergilerine gönderirler. Böyle yaparak da bir sonraki kuşağa bu kötü alışkanlıkları sürdürmesi için ham madde sağlarlar.

"Hep başkalarının sizi bu şekilde yazmak zorunda bıraktığı" fikrinin bir öğrenci paranoyası olduğunu düşünüyordum. Bu kitabın birinci bölümünü *The Sociological Quarterly* dergisinde yayımladığımda editörler bazı benzer iddiaları öne süren bir mektup aldılar:

> Bugün alanda yeni bir sesin, "adı sanı bilinmeyen" birinin

Becker'in savunduğu dolaysız, anlaşılabilir anlatım tarzını benimseme ehliyetini almadan önce, kayda değer bir araştırma ile *geleneksel yazım tarzını* birleştirerek meslektaşlarının "saygısını" kazanmak zorunda olduğunu düşünüyoruz. Bazı dergi editörleri ancak bu seviyeye ulaştıkları zaman bu tarzda "yazma ehliyetine" sahip olmuş olabilirler; ne var ki dergilerin çoğu hakemli olduğu için editörlerin yazım tarzı çok anlamlı olmayabilir. Belki bazı hakemler bu yazım tarzına açık olabilirler; ama çoğu da olmayacaktır. Sosyolojide laf kalabalığı yapan, gösterişli ve sıkıcı makaleler halen çok fazladır (...) "Yayın yap, ya da yok ol" dünyasına henüz adım atmakta olan öğrencilere ve öğretim üyelerine disiplinin hantal, katı tarzını terk etmeyi tavsiye etmenin hikmetini sorguluyoruz (...) Şu anda ve müstakbel yarınlarda lisansüstü öğrencileri (...) yazmayı "yazılanları okuyarak öğreneceklerdir". Okuyacakları da sorunun tekrar etmesine neden olan ve hakemlerin çoğunun bu tumturaklı tarzı beklediğini onayan, genelde sıkıcı, laf kalabalığı yapan, gösterişli bir yazım tarzı olacaktır [Hummel and Foster (1984, 429–31) (vurgular bana ait)].

3

TEK DOĞRU YOL

Akademisyenler bulgularını ikna edici bir şekilde düzenlemeli ve savlarını yeterli açıklıkta ifade etmelidirler ki okurları onların yazdıklarını anlasınlar, vardıkları sonuçları kabul etsinler. Eğer bunu yapmanın *tek doğru yolunun* önceden belirlenmiş bir yapıdan geçtiğini sanırlarsa işleri kendileri için gereğinden daha fazla zorlaştırmış olurlar. Öte yandan, bir şeyi söylemenin pek çok etkili yolu olduğunu, tek yapmaları gerekenin de bu yollardan birini seçmek ve okurlarının anlayabileceği bir tarzda yazmak olduğunu anladıklarında ise işlerini kolaylaştırmış olurlar.

Yazdıklarının üzerinden gittiğim ve düzeltme tavsiye ettiğim öğrencilerle (ve sadece öğrencilerle de değil) pek çok sorun yaşıyorum. "Bu iyi bir başlangıç; bütün yapman gereken bu, şu ve o; ondan sonra gayet iyi olacak" dediğimde, öğrencilerin dili tutuluyor, utanıyor ve kızıyorlar. Neden yazdıkları şeyi değiştirmeyi bir sorun olarak görüyorlar? Neden yeniden yazmak konusunda bu kadar tereddüt içerisindeler?

Bunun bir nedeni tembellik olabilir. Bir şeyi yeniden yapmanın fiziksel olarak fazlasıyla yorucu olduğuna karar verebilirsiniz (Bölüm 9 bu konuyu ele alıyor). Artık bir sayfayı yeniden yazmak veya kes-yapıştır yapmak istemiyor olabilirsiniz.

Çoğu zaman, öğrenciler ve akademisyenler yeniden yazmaktan kaçınırlar; çünkü onlar hiyerarşik bir kurumda, genellikle de üniversitede, aşağı konumlarda yer alırlar. Üniversitelere özgü

efendi-köle ya da patron-işçi ilişkisi insanlara yeniden yazmak istememeleri için, çoğu da gayet akla yatkın, sayısız neden sunar. Akademisyenler ve yöneticiler, üniversitelerin ödül sistemlerinin öğrenmeyi teşvik etmesini amaçlarlar. Öte yandan, bu sistemler lisans öğrencilerine çalıştıkları konulara ilgi duymak ya da gerçekten iyi bir iş yapmak yerine, nasıl iyi not alabileceklerini öğretirler. (Bu sav Becker, Geer ve Hughes tarafından 1968'de yayımlanan araştırmaya dayanmaktadır). Öğrenciler hocalarının ağzını arayarak ve diğer öğrencilerin deneyimlerine dayanarak iyi notlar alabilmeleri için tam olarak ne yapmaları gerektiğini bulmaya çalışırlar. Bunu bulduklarında ise sadece gerekli olduğunu öğrendikleri şeyi yaparlar; daha fazlasını değil. Çok az öğrenci (burada öğrenci ve hoca olarak kendi anılarımıza dayanabiliriz) bir şeyi yeniden yazmak ve düzeltmek zorunda olduklarını öğrenir. Aksine, öğrenciler gerçekten zeki bir öğrencinin bir ödevi bir kere yazdığını, bir kerede mümkün olanın en iyisini yaptığını öğrenirler. Eğer yaptığınız iş, sizin için çok bir anlam ifade etmiyorsa -bir ders için yapılması gereken bir angarya ise, ancak şu kadar çabaya değeceğine, daha fazlasına değmeyeceğine karar verdiyseniz- o zaman anlaşılır sebeplerle o işi bir kerede yapabilir ve "canın cehenneme" diyebilirsiniz. Zamanınızı daha iyi bir biçimde harcayabileceğiniz şeyler sizi beklemektedir.

Okullar yazmayı sanki bir sınavmış gibi dayatır: Öğretmen size birkaç soru verir ve siz onları sırayla yanıtlamaya çalışırsınız. Her bir soru için tek bir fırsatınız vardır. Onların üzerinden geçmek bir şekilde "kopya çekmektir"; özellikle de ilk denemeniz sonrası birinden yardım alma şansına sahipseniz. Altıncı sınıftaki öğretmeninizin size şunu söylediğini duyabilirsiniz: "Bunun hepsini sen mi yaptın?" Kuşkusuz, bir öğrencinin yardım almak ve kopya çekmek olarak düşünebileceği bir şeyi, daha deneyimli kişiler "konu hakkında bilgi sahibi bir okurun eleştirel görüşünü almak" olarak değerlendirirler.

Joseph Williams, öğrencilerin henüz çok genç olduklarından dolayı benmerkezci dünyalarından çıkıp kendi hayal güç-

lerini kullanmalarını sağlayacak kadar hayat deneyimine sahip olmadıklarını söyler. Dolayısıyla, bir okurun tepkisini ya da hâlihazırda yazdıklarının başka bir şekilde yazılabileceği olasılığını hayal edemezler. Fakat tecrübe eksikliği, gençlikten ziyade okulların genç insanları çocuksulaştırmasından kaynaklanıyor olabilir. Lisansüstü öğrenciler profesyonel bir toplantıda sunacakları bir makale söz konusu olduğunda hiç tanımadıkları birilerinin kullandıkları mantığı, kanıtı ve üslubu eleştirebileceklerini hayal ederek yazdıkları üzerinde tekrar tekrar çalışmanın gerekliliğini pekâlâ algılarlar.

İnsanların yeniden yazmamalarının nedenlerini, bunu yapmayı düşündüklerinde hissettikleri utanç ve sıkıntı değil bu tür nedenler açıklayabilir. Bu tür hisler de okuldan kaynaklanmaktadır. Üniversiteyle ilgisi olan hiç kimse, ne hocalar ne de yöneticiler, öğrencilere okudukları metinlerin -örneğin ders kitapları ya da kendi hocalarının araştırma raporlarının- gerçekte nasıl yazıldığını söylemez. Tam tersine, daha önce de (Latour, Shaughnessy ve diğerlerine gönderme yaparak) belirttiğim üzere, neredeyse bütün okullarda akademik çalışmanın öğretimden ayrılmış olması bu çalışma sürecini öğrencilerden gizler. (Kuhn'un gösterdiği üzere, tıpkı bilim tarihinin, yücelttiği başarıları üreten araştırma programlarındaki bütün yanlış varsayımları ve hataları sonradan gizlemesi gibi.) Ders kitabı yazarları şöyle dursun; daha kendi hocalarını bile yazarken hiç görmedikleri için, öğrenciler bütün bu akademik çalışmaları bir tür sınav gibi varsaymak yerine, onların bir çırpıda sonuçlanan çalışmalar olduğunu düşünürler. Kimse onlara dergi editörlerinin sürekli olarak düzeltme için makaleleri geri gönderdiklerini; yayınevlerinin yayımlanacak kitapların üslubunu iyileştirmek için editörler çalıştırdıklarını söylemez. Öğrenciler revizyonun her yazarın başına geldiğini ve skandala yol açacak derecede profesyonel olmayan bir beceriksizlik tespit edilince başvurulan acil önlem olmadığını bilmezler.

Öğrenciler hocalarını ve hocalarının temsil ettiği ders kitabı

yazarlarını, bir başka aşikâr nedenden dolayı da otorite olarak görürler: Okul hiyerarşisinde onlar üsttedir. Onlar notları veren patronlar ve öğrencilerin çalışmasının yeterince iyi olup olmadığına karar veren yargıçlardır. Öğrenciler devam ettikleri eğitim kurumlarının sahtekâr olduğuna karar vermedikleri sürece (ve eldeki kanıtlar dikkate alındığında şaşırtıcı bir şekilde çok azı bunu düşünürler), okulları yönetenlerin ne yaptıklarını bildiklerine dair var olan gizli kurumsal önermeyi kabul edeceklerdir. Bu durumda -onların görebildikleri kadarıyla- akademik üstleri, yalnızca hiçbir şeyi yeniden yazmamayı başarmakla kalmazlar; aynı zamanda daha ilk denemede ortaya iyi bir şey çıkarırlar. Dolayısıyla öğrenciler, en azından bir süreliğine, "gerçek yazarların" ("profesyonellerin" ya da "zeki insanların") ilk denemede işi kotardıklarını düşünürler ve gerçekten buna inanırlar. Yalnızca aptallar aynı işi tekrar tekrar yapmak zorundadır. Bir işi ilk denemede iyi yapmanın daha üstün bir yeteneğe işaret ettiği düşünülür. Bu da en kötü haliyle hiyerarşinin en üst noktasıdır: Astlar, okulların ve akademik payelerin yarattığı bir tabakalaşma sisteminin meşrulaştırdığı notları ve hocaların geribildirimlerini, kendi kişisel değerlerinin nihai ve sorgulanamaz birer ölçütü olarak görürler [Bu yorumun dayandığı detaylı kanıtlar için bkz. Becker, Geer ve Hughes (1968, 116–128)].

Bütün bu -yeniden yazmamak, okul ödevinin kişinin değerinin bir göstergesi olarak görülmesine dair- fikirler, *tek doğru yanıt* vardır ya da "bir şeyi yapmanın sadece bir tane 'en iyi yolu' vardır" şeklindeki yanlış yargılara dayanır. Bazı okurlar benim bir korkuluk yarattığımı; ciddi öğrencilerin ve akademisyenlerin bulundukları kurumun, bu fikri cisimleştirmesinden dolayı bir *tek doğru yol* olmadığını düşüneceklerdir. Doğru yanıtın ve en iyi yolun yuvası hiyerarşidir. Çoğu kişi (özellikle hiyerarşik kurumlarda) yüksekte olanın aşağıdakinden daha fazlasını ve daha iyisini bildiğine inanır. Oysa bilmezler. Kurumlara dair çalışmalar gösteriyor ki; üstler bazı şeyler hakkında daha fazla bilgiye sahip olabilirler; ancak pek çok şey hakkında da astlarından çok daha

az şey bilirler. Hatta bu kişiler kurumun asıl işine dair bile çok daha az şey bilirler. Ama kurumların resmi ideolojisi ve genellikle onu çevreleyen toplum bu sonuçları görmezden gelir; yukarıdakilerin daha çok bildiğine inanmaya devam eder. Yukarıdakilerin tanım gereği bildikleri şey ise bizatihi "doğru yanıt"tır.

Herhangi bir konuda gerçekten otorite olan kişilerin, aslında hiçbir zaman tek bir doğru yanıtın olmadığını, sadece birbiriyle ilgi ve kabul için yarışan geçici yanıtların olduğunu bilmelerinin ise bir anlamı yoktur. Öğrenciler, özellikle de lisans öğrencileri, bu tarz bir muhabbetten hoşlanmazlar: "Neden daha sonra yerine başkasını öğrenmek zorunda kalacağım doğru olmayan bir şeyi öğrenmek için zahmete gireyim ki?" Ya kendileri hakikati keşfettikleri için ya da sadece keşfedenlerin takipçileri olmalarından dolayı ortodoks akademisyenler de bu fikirden hoşlanmazlar. Alanın ileri gelenleri biliyor olmalıdırlar. Onların bildiği şey kitapta yazılandır. Bu ise gerçek hiyerarşidir. Bunun en bariz örneği de sınıfta yapılan kimya deneyi "doğru sonucu" vermediğinde öğretmenin öğrencilerine doğru sonucun ne olacağını ve defterlerine bu sonuca dair ne yazmaları gerektiğini söylediğinde görülür. (Evet, bu gerçekten *olur*.)

Eğer *bir tek doğru yanıt* varsa ve siz çalıştığınız kurumu yöneten insanların bunu bildiğine inanıyorsanız o zaman yapmanız gereken tek şeyin bu doğru yanıtın ne olduğunu bulmak ve talep edildiğinde onu yeniden üretmek olduğunu da bilirsiniz. Bunu yaparak ödüllendirilmeyi hak ettiğinizi göstermiş olursunuz; hatta belki de gardiyanlardan biri siz olursunuz. Bu lisans versiyonudur. Bunun biraz daha karmaşık bir versiyonu da lisansüstü öğrencilerinde ve akademisyenlerde görülür. Yazdığınız şey yeni bir şey olduğu için *tek doğru yol* diye bir şey yoktur. Ama bir yerlerde bir *platonik ideal* vardır. Onu keşfetmek ve kâğıda dökmek ise sizin marifetinize kalmıştır. Sanırım pek çoğumuz, okurların söylediğimizi söylemek için önceden belirlenmiş doğru bir yol, sadece böyle olabilirmiş gibi görünen bir yol bulduğumuzu hissetmelerini isteriz. Fakat ciddi yazarlar mükemmel biçimi (yani

her ne kadar bu tek mümkün olan biçim olmasa da en azından işlerine yarayan biçimi) ilk denemede değil uzun arayışlardan sonra keşfederler.

Harvey Molotch, bu duruma ilişkin görüşlerini bana gönderdiği bir notta şöyle paylaşmaktadır:

> Yazan insanların sahip olduğu bir sorun, belli bir cümle, paragraf ya da makalenin en *doğrusu* olduğunu düşünmeleridir. "Olguların" ve -bir kimya laboratuarı kitabına veya bir İngiliz edebiyatı temasına nasıl bakmaları gerektiğine dair "doğru yol" da dâhil olmak üzere- "doğru yanıtların" kutsandığı bir dünyada aldıkları eğitim, onları klavyenin başında çaresiz bırakır. Bu kişilerin sorunu, pek çok doğru cümlenin, bir metin için birden fazla doğru yapının olmasıdır (...) Kendimizi bir *tek doğru yol* olduğu fikrinden kurtararak özgürleştirmek zorundayız. Bunu yapmadığımız zaman, gerçeklikle olan çelişki bizi mutlak anlamda boğar; çünkü hiç bir cümle, paragraf veya makalenin açık bir şekilde en iyi olduğunu (kendimize) ispatlayamayız. Öğrenciler sözcüklerin kâğıda dökülmesini izlerler, ama şüphesiz bu sözcükler -ilk taslakta- bırakın "kusursuz ve mükemmel sınavını", "eh işte sınavı"nı bile geçemezler. Öğrenciler deneme, ilk taslak veya geçici taslak vizyonuna sahip olmadıkları için, başarısızlık ihtimali karşısında sadece korku hissedebilirler. Bir süre sonra, bu sınavı geçemeyeceği çok aşikâr olan bir paragrafın ya da makalenin ilk taslak fikirlerini görürler -ve artık yazmaya bile başlamazlar-. Sonuç: yazar krampı. Bu başarısızlık korkusu, *yerinde* bir korkudur; çünkü *hiç kimse* bu kendi kendine dayatılan en doğru olan versiyonu ilk denemede yazma sınavını geçemez. Bunu yapmaktaki başarısızlık, özellikle ilk taslak aşamasında en bariz (ve acı verici) biçimde kendini gösterir.

Bazı oldukça spesifik ama çok yaygın olarak gözlenen yazma zorluklarının kökeni şu tutumdan kaynaklanır: "yazmaya nasıl

başlamalı" ve "yazıyı ne şekilde organize etmeli". Bu iki sorunun da keşfedilmeyi bekleyen özgün bir çözümü yoktur. Yapacağınız her şey birbiriyle çelişen ihtimallerin bir uzlaşması olacaktır. Bu, işe yarar çözümlere ulaşamayacağınız anlamına gelmez. Yalnızca, başından beri bulunmayı bekleyen mükemmel çözümü bulacağınız ihtimaline güvenemeyeceğiniz anlamına gelir.

Yazarların çoğu, profesyonel olanlar bile, yazmaya başlamakta zorlanırlar. Birbirini izleyen her bir denemeyi, yeni bir nedenden dolayı tatmin edici bulmadıkları için, ilk cümle ya da paragraf üzerine tekrar tekrar çalışırlar. Yazdıkları müsveddeleri yok ederek yeniden ve yeniden yazmaya başlarlar. Bu şekilde yazmaya başlarlar; çünkü bunun *tek doğru yol* olduğuna inanırlar. Eğer o "doğru yol"u bulup başlayabilirlerse geri kalan her şeyin kendiliğinden hallolacağını, kendilerini beklediğinden korktukları bütün diğer sorunların ortadan kalkacağını düşünürler. Böylece kendilerini en başından başarısızlığa koşullandırırlar.

Chicago öğretmenleri üzerine yaptığım araştırmayı yazdığımı farz edin. (Doktora tezim olan bu çalışmayı tevazu göstermeden bir örnek olarak kullanıyorum; çünkü iyi bildiğim bir örnek. Ayrıca, metnin örneklediği sorunlar halen öğrencilerin dert ettiği şeyler ve öğrenciler tartıştığım çözümleri faydalı buluyorlar). Araştırmam, genel hatlarıyla, ırk, sınıf, mesleki kültür ve kurumsal organizasyona odaklanıyordu. Nasıl başlayabilirim? Şöyle olabilir: "Öğretmen kültürü, alt-sınıf (özellikle de siyah) öğrencileri başa çıkılması zor bir grup olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle öğretmenler bu tür okullardan kaçınırlar ve kıdemleri mümkün kıldığı anda üst-sınıfların okuduğu okullara geçerler. Bu da alt-sınıfların okuduğu okulların sürekli yeni ve deneyimsiz öğretmenlere sahip olması anlamına gelir". 1951'de tamamlanmış ve kabul edilmiş bir tezden söz etmeme rağmen, halen kısa ve öz bir giriş cümlesi yazmakta zorlanıyorum. Daha şimdi yazdığım bu cümleye baktığımda şöyle düşünebilirim, "Dur bir dakika! *Gerçekten* 'öğretmen kültürü'mü demek istiyorum? Nihayetinde, tam olarak antropolojik anlamda bir kültürden söz etmiyoruz,

değil mi? Yani bu kültürü bir kuşaktan diğerine aktarmıyorlar ve bu kültür hayatın bütün alanlarını kapsamıyor. Gerçekte bu kültür, bir 'yaşam için tasarım' değil. Buna kültür dersem eminim başım belaya girecek ve bunu hak etmiş olacağım; çünkü belki de kast etmediğim bir şey söylüyor olacağım". Böylece, o kâğıdı çöp kutusuna atıyorum ve tekrar deniyorum.

"Kültür" yerine "paylaşılan değerler" koyabilirim. Bu şekilde kendimi daha iyi hissedebilirim. Ama sonra sınıftan bahsettiğimi göreceğim ve sosyologların sınıftan sayısız bahsediş biçimleri ile ne tür anlamlar yumağı oluşturduklarını hatırlayacağım. Kimin tanımını kullanacağım? Lloyd Warner'ınkini mi, yoksa Karl Marx'ınkini mi? Bu tür bir ifade kullanmadan önce, sınıf üzerine yazılmış literatüre yeniden bakmaya karar verebilirim. Eh, bu durumda, daktiloya yeni bir kâğıt daha koyarım. Ama bu sefer de daha önce "bunun sonucunda öğretmenler şöyle ya da böyle yaparlar" demiş olduğumu fark ederim. Bu, oldukça dolaysız bir nedensel önerme. Toplumsal nedenselliğin bu şekilde çalıştığını gerçekten düşünüyor muyum? Daha az kesinlik içeren bir dil kullanmam gerekmez mi? Kısacası, her ifade biçimim beni tam anlamıyla araştırmadığım ve neye mecbur bırakacağını gerçekten anlamış olsam belki de seçmeyeceğim bir yolda yürümeme neden olacaktır. En basit ifadeler bile hoşuma gitmeyebilecek çıkarımlara sahip olabilir ve ben bunları ima ettiğimi bile bilemeyebilirim. [Meraklı okurlar gerçekte ne yaptığımı yayınlanmış çalışmama (Becker 1980) bakarak görebilirler.]

İnsanlar işte bu nedenle ana çatı hazırlarlar. Belki de bütün bu bulmacayı bir ana çatıya dökmek size nereye gittiğinizi gösterecek, olası bütün sonuçları yakalamanıza, bütün tuzaklardan kaçınmanıza ve her şeyi yerli yerine koymanıza yardımcı olacaktır. *Tek doğru yolu* bulacaksınız. Bir ana çatı her ne kadar *tek doğru yolu* bulamayacak olsa bile sizin yazmaya başlamanıza yardımcı olabilir. Fakat ana çatı bunu ancak müstakbel makalenin iskeleti olma iddiasıyla, detaylı bir şekilde hazırlanırsa yapabilir. Bu ise aynı sorunu size biraz farklı bir biçimde yeniden dayatacaktır.

Metnin giriş kısımları istenmeyen imalar sorununu özellikle zor bir şekilde dayatırlar. Ben doktora öğrencisiyken, Everett Hughes bana giriş kısmını en son yazmamı söylemişti. "Girişler meseleyi tanıtmak içindir. Henüz yazmadığın bir şeyi nasıl tanıtabilirsin? Ne olduğunu bilmiyorsun bile. Önce yaz ki sonra onu tanıtabilesin". Bunu yaparsam her biri bir şekilde doğru olan, her biri düşünceme biraz farklı bir açı kazandıran çeşit çeşit muhtemel girişlere sahip olduğumu görürüm. *Tek doğru yolu* bulmak zorunda değilim. Ne söylemek istediğimi bulmak zorundayım. Fakat bunu, ilk cümleyi yazarken değil de söylemek istediğim her şeyi söyledikten sonra ve ne anlatmak istediğime dair oldukça iyi bir fikrim olduğunda çok daha kolay yapabilirim. Eğer giriş cümlelerimi metnimin gövdesini bitirdikten sonra yazarsam *tek doğru yolu* bulma baskısını da azaltmış olurum.

Başlangıçtaki formülasyonun olası sonuçlarına bağlı kalma korkusu da neden akademik yazımda anlamsız cümleler ve paragraflarla başlayan insanların bu kadar yaygın olduğunu açıklar. "Bu çalışma kariyer sorunlarını ele almaktadır" veya "Irk, sınıf, mesleki kültür ve kurumsal organizasyon devlet okullarındaki eğitimi ortaklaşa etkilerler". Bu cümleler, hakkında hiçbir şey ya da fazla bir şey söylemedikleri bir şeye işaret ederek tipik bir kaçamak tavır sergilerler. Kariyere *ne* olmuş? Bütün o saydığınız şeyler devlet okullarındaki eğitimi nasıl etkiliyor? Ana çatı hazırlayan kişiler de cümle ana çatıları yerine, konu ana çatıları hazırlayarak aynı şeyi yaparlar. Konu başlıklarını anlamlı cümlelere çevirmeye çalıştığınız anda, ana çatının çözdüğünü sandığınız sorunlar geri gelir.

Öte yandan, pek çok sosyolog metne kaçamak başlayarak gerçekten iyi bir şey yaptığını düşünür. Hem savı hem de kanıtı aynı zamanda özetleyen "o muhteşem" sonuç paragrafını muzaffer bir eda ile ortaya koyana kadar okurun her şeyi akıllarında tutmasını umarak kanıtları, sanki bir dedektif hikâyesindeki ipuçları gibi, tek tek sunarlar. Bunu, bütün kanıtları ortaya koymadan bir sonuca varmayı yasaklayan (ama işe kanıtlanacak olan

önermeyi vererek başlayan muhteşem matematik problemlerini göz ardı eden) bir tür bilimsel erdemlilik nedeni ile yapıyor olabilirler. Araştırmacılar sık sık anket sonuçlarını bu şekilde sunarlar. Örneğin bir tablo, sınıfsal ve ırkçı önyargıların doğrudan ilişkili olduğunu gösterir. Bir sonraki tablo da bu bulgunun yalnızca eğitimi sabitlediğinizde doğru olduğunu gösterir. Ardıl tablolar ise yaşın ve etnik kimliğin etkilerinin meseleyi daha da karmaşıklaştırdığına işaret eder. Bu durum, analizin ortaya koyduğu sonuç nihayet karşımıza çıkana kadar böyle devam edip gider.

Bu Conan Doyle[8] olma hevesindeki kişilere benim çoğu zaman tavsiye ettiğim şey, okura savlarının nereye gittiğini ve bütün bu yazdıklarının nihayetinde neyi ispatlayacağını en başta söylemeleridir (kısacası sona sakladıkları muzaffer paragraflarını en başa koymalarıdır). Bu tavsiye işgüzarlık olsun diye öne sürülen bir diğer nedeni de çöpe gönderir: "Eğer sonucu başta söylersem yazdıklarımın geri kalanını kimse okumayacaktır". Fakat bilimsel metinler ellerindeki malzemeye bu tarz yazımı meşrulaştıracak bir şüphecilikle nadiren yaklaşırlar. Metnin sonuna kadar kaçamak bir üslupla yazıp ne yapmaya çalıştığınızı gizlemek yerine, sırrınızı ifşa eden paragrafı başa koyarsanız o zaman geriye gidebilir ve çalışmanızın her bir bölümünün bu sonuca ulaşmanızdaki katkısını açıkça ortaya koyabilirsiniz. Varsayalım ki; Prudence Rains'in (1971) yaptığı gibi, bekârken anne olan kadınlar üzerine yaptığınız bir çalışmanın sonuçlarını sunuyorsunuz. Klasik kaçamak tarzda kitabınıza şöyle *başlayabilirsiniz*: "Bu çalışma bekâr annelerin deneyimlerini, içinde bulundukları durumun ahlaki boyutlarına, toplumsal kurumların etkisine ve özellikle de kariyerlerine eğilerek incelemektedir". Bu giriş somut hiçbir şey söylemeden okuru ilişkisiz işaretler topluluğu ile baş başa bırakır.

8 Ç.N: Sir Arthur Ignatius Conan Doyle (22 Mayıs 1859-7 Temmuz 1930), İskoçyalı bir fizikçi ve pek çok türde sayısız eser yayımlamış dünyaca ünlü bir yazar. Özellikle dedektif Sherlock Holmes hikâyelerinin yazarı olarak tanınır.

Çok şükür ki Rains böyle bir şey yapmadı. Tam tersine kitabın geri kalanının neyi incelediğini detaylıca açıklayan örnek bir giriş yazdı. Uzunca bir alıntı yapıyorum:

> Bekâr bir anne olmak, yakınlaşma ve cinsellikle başlayan, hamilelikle sonuçlanan ve gayrimeşru bir çocuğun doğumu ile nihayete eren bir dizi olayın sonucudur. Pek çok kadın evlenmeden cinsel ilişkiye girmez. Girenlerin pek çoğu da hamile kalmaz. Bekârken hamile kalan kızların çoğu da bekâr anne olmazlar. Bu anlamda gelin, kürtaj müşterisi, doğum kontrol önlemi almış sevgili ya da erdemli genç bir hanım olmak yerine bekâr anne olan kadınlar, bekâr anne olmalarına yol açan ortak bir kariyeri paylaşırlar.
>
> Cinsellik, hamilelik ve annelik, kadın saygınlığına dair algılarla ve nihayetinde kadınların kendilerine dair algılarıyla çok yakından ilişkili olduğu için bu kariyerin merkezi öğesi ahlaki boyutudur. Bekâr bir anne olmak, basitçe kişisel ve pratik bir mesele değildir. Bekâr anne olmak, kişiye kamusal hesap verme baskısı yapan, kişinin kendi geçmişine dair sorular sormasına neden olan ve her şeyden öte, söz konusu kişinin geçmişte ve şimdi nasıl biri olduğunu sorgulayan bir meseledir.
>
> Bu bağlamda, bekâr bir annenin ahlaki kariyeri, davranışları sapkın olarak nitelendirilen ve benlikleri kamusal olarak sorgulanan diğer kişilerin ahlaki kariyerleri gibidir. Bu tür bir kişinin ahlaki kariyeri için (merkezi olmasa da) önemli olan şey, içinde bulunduğu durum nedeniyle ilişkiye girmek zorunda kalabileceği toplumsal kurumlardır. Toplumsal kurum ve kuruluşlar, ister rehabilitasyona, içeri kapatmaya, yardıma isterse de cezalandırmaya yönelik olsunlar, kişinin şu an içinde bulunduğu duruma, onu bu duruma getiren geçmişine ve gelecekte kişiyi bekleyen ihtimallere dair yorumlar sunar ve dayatırlar [Rains (1971), 1–2].

Okura çıkacağı yolculuğun bir haritasını sunan bu giriş, öne

sürülen savın herhangi bir parçasının genel yapı ile ilişkilendirilmesine izin verir. Bu tür bir haritaya sahip olan okur nadiren yolunu şaşırır veya kaybolur.

Öte yandan kaçamak, anlamsız cümleler ilk taslaklara başlamak için iyi bir yoldur. Herhangi bir şekilde kendinizi bağlamak istemediğinizde ya da buna ihtiyaç olmadığında kaçamak cümleler size rahat hareket edebileceğiniz bir alan sunarlar. Daha da önemlisi yazmaya başlamanızı sağlarlar. Bir cümle yazabilir ve gerçekte bir adım atmadığınız için yolunuza devam edebilirsiniz. Unutmamanız gereken tek şey, söyleyeceklerinizin hepsini söylediğinizde geriye dönmek ve bu anlamsız ifadeleri, gerçekten ne söylemek istediğinizi söyleyen gerçek cümlelerle değiştirmektir.

Bu tavsiyeye uyduğumu ve bir yerden başladığımı varsayalım. Baştan başlamazsam o zaman nereden başlayabilirim? İlk ne yazmalıyım? Ne yazarsam yazayım, ilk cümle kadar bağlayıcı olmayacak mı? Her bir cümle, en azından sonuç itibariyle, bir şekilde kendi içinde öne sürdüğüm savın bütününe dair bir şey barındırmaz mı? Elbette. Peki, ne var bunda? Her cümlenin değiştirilebileceğini, yeniden yazılabileceğini, atılabileceğini ya da reddedilebileceğini hatırlayın. Bu, ne isterseniz onu yazabilirsiniz demektir. Hiçbir cümle nihai değildir. Bunun nedeni de insanların korktuğu gibi savlarını ortaya koydukları için değil, aksine yanlış bile olsa bu dünyanın sonu olmayacağı içindir. Tümüyle anlamsız, nihayetinde hiçbir şekilde katılmayacağınız şeyler de yazabilirsiniz. Deneyin, göreceksiniz. Hiçbir şey olmayacak.

Bir kez bir cümle yazmanın size zarar vermeyeceğinizi gördüğünüzde -gördünüz, çünkü yaptınız- siz de insanlardan genellikle denemelerini istediğim şeyi yapmayı deneyebilirsiniz: Ne kadar hızlı yazabiliyorsanız o kadar hızlıca ve ana çatıya, notlara, verilere, kitaplara ya da herhangi bir kaynağa bakmadan, aklınıza ne gelirse yazın. Bunu yapmaktaki amaç, ne söylemek istediğinizi, bu konuda ya da projede daha önce yaptığınız çalışmaların hâlihazırda sizi neye inandırdığını bulmaktır [Burada, daha

önce de söylediğim gibi, kompozisyon öğretmenlerinin "özgür yazım" olarak niteledikleri ve Elbow'un (1981, 13-19) ayrıntılı olarak tarif etiği araca vurgu yapıyorum].

Kendinizi bunu yapmaya ikna edebilirseniz (Pamela Richards Bölüm 6'da bunu neden yapmamak gerektiğine dair sebepleri tartışıyor) bazı çok ilginç keşifler yapacaksınız. Bu tavsiyeleri izlerseniz ve aklınıza gelen her şeyi yazarsanız korktuğunuz kadar çok sayıda seçeneğinizin olmadığını fark edeceksiniz. Çalışmanızı kâğıda aktardığınızda yazdıklarınızın çoğunun bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar az sayıda konunun birbirinden biraz farklı versiyonları olduğunu görürsünüz. Ne demek istediğinizi biliyorsunuz. Önünüzde söylemek istediğinizin farklı versiyonları olduğunda bu farklılıkların ne kadar da küçük olduklarını rahatlıkla görebilirsiniz. Veyahut eğer gerçekten önemli farklılıklar varsa (ki bu nadiren olur) şimdi seçeneklerinizin ne olduğunu biliyorsunuz. (Aynı yöntem tez konularını belirlemeye çalışmakla oyalanan öğrencilere de yardımcı olabilir. Onlardan bir ya da iki cümleyi geçmeyecek şekilde yüz tane farklı tez konusu yazmalarını istiyorum. Hemen hemen bütün öğrenciler yirminci veya yirmi beşinci konuyu yazmaya geldiklerinde neredeyse her zaman aslında ortak bir temanın farklı versiyonları olan iki ya da üç fikre sahip olduklarının farkına varırlar.)

Bu şekilde yazarsanız, taslağınızı bitirmeye sıra geldiğinde aklınızda ne olduğunu bulursunuz. En son paragrafınız size girişte ne olması gerektiğini gösterir. Geriye gidebilir ve bu paragrafı oraya koyabilirsiniz. Ardından da yeni bulduğunuz odak noktanızın gerektirdiği küçük değişiklikleri diğer paragraflar üzerinde yapabilirsiniz.

Kısacası, bütün bunları yaparsak bir şey yazmak için oturduğumuzda işe hazırlıklı bir şekilde girişimiş oluruz. Bizi belli bir bakış açısına bağlayan o ana kadar çalıştığımız her şey bizim için önemlidir ve sorunla başa çıkmak için artık bildiğimiz bir yol vardır. Muhtemelen, istesek bile sorunu bundan sonra farklı

bir şekilde çözemeyiz. Tercih ettiğimiz herhangi bir kelime nedeniyle değil, hâlihazırda yaptığımız analiz nedeniyle artık bir yola girmiş olduk. Dolayısıyla artık nasıl başlayacağımızın bir önemi yoktur. Yolumuzu ve varacağımız yeri çoktan seçtik.

Önceden düşünülmemiş ve planlanmamış bir taslak kaleme almak (Joy Charlton'un zarif olmasa da isabetli bir şekilde "kusmuk taslak" dediği şeyi yazmak) bir şeyi daha gösterir. Bilgisayarınızın başına oturup nereden başlayacağınızı düşünmeye çalışırken kafanızdaki düşünce dalgaları ile başa çıkamazsınız. Hiç kimse başa çıkamaz. Seminerdeki öğrencilerimin tarif ettiği ritüellerin bir nedeni de bu söz konusu kaos korkusudur. Önce bir şey, arkasından başka bir şey aklınıza gelir. Dördüncü fikir aklınıza geldiğinde ilk fikir uçup gitmiştir bile. Kısa bir zaman içinde bütün dağarcığınızı kesinlikle gözden geçirmişsinizdir. Bir konu hakkında kaç tane farklı perspektife sahip olabiliriz ki?

> Belli bir konu hakkında bildiğimiz her şeyi değerlendirmeye, geliştirmeye ve birbiri ile ilişkilendirmeye çalışmak, aktif hafızamızın kapasitesine aşırı bir yük koyabilir. Basit bir cümlenin bile sunduğu gramer, söz dizimi alternatiflerine ilaveten tonlama, nüans, ritim olasılıkları arasında yolumuzu bulmaya çalışacağımızı düşünürsek basit bir cümle yazmaya çalışmak bile aym etkiyi yapabilir. Dolayısıyla, cümle kurmak sürekli olarak kısa dönemli hafızamıza aşırı yüklenme tehdidi içeren bilişsel bir aktivitedir. (Flower 1979, 36)

İşte bu nedenle, sürekli olarak başladığınızda ne yazacağınızı düşünmeye ve bunun için hazırlık yapmaya devam etmek yerine, taslak yazmak bu derece önemlidir. (Joseph Williams, serbest yazmanın daha organize bir şeyle karıştırılmaması gereken çalışma notları ürettiğini vurgulamak için, taslak kelimesini tutarlılık hedefi olan ilk versiyona saklamayı önerir.) Düşüncelerinizi *ete kemiğe büründürmeniz, onları kâğıda dökmeniz gerekmektedir.* Yazılmış (ve hemen çöpe atılmamış) bir fikir inatçıdır. Şeklini değiştirmez. Kendinden sonra gelen fikirlerle karşılaştırılabilir.

Gerçekte ne kadar az sayıda düşünceye sahip olduğunuzu ancak bütün düşüncelerinizi yazarsanız, yan yana koyarsanız ve birbiri ile karşılaştırırsanız öğrenebilirsiniz. Daha sonra çözümlemesini kendiniz bile yapsanız bir taslağı sesli kayda almanın faydalı olmasının bir nedeni de budur. Kaydettiklerinizi kolaylıkla atamazsınız. Aptalca bir düşünceyi silme şansınız hala vardır; ama bu büyük bir zahmet demektir. Çoğu kişi konuşmaya devam etmeyi ve sonrasında yazıya dökülmüş versiyonda düzeltmeler yapmayı daha kolay bulur. Dolayısıyla kelimeleri kâğıda dökmek sizi tehlikeli durumlara sokmaz; tam tersine düşüncelerinizi bir düzene koymanıza imkân tanır. Ne söylemek istediğinizi görmenize izin vererek ilk cümleleri yazmanızı kolaylaştırır.

Bilişsel psikoloji alanında yazan Flower ve Hayes (1979), yazılı materyallerden geriye doğru çalışarak bir yazma planı hazırlamaya ve oradan da ileri doğru çalışarak yeni bir versiyon yazmaya dayanan benzer bir süreci tarif ederler. Ödev yazmak çok daha küçük çaplı bir projedir -bitirmesi aylar veya yıllar sürebilecek bir akademik kitap ya da makale yerine, birkaç dakikalık bir zaman diliminde, sınırlı bir tematik üzerine, kısa bir yazı yazmak. Yine de yazarların nasıl karmaşık amaçlar ve alt amaçlar ağı yarattıkları ve yazma esnasında dahi bu yüksek rakımlı amaçlarını, öğrendikleri ışığında nasıl sürekli olarak değiştirdiklerinin tartışması bizim konumuzla da yakından ilişkilidir.

En az *nasıl başlanması gerektiği* konusu kadar çözümsüz görünen -gerçekte onun bir başka şekli olan- bir diğer sorun da *ne söyleyeceğinizi nasıl organize edeceğiniz* konusudur. Öğrenciler sıklıkla materyallerini nasıl organize edeceklerine, bu fikri mi yoksa öbürünü mü ana fikir olarak kullanmaları gerektiğine karar veremediklerinden şikâyet ederler. *Tek doğru yol* kuramı burada da başa bela olur. Tezimden vereceğim bir başka örnek buradaki analiz için gerekli malzemeyi sağlayacaktır.

Yazacağım çok basit bulgularım vardı. Öğretmenler işlerinin bazı yönlerini değerlendirmişlerdi: eğittikleri öğrencileriyle, on-

ların aileleriyle, çalıştıkları müdürleriyle ve birlikte çalıştıkları diğer öğretmenlerle olan ilişkilerini. Öğretmenler her bir kategoride yer alan kişilerden işlerini kolaylaştıranları seviyor, zorlaştıranları sevmiyorlardı. Onlara göre okullar arasındaki farkı yaratan en önemli şey öğrencilerin geldikleri toplumsal sınıflardı. Yoksul mahallelerden gelen çocukları eğitmeyi zor buluyorlardı. Aynı şey üst-orta sınıf çocukları için de geçerliydi. Bu çocuklar zekiydiler; ama öğretmenin yaşma ve otoritesine yeterli saygıyı göstermiyorlardı. Öğretmenlerin çoğu, sıradan okul ödevlerini yapabilen ancak uysal, dolayısıyla baş etmesi kolay olan işçi sınıfı çocuklarını tercih ediyorlardı. Aynı zamanda, çocuklarını kontrol etmede onlara en çok yardımı sağlayan işçi sınıfı kökenli ebeveynleri takdir ediyorlardı. Konuta dayalı mekânsal ayrım, okulların öğrencilerin toplumsal sınıflarına göre ayrışmasını kolaylaştırıyordu. Okulların çoğu baskın bir biçimde ya o sınıftan ya da bu sosyal sınıftan gelen öğrencilerden oluşmaktaydı.

Bu analiz bana (öğretmenlerle yaptığım altmış görüşmeden elde ettiğim) bulgularımı düzenleyebileceğim yollara dair basit bir seçenek sundu. Öğretmenlerin öğrencilerle, ebeveynlerle, müdürlerle ve diğer öğretmenlerle ilişkilerini, bu ilişkilerin okulun soğurulduğu toplumsal sınıf bağlamında nasıl değiştiğini tarif ederek başlıklar altında inceleyebilirdim. Ya da öğretmenlerin bu dört grupla olan ilişkilerinin aldığı özgün biçimlerin nasıl her bir okulu şekillendirdiğini açıklayarak yoksul okullarını, işçi sınıfı okullarını ve üst-orta sınıf okullarını betimleyebilirdim.

Nasıl seçim yaptım? En azından yazacağım miktar açısından yapacağım tercihler arasında bir fark göremedim. Hangisini seçersem seçeyim, öğretmenler ve işçi sınıfı çocukları, öğretmenler ve yoksul okullarında çalışan meslektaşları, öğretmenler ve orta sınıf okulların müdürleri, diğer bütün ilişki kombinasyonları ve bu ilişkiler ile sınıfsal konumları çaprazlayarak kurguladığım okul tipolojileri üzerine yazacaktım. Bu kombinasyonları analiz eden küçük bölümlerim sonuçta hep aynı olacaktı. Ara bölümleri bütünle ilişkilendiren açılış ve kapanış cümleleri ise öne süre-

ceğim nihai savlar gibi farklı olacaktı. Bulgularımı nasıl bir araya getirirsem getireyim, bütün yazdıklarımı kullanabilecektim. Her durumda (her ne kadar farklı bir sırayla da olsa) aynı bulguları çözümleyecek ve özde (her ne kadar kullandığım terimler ve vurgular farklılık gösterse de) aynı sonuçlara ulaşacaktım. Sosyolojik kuramlar ve sosyal politika açısından bulgularımın ortaya koyduğu sonuçlar hakkında yazacaklarım doğal olarak farklılık gösterecekti. Eğer bulgularımı farklı soruları yanıtlamak için kullanırsam yanıtlar farklı görünecekti. Fakat bunların hiçbiri yazmaya başladığımda önümde duran işi etkilemeyecekti. O zaman hangi yolu seçeceğim konusunda neden kaygılanayım ki?

Kaygılandım -herkes bu konuda kaygılanır- çünkü sorun her ne kadar önemli olsa da rasyonel bir şekilde çözümlenemez. Hangi yolu seçersem seçeyim, kendimi henüz bahsetmediğim bir şeyden bahsetmeyi isterken, ya da bahsederken buluyordum. Yoksul okulları hakkında yazarak başlayabilirdim. Ancak bunu, eğer hâlihazırda dört farklı grubun ve öğretmenlerin bu okullarla olan ilişkilerinden bahsettiysem yapabilirdim. Öte yandan, işin içine giren kuramsal meseleleri açıklamadan bu ilişkilerden de bahsedemezdim. Örneğin, hizmet sektörü çalışanlarının da öğretmenler gibi, birlikte çalıştıkları insanları, o insanlarla çalışmanın ne kadar kolay ya da zor olduğuna bakarak değerlendirdiğini açıklamam gerekirdi. Bunu yaparsam o zaman yazmaya ilişkilerle başlamış olacaktım. Ne var ki önce toplumsal sınıfı ve bu sınıfsal durumun çocukların okulda öğretilenleri öğrenme ve öğretmenlerin beklediği şekilde davranma kabiliyetlerine; devamında ebeveynlerin öğretmenlere disiplin hususunda yardımcı olma isteklerine ve kabiliyetlerine olan etkisini açıklamadan ilişkiler hakkında anlamlı bir şey söyleyemiyordum. Bunun nereye doğru gittiğini görebilirsiniz.

Bu çıkmaz bir keresinde meslektaşım Blanche Geer'in bir küre üstüne yazmak istemesine neden olmuştu. Böylelikle hiçbir cümle bir diğerinden önce gelmek zorunda kalmayacaktı. Bu yol *okura önce hangi cümle ile seslenileceği* sorununu da ortadan

kaldırırdı. Bir kürenin üzerine yazma fikri sorunun çözülemez doğasını, insanların genellikle tarif ettiği biçimiyle çok iyi yakalıyor. Bunu ne kadar isterseniz isteyin, sanki tek yol sadece buymuş gibi görünse de her şeyi bir kerede söyleyemezsiniz. Elbette sorunu çözebilirsiniz. Nihayetinde herkes çözer. Örneğin araştırmaya önce öğretmenlerle diğer grupların ilişkisine bakarak başlarsınız. Meseleye bir başka şekilde bakılabileceğini, zamanı geldiğinde bunu da yapacağınızı söyleyerek devam edersiniz. Okura borçlu olduğunuz açıklamayı baştan vermek, anlamsız ifadeler kullanmaktan daha yeğdir.

Yazarlar yazdıklarını *nasıl organize edecekleri* konusunu da bir sorun olarak yaşarlar; çünkü bir *tek doğru yolun* olduğunu hayal ederler. Düşündükleri çeşitli seçeneklerden her birinin bir artısı olduğunu, ama hiçbirinin de mükemmel olmadığını göremezler. Platonik mükemmeliyetçiliğe inananlar faydacı çözümleri sevmezler ve bu tür çözümleri ancak durum bunu dayattığında -örneğin bir makaleyi ya da tezi bitirme zorunluluğu halindekabul ederler.

Öte yandan, yazarların kaygılanmak için *tek doğru yolu* bilmemekten başka sebepleri de vardır. Başlangıçta, nihai metni oluşturacak olan alt bölümlerin ne olacağını dahi bilmezler. Bir diğer neden ise bu alt bölümlerin nasıl bir araya getirilebileceğine dair alternatif biçimler hakkında da fazla bir fikirleri olmamasıdır. Örneğin, tartışmalarını okul tipleri ya da çalışma ilişkileri biçimleri etrafında organize etmeyi tercih edebileceklerini bilmezler. Bir şeyin başka bir şeye yol açabileceğine, bir fikrin bir başkasıyla nedensel bir ilişki içinde olabileceğine, bir fikrin daha genel bir fikrin özel uzantısı olabileceğine dair belirsiz fikrileri vardır. Fakat yanılıyor da olabilirler. Bu fikirler Durkheim'da ya da Weber'de okudukları bir şeyle çelişebilir; bir başkasının araştırmasının bulgularıyla çatışabilir; kendi verileri tarafından bile yalanlanabilir.

Ana çatı hazırlamak yardımcı olabilir. Ama işe ana çatı ya-

parak başlarsanız olmaz. Onun yerine *her şeyi* kâğıda döker, fikirlerinizi yazabildiğiniz kadar hızlı bir şekilde "kusarsanız" ilk sorunun yanıtını keşfedebilirsiniz: Üzerinde çalışmanız gereken parçalar, işte bu biraz önce kâğıda döktüğünüz şeylerdir. Bu parçalar farklı genellemeler düzeyinde olacaklar ya da olmalıdırlar. Bazıları çok hususi gözlemler olacaktır: "Öğretmenler sınıf içinde otoritelerini sarsan hiç kimseye tahammül edemezler". Bazıları akademik yazına gönderme yapacaktır: "Max Weber bürokrasinin gizli grupların yönetimi olduğunu söyler". Bazıları toplumsal organizasyon hakkında olacaktır: "Yoksul okulları sürekli değişen bir öğretmen kadrosuna sahipken, üst-orta sınıf okullar (öğretmenler nadiren bu okulları terk ettikleri için) daha oturmuş bir öğretmen kadrosuna sahiptir". Kariyer ve bireysel deneyimler üzerine de tespitleriniz olacaktır: "Yoksul okullarında birkaç yıl çalışan öğretmenler, çeşitli sebepler dolayısıyla artık bu okulları terk etmek istemezler".

Bir kez parçaları yazdığınızda bunların ne kadar dağınık olduklarını, genelden özele farklılık gösterdiklerini ve konunuz hakkında tek bir düşünme biçimine işaret etmediklerini göreceksiniz. Şimdi bunları en azından bir noktadan diğer noktaya mantıklı bir şekilde ilerliyormuş görüntüsü verecek biçimde organize etmelisiniz ki okur yazdıklarınızı akla yatar bir sav olarak algılayabilsin. Bunu nasıl yapabilirsiniz?

İnsanlar bu sorunu çeşitli şekillerde çözüyorlar. Olası çözümler arasında tercih yaparken ben şu ilkeyi kullanıyorum: "En kolay hangisi ise işe onunla başlayın". Yazılması en kolay olan bölümü yazmakla başlayın; yazdıklarınızı düzene koymak gibi basit temizlik işleri yapın. (Karşıt bir yaklaşım kolay olan her işe şüpheyle yaklaşır ve en zor olanla başlamaya çalışır. Ben böylesi bir puritanizmi tavsiye etmiyorum.) İşte size elinizdeki malzemeyi nasıl organize edeceğinizi keşfetmenin kolay bir yolu! Bu yolun en büyük erdemi (bu, kolay olanlarla başlama prensibinin doğal sonucudur) zihinsel bir işi fiziksel, yani kolay olana dönüştürmesidir.

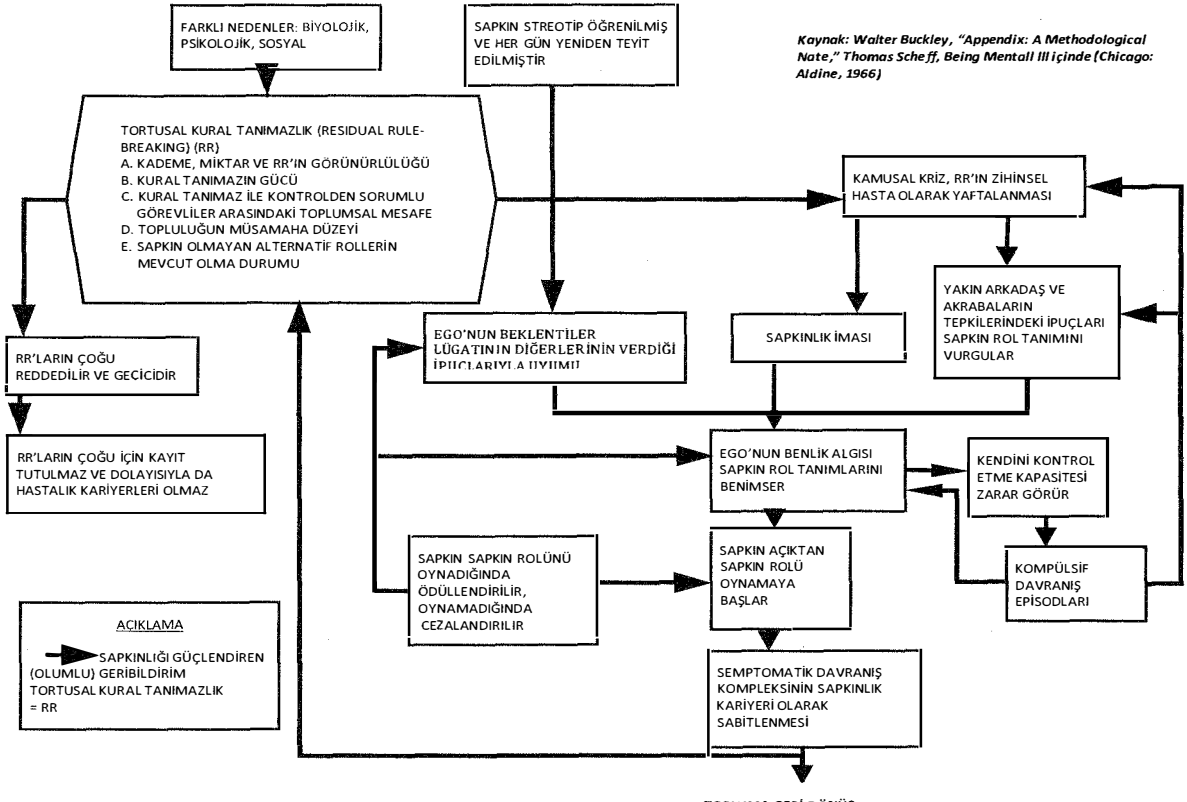
İşe yazdıklarınıza dair notlar alarak, her bir fikri bir karta yazarak başlayın. Taslağınızdaki hiçbir fikri göz ardı etmeyin. Şu anda nasıl olacağını göremiyor olsanız bile sonrasında işinize yarabilirler; bilinçaltınız sizin bilmediğiniz şeyleri bilir. Şimdi kart destelerinizi kümelere ayırın. Birbiriyle ilişkiliymiş gibi görünenleri aynı kümeye koyun. "Birbiriyle ilişkiliymiş gibi görünen?" Evet! Şimdilik ortak neye sahip oldukları konusunda fazla titiz davranmayın. İçgüdülerinizi takip edin. Kartları kümelere ayırma işini bitirdiğinizde her bir kümedeki kartların içeriklerini özetleyen, ortak noktalarını genelleştiren kartlar hazırlayın. Bu kartları her bir kümenin en üstüne koyun. İlk defa şimdiye kadar yaptıklarınız hakkında eleştirel düşünmeye başlayabilirsiniz. Kümedeki bütün kartları kapsayacak bir cümle düşünemiyorsanız o zaman uymadığını düşündüğünüz kartları kümeden çıkartın. Ayırdığınız bu kartlar için kendi özet kartları da olan yeni kümeler yapın. Şimdi özet kartlarınızı masaya veya yere yayın ya da duvara iğneleyin (duvara iğneleme alışkanlığını fotoğraflarla uğraşırken edindim. Fotoğrafçılar duvara iğneledikleri resimleri bir ya da iki hafta boyunca orada tutarlar ve gelip gittikçe incelerler). Kartlarınızı bir düzene, herhangi bir düzene göre sıralayın. Belki bir fikirden diğerine ilerlediğiniz yatay sıralı bir düzen yapabilirsiniz. Ya da bazılarını diğerlerinin altına dizebilir ve böylelikle belli bir örneğin ya da alt savın daha genel bir savla olan ilişkisini fiziksel olarak göstermiş olursunuz.

Çok geçmeden bu işi yapmanın birden fazla, ama sonsuz da olmayan yolu olduğunu göreceksiniz. Bu yollar aynı değildir; çünkü analizinizin farklı parçalarına vurgu yaparlar. Eğer öğretmenlere dair analizimi okul tiplerine göre organize edersem okulun yerel toplumsal organizasyonuna vurgu yapmış olacağım ve ilişkilere odaklanan bir analizin sağlayacağı mesleki sorunlara dair karşılaştırmalı vurgudan belli ölçüde taviz vereceğim. Fikirlerin organizasyonuna dair bu şekilde deneyler yapma yolu, akış grafiği fikrinde biraz daha biçimselleştirilmiştir. Walter Buckley, Thomas Scheff'in akıl hastalığı kuramının biçimleştirilmesine

dair güzel bir örnek sunmaktadır. Burada "Şekil 1" olarak sunulan bu tablo Buckely'den (1966) alınmıştır. Bu aracın bir savı nasıl açıklığa kavuşturduğunu görmek için kuramı bilmenize gerek yoktur.

Bu arada, bütün bu şeyleri yapmak aynı zamanda yaygın olan bir dizi "küçük sorunları" da çözmeye yardımcı olur. Ampirik bir araştırmanın bulgularını yazan sosyologlar her zaman araştırmalarını yaptıkları ülke, kasaba veya kuruma dair betimleyici bir bölüm de yazarlar. Bu bölümler ne tür bilgileri içermelidir? Araştırmacılar bu bölümlerin okura söz konusu yere dair belli bir fikir vermesini isterler. Bu nedenle bu tür bölümleri bütün okurların bilmesi gerektiğini düşündükleri ortak kabul görmüş şeylerin listesiyle doldururlar: coğrafya, demografi, tarih bilgileri ve kurumsal tablolardan oluşan bir karma. Savınızın ne olacağı hakkında fikir sahibi olacak kadar yazmak, bu konuda da daha rasyonel bir tercih yapmanıza yardımcı olacaktır.

Yerler, insanlar ve kurumlar hakkındaki bilgiler, okurlara genel bir aşinalık sağlamaktan daha fazlasını yaparlar. Toplumsal organizasyonlar yalnızca doğru tip insanlarla ve doğru yerlerde araştırma raporlarının betimlediği gibi işlerler. Dolayısıyla giriş mahiyetindeki betimleyici malzemeler, raporun savının dayandığı bazı temel önermeleri ortaya koyarlar. Eğer kitabımız [Becker, Geer ve Hughes (1968), dipnot 15] öğrencilerin hayatlarını ve bakış açılarını derinden etkileyen bir öğrenci kültürünü tarif ediyorsa o zaman okurlarımızın söz konusu okulun, örneğin çok büyük olduğunu, hatta küçük bir orta batı kasabasının hâkim kurumu olduğunu ve öğrencilerinin büyük bir kısmının da küçük, daha az kozmopolitan olan yerlerden geldiklerini bilmeleri gerekir.

Kaynak: Walter Buckley, "Appendix: A Methodological Nate," Thomas Scheff, Being Mentall Ill içinde (Chicago: Aldine, 1966)

Organizasyon sorunlarıyla başa çıkmanın ilginç bulduğum bir yolu daha var. Çözümsüz olanı çözmeye uğraşmak yerine onun hakkında konuşabilirsiniz. Okurlara, sorun her neyse onun neden sorun olduğunu, bu sorunu çözmek için düşündüğünüz yolları, neden gerçekte daha az mükemmel olan çözümü tercih ettiğinizi ve bütün bunların ne anlama geldiğini açıklayabilirsiniz. Bütün bunların ne anlama geldiğinden bahsetmek ilginç olacaktır; çünkü eğer çalışmanız ilginç bir ikilemi içermeseydi siz de bu sorunu yaşamayacaktınız. (Örneğin, sınıf ve mesleki yapı sorunlarının somut bir kurumda kesişme biçimleri söz konusu olduğunda öğretmenlerin mesleki ilişkilerine dair ortak bakış açılarından bahsetmeden sınıf hakkında, sınıf hakkında konuşmadan da bu bakış açıları hakkında konuşamazsınız. Bu durumda asıl tam tersini yaparsanız, yani bu konuların ayrı ayrı ele alınması gerektiğinde ısrar ederseniz sorun yaşarsınız.)

Hiç sorununuz yokmuş gibi davranmak yerine, yaşadığınız sorunlardan bahsetmek, sadece yazma sorunlarını değil pek çok bilimsel sorunu da çözüme kavuşturur. Örneğin, antropologlar ve sosyologlar alan araştırması yaparken yaygın olarak insanlarla uzun bir zaman boyunca gözlemlemek istedikleri şeyi gözlemlemelerine izin verecek ilişkileri kurmak ve korumakta sorunlar yaşarlar. Bu ilişkileri kurmaya çalışırken ortaya çıkacak gecikmeler ya da engeller cesaret kırıcı olabilir. Öte yandan, deneyimli araştırmacılar bu zorlukların anlamaya çalıştıkları toplumsal organizasyona dair önemli ipuçları sunduğunu bilirler. İnsanların onları gözlemlemeye isteyen bir yabancıya verdikleri tepkiler, bize bu insanların nasıl yaşadıklarına ve organize olduklarına dair bir şeyler söyler. Eğer kent merkezinde yer alan bir mahallenin yoksulları size şüpheyle yaklaşıyor ve sizinle konuşmuyorlarsa bu gerçek bir sorundur. Oysa biraz incelediğinizde bu kişilerin sosyal güvenlik sistemini istismar edenleri yakalamaya çalışan bir memur olduğunuzu düşündükleri için sizden uzak durduklarını keşfedebilirsiniz. Her ne kadar kişisel olarak rahatsız edici olsa da yaşadığınız sorun size bilmeye değer bir şey öğretecektir.

Benzer şekilde Rosenthal ve arkadaşları, deney yapan kişinin dışsal ve alakasız gibi görünen davranışlarının, test edilen değişkenlerden bağımsız bir şekilde, yürütülen deneyin sonuçlarını etkilediğini gösterdiğinde deneysel sosyal psikoloji alanında çalışanlar bu sonuçtan rahatsız olmuşlardır. Bence rahatsız olmamalıydılar. Rosenthal'ın da (1966) gösterdiği üzere, psikologların deneysel ortamı tam anlamıyla kontrol ettikleri inancı böylece sarsılmıştır; ancak sonuçta yeni ve ilginç bir çalışma alanı da kazanmışlardır: küçük gruplarda toplumsal etkileşim. Bunu kazandıran şey de çözümsüz bir sorunu göz ardı etmek yerine ondan bahsetmektir.

Aynı şey yazmak için de geçerlidir. Söyleyeceğinizi söylemenin *tek doğru yolunu* bulamıyorsanız o zaman neden bulamadığınızı açıklayın. Bennet Berger, kuzey California'daki hippi topluluklarına dair yaptığı çalışmasını anlattığı *The Survival of a Counterculture*'da (1981) bu çözümü benimsemiştir. Berger ütopyacı denemelere ilgi duyuyordu. Kendini hippi kültürüne ve ethosuna yakın hissediyordu. Komünde yaşayanların, inançlarının gereklerini yaşamlarının dayattığı durumlara uyarlarke, inançları ile davranışları arasında ortaya çıkan kaçınılmaz mesafeyle nasıl başa çıktıklarını incelemek istiyordu. İnsanların bu tür mesafelerle başa çıkmak için kullandıkları yöntemlere ideolojik rasyonelleştirme adını verdi ve bu tür bir rasyonelleştirmeyi de bilginin mikro sosyolojisi olarak gördü. Fakat bulguları hakkında yazmakta zorlanıyordu:

> Bu kitabı yazmayı birkaç sene erteledim; çünkü gözlemlediğim toplumsal yaşamı yorumlayabileceğim bir çerçeve bulamadım. Böylesi bir çerçeve olmadan gördüklerimi tam olarak anladığımdan emin olamıyordum. Emin olamadığım için de verilere nasıl yaklaşacağımı bilemiyordum. Bu durum yazma istencini kırdı. Ne zaman ki bu anlayışı geliştirdim, o zaman da bu anlayışın verilerime yönelik almamı istediği "alaycı" tavır hoşuma gitmedi.

Komünde yaptığı çalışmayı etkilediği için onu derinden rahatsız eden bu alaycı tavrı şöyle tarif etmektedir:

> Eğer fikirlerin analizi, bu fikirlerin kişisel çıkarlara veya grup çıkarlarına hizmet ettiğini gösterirse bilgi sosyolojisinin eğilimi, söz konusu bu fikirlere karşı çıkmak, onları zayıflatmak ya da geçersiz kılmaktır. Eğer kıyamet gününün geldiği inancı, hayatta kalmak gayesini güden komüncülerin çıkarlarına hizmet ediyorsa bu, o fikre şüpheyle bakmak için yeterli bir neden midir? Eğer bütün çocuklar için eşit haklar fikri, orta sınıftan sıradan bir ebeveyn olmak için ne zamanı ne de niyeti olan yetişkinlerin amacına hizmet ediyorsa bu, o yetişkinlerin saikleriyle alay etmek için yeterli bir neden midir? Eğer kişiler arası ilişkilerde "güvenilirliği" olumlamak, yoğun iletişimsel karakterlerinin duygularını gizleyemez hale getirdiği insanların çıkarlarına hizmet ediyorsa bu insanların "açıklık ve dürüstlük" konusundaki ısrarlarını da (tıpkı etnik azınlıkların kültürel çoğulculuğa ya da zenginlerin düşük vergilere olan inançlarında olduğu gibi) basitçe ben-merkezci ideolojik manipülasyonun bir başka örneği olarak algılamamız gerekmez mi? Ya da gruplar inandıklarını açıkladıkları fikirlerle gündelik davranışları arasında sıkışıp kaldıklarında onların bu çelişkiyi telafi etmeye çalışan aceleci ideolojik rasyonelleştirmelerini ironik ve alaycı bir tavırla ele almak [bir sosyal bilimci olarak tercih edeceğimiz] en iyi yol mudur?
>
> Bu sorulara benim yanıtım, en azından (çalıştığım insanların) bu sorunlarla başa çıkma biçimleri söz konusu olduğunda "hayır"dır. Öte yandan, bilgi sosyolojisi geleneğinin sunduğu yanıtlara bakarsak bu kocaman bir "evet" gibi görünmektedir. Bu ise kısmen entelektüel bir çaba olarak bilgi sosyolojisini yönlendiren temel saiklerden birinin, fikirlerin hizmet ettikleri "gerçek" çıkarları ya da işlevleri açığa çıkararak onları "ifşa etmek" olmasından kaynaklanmaktadır. (168–69)

"Böylesi bir sorunun sizi nasıl paralize edebileceğini görmek kolaydır: İnançlar ve durumlar üzerine bu kitapta benimsediğim bakış açısını kazanmak benim çok uzun zamanımı aldı. Bu bakış açısını daha erken kavramaktaki başarısızlığım ise uzunca süre beni bu hususu açıkça konuşmaktan alıkoydu (223)". Berger onlarla alay etmeden komüncülerin inançlarının toplumsal temellerini tartışmak istiyordu. Bunu nasıl yapacağını bulana kadar kitabını yazamamıştı. Başka bir sorunun çözümü olarak gönderme yaptığım için, onun öne sürdüğü iddiayı (her ne kadar bir bütün olarak okunmaya değer bulsam da) daha fazla ayrıntılandırmak istemiyorum. Bizim sorunumuz, Berger'in sorunu olan *üzerinde çalışılan konuyla alay etmekten nasıl kaçınılacağı* hususu değildir; bu ya da öteki sorunla nasıl baş edeceğinizin *tek doğru yolunu* bulamamanız sebebiyle karşılaştığınız yazamama sorunudur. Berger kısır bir *tek doğru yol* arayışından nasıl kaçınabileceğimiz üzerine bir şey söylemiyor; ama gösteriyor. Sorun hakkında yazın. Sorunu analizinizin merkezine koyun. Berger kitabının kayda değer bir kısmını sadece bu amaca ayırmıştır. Böyle yaparak da hem kitabını yazmanın bir yolunu, hem de araştırmasını geliştirebileceği merkezi bir konu bulmuştur: çalıştığı şeyi aşağılamayı açıklama sanan entelektüel garabet.

Yaşadığınız sorunları okurlarınızla samimi bir şekilde paylaşmanız, bu sorunları yaşadığınızı, dolayısıyla da her zaman *doğru yolu* bilen ve hatasız bir şekilde onu uygulayan bir kusursuzluk abidesi olmadığınızı kabul etmenizi gerektirir. Bunun zor olacağını düşünmüyorum; çünkü zaten gerçekte böyle kusursuzluk abideleri yoktur. Fakat bazı insanlar bunu kabul etmekten hoşlanmazlar. Bunun ilacı ise denemek ve size zarar vermeyeceğini kendinize ispat etmektir.

4

KULAĞINA GÖRE DÜZELTME

Ne zaman birilerinin çalışmasını düzeltsem ya da birileriyle düzeltme üzerine konuşsam, muhataplarım genellikle (arkadaşım Rosanna'nın da yaptığı gibi) düzeltmenin ilkelerinin ne olduğunu bilmek isterler. Örneğin, bir kelimeyi veya bir cümleyi silmeye karar verirken ne tür kurallar kullanıyorum? Hiç kimse (her ne kadar kurallar gerekli ve yardımcı olsalar da) sadece kuralları takip ederek yaratıcı bir şey yapamaz. Ayrıca, en rutin ve sıradan yazma işi bile, ister bir arkadaşınıza yazdığınız mektup ya da postacıya bıraktığınız not olsun, yaratıcı bir iştir. Eğer bir kitapta yer alan bir paragrafı aynen kopyalamıyorsanız veya kırk dokuzunu yazmak için kullandığınız kelimelerin aynısını kullanarak ellinci teşekkür notunu yazmıyorsanız o zaman siz onu yazana kadar daha önce var olmayan yeni bir dil, yeni birleşimler yaratıyorsunuz demektir.

Gramer ve kompozisyon hocaları, çeşitli kurallar ve rehber ilkeler tavsiye ederler. Beyan cümlesinin nokta ile bitmesi ya da soldan sağa doğru yazmanız gerektiğinin söylenmesi gibi pek çok kural, sanat alanındaki geleneklerin tipik olarak yaptığını yapar: Sanatçı ile sanatseverler arasında asgari müşterek bir anlayışı sağlayarak bir fikrin iletişimini mümkün kılarlar. Diğer kurallar ise istenmeyen karışıklık ya da yanlış anlama ihtimalini

azaltarak iletişim kurmayı olanaklı hale getirirler: ardılların öncülleri ile uyumlu olmasını isteyen kurallar gibi. Bir kısmı da kural olmaktan ziyade, yaygın kullanım ve açık anlam konularında yardımcı olan rehber ilkelerdir: *ketum* ve *isteksiz* arasında ayrım yapmak gibi. Son olarak bazıları da makul insanların genellikle muhafazakâr-ilerici hattında farklılaştıkları, tam anlamıyla beğeni meseleleri üzerinedir: Boktan kelimesini "Bölüm 1"de kullansam mı kullanmasam mı?

Bu kurallar ve rehber ilkeler bir metnin oluşturulmasında ne tür bir rol oynarlar? Şu şekilde olabilir: Önce, aklınıza ne gelirse yazarsınız. Ondan sonra da elinizde bir kurallar kitabı, geri dönüp yazdıklarınızı gözden geçirirsiniz. Metindeki bütün kural ihlallerini bulur ve metninizi kurallar kitabına uygun hale getirirsiniz. Yeniden yazdığımızda da zaten bunu yapmıyor muyuz?

Hayır. Buna benzer bir şey yapıyor olabiliriz. Ancak metni kurallar kitabına uygun hale getirmek bu kadar otomatik bir şekilde olamaz; çünkü metni düzene sokmak da bir tür yaratıcılık gerektirir. Dahası, sosyologların kurallara uymak üzerine yaptıkları çalışmaların gösterdiği gibi, kurallar hiçbir zaman basitçe bizim onları takip edebileceğimiz açıklıkta ve netlikte değillerdir. Her zaman, gerçekte bir kural olup olmadığına, bizi ilgilendiren şeyin bu kural tarafından kapsanıp kapsanmadığına, ya da kitapta olmayan ama kural koyucuların amaçlamış olabileceklerini düşündüğümüz bir istisna olup olmadığına karar vermemiz gerekir. Ayrıca kuralları da yorumlamamız gerekir ki ulaştığımız sonuç körü körüne kuralları izlemekten dolayı ortaya çıkan saçma sapan bir şey değil akla yatkın bir şey olsun. [Harold Garfinkel (1967, 21–4) bu yöntemi tarif eder ve onu genelleyerek bütün insan eylemlerinin temel niteliği olarak görür].

Mike Rose, yazma sorunu yaşayan öğrencilere yaptığı danışmanlık deneyimine dayanarak iki tür kural arasında ayrım yapar. Bunlardan biri, çok açık bir şekilde, yeniden yazmaya daha uygundur:

> Algoritmalar, uygun bir soruna uygulandıklarında her zaman belli bir yanıtı verecek kesin kurallardır. Örneğin, matematik kurallarının çoğu algoritmalardır. İşlevler sabittir (pi sayısı); izlekler rutindir (yarıçapın karesini almak) ve sonuçlar tümüyle tahmin edilebilirdir. Öte yandan, gündelik olayların çok azı algoritmaların uygulanmasını meşrulaştıracak kadar matematikseldirler. Çoğu zaman, sorunları çözmeye çalışırken çeşitli derecelerde esnekliğe izin veren oldukça genel, sezgisel ya da "el yordamı" rehber ilkeler yardımıyla iş görürüz. Matematiksel kesinlik ile çalışmak yerine, sezgilerimizi bir ayraç çıtası olarak kullanarak alternatiflerimizi eleştirel bir şekilde gözden geçiririz (eğer bir matematik problemi seni afallatıyorsa çözüme sondan başa doğru ilerleyerek ulaşmaya çalış; eğer araba çalışmıyorsa x, y, z'ye bak ve benzeri örnekler). El yordamı çözümler, matematiksel işlemlerin izin verdiği hassasiyete ya da kesinliğe izin vermeyecektir. Hatta muğlâk olabilecek kadar "esnek" de olabilirler. Fakat işlerin ve sorunların matematiksel kesinliğe nadiren sahip olduğu bir dünyada sezgilerimizden devşirdiğimiz kurallar, kullanabileceğimiz en uygun ve en işlevsel kurallar haline gelirler (Rose 1983, 391–2).

Beklendiği gibi, yazma hakkındaki kuralların algoritmalar gibi kesin ve değişmez olduğunu düşünen öğrenciler sıkıntı çekerken (bir korkuluk icat etmiyorum, bazıları gerçekten böyle düşündüler) bu kuralları yol gösterici rehber ilkeler olarak gören öğrenciler bir sorun yaşamadılar.

Dolayısıyla, takip edeceğimiz kurallara algoritmalar muamelesi yaparak yazamayız; hatta yazdıklarımızı bile düzeltemeyiz. Bu şekilde değilse o zaman nasıl yapacağız? Kulağımızı dinleyerek. Bu da ne demek? Boş bir kâğıda veya yazmakta olduğumuz bir kâğıda bakarak "kulağa hoş geleni" veyahut "göze hoş görüneni" yazarız. Yazarken, bazıları kati bazıları da oldukça belirsiz olan, sezgisel kılavuzlar kullanırız.

Sosyologlar yazarken, çoğu zaman, kurallar ya da kılavuzlar üzerine neredeyse hiç düşünmezler. Her ne kadar bir kurallar kitabına danışmasalar da başka bir şeye danışırlar: Bir beğeni standardına, bir şeyin nasıl görünmesi ya da nasıl bir ses ahengi gerektiği konusunda var olan genelleşmiş bir kanıya başvururlar. Eğer sonuç, bu genelleşmiş kanıyla çok fazla çelişmiyorsa o zaman ona dokunmazlar. Başka bir deyişle, sosyologlar da tercihlerini şekillendiren genel kuralları, hatta herhangi bir sebebi bile, söze dökmekte zorlanan sanatçılar gibi çalışırlar.

> Sanatçılar, çoğu zaman, tam olarak ne kast ettikleri belli olmayan, "bu şekilde kulağa daha hoş geliyor", "gözüme iyi göründü" veya "bu işe yarıyor" gibi cümleler kurarlar.
>
> Bu muğlâk ifadeler araştırmacıyı rahatsız eder. Fakat bütün sanatsal alanlarda (bunu "akademik disiplin" olarak okuyun) çalışanlar, anlamını tam olarak açıklayamadıkları ancak yine de kendi dünyalarının bütün fikir sahibi üyelerinin ne anlama geldiğini anladıkları ifadeler kullanırlar. Caz müzisyenleri bir şey için "tuttu" ya da "tutmadı", tiyatrocular da bir sahne için "oldu" ya da "olmadı" derler. Her iki durumda da, bu işte en çok tecrübeye sahip olan kişiler bile, bu ifadelere aşina olmayan birine onların ne anlama geldiklerini açıklayamazlar. Yine de bu terimleri kullanan herkes, bunların ne anlama geldiklerini bilir. Her ne kadar bunların ne anlama geldiklerini açıklayamasalar da neyin "tuttuğu" ya da "olduğu" konusunda uzlaşarak bu terimleri büyük bir güvenilirlik ile kullanırlar.
>
> [Bu durum] sanatçıların bir kurallar ya da kıstaslar setine başvurmadan çalıştıklarını gösterir. Daha ziyade, başkalarının nasıl tepki vereceğini tahayyül ederek tepki verirler. Bu tahayyülün varsayımlarını da insanların bu tanımlanmamış terimleri somut durumlara uygularken görmüş olmalarından kazandıkları sayısız deneyimler yoluyla oluştururlar (Becker 1982a, 199–200).

Sosyologların beğeni standartları, kompozisyon derslerinde öğrendikleri ve kendilerini otomatik bir biçimde uygulamaya koşullandırdıkları kuralları içerir. Ben, farkında olmadan neredeyse bütün metinleri edilgen cümle yapıları var mı diye kontrol ederim. Eğer benim yazdığım bir şeyse hemen "değiştirmeli miyim" ve "nasıl değiştirebilirim" diye düşünürüm. Bunu ne zaman ve nasıl yapacağımı bilmek için farkında olduğum bir kural takip etmiyorum ya da bir kitaba başvurmuyorum. Fakat ne yaptığımı biliyorum ve sorulduğunda kullandığım ilkeyi (Rosanna'ya yaptığım gibi) açıklayabilirim. Sosyologların çoğu buna benzer kurallar kullanırlar. Ancak ne yazık ki bu kuralların büyük bir kısmı, yardımcı olmak yerine sorgulanmayan algoritmik tökezleme engelleri gibi çalışırlar.

Öte yandan sosyologlar, çok az sayıda bilinçli olarak geliştirilmiş sezgisel kurala sahiptirler. Çoğu zaman, sınanmamış yargılara sahip ve yanılabilir olan kulaklarına itimat ederler. Bu kulağı, kullandıkları üslup standartlarını, temelde okuduklarından geliştirirler. Takdir ettikleri çalışmaları okurlar ve yazdıklarının onlara benzemesini, kâğıtta onlar gibi görünmesini isterler. Muhtemelen bu durum, neden lisansüstü eğitimlerinden akademik kariyerlerine geçtikten sonra öğrencilerin yazım tarzlarının çoğu zaman kötüleştiğini açıklar. Genç akademisyenler, akademik dergileri okurlar ve yazdıklarının da, hâlihazırda açıkladığım nedenlerden ötürü, bu okudukları gibi görünmesini isterler. İşte, kötü akademik yazımın ilacı da burada gizlidir: Mesleki alanınızın dışında okumalar yapın. Bunu yaparken de iyi örnekler seçmeye dikkat edin.

Çalıştığımız alana ayak bastığımızda edindiğimiz beğeni standardını sonsuza kadar taşımak zorunda değiliz. Aslında bu beğeni standardını kısa zaman içinde bile kayda değer oranda değiştiriyoruz. Beğenimizi yalnızca yaptığımız okumalarla geliştirmiyoruz. Arkadaşlarımızın ve meslektaşlarımızın tavsiyeleri ya da onlardan gelecek olası bir olumsuz eleştiri korkusu da beğenilerimizi etkilemektedir. Arkadaşlarımdan biri, neredeyse

imkânsız olan bir şeyden, yazdıklarının *New Yorker* dergisinin bir köşesinde akademik yazımların iğrenç örneklerinden biri olarak yer alacağından korkuyordu. Bu tür korkular, kırılgan bir kurbanı, tavsiye edilen kılavuzları kendi beğeni standardına dâhil edebilmek için yazım tarzları üzerine kitaplar okumaya itebilir.

Fakat sosyologların (ve muhtemelen akademik yazarların) çoğu, üslupları hakkında çok sayıda eleştirel yorum duymazlar. Ya da, duysalar bile, bu yorumlar dikkate almaya değer buldukları kişilere ait olmaz. Yazma sorunlarını göz ardı etmek onlara, ne acilen giderilmesi gereken ne de aşina oldukları sorunlar dayatır. Bu yüzden, zamanlarını hep sorun yaratabilecek olan ve sorun yaratan istatistiğe, yönteme ve kurama odaklanmaya ayırırlar. Editörler ve profesörler, istatistiği yanlış kullanan makaleleri reddederken, kötü yazılmış olanlara ise yalnızca *of çekmek*le yetinirler. Bir alanın ilerlemesinde içerik stilden daha önemli olduğu için, profesörler kötü yazan zeki öğrencileri ve anlaşılmaz olmalarıyla ün yapmış saygın sosyologları geri çevirmezler.

Düzgün bir anlatıma dair kaygıların bu kadar az olduğu bir alan, içeridekileri yorduğu kadar, dışarıdakileri de şok edebilir. Ama yapacak bir şey yok. Sosyolojinin (ve muhtemelen de pek çok diğer akademik disiplinin) şu anki ve olası yakın gelecekteki durumu budur. Sonuç olarak da, genç sosyologlar lisansüstü eğitimlerine başladıklarında, yazma hakkında bildiklerinden daha fazlasını öğrenmeleri için hiçbir nedenleri yoktur. Muhtemelen, sahip oldukları bazı becerileri de bu süreçte kaybedeceklerdir. Lisans eğitimleri süresince aldıkları İngilizce kompozisyon dersleri onlara rehber ilkeler olarak gramer ve üslup kurallarını içeren bir beğeni standardı kazandırmamışsa bu konuları ciddi bir şekilde çalışmak için zaman harcamayacaklardır. Dolayısıyla, kulaklarına göre düzeltme yapmayı öğreneceklerdir. Elbette, düzeltme yapmaya dair bir şey öğreneceklerini varsayarsak.

Yazmak ve düzeltmek konusunda bildiğim az sayıda şeyi bu

şekilde, yani tesadüfen öğrendiğim için, kullandığım teknikler sorulduğunda bunları genel editöryal kurallar halinde söylemekte zorlanıyorum. Ama tercihen soruyu soran kişinin çalışmasından örnekler verebilirim ve onun sorunlarına çözüm olabilecek genel önerilerde bulunabilirim. Şüphesiz, bu önerilerim matematiksel bir formüle dökülemez. "Hiçbir zaman edilgen cümleler kullanmamalısınız", diyemem. Ama belli bir tür edilgen cümle yapısının, önemli bir sosyolojik fikri yanlış sunduğunu söyleyebilirim. Uzun, soyut kelimeler kullanmak da her zaman ve her durumda yanlış değildir. Yine de bu bölümün geri kalan kısmında bu tür kuralları dogmatik bir biçimde sundum; çünkü her ne kadar edilgen cümle yapıları bazen faydalı olsalar da sosyologlara bu tür cümle yapılarını ya da uzun, soyut kelimeleri kullanmalarını tavsiye etmeye gerek yoktur. Zaten bunları, bir tavsiyeye gerek kalmadan kendiliğinden yapıyorlar.

İzleyen paragraflarda, yaptığım tercihlere dair bazı açıklamalar, bu tercihlerin arkasında yatan gerekçeler ve bu tercihlerin gönderme yaptığı rehber ilkelerle birlikte, nasıl düzeltme yaptığıma dair bazı örnekler vereceğim. Bunlar, kendi sınıfıma verdiğim tavsiyeleri daha da somut hale getirecektir. Buradaki örnekler, fotoğraf üzerine yazdığım bir makalenin ilk taslak denemelerinden alınmıştır (Becker 1982b; makalenin yayımlanmış biçimi burada alıntıladığım örneklerden farklıdır). Bunlar kayda değer örnekler değildir. Benzerlerini neredeyse yazdıklarımın hemen hemen hepsinde ve yayımladıklarımın da çoğunda bulabilirim.

Toplumsal grupları, bu grupların üyelerinin fotoğraflanmış portreleri yoluyla tarif etme stratejisini tartışan aşağıdaki paragrafı ele alarak başlayalım:

> [Fotoğrafçılar] bir kişiyi nasıl temsil ederlerse etsinler, kullandıkları strateji bir kuramı ve yöntemi içermektedir. **Bu basit bir kuramdır; ama nasıl çalıştığını görebilmemiz için, bu kuramın aşamalarını açıklamak önemlidir.** Bu kurama göre, bir kişinin yaşadığı hayat ve bu hayatın güzel

ve kötü anları, geçmişte iz bırakır. Mutlu bir hayat yaşamış biri, bunu gösteren bir yüz ifadesine sahip olacaktır. **Bir musibet karşısında onurunu korumayı başarmış biri, bunu gösteren bir yüz ifadesine sahip olacaktır** (...) Bu cüretkâr bir stratejidir; çünkü bir fotoğrafın sahip olduğu küçücük bir şeyin inanılmaz bir ağırlık taşımasına sebep olur. Kuramın işe yaraması ve etkili imgeler üretmemize yardımcı olması için öyle yüzler seçmeliyizdir ki tarihte tanık oldukları anlar ve bunların ayrıntıları ile birlikte bu yüzler, filme kaydedilip kâğıda basıldıklarında onlara bakanların ilgilendikleri diğer bütün şeyleri de çıkarsamalarına olanak tanısınlar. **Yani, fotoğrafa bakanlar bir yüzün taşıdığı çizgileri görürler ve onlardan güneşin altında ağır işler yaparak geçirilmiş bir hayatı çıkarsarlar.**

Bu pasajı yeniden yazmaya başladığımda ikinci cümlede yer alan "**açıklamak önemlidir**" ibaresi, tipik bir "konuşma öncesi öksürüğü", yani bir ön konuşma stratejisi olarak dikkatimi çekti. Eğer bir şeyi yapmak daha önemliyse o şeyin hakkında konuşma, *sadece yap*. (Bu, kural olmayan tipik bir rehber ilkedir). Önce "açıklamak önemlidir" ibaresini "açıklamamız gerekir" ile değiştirdim. Bu düzeltme, cümleyi daha etkin ve görece daha güçlü hale getirdi. Aynı zamanda, bu işi gerçekten yapan bir *fail* de belirtmiş oldum. Birileri tarafından yapılmayan, sanki kendiliğinden "olan şeyler", hoşlanmadığım bir belirsizliğe sahipler.

Bu değişikliği yaptım; ancak hala tatmin olmadım. Cümle birbirine bağlı üç küçük cümlecikten oluşuyordu. Eğer bir cümleyi tarif ettiğim bağlantıları gösterecek ve güçlendirecek şekilde yeniden organize edebilirsem bunu yapmayı tercih ederim. Dolayısıyla, içeriğini sıfat haline dönüştürerek birinci cümleciği kestim. Bunun basit bir kuram olduğunu söylemek yerine, ikinci cümlecikteki "**aşamalarını**" kestim ve "**bu basit kuramın aşamaları**" yazdım. Böylece birkaç kelime daha azalmış ve kuramın basitliği küçük betimleyici bir ibareye indirgenmiş oldu: "**Bu basit kuramın aşamalarını açıklamamız gerekir** (...)"

Zaten bu aşamaları açıkladığıma göre, artık bunu yapmamız gerektiğini söylememe de gerek kalmadı. Ayrıca bunu yapmamız gerektiğini söylemek, açıklama yapmanın önemli olduğunu söylemekten daha iyi bir seçenek de değildi. Cümlenin son hali şöyledir, "**Eğer bu basit kuramın aşamalarını açıklarsak nasıl çalıştığını da görebiliriz**". Cümlenin son halinde 14 yerine 10 tane kelime var. Birbiriyle bağlantılı üç tane cümlecik yerine, şimdi yerine geçtiği sıralamadan daha ilginç olan bir "eğer-o zaman" önermesi yapabilirim.

Şimdi beşinci cümleye bakın. "**Biri**" kelimesini "**insan**" kelimesiyle değiştirdim. Çok da iyi bir nedenim olduğundan değil. Aslında, yapmak istediğim "**korumayı başarmış**" ifadesinden kurtulmaktı. "Korumayı başarmış" gibi süslü ifadeler, basit önermeleri önemliymiş gibi göstermeye çalışırlar. İnsanların eyleme kabiliyetinden bahsetmek, akademisyenlerin muazzam bir şey söyleme arzusuna seslenir. İnsanların bir şeyi "yaptıklarını" söylemek sıradanmış gibi gelir. Onun yerine, insanların bunu yapma "kabiliyetine sahip" ya da "becerisine sahip" olduklarını veya biraz daha sadelikten yanaysak bunu "yapabildiklerini" söylemeyi tercih ederiz. İlk taslaklarımda istisnasız buna benzer cümleler kullanıyorum ve sonra da yeniden yazarken onları "yapar" ile yer değiştiriyorum. Dolayısıyla, cümleyi şöyle değiştirdim: "... **korumuş insanlar** ..."

Son olarak, yüzdeki çizgiler hakkındaki cümleye bakalım: "**Yani, fotoğrafa bakanlar bir yüzün taşıdığı çizgileri görürler ve onlardan güneşin altında ağır işler yaparak geçirilmiş bir hayatı çıkarsarlar**". Çok da işe yaramayan bazı kelimeleri kestim. "**Yani**" kelimesinin anlamsız olduğunu, onu atarak ve bunu yapmanın cümlede hiçbir anlam kaybına neden olmadığını görerek kendime ispatlamış oldum. Aynı yöntemi kullanarak, "**ağır işler yaparak geçirilmiş bir hayatı**" "**zor bir hayat**" yaptım. Ama aynı zamanda, birkaç kelime daha ekleyebileceğim ve imgeyi daha somut yapabileceğim bir yol da gördüm: "**Fotoğrafa bakanlar, bir yüzün taşıdığı çizgileri görürler ve onların**

güneşin altında ter dökerek geçen zor bir hayatın içinde kavrulmuş oldukları kanaatine varırlar". Küçük bir değişiklik, kime ya da neye işaret ettiği belli olmayan "onlar" sorununu da çözer ve cümle çok daha açık hale gelir: **"Fotoğrafa bakanlar, bir yüzün taşıdığı çizgileri görürler ve bu çizgilerin ..."**

Paragrafın yayımlanan nihai versiyonu ise şöyleydi:

> Fotoğrafını çektiği kişiyi nasıl temsil ederse etsin, bir fotoğrafçı belli bir kuram ve yönteme dayanan bir strateji kullanır. Bu strateji, hayat tecrübelerinin yüzlerde kaydedildiği, bir kişinin yaşadığı hayatın o kişide fiziksel izler bıraktığı varsayımına dayanır.
>
> Dolayısıyla fotoğrafçılar, filme kaydedildiklerinde ve kâğıda basıldıklarında fotoğraflara bakanların görmedikleri ama yöneldikleri çıkarsamaları yapmalarına olanak tanıyan yüzleri, ifade ayrıntılarını ve anları seçerler. Portreler, çoğu zaman, dikkatli bir bakışın kişinin karakterine ve o kişinin ait olduğu toplumdaki yaşamına dair karmaşık ve ince okumalar yapmamıza izin veren zengin ayrıntılar barındırırlar. Fotoğrafa bakanlar, bir yüzün taşıdığı çizgileri görüp bu çizgilerin güneşin altında ter dökerek geçirilmiş zor bir hayatın izleri olduğu sonucuna varabilirler. Aynı çizgilerden ağır işin ve ilerleyen yaşın getirdiği erdemi veya alternatif olarak yılgınlığı ve çökmüşlüğü çıkarsayabilirler. Bu çıkarımlardan birini yapmak için, fotoğrafı inceleyen kişinin olası "yüz çizgileri kuramlarından" birini baktığı imgeye uygulaması gerekir.

Kuşkusuz, bu pasaj muhtemel düzeltmelerin hepsini tüketmiş değildir. Aynı makalenin ilerleyen bölümlerinde yer alan iki cümle ise karşılaştığımız bazı yaygın yazma sorunlarını bir araya getiriyordu. Çok iyi tanınan çağdaş bir fotoğrafçının binaların içlerini içindeki insanlarla birlikte nasıl fotoğrafladığına dair bir örnek verdim. "**Robert Frank'ın en çok ilgi uyandıran imgelerinden bazıları mesai saatlerinden sonra, içeride hiç kimsenin -anıa temizlik yapan hademelerden başka hiç**

kimsenin- olmadığı zamanda çekilen ofis fotoğraflarıdır. Bir banka, içinde hademeler varken içinde bankacıların olduğundan farklı görünür".

Bu paragrafı neredeyse olduğu gibi, matematik metinlerinde yapıldığı üzere, okurun tamir etmesi için bir egzersiz olarak böylece bırakabilirdim. Fakat alay konusu olmamak için, işe ilk ifadeyi daha etkin hale getirmekle başladım: "**Robert Frank en çok ilgi uyandıran imgelerinden bazılarını...**" Bunu yapmak, bir sonraki cümleyi de yeniden düzenlememe ve basitleştirmeme neden oldu: "**Robert Frank en çok ilgi uyandıran imgelerinin bazılarını çalışma saatleri sonrasında fotoğrafladığı ofislerde yarattı**". Ardından ilk yazdığımda güçlü olduğunu düşündüğüm bir tekrarı keserek devam ettim, "**ama hademelerden başka hiç kimsenin**". "**Hademelerden**" önce gelen "**temizlik yapan**" ibaresini neden kestim? Çünkü bu düşünceyi bir sonraki cümlede daha somut bir imgeyle sunmak istedim. Cümleyi şöyle değiştirdim: "**Sadece paspas çeken hademelerin olduğu bir banka, telefonla konuşan bankacıların doldurduğu bir bankadan farklı görünür**". Bu cümle, yalnızca mesleklerini belirtip onların karakteristik davranışlarını hayal etmeyi okura bırakmak yerine, telefonda konuşan bankacılar ile paspas çeken hademeleri karşılaştırmama olanak sağladı. Bu yeniden yazılmış cümle, aynı zamanda, birinin bir şeyin "**içinde olduğu**" tekrarını da ortadan kaldırdı. Bankacıların mekânı "**doldurduğunu**" söylemek de, Frank'ın fotoğrafının dikkat çektiği, gün içindeki mesai saatlerindeki kalabalık ile gece temizliğin yapıldığı zamandaki sakinliğin karşıtlığını vurguladı.

İşte, birkaç tane örnek daha: "Eğer öncekini yaparsanız [bu örneklerin ayrıntılarını açıklamanın bir manası yok] belki şunu da yapabilirsiniz" ifadesini "Öncekini yapmak size..." ile değiştirdim. "Eski evlerin bir sürü [daha resmi olan "pek çok" ibaresini kullanmış olsaydım değişen bir şey olmayacaktı] üstünde kapıları olan odaları vardır" cümlesini "Eski evlerdeki odaların üstünde kapıları vardır" cümlesiyle değiştirdim. (Ve şimdi, ya-

yımlandıktan sonra fark ediyorum ki "üstünde" kelimesini de silmem gerekirmiş). "Tarif edilen yönteme göre" ifadesini "tarif edilen yöntemle" ve "mahremiyet algılarında yaşanan değişim" ifadesini de "mahremiyet algılarındaki değişim" ile değiştirdim.

Benim verdiğim yazma seminerinde de zamanımızın önemli bir kısmını arkadaşlarım, meslektaşlarım ve nihayetinde öğrencilerim tarafından sunulan örnekler üzerinde benzer değişiklikler yaparak harcıyoruz. Öğrenciler, hâlihazırda yeniden yazdığım bir cümleyi neden ikinci, hatta üçüncü ya da dördüncü kez yeniden yazdığımı anlamakta zorlanıyorlar. Neden ilk denemede düzgün bir şey yazamıyorum ki? Onlara, her bir değişikliğin yeni değişikliklere yol açtığını; işe yaramayan kelimeleri ve ibareleri temizlediğinizde ne söylemeye çalıştığınızı daha kolay görebileceğinizi; bunun ise söylemeye çalıştığınız şeyi daha öz ve doğru bir şekilde ifade edebileceğiniz anlamına geldiğini göstermeye çalışıyorum.

Öğrenciler, bu küçücük ifade biçimlerine takınanın sonucu gerçekten etkileyip etkilemediğini de merak ediyorlar. Bu yeniden yazma egzersizini ilk başta çok sıkıcı buluyorlar. Gerçeği söylemek gerekirse ben de ilk denemeyi affedilmeyecek kadar uzun tutuyorum. Öğrencilerimin her zaman tartışacak daha çok şey ve yapılabilecek daha fazla değişiklikler olduğunu; her bir kelimeyi ve noktalama işaretini sorgulayabileceğimi ve sorgulayacağımı, onların da aynı şeyi yapmaları gerektiğini görmelerini istiyorum. Bu egzersizi cesaret kırıcı buluyorlar. Her bir cümle hakkında bütün bu soruları sorabileceklerini hayal edemiyorlar. En nihayetinde onları, tıpkı kendi deneyimlerinin de gösterdiği gibi, endişeye mahal olmadığına ikna etmeyi beceriyorum. Bu işin korktukları kadar çok zaman almadığını, aşikâr olan sorunları çok çabuk fark edebileceklerini ve sadece başa çıkması gerçekten zor olan birkaç tane sorun hakkında kaygılanmaları gerektiğini keşfediyorlar. Satır satır düzeltmenin kolay bir şey olduğunu; çünkü düzeltmeleri gereken şeylerin gruplara ayrıldığını öğreniyorlar. Bir grubun doğasını anladığınızda bu gruba

bağlı olan bütün cümlelerin sorunlarını nasıl çözeceğinizi de bilirsiniz. (Sanırım bu, benim kurallar ve rehber ilkeler hakkında konuşma şeklim).

Öte yandan, öğrencilerin kabul etmekte daha çok zorlandıkları şey, işi yapmak ne kadar sürerse sürsün, böylesi ayrıntılı bir düzeltmenin yapmaya değer bir şey olduğudur. Her bir değişikliğin küçücük bir iyileşme getirdiğini ve belki de zaten çok bir işe yaramayan, birkaç kelimeyi kaldırdığını görebiliyorlar. Ama bunu yapmanın faydası nedir ki? *Art Worlds*'ü bitirdiğimde, üslubumun ihtiyaç duyduğu ya da kaldırabileceği bütün düzeltmeleri yaptığımı düşündüğümü hatırlıyorum. Yetenekli bir editör olan Helen Tartar, metnin üzerinden geçti ve bazıları benim biraz önce ele aldıklarıma benzer, çok kapsamlı olan yüzlerce değişiklik yaptı. Onun yaptığı değişiklerle birlikte kitabı tekrar okuduğumda, kameramın objektifinden bakarken lense verdiğim son açıdan sonra her şeyi mükemmel olarak odakladığımda duyduğum hisle baş başa kaldım. İyi bir düzeltme işte bunu yapıyor ve düzeltme, buna değer. Gereksiz kelimeler yer kaplar ve dolayısıyla ekonomik değillerdir. Sahip olmadıkları derinlikte bir önem taşıyorlarmış gibi hile yaparlar. Bu ilave kelimeler, sanki bir şey söylüyorlarmış gibi yaparak okuru söylenen şey hakkında yanıltırlar.

Ele aldığımız cümleler, sorun gruplarını ve bu sorunların nasıl çözülebileceğini örneklendiriyorlar. Size göstereceğim rehber ilkelerin hiçbiri orijinal şeyler değildir. Zaten olsalar şaşardım. Kuşaklar boyunca İngilizce kompozisyon hocaları, editörler ve yazarlar bu ilkeleri keşfettiler, yeniden keşfettiler ve yazarlara tavsiye ettiler. Bazı yazım programları bile şimdi tipik yazım biçimi hatalarını bulup size düzeltme tavsiye edebiliyorlar. İşte benim sosyologların ihtiyaçlarına göre şekillendirilmiş, ama belki başka disiplinlerdeki akademisyenlere de faydası olabilecek versiyonum.

1. *Etken/edilgen*: Yazmaya dair bütün kitaplar, eğer imkânınız

varsa, edilgen fiilleri etken fiillerle değiştirmeniz konusunda ısrar ederler. (Bu söylediğim, kulağa şu cümleden daha iyi gelmiyor mu? "Edilgen fiilleri etken fiillerle değiştirme gerekliliği, yazmaya dair bütün kitaplarda vurgulanmıştır"). Etken ve edilgen arasındaki gramere dayalı ayrımdan daha hayati olan şey, can alıcı eylemleri fiillere dönüştürmek ve anlattığınız hikâyedeki önemli bir karakteri bu fiilin öznesi haline getirmektir. Fakat gramere dayalı ayrıma dikkat etmek, sizi doğru yola koyar. Etken fiiller kullanmak, sizi her zaman yapılan şeyin failini isimlendirmeye zorlar (buna rağmen, yetenekli dolambaççılar bu kuraldan da kaçınabilirler). Edilgen fiillerin ima ettiği şeylerin kendi başlarına olduğunu nadiren düşünürüz; çünkü gündelik yaşamımızda insanlar şeyleri yaparlar ve *onların olmasını sağlarlar*. Etken özneleri isimlendiren cümleler, bizim toplumsal hayata dair temsillerimizi daha anlaşılır ve inanılır kılarlar. "Suçlu mahkûm edildi" cümlesi, bu mahkûmiyeti verdiğini bildiğimiz hâkimi gizler ve hiç de tesadüfî olmayan bir şekilde, suçlunun kaderinin sanki onu mahkûm etmek için birlikte çalışan insanların elinde değil de kişisel olmayan güçlerin elindeymiş gibi görünmesine neden olur. Neredeyse bütün sosyal kuramlar, bizlerin toplumsal hayatı üretmek üzere eylemde bulunduğumuz konusunda ısrar ederler. Hem Karl Marx hem de George Herbert Mead böyle düşünüyorlardı. Ama onların takipçilerinin kullandığı üslup, çoğu zaman bu kurama ihanet eder.

2. *Daha az kelime*: Akademik yazarlar genellikle, akıllarına ilk gelen açıklıkta yazmak istemedikleri zaman, yazdıklarına ilave kelimeler ve cümleler eklerler. Bunu yaparak okura, söylediklerinde bir tür tevazu, koşul olduğu ve söylediklerinin yanlış olabileceğini bildikleri hissini vermek isterler. Bazen de hem yazarın söylediklerine okurun katılmayacabileceğinin farkında olduklarını belirtmek hem de okurun kafasında bir şüphe bırakmayacak şekilde meselenin önemli olduğunu vurgulamak isterler. Bunun için de her ne söylemek istiyorlarsa onu doğrudan söylemek yerine, işe önce bu söyleyeceklerinin dikkate değer bir mesele

olduğunu kibarca ima ederek başlarlar. İşte tam da bu nedenle, ben de yukarıda örnek verdiğim paragrafı ilk kez yazdığımda kuramın aşamalarını açıklamanın "önemli olduğunu" söylemiştim. Oysa zaten önemli olmasa neden bunu açıklama zahmetine gireyim ki? Eğer önemliyse de bunu yapmanın kendisi, yapacağım şeyi önceden ilan etmeye gerek kalmadan bu önemi yeterince açık hale getirmeyecek midir?

Akademisyenler olarak bizler de tıpkı benim seminerimdeki öğrenciler gibi, gereksiz kelimeler kullanırız; çünkü eğer sade bir dille yazarsak yazdıklarımızın yalnızca sosyal bilimcilerin öne sürebileceği çok önemli bir önerme değil de herkesin söyleyebileceği sıradan bir şeymiş gibi görüneceğini düşünürüz. Yazdığımıza o özel önemi, söylediklerimizin altında bazı çok önemli süreçler yattığını ima ederek veririz. Dolayısıyla ben de örnek verdiğim paragraftaki ilk denememde onurunu "korumayı başarmış" insanlardan bahsettim. Bu ifade, onurunu "korumuş" ifadesinin ima etmediği bir şeyi ima eder: Onurunu korumanın zor bir şey olduğunu ve insanların bunu yapabilmek için çaba göstermek zorunda kaldıklarını. Öte yandan ben, felaketleri atlatan insanlar hakkında değil, fotoğrafçılar hakkında yazıyordum. Her ne kadar bu ifadenin ima ettiği gibi, insanlar onurlarını "korumayı başarmış" olsalar da makalenin konusu bu değildi. Dolayısıyla da dikkati dağıtıyordu ve bunu vurgulamanın bir anlamı yoktu. Benzer şekilde, "mahremiyet algılarında *yaşanan* değişim" bu algılarda oluşan değişim sürecini önemli hale getirir. İtalik yaptığım kelimeyi silersem vurgulamak istediğim şey bozulmadan kalacaktır ve daha sonra tekrar bahsetmeyeceğim bir süreç için yapmış olduğum dikkat dağıtıcı göndermeyi de böylece kaldırmış olurum.

Bazen bu konuşma öncesi öksürüğü gibi olan ibareleri kullanırız, çünkü cümlenin ritmi ya da yapısı sanki bunu talep eder görünür veya savımızda bir şeyin eksik olduğunu kendimize hatırlatmak isteriz. Bir "eğer-o zaman" önermesi öne sürmek isteriz; ancak hislerimizin sezdiği nedensel bağlantılar üzerine henüz

bilinçli bir şekilde çalışmamışızdır. Bu yüzden, cümleye sanki bir "eğer-o zaman" önermesi yapıyormuş şeklini verip, içeriğin de kendiliğinden çıkıp onu doldurmasını umarız. Veyahut sadece alışkanlık olduğu için böyle yaparız. Deyimlere ve tarzlara bağlılık geliştiririz. Pek çok akademisyen gibi ben de sıklıkla yan tümceleri olan üç yüklemli cümleler kurarım: "Bu kitap merakımızı kışkırtıyor, bazı yanıtlar veriyor ve yazarın haklılığı konusunda bizi ikna ediyor". (Aşağıdaki paragraftaki ikinci cümle, yazarken kendiliğinden ortaya çıkan, güzel bir örnek daha sunuyor). Fakat söyleyecek üç şeyim olsa da olmasa da genellikle bu şekilde yazıyorum. Bu nedenle de zaten anlamsız olan üçüncü şeyi koymak için yer açmaya çalışıyorum. Olsun. Zararı yok. Nasıl olsa sonra düzeltme yaparken onu çıkartıyorum.

> Gereksiz bir kelime bir işe yaramaz. İddianızı daha güçlü hale getirmez, önemli bir nitelemeyi içermez ya da çok mühim bir detayı eklemez. (Gördünüz mü? Gene üç tane yan tümceden oluşan bir cümle yazdım). Gereksiz kelimeleri basit bir test yaparak bulurum. Taslağını okurken her bir kelimeyi veya ifadeyi atarsam ne olur acaba, diye yoklarım. Eğer anlamda bir değişiklik yaşanmıyorsa o zaman o kelimeyi ya da ifadeyi atarım. Silmek, çoğu zaman, orada gerçekten olmasını istediğim şeyi görmemi sağlar; ben de onu oraya koyarım. Gereksiz kelimeleri ilk taslaklarından nadiren çıkarırım. Düzeltmeye ve yeniden yazmaya başladığımda nasılsa onları göreceğim; ya yerlerine işe yarayan kelimeler koyacağım ya da onları tümden çıkartıp atacağım.

3. *Tekrar:* Akademisyenler bazı anlaşılması imkânsız tuhaf ifadelerini aslında açık olmaya çalışırken yaratırlar. Belirsiz zamirlerin ve muğlâk söz diziminin söylemek istediklerini açıklığa kavuşturmadan bırakabileceğini bildikleri için, eğer bir karışıklık ihtimali söz konusuysa kelimeleri ve ibareleri tekrar ederler. Bu tekrarlar okurların kafasını karıştırmayabilir; ama genellikle canlarını sıkar. Burada, basitçe, hepimizin lisede öğrendiği mekanik bir kuralı tekrar etmiyorum: Aynı kelimeyi, farklı cümle-

lerde tekrar tekrar kullanmayın. Kelimeleri tekrarlamak zorunda kalabilirsiniz elbette. Ancak, eğer bunu yapmadan aynı sonucu elde edebiliyorsanız o zaman yapmamalısınız. Benim cümlemi hatırlayın: "**Bir banka, içinde hademeler varken içinde bankacıların olduğundan farklı görünür**". "İçinde" kelimesinin tekrar edilmesine gerek yok ve okurun aklını gereksiz yere meşgul ediyor. Eğer üzerine biraz daha düşünürsem, örnekte de yapmaya çalıştığım gibi, daha kısa ve ilginç bir cümle yaratabilirim.

4. *Yapı/İçerik:* Bir cümlede iletilen fikirler, genellikle tartıştığı şeyler arasında bir tür bağlantıyı ortaya koyan ya da ima eden mantıksal bir yapıya sahiptir. Bir şeyin başka bir şeye benzediğini veya gerçekte başka bir şey (o şeyin adını belirtin) olduğunu söylemek isteyebiliriz: "Akıl hastanesi bir total kurumdur". Bir grup olgunun tanımlayıcı özelliklerini tarif etmek isteyebiliriz: "Kırdan kente göç eden insanlar, dâhil oldukları kent toplumunda marjinal bir konuma itilirler". Bir şeyi bir grubun üyesi olarak tanımlamak isteyebiliriz: "Monet bir empresyonistti". Bir nedensel bağlantı veya "eğer-o zaman" ilişkisi öne sürmek isteyebiliriz: "Yoksul mahalleleri suç üretirler" ya da "Eğer bir çocuk dağılmış bir ailede büyürse o çocuk suçlu olacaktır". Benim şimdi yaptığım gibi, bu bağlantıları ifade edebiliriz. Bu söylemek istediğimizi açık ve anlaşılır kılmak için yeterli olacaktır. Fakat söylediklerimizi, söz dizimi ile güçlendirerek daha da açık ifade edebiliriz.

Söz dizimi, yani bir cümlenin parçalarını düzenleme biçimimiz, bu parçalar arasındaki ilişkiyi gösterir. Bir cümlenin sahip olduğu fikri, bu fikrin parçalarını yeniden düzenleyerek ve söz diziminin de aynı savı ileri sürmesini sağlayarak güçlendirebiliriz veyahut en azından söz diziminin öne sürülen savın anlaşılmasını engellemediğinden emin olabiliriz. Örneğin, ikincil derecede önemli fikirlerimizi, cümle içinde geri plana koyabiliriz. Bunu yapmak yerine, onları önemli bir konuma yerleştirirsek okurlar bu fikirlerin önemli olduğunu düşüneceklerdir. Eğer bir cümledeki bütün fikirleri birbirine bağlı tümcecikler kullanarak, aynı

öneme sahip hale getirirsek okurlar bunların hepsinin eşit derecede önemli olduğunu düşüneceklerdir. Alışkanlık gereği, üç şey tartışacağımı söylediğimde ve bunları "bir, iki, üç..." diye sıraladığımda veya arka arkaya listelediğimde işte biraz önce bahsettiğim şey olur. Bahsedeceğimiz şeyleri liste halinde birbiri ardına sıralamak yerine, birinden diğerine aralarında nasıl bir ilişkili olduğunu göstererek geçersek o zaman iddiamızı çok daha güçlü bir hale getirebiliriz.

5. *Somut/Soyut:* Genelde akademisyenler özelde de sosyologlar, gereğinden fazla soyut kelimeler kullanırlar. Bazen, söyleyecek belli bir şeyimiz olmadığı için soyutlamalar kullanırız. Akademisyenlerin anlamsız işgalciler işlevi gören favori soyut kelimeleri vardır. Aslında hiçbir şey ifade etmeyen bu anlamsız kelimeler gerçek bir fikrin yerine geçerler. "Karmaşık" ya da "çetrefilli" ve "ilişki" kelimeleri bu türü örneklendirirler. İki şey arasında karmaşık bir ilişki olduğunu söyleriz. Ne demiş olduk? "İlişki" öylesine genel bir kavramdır ki neredeyse hiçbir anlamı yoktur. Bu kavramın, matematiğin en soyut dallarında bu kadar kullanışlı olmasının nedeni de budur. Bütün söylediği iki şeyin bir biçimde ilişkili olduğudur. Fakat neredeyse bütün şeyler birbiriyle *bir biçimde* ilişkilidir. Matematikten daha az soyut olan disiplinlerde, genellikle bunun *nasıl* bir ilişki olduğunu bilmek isteriz. Bilmeye değer olan da budur. "Karmaşık" kelimesi bize bunu söylemez. Sadece "Bana inanın. Bu gerçekten önemli bir ilişki" der. Öte yandan, insanların çoğu, neredeyse her şey için aynı şeyi söylerler. Aynı şekilde, toplumsal hayata dair tartışmalarda ve diğer akademik alanlarda kullanılan mekânsal mecazlar -örneğin toplumsal organizasyonlardaki düzeyler ve pozisyonlar- okurda sanki somut bir şeyden bahsediyormuş yanılgısı yaratmaya çalışırlar. Tarif ettiğimiz durumun benzer şeylerin bir parçası olduğunu ima eden, "bir grup" ya da "bir tür" gibi ibareler de aynı şeyi yaparlar.

Soyutlamaları, çıkarımlarımızın genelleştirilebilir olduğunu göstermek için de kullanırız. Kimsenin bulduğumuz şeyin sa-

dece Chicago'daki öğretmenler ya da Washington'daki bir akıl hastesi için geçerli olduğunu düşünmesini istemeyiz. Aksine, herkesin araştırma yaptığımız yerde bulduğumuz şeyin, dünyanın benzer koşullara sahip herhangi bir yerinde ve herhangi bir zamanda bulunabileceğini anlamasını isteriz. Bunu istemekte de bir sakınca yoktur: Bu, sosyolojik araştırma yapmanın en önemli nedenidir. Bulgularımızın genellenebilir olduğuna okurları ikna etmemizin en iyi yolu, çalıştığımız şeyi somut ayrıntılarıyla tarif etmek, sonra da hangi diğer şeyler grubunun bir parçası olduğunu ve başka nelerin bu gruba dâhil olma ihtimali olduğunu açıklamaktır. Eğer insanların marihuana kullanmayı nasıl başkalarından öğrendiklerini ve bunun uyuşturucunun etkilerini deneyimleme biçimlerini nasıl etkilediğini ayrıntılarıyla gösterirsem bir başka benzer olgular grubunu benzer somut ayrıntıları vererek tarif edebilirim: Örneğin insanların fiziksel deneyimlerini anlamlandırmayı nasıl başkalarından öğrendikleri gibi. Detaylıca tarif ettiğim bu özel örnek, okurların benim genel fikirlerime gönderme yapabilecekleri bir model sunar. Ayrıntılar olmadan genel fikirlerin pek bir anlamı yoktur.

Yazmayı öğreten kitaplar, bize somut ayrıntılar kullanmamızı salık verirler; çünkü somut ayrıntılar meseleyi okurlar için daha canlı ve daha hatırda kalır hale getirir. Örneğin Williams (1981) şunu yazar: "Okurumuzun kimliğinden bağımsız olarak somut örneklere ve ayrıntılara yer vererek yazdıklarımızı daha okunabilir ve akılda kalıcı hale getirebiliriz. Uzun ve boş şeylerden bahseden ibareleri kısa cümlelere çevirirsek dağınık fikirleri keskin bir biçimde somutlaştırmış oluruz (...) Referans noktası ne kadar dar olursa fikir de o kadar somutlaşır. Fikir ne kadar somutlaşırsa bir o kadar da kesinleşir (132–3)".

Öte yandan, soyutlamaları bir varlığa dönüştürmek için somut ayrıntılar kullanırken ayrıntıları ve örnekleri de dikkatlice seçmemiz gerekir. Okurların aklında olan bir örnek, öne sürdüğümüz genel savda açıkça ele alınmayan meseleleri çağrıştıracak ve okurların bu savı anlama biçimini şekillendirecektir. Kürtajın

dayattığı etik sorunları inceleyen bir filozof olan Kathryn Pyne Addelson, filozofların bir meseleyi ele alırken genellikle onu -uçan böcekler tarafından hamile bırakılmış farazi bir kadın ve benzeri şeyler gibi- fazlasıyla gerçekten uzak, hayali örnekler üzerinden tartışmayı tercih ettiklerine işaret eder. Addelson'a göre, filozofların bu tür hayali örnekleri kullanıyor olmaları; eğer kırk yaşında, beş çocuğu olan ve kocası işsiz kalmış bir kadının durumunu tartışıyor olsalardı desteklemeyecekleri çıkarımlara varmalarına neden olur.

6. *Metaforlar*: Birkaç tane sosyoloji dergisinin son sayılarım gözden geçiriyorum (Bu dergiler tarih, psikoloji veya İngiliz edebiyatı alanında olsalardı da sonuçların çok değişeceğini sanmıyorum). Neredeyse her sayfada basmakalıp mecazi ifadeler buluyorum. Değerlendirilmesi yapılan bir kitapta "herhangi bir pırıltı nüvesine rastlanmamıştır". Bir başka kitap "muazzam bir alanı kapsamaktadır". Bir üçüncüsü, "bağlamının kısırlaştırdığı zengin bir meseleyi" ele almaktadır. Meslektaşlarım, "büyüyen literatür öbeğinden," tartıştığı sorunun "kalbine nüfuz eden" ya da "iki arada bir derede kalan" analizlerden bahsederler; veyahut bir başka toplumun kurumsal pratiklerinin "tohumlarının" bizim "toplumumuza da ekildiğini" gözlemlerler. Kuramsal bir yaklaşım "kavramsal bir deli gömleğini" yaratır. Araştırmacılar, veri "çıkarırlar" veya bu verilerde sonuçları "arayıp tararlar" ya da "didiklerler" ve meselenin "özüne inerler". En bilimsel çalışmalar bile bunlara benzer pek çok mecazi anlatım kullanır.

Ben bu tür mecazları genellikle düzeltme yaptığım her şeyden çıkarırım. Bütün mecazları mı? Elbette hayır. Sadece, yukarıdaki örneklerdekiler gibi olanları. Anlatmak istediğimi, yukarıda verdiğim örnekleri metaforun nasıl ustaca kullanıldığına dair bir örnek sunan Goffman'ın (1952) meşhur *On Cooling the Mark Out* makalesiyle karşılaştırarak görebilirsiniz. Goffman bu makalesinde bir kişinin kendisine ve dünyaya sunduğu benlik tasarımını sürdüremediği toplumsal durumları anlatmak için

bahis oyununu bir metafor olarak kullanır. Buna yaptığım düzeltmelerin hiçbirinde dokunmazdım.

Bu iki tür metafor kullanımı arasındaki fark, kullanılma biçimlerindeki ciddiyette ve dikkatte yatar. Kast ettiğim şey yazarların konularını ne kadar ciddiye aldıkları değil, kullandıkları metaforun ayrıntılarını ne kadar ciddiye aldıklarıdır. Goffman bahis oyunu metaforunu ciddiye almıştır. İncelediği diğer durumları -evlenme teklifi reddedilen bir sevgiliyi, kalabalık bir restoranda masa bulamayan bir kodamanı, sıradan gündelik işleri üzerine dikkatleri çekmeden yapmayı beceremeyen sakar bir kişiyi- tek tek ayrıntıları ile bahis oyunuyla karşılaştırarak incelemiştir. Özellikle de bahisçiye paralarını kaptıran kişilerin (muhtemelen diğerlerinin de), çabucak köşeyi dönmeye çalışırken hayal ettikleri kadar zeki olmadıklarını sonunda fark ettiklerine işaret etmiştir. Suçlu dünyasındaki gelenekler bahisçilere, sinirli kurbanları sakinleştirip kendilerine olan güvenlerini yeniden kazanmalarına yardımcı olarak beladan uzak durabileceklerini öğretmiştir. Dolayısıyla bahisçiler bu şaşmaz yöntemleri kullanırlar. Müşterileri sakinleştirmesi için grubun bir üyesini düzenli olarak bu işe koşarlar. Goffman bu metaforu, insanların ifşa olma ihtimalinin söz konusu olduğu restoranlarda ve başka yerlerde aynı işi ve aynı rolü keşfetmek ve tarif etmek için kullanmıştır. Hatta hayatın pek çok başka alanlarında da benzer bir ifşa olma durumundan muzdarip bazı insanlar bulunduğu için, bu sorunlarla daha genel anlamda uğraşan uzmanlar bulabileceğimiz ihtimalinden söz etmiştir. Psikiyatrinin, oynadıkları rolün bir kandırmaca olduğu toplumsal hayat tarafından ifşa edilmiş kişileri sakinleştirmeye çalışan bir uzmanlık alanı olduğuna işaret etmiştir. Bu keşif Goffman'ın kullandığı metaforun pek çok kişi tarafından kabul görmesini sağlamıştır. Ama metafor bu konumunu, diğer durumların da pek çok açıdan az ya da çok bahis oyunu gibi olduğunu gerçekten göstererek, yani işini ciddiyetle yaparak kazanmıştır.

Sosyoloji dergilerinden daha önce alıntıladığım örnekler ise

sonuçlarını ciddiye almıyorlardı. Bir iddianın "bir pırıltı nüvesine" sahip olduğunu söylediğimizde onu neyle karşılaştırıyoruz? Neyi aydınlatmasını bekliyoruz? Kim gerçek hayatta bir "alanı kapsar?" Bu alanı nasıl kapsar ve kapsamanın sorunları nelerdir? Metin meselenin "kalbine nüfuz ediyor" derken bir meseleyi insan vücuduyla mı karşılaştırıyoruz? Eğer öyleyse bu, o meselenin kalbine, ciğerine, karnına ve beynine de bakmamız gerektiği anlamına mı gelir? Yazarlar, metaforlarını bu derece ciddiye almamızı hiçbir zaman amaçlamamışlardır. Bu yorgun metaforların yaptığı karşılaştırmalar, onları yazanların ya da okuyanların kafasında artık ölüdür.

İşe yarayan metaforlar hala hayattadırlar. Onlar size okuduğunuz şeyin yeni bir yönünü, başka bir şeyde yüzeysel bir biçimde yer alan bu yönün nasıl oldukça farklı görünebileceğini gösterirler. Bir metaforu kullanmak, iki farklı olgunun aynı genel sınıflandırmaya ait olduğunu gösterdiğiniz ciddi bir kuramsal egzersizdir. Genel sınıflandırmalar da her zaman bir kuramı ima ederler. Fakat metaforlar ancak dikkati çekecek kadar taze olurlarsa bunu yapabilirler. Eğer klişe kullanımlarsa yeni hiçbir şey göremezsiniz. Tersine, gönderme yaptığı şeyle gerçekten aynı şeyi söylediğini düşünürsünüz. Çok yaygın olarak kullanılan şu deyime bakalım: "Yelkenlerini suya indiririm". Bu deyimi yıllarca kullandım, okudum ve duydum. Ama bu deyim bana hiçbir zaman bunu söylediğiniz kişiyi bir şekilde aşağıladığınızdan daha fazla bir anlam ifade etmedi. Sonra yelkenciliği öğrendim. Yelken yarışlarında rakip tekneler, rüzgârın sizin yelkeninize girmesini engellemek için, rüzgârla sizin arasına girmeye çalışırlar. Bunu başardıklarında daha bir dakika önce rüzgârla dolu olan ve sizi hızla ilerleten yelkenleriniz aniden boşalarak sönmeye başlar. Gövdenin suyla sürtüşmesi, ona karşı koyacak bir rüzgâr olmadığı için teknenizin birden durmasına neden olur. 'Yelkenleri suya indirme' metaforu, bu gerçekten rahatsızlık verici deneyimi bütün ayrıntılarıyla hatırlatması nedeniyle benim için bir anlam

kazanmaya başladı. Fakat aynı metaforun bu deneyimi yaşamamış olan insanlar için pek bir anlamı yoktur.

Bütün yorgun metaforlar bir zamanlar hayat doluydular. Fakat yaşlandıkça sadece çok tekrarlanmış olmaktan dolayı etkilerini kaybederler. Yer kaplarlar ve yalın, mecazi olmayan bir ifadeden daha az faydalı olurlar. Bir kitabın savının dağınık olduğunu söylemek, bir pırıltı nüvesi yok demekten daha açık ve doğrudandır. Eğer bir yazar şanslı ise kimse mecazi ifadenin gerçek anlamına dikkat etmez. "Kaş yapayım derken göz çıkarmak" sözünü ne zaman duysam -ki hala duyuyorum- yüzümün şaşkın bir ifade almasını engelleyemiyorum. Aynı şey "iki arada bir derede kalmak" için de geçerlidir. Bu yazarların yazarken derede ne işleri vardı ki zaten?

Metaforlar, aynı zamanda, yanlış kullanımdan dolayı da bozulurlar. Olguyu çok iyi bilmeyen ve anlamayan, gerçekte neden bahsettiklerinin farkında olmayabilen insanlar, metaforları başka bir şey dediklerini zannederek yanlış kullanırlar. Örneğin, yaygın kullanılan eşik çizgisi (*bottom line*) deyimi, muhasebecilerin tuttukları hesap defterlerinde önceki hesapları özetleyen ve size kâr mı yoksa zarar mı ettiğinizi gösteren en son sıraya gönderme yapar. Mecazen bu deyim, herhangi bir hesaplamada ortaya çıkan sonuca gönderme yapabilir: Amerika Birleşik Devletleri'nin 1980 Nüfus Sayımında tespit edilen nüfusu ya da birinin çalışmasında bulduğu gelir ve eğitim arasındaki korelasyon gibi. Fakat insanlar sıklıkla bu deyimi bir konudaki son tekliflerini, daha fazla indirmeyecekleri bir fiyatı veya daha fazlasına katlanmayacakları bir muameleyi anlatmak için kullanırlar: "*That is the bottom line*! Benden bu kadar!". Bunu söyleyen kişiler, bu deyimin mali bir referansı olduğunu bilmezler ya da hatırlamazlar. Muhtemelen bu deyimi "eşik" kelimesinin daha ötesine gidemeyeceğiniz bir noktayı çağrıştırarak yaptığı nihai durum imasını sevdikleri için kullanırlar.

George Lakoff and Mark Johnson (1980)'ın ayrıntılı biçimde inceledikleri başka tür bir metaforu, dilimizde kalıcılığı olan-

ları, kullanmaktan kaçınamayız ve kaçınmamalıyız da. Onların *yönelimsel* metaforlar adını verdikleri bu metaforlara bir örnek vereceğim:

> *[Y]önelimsel* metaforlar; çünkü çoğu temelde mekânsal yönelimle ilgilidirler: yukarı-aşağı, içeri-dışarı, ön-arka, açık-kapalı, derin-yüzeysel, merkezi-tali. Bu mekânsal metaforlar, sahip olduğumuz gibi bir bedene sahip olmamız ve bu bedenlerin işledikleri gibi işlemelerinin ancak fiziksel bir çevrede mümkün olması gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Yönelimsel metaforlar bir kavrama mekânsal bir oryantasyon sağlarlar; örneğin "mutluluk" yüksekleri çağrıştırır. "Mutluluk" sözcüğünün yüksekleri çağrıştırması, dilimizde, "bugün kanatlanıp uçacağım sanki" gibi deyimleri üretmiştir (1980, 14).

Lakoff and Johnson, YUKARIDA ve AŞAĞIDA sözcüklerinin ve onları tamlayanların dilimizde nasıl yaygınlaştıklarını pek çok örnekle göstermişlerdir:

BİLİNÇ YUKARIDADIR; BİLİNÇDIŞI AŞAĞIDA

SAĞLIK VE YAŞAM YUKARIDADIR; HASTALIK VE ÖLÜM AŞAĞIDA

HÜKMETMEK YA DA İKTİDAR YUKARIDADIR; HÜKMEDİLMEK YA DA BASKI ALTINDA OLMAK AŞAĞIDA

DAHA ÇOK YUKARIDADIR; DAHA AZ AŞAĞIDA

GELECEK OLAYLAR YUKARIDA (VE İLERDEDİR)

YÜKSEK STATÜ YUKARIDADIR; ALÇAK STATÜ AŞAĞIDA

İYİ YUKARIDADIR; KÖTÜ AŞAĞIDA

ERDEM YUKARIDADIR; AHLAKSIZLIK AŞAĞIDA

RASYONEL OLAN YUKARIDADIR; DUYGUSAL OLAN AŞAĞIDA

Son örnek üzerine yaptıkları analiz şöyledir:

BİLİNÇ YUKARIDADIR; BİLİNÇDIŞI AŞAĞIDA

Tartışmamız duygusal bir seviyeye *indi;* ama ben onu tekrar *rasyonel* bir zemine *çektim. Duygularımızı* bir kenara koyduk ve meseleye dair *üst-düzey entelektüel* bir tartışma yaptık. Arkadaşım *duygularının üstesinden* gelemiyordu.

Fiziksel ve kültürel temeller: Bizim kültürümüzde insanların hayvanlara, bitkilere ve fiziksel çevrelerine hükmettiklerine inanılır. İnsanı hayvandan üstün yapanın ve ona hayvanlara hükmetme kabiliyetini verenin de insanın benzersiz akıl yürütme kapasitesinin olduğu düşünülür. Dolayısıyla, "HÜKMETMEK ÜSTÜNDÜR" önermesi "İNSAN ÜSTÜNDÜR" ve "RASYONEL OLAN ÜSTÜNDÜR" önermelerini de mümkün kılar. (1980, 17)

Kitap tam 200 sayfa boyunca buna benzer analizler ve örnekler sunmaktadır. Söylediğim gibi, bu tür metaforları kullanmaktan kaçınamazsınız. Fakat bunların ne anlama geldiğinin farkında olmak, ima ettikleri fikri de bilinçli bir şekilde kullanmanızı sağlar. Eğer bu metaforların ima ettiklerini göz ardı ederseniz o zaman üslubunuz kendisinin düşmanı olur. Kullandığınız dil başka bir fikri, metaforlar başka bir fikri ima ederler. Okurlarınız da ne demek istediğinizden emin olamazlar.

Bu bölüm, kendinizin ve başkalarının çalışmalarını başarılı bir şekilde düzeltmenize olanak sağlayacak bir beğeni standardını nasıl yaratacağınız konusuna ancak ucundan değinebildi. Buradan çıkarılması gereken kıssadan hisse, söylediklerimin ayrıntılarına değil yazdıklarınıza dikkatinizi vermeniz gerektiğidir. Yazarlar, yazdıklarını düzeltirken her bir kelimeyi sanki gerçekten ciddiye alınması için yazıyorlarmış gibi yakından incelemeli ve her birinin üzerine düşünmelidirler. Yazdıklarınıza gerekli özeni ve dikkati gösterdiğinizde zaten sorunlar kendiliğinden çözülmeye başlayacaktır.

5

BİR PROFESYONEL GİBİ YAZMAYI ÖĞRENMEK

Sosyologlar bir süredir, fikirlerin ve araştırma sonuçlarının, bir zamanlar bilimsel olduğu düşünülen kişisel olmayan bir üslupla kaleme alınmasının, aslında okurun bilmek istediği olguları ondan gizlemeye yaradığını kabul eden hikâyeler anlatmaya başladılar [Bkz. Hammond (1964) ve Horowitz (1969) tarafından derlenen otobiyografik hikâyeler]. Sosyolojik otobiyografilerin çoğu araştırmanın nasıl yapıldığına odaklanmıştır. Oysa yazmak da aynı ilgiyi hak etmektedir.

Akademik kurumların, özellikle de okulların, akademik yazımın sorunlarını nasıl yarattığını yukarıda ele aldım. Bu tartışma büyük ölçüde akademik kariyerin erken safhalarına odaklandı. Bu ve bir sonraki bölüm ise sosyolojik kariyerin ilerleyen dönemlerinde ortaya çıkan yazma sorunlarını inceliyor. Bölüm 6'da Pamela Richards, öğrencilik sonrasının ilk günlerinden yetişkin bir profesyonel olmaya kadar uzanan nihai değişimi tartışıyor. Mütevazı olmayan bir kitabın mütevazı olmayan bu bölümü ise, benim 30 yılı aşan meslek hayatımdan çeşitli hikâyeler sunuyor ve bunlardan bazı analitik çıkarımlar yapıyor.

Bu çıkarımların en başında, kimsenin bir kerede yazmayı öğrenmediği geliyor. Aksine; yazmayı öğrenmek meslek hayatınız boyunca devam eden bir süreçtir ve bu süreçte akademinin size sunduğu çeşitli deneyimlerden beslenirsiniz.

Sosyologlar çalışmalarını kâğıda dökmekte ya da yayımlamakta sıkıntı çekene kadar, yazmayı ciddi bir sorun olarak görmezler. Bu sorunu alay edercesine göz ardı ederler. Bir tanıdığımın ifade ettiği gibi: "Yazma tarzı mı? Kelimelerin altı ne zaman çizilir, dipnot ne zaman verilir? Bunları mı kastediyorsun?". Bu kişiler, (benim de üyelerinden biri olduğum) tez jürisine tezinin kötü yazılmış olduğunu bildiğini ve görüldüğü üzere kendisinin ifade becerisi olmadığını söyleyen öğrenci gibi, yazma becerisini kendilerine bahşedilmemiş bir Tanrı vergisi olarak görebilirler. Anlatmak istediklerini anlatmakta zorluk çektiklerinin farkında olabilirler ve bu işi başkalarına havale edebileceklerini düşünürler. Yazı ve ifade becerisi olmayan doktora öğrencisi, üslubunun sorun olmayacağını, karısının İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olduğunu ve metni elden geçireceğini söylemişti. Diğerleri de bütçelerini zorlamayı göze alarak bu işi bir editöre yaptırmak zorunda kalırlar.

Açık ve anlaşılır yazmak konusunda benim geliştirdiğim duyarlılığı herkes geliştirmez. Beni bu konuya duyarlı hale getiren akademik hayatın bazı olaylarına, aslında bir nedenden dolayı o anda tepki vermeye hazır olduğum genelde şanslı kazalara işaret etmek istiyorum. Aldığım İngilizce kompozisyon derslerinin bunlardan biri olduğunu düşünüyorum. Chicago Üniversitesinde lisans öğrencisiyken tashih ve yeniden yazma tekniklerine odaklanan ve yazma konusunda oldukça nitelikli, pratik bir ders almıştım. İlk taslağın, her durumda yeniden yazmaya hazır olmam gereken bir ilk taslaktan fazla bir şey olmadığını muhtemelen bu derste öğrendim. Öte yandan, doktora sürecinde geçirdiğim yıllar ve bu süre zarfında okuduğum sosyoloji kitapları ve dergileri de şimdi öğrencilerimin ödevlerinde düzelttiğim bütün o tipik hataları benim yazma tarzıma da bulaştırmıştı.

Doktoramı tamamladıktan sonra, artık hocalarım yerine akademik meslektaşlarım olan insanlarla yaşadığım bazı deneyimler bana, yukarıda söz ettiğim lisans döneminde kazandığım erdemi hatırlattı. Doktora derecemi Chicago Üniversitesi'nden

1951 yılında, yirmi üç yaşındayken aldım. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde akademik bir iş bulmakta zorlandım. Aynı ücrete (o zaman yılda dört bin dolar) deneyimli bir akademisyen istihdam edebilecekken neden kimse bir çocuğu işe alsın ki? Neyse ki haftada 25 dolara marihuana kullanımını araştıran bir projede iş bulacak kadar şanslıydım. Noel tatilinde bir Chicago tramvayı, Sosyal Bilim II dersini veren okutmanlardan birinin kullandığı arabanın üzerine düştü! Acilen birine ihtiyaçları vardı. Dersi veren arkadaşlardan bazıları beni tanıyorlardı ve bana kefil oldular. Böylelikle işe alındım. Yetişkin hayatına adi bir suçlu olarak adım atan Davis Riedman ve Everett Hughes'ın cesaretlendirmesi ve desteğiyle sosyal bilim dersleri vermeye başlayan (artık hayatta olmayan) İngiliz gazeteci Mark Benney ile bu şekilde tanıştım. Mark Benney'in yayımlanmış çeşitli kitapları vardı ve profesyonel bir yazar olarak deneyimi üslubunun açıklığında ve sadeliğinde kendini gösteriyordu. Ufacık tefecik bedeniyle, erken yaşta kelleşmiş kafasıyla Mark'ın hapiste geçirdiği zamanlara atfettiğim sapkın bir tarzı vardı. Ne söylediği hakkında çok dikkatli davranırdı. Eğer ciddi bir şey söylüyorsa bunu kast ettiğini ve sizin de bunu ciddiye almanızı istediğini bilirdiniz.

O dönemde hâlihazırda akademik dergilerde bir ya da iki tane makale yayımlamış bulunuyordum. Muhtemelen de oldukça iyi ya da en azından yetenekli olduğumu düşünüyor olmalıydım. Daha önce bahsettiğim, Chicago devlet okullarında çalışan öğretmenler üzerine yaptığım tezimden bir makale yazdım. Makale, eğitim ve toplumsal sınıf hakkında bazı sorunlara işaret ediyordu. Bu konuların Mark'ın ilgisini çekeceğini düşündüm ve ondan makaleyi okumasını istedim. Makaleyi okuyup geri verdiğinde çok ilginç bulduğunu söyledi ve içeriğine dair bazı yorumlar yaptı. Ardından da o an aklına gelen bir şey olsa gerek, şunu ekledi: "Sanırım, bir sosyoloji dergisinde yayımlayabilmek için bu komik tarzda yazmak zorundasın". Onun "gerçek bir yazar" olduğunu biliyordum. Bu nedenle, söylediği şey canımı yakmıştı. Lisans eğitimimde yeniden yazma hakkında öğrendi-

ğim bazı dersleri de kullanarak makaleye geri dönmeye ve yeniden yazmaya kararlıydım. Bir makaleyi tamamlamanın onunla işiniz bittiği anlamına gelmediğini görmeye başladım.

Birkaç sene sonra, Jim Carper'la çeşitli disiplinlerdeki doktora öğrencilerinin mesleki kimliği üzerine yaptığımız bir araştırmadan yola çıkarak bir makale yazdık. Makaleyi *American Journal of Sociology* dergisine gönderdik. O zaman derginin editörü benim doktora tez danışmanım olan, kendimi yakın ve bağlı hissettiğim Everett Hughes'tu. Makale, yönetici editör (Everett'in karısı ve aynı zamanda yazar ve gazeteci) olan Helen Mcgill Hughes'dan bir notla birlikte geri geldi. Notta, Everett'in beni gerçekten sevdiği, düzeltme notlarını sabah dörtte kaleme aldığı ve bu nedenle sert üslubunu kişisel bir mesele olarak algılamamam gerektiği yazıyordu. Everett'in yorumları kesinlikle beni afallatmıştı. Başka şeylerin yanı sıra, bütün cümlelerin ve paragrafların kulağa sanki kelimesi kelimesine Almanca'dan çevrilmişler gibi geldiğini söylüyordu. Almanca bilmiyordum (her ne kadar doktoramı bitirmek için üniversitede Fransızca dil sınavından geçmişsem de Almanca ya da herhangi bir yabancı dil bilmiyordum). Ama Everett'in kötü bir şey söylediğini biliyordum. Yorumlarından hatırımda kalan bir paragraf, en uzun cümlelerimden birini alıntılıyor ve yanına da (burada tam olarak harfi harfine verdiğim) şu yorumu ekliyordu: "İğrenç! İğrenç! İğrenç!". Mark'ın ayaküstü yaptığı şaka beni zaten üslubum konusunda daha duyarlı hale getirmişti. Everett'in mektubu ise yazdıklarımı daha açık ve anlaşılır bir dilde yazma istencini güçlendirdi.

Yeniden yazmayı ciddiye almak konusundaki takıntımın son adımı da Blanche Geer, Hughes ile birlikte tıp öğrencileri üzerine yaptığımız araştırmaya katıldığında oldu. Blanche yazmayı çok ciddiye alıyordu ve bana bu işin nasıl yapılması gerektiğini, çalıştığımız taslaklardaki her bir kelimeyi ciddi biçimde tartışarak öğretti. Örneğin, çalışmamızın kuramsal çerçevesinde merkezi bir yeri olan "perspektif" kelimesi ve kavramı üzerine

muhteşem ve bitmek tükenmek bilmeyen tartışmalar yaptık. Tartışmalarımız, "perspektif" kelimesiyle birlikte hangi yüklemi kullanacağımız konusu üzerineydi. İnsanlar bir perspektifi "taşırlar" mı, yoksa bir perspektife "sahipler" mi? Belki de bir perspektifi "kullanırlar". Ona odaklandığımız anda, her bir kelimenin vurgusu farklı olabilirdi. Dolayısıyla soru, hangi kelimenin doğru olduğu değil, bizim ne söylemek istediğimizdi. Sorunları stil üzerine yaptığımız tartışmalarda keşfediyorduk; ama neticede bu sorunları kuramsal olarak çözmek zorundaydık.

Sohbetlerimiz, bana bir şeylerin nasıl söylendiğinin gerçekten önemli olduğunu ve bu konuda bir tercih şansımız olduğunu öğretti. Aynı zamanda, yeniden yazmanın eğlenceli bir şey; şeyleri açık bir dille söylemenin en iyi yolunu bulmaya yönelik bir tür bulmaca olduğunu gösterdi. Geer ile yaptığımız sohbetler, benim yazmayı ciddiye almak gerektiğine olan inancımı pekiştirdi. Ayrıca birden fazla ortak makale ve kitap yazımı süresince devam ettiği için, onunla sohbetlerimiz bütün bu diğer deneyimlerim arasında en önemlisiydi.

Lisansüstü eğitimimi birlikte yaptığım sosyolog arkadaşlarımla, henüz tamamlanmamış makalelerimizin taslaklarını düzenli olarak birbirimize gönderiyorduk. Bir sonraki aşamada ne yapılması gerektiğini birbirimize söylemek konusunda oldukça iyiydik. Başkalarının çalışmalarını okumanın ve onlara yorum yapmanın, aynı zamanda başkalarının sizin yazdıklarınızı okumasının ve onlara yorum yapmasının mesleki gelişmemde ne kadar etkiliği olduğunu, Northwestern Üniversitesinde ders vermeye başladıktan birkaç yıl sonra Lee Weiner'ı araştırma asistanı olarak işe alana kadar fark ettiğimi düşünmüyorum. Lee'nin işe başladığı yaz ben başka bir yerdeydim. Sorumlulukları arasında olmamasına rağmen, vicdanlı bir devrimci olarak Lee (daha sonra *Chicago Seven*'den[9] biri oldu) benim bütün yazışmaları-

9 Ç.N: *Chicago Seven* (başlangıçta *Chicago Eight*, aynı zamanda *Conspiracy Eight/Conspiracy Seven* olarak da bilinir) Abbie Hoffman, Jerry Rubin, David Dellinger, Tom Hayden, Rennie Davis, John Froines ve Lee

mı okudu. Sonbaharda kampüse geri geldiğimde ise, yazdığım makaleler üzerine tuttuğum dosyaları gözden geçirdiği sırada, arkadaşlarımın çeşitli taslaklarım üzerine yazdıklarını ve benim bu yorumları bir sonraki taslakta nasıl dikkate aldığımı görerek ne kadar çok şey öğrendiğini heyecanla anlattı. Lee'nin bahsettiği taslakları yazdığım sıralar doktoramı bitireli birkaç sene olmuştu. Bu süre zarfında taslaklara yapılan dostça eleştirilere dayanarak yazdıklarımı düzeltmek konusunda oldukça etkin bir yazma pratiği geliştirmiştim. Daha sonrasında, yazdıklarımı düzeltmeyi, benim eksiklerimi ortaya döken küçük düşürücü bir angarya olduğunu varsaymak yerine, bulmaca çözmek benzeri eğlenceli bir eylem olarak görmeyi öğrendim. Yazma hakkında düşünmenin, kendi yazma tarzımla ilgili denemeler yapmanın ve başkalarının yazdıkları üzerine kafa yormanın da eğlenceli olduğunu öğrendim.

Belki de yazmayı eğlenceli bir oyun olarak görmem, beni başkalarının altını çizdiği kaygılardan muaf tuttu. Fakat benim göreli olarak yazma kaygısı yoksunluğumun da sosyolojik kökenleri vardı. Ben, aynı zamanda güçlü bir kurumsal temeli olan, güçlü bir kuramsal gelenek içinde yetişmiştim. Sosyolojinin Chicago Okulu, Robert Park liderliğinde, 1920'lerde Chicago Üniversitesinde gelişti. [Chicago Okulu hakkında daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Faris (1967), Carey (1975) ve Blumer (1984)]. Chicago Okulunun Park'ın yazılarında vücut bulan, aralarında Everett C. Hughes, Herbert Blumer, Louis Wirth ve Robert Redfield gibi çok ünlülerin de bulunduğu, maharetli bir düşünür ve araştırmacı grubunun geliştirdiği ve devam ettirdiği tutarlı bir bakış açısı vardı. Aynı zamanda, uzun bir liste oluşturan bugün klasikleşmiş ampirik çalışmaların da yuvasıydı: *The*

Weiner'dan oluşan yedi sanığa verilen isimdir. Illinois Eyaleti'nin Chicago kentinde gerçekleşen 1968 Demokratik Parti Ulusal Kongresi'nde yaşanan protestolarla ilişkili olarak sekiz erkek, komplo kurmak, ayaklanma çıkarmaya çalışmak ve benzer başka iddialarla suçlanır. Sekizinci kişi olan Bobby Seale ilk duruşmada beraat eder ve sanık sayısı yediye düşer.

Gold Coast and the Slum, *The Taxi Dance Hall*, *TheGang* ve daha sonra da *FrenchCanadain Transition* ve diğerleri.

II. Dünya Savaşı sonrasının yüzlerce öğrencisinden biri olarak, Robert Park-sonrası kuşağın devleriyle çalıştım ve bu kitaplar dizisiyle büyüdüm. Başka sosyoloji yapma biçimlerinin olduğunu hepimiz biliyorduk. Ancak çok azımız bunları ciddiye alıyordu. Bu gelenekte ve ortamda yetişmiş olmak, bana kurumsal bir küstahlık; hayatım boyunca ihtiyaç duyacağım genel kuramların hepsini Hughes ve Blumer'den öğrendiğim düşüncesini ve bu kuramsal birikimin karşıma çıkacak her türlü sorun ile baş etmek için yeterli olduğu duygusunu verdi. Bir entelektüel olarak elbette bunun doğru olmadığını biliyordum ve hala biliyorum. Ancak bunu bilmem hislerimi değiştirmedi.

Özünde doğru olduğunuzu bilmek, artık temel sosyolojik sorunlara bir cevap aramakla vakit kaybetmediğiniz için size çok daha rahat yazma olanağı tanır. Bazı kişiler kuramsal sorunları mantıksal tahliller ile çözerler. Ben kuramsal sorunları ampirik bulgularla çözmeyi öğrendim. Bu iki yoldan her biri de bu işi en doğru söyleme biçimini bulmaya çalışarak yapmaktan daha iyidir.

Sosyologların ve sosyolojik uzmanlık alanlarının sayısının artması, sosyoloji kuruluşlarının ve dergilerinin sayısını da arttırdı. Sosyologlar, bu dergilerde editörlük yaparlar ve editörlük işleri, genellikle meslekte bir süredir var olan kişilere sunulan onurlardan biridir. Lisansüstü eğitim programları, size bir dergiye nasıl editörlük yapılacağını öğretmez -makaleleri nasıl düzeltirsiniz; yazıcı ile nasıl baş edersiniz; yazarları, çalışmalarını iyileştirmeleri konusunda nasıl ikna edersiniz, vb-. Dergilerin çoğu profesyonel editörler çalıştırmayı mali olarak kaldıramaz. Bu nedenle editör olan sosyologlar bütün bu işleri kendileri yaparlar. İşi, yaparak ve seleflerinin verdiği birkaç tavsiye yardımıyla öğrenirler. Benim, önce hobi olarak başlayıp sonrasında

ikinci mesleğim haline gelen editörlük deneyimlerim, yazmak hakkındaki görüşlerime çok büyük katkıda bulundu.

Yıllarca arkadaşlarımın ve meslektaşlarımın çalışmalarını düzelttikten sonra, iki tane ciddi editöryal iş aldım. 1961'de tek sesliliği dayatan Amerikan Sosyoloji Derneğine muhalefet olarak başlayan ve zamanda kurumsallaşan *Society for the Study of Social Problems*'ın (bundan sonra SSSP) resmi dergisi olan *Social Problems*'in editörü oldum. İşimi, "düzenin temsilcisi" olan *American Sociological Review* ve *American Journal of Sociology* dergilerinden bir şekilde farklı olan bir dergi çıkarmak olarak anladım. Bunun ne anlama geldiğinden emin değildim; ama yapmam gereken şeyin, şu ya da bu nedenle, büyük dergilerde kabul görmeyen makalelere bir alan açmaya çalışmak olduğunu düşünüyordum.

Ne tür şeyler bir makalenin kabul edilmemesine neden olur? SSSP üyelerinin çoğu, alamn, ağırlıklı olarak yapısal-işlevselci kurama dayanan, a-politik (ve dolayısıyla gerçek anlamda muhafazakâr olan) nicel çalışmaları kayırdığını düşünüyordu. Bu nedenle, SSSP muhafazakâr olmayan, nicel çalışmaları kayırmayan "Chicago Okulunu" ya da daha sonraki yıllarda olduğu gibi Marksist kuramları kullanan çalışmalara öncelik tanıyordu. Her durumda SSSP, Doğu yakasının temsil ettiği düzeni temsil etmeyen ne varsa ona açık olmak istiyordu. Her ne kadar düzenin dergileri benim nicel ve yapısal-işlevselci olmayan çalışmalarımı hatırı sayılır sıklıkta basmış olsalar da bütün bu söylenenleri akla yatkın görmüş olmalıyım.

Dolayısıyla, sorumluluğumun düzen karşıtı çalışmaları basmak olduğunu düşünerek editörlüğü kabul ettim. Aynı zamanda (her ne kadar kimse bunu, benim resmi ya da gayri resmi sorumluluklarımın bir parçası yapmadıysa da), dergide çıkacak şeyleri gerekli gördüğüm ölçüde düzelterek sosyolojik yazımın içinde bulunduğu içler acısı durum için de bir şeyler yapmaya karar vermiştim. Bunu düşünerek editörler kuruluna iyi yazan,

iyi yazının ne olduğunu bilen ve dolayısıyla bana yardım etmeleri konusunda güvenebileceğim kişileri aldım.

Çıkardığım ilk birkaç sayıdan çok şey öğrendim. İlk sayıyı oluşturan (birazdan, bu sayıyı hazırlarken yaşadığımız sorunlardan da kısaca bahsedeceğim) bütün makaleleri kapsamlı bir şekilde elden geçirdim ve yeniden yazdım. Bu, şimdiye kadar yaptığım bütün düzeltme işlerinin hepsinden daha yoğun ve eğitici bir deneyimdi. Birçok farklı kişi tarafından, birçok farklı stilde yazılmış bu kadar çok makaleyi, bu kadar kısa sürede düzeltmek, kendimi gazetelerin redaksiyon editörüymüşüm gibi hissetmeme neden oldu. Bir makalenin üzerinden hızlıca gitmeyi ve kesinlikle hemen değiştireceğim şeyleri yakalamayı öğrendim. (Yaptığım şeylerin bazılarını yapmayı nasıl öğrendiğimi hiç anlamadım: ne yazdığını bile okuyamadığım her yeri düzeltmelerle dolu bir sayfada bir yazım hatasını nasıl yakaladığımı anlayamadığım gibi). Ama bütün makaleleri, her ne kadar buna ihtiyaçları da olsa, baştan yeniden yazacak kadar düzeltmeyeceğimi de biliyordum. Bu iş çok zaman alıyordu ve yapacak başka işlerim vardı. Nasıl bir şey istediğimi yazarlara göstermek için, her bir makalenin birkaç sayfasını düzeltebilirdim. Ama ondan sonrasını kendileri yapmak zorundaydılar; ya da bu iş yapılmadan kalırdı. Son birkaç senedir bazı büyük dergiler de redaksiyon editörleri istihdam etmeye başladılar. Ancak bu dergiler bile yayınlamayı düşündükleri makaleler için, örneğin bir ders kitabının neredeyse yeniden yazılması anlamına gelen düzeltme işi gibi, çok kapsamlı bir düzeltmenin maliyetini kaldıramazlar.

Çıkaracağım ilk sayı için makaleleri bir araya koyduğumda başka bir şey daha öğrendim. Bir derginin *American Journal of Sociology* ya da *American Sociological Review* gibi her iki ayda bir veya *Social Problems* gibi yılda dört kez düzenli olarak çıkması gerekir. Eğer dergiyi zamanında hazır etmezseniz matbaadaki sıranızı kaybedersiniz; insanlar, dergileri geç geldi diye şikâyet ederler ve derginizi destekleyen kurumunun ileri gelenleri sorunun ne olduğunu bilmek isterler. En iyisi derginin zamanında

çıkmasıdır. Bu, iyi olmadığını düşündüğünüz şeyleri bastığınız anlamına gelmez. Aksine, hangi akımı temsil ettiğine bakmaksızın iyi olduğunu düşündüğünüz makaleleri yayımlarsınız: nicel ya da nitel, Chicago tarzı ya da yapısal-işlevselci farketmez. Konuştuğum bütün dergi editörleri, işe başladıklarında hayata geçirmeyi düşündükleri proje ne olursa olsun, çok kısa bir zaman sonra, asıl meselenin dergiyi dolduracak yeterli sayıda doğru düzgün yazılmış makale bulmak ve dergiyi zamanında çıkarmak olduğunu anladıklarını söylüyorlardı. Çalışmalarının editörlerin kişisel yargılarından dolayı geri çevrildiğini veya "düzelt ve yeniden gönder" notuyla iade edildiğini düşünen yazarlar, işte tam da bu nedenle, neredeyse her zaman yanılmaktadırlar.

Kuşkusuz bir "doğru düzgün makale" tanımında pek çok önyargı saklı olabilir. Ancak burada, sosyologların iyi bir analiz yaptıklarında aslında hepsinin aynı şeyi yaptığını söyleyen Stinchcombe'ye (1978) katılıyorum. Yazarlar, "çığır açan kuramlardan" devşirdikleri "olağanüstü kavramları" kullanarak çalışmalarının önemini şişirmeye çalıştıkları için, çalışmaları çoğu zaman olduğundan daha farklı görünür; (Bu davranışı sadece sosyoloji değil, diğer pek çok sosyal ve beşeri bilim alanları da teşvik eder). Kuramsal etiketi ne olursa olsun, iyi bir çalışma özünde aynı şey olduğu için, "iyi" mesleki ve ahlaki bir yargıdır. Tıpkı müzisyenlerin ya da dansçıların ortak yargılarında dillendirdikleri gibi, her ne kadar yargıçlar ortaya koyduğunuz şeyi çok önemsemeseler de iyi bir performans sergilediğinizde izleyenler genellikle bunu fark ederler. Ne zaman sosyologlar bana kişisel yargılardan dolayı geri çevrildiğini düşündükleri çalışmalarını gösterseler, neredeyse istisnasız bir biçimde, bu çalışmaların hepsinin kötü bir iç organizasyona ve yazım tarzına sahip olduğunu görürüm. (Burada düzen yanlısı bir tutum takındığımın farkındayım ve konuya kuşkuyla yaklaşanları, her zaman tahminlerinin çok üstünde çeşitlilik arz eden dergi içeriklerine gönderme yapmaktan başka, haklılığım konusunda nasıl ikna edebileceğimi bilemiyorum). Editör kötü yazılmış makalelerden

birinin özel bir çabaya layık, diğerinin ise bu çabaya layık olmadığına karar verdiğinde olduğu gibi, kişisel önyargılar sanıldığından çok daha derinden işlerler. Popüler olmayan araştırmalar yapan kişilerin alması gereken ders, hiçbir zaman yayın yapamayacakları değil, kendilerinin yapması gereken işi editörlerin onlar için yapmasını beklememeleri gerektiğidir. Kimse bunu beklememelidir. Ancak şunu da teslim etmek gerekir ki; bazı kişiler için böyle bir hizmetin verilmesi ihtimali diğerlerine göre daha yüksektir.

1962'de, Adline Publishing Company için bir kitap serisinin editörlüğünü yapmayı kabul ettiğimde farklı bir editöryal deneyimim oldu. Yayınevinin müdürü ve aynı zamanda da bir sosyal bilimci olan Alexander Morin, genel anlamda Chicago geleneğini temsil eden bir kitap serisi yayımlamaya karar vermişti. Bu görev, benim kitap büyüklüğünde taslaklarla ve bir kitap yazmaya girişmiş kişilerde görülen kaygılara sahip yazarlarla uğraşmamı gerektirmişti. Bu işi yaparken, Morin görgüsüz bir işadamı olduğu için değil ama kitaplar satmazsa seriyi iptal etmek zorunda kalacağımız için, bir kitabın ne kadar satabileceğini düşünmek gerektiğini öğrendim. Kitabın konusunun ve bu konu hakkında söyleyecek bir şeylerinizin olmasının önemini kavradım. Sizin sosyal kurama yaptığınız "muhteşem katkıyı" önemsemeyen kişiler, yine de hastane ortamında ölmenin yarattığı sorunları ya da deliliğin aile üyeleri, profesyoneller ve mahkeme tarafından nasıl tanımlandığını merak ettikleri için kitabınızı okuyabilirler. Sonuç olarak yaklaşık on beş kitap bastık ve seri makul derecede başarılı oldu. Kayıpları da dağıtım firmasının hesabına yazdık!

Kitap editörü olarak çalışmak, bana editörlük işinin daha geniş bir boyutunu gösterdi. Tıpkı başkalarının üslubundaki gereksiz tekrarları, laf kalabalığını ve diğer sorunları kendiminkinden çok daha kolay yakalayabildiğim gibi, kendini ifade etmeye çalışan bir iç mantığı da başkalarının çalışmalarında kendiminkinden çok daha kolay görebildiğimi fark ettim. Yazarları kızdırmak yerine yazdıklarını düzeltmelerini teşvik edecek bir tarzda

eleştirmek istediğim için (aksi halde yayınlayacak bir kitap bulamazdık), beni neyin rahatsız ettiği konusunda açık ve kesin olmayı öğrenmeliydim. Aynı zamanda onlara ticari yayın hayatının gerçeklerinden bahsetmek zorundaydım. Anlaşmalarını bir avukata gösteren yazarlara, anlaşmanın yayınevini kayırdığım ama çok az yayınevinin bu maddeleri uygulamaya koyduğunu, dolayısıyla kaygılanacak bir şey olmadığını açıklamam gerekti. (Öte yandan, her geçen gün artan sayıda yayınevinin holdinglerin yan şirketleri haline gelmeye başlamasıyla birlikte, bu tavsiye eskisi kadar doğru olmayabilir).

Editöryal önyargılarla ilgili kendi deneyimlerim çok sınırlı oldu. Bir miktar sorun yaşadığım alanlardan biri, sosyoloji dergi editörlerinin uygulamalarındaki büyük bir değişiklikten kaynaklandı. Yüksek lisans tezimden yola çıkarak yazdığım ilk makalelerim caz müzisyenleriyle ilgiliydi. Faydalandığım öncü çalışmaların (örneğin Oswald Hall'un tıp kariyerleri üzerine makaleleri ve Whyte'ın *Street Corner Society* kitabı) ışığında, alan notlarımdan ve görüşmelerimden kapsamlı alıntılar yaptım. Fakat müzisyenler doktorlar kadar (ya da Hall'un alıntıladığı doktor görüşmelerinde olduğu kadar) kibar konuşmuyorlardı. Müzisyenler, "boktan" ve "anasını" gibi küfürleri çok sık kullanıyorlardı. Ben de bilimsel doğruluk amacıyla ve gerçekten bir art niyet gütmeden bunları kelimesi kelimesine alıntıladım. Bu tezim için kabul edilebilir bir üsluptu. Ancak 1950'lerde editörler, düzenli olarak bu kelimelerin yerine çizgileri ikame ediyorlardı: "b –" ve "a–". (Bu uygulama, *American Journal of Sociology* dergisinin Amerikan Ordusu'na ayrılmış bir özel sayısında yer alan Fred Elkin'in *The Soldier's Language* isimli makalesi neredeyse tümüyle boşluklar şeklinde basıldığında saçmalığın doruğuna ulaştı). Hangi makalelerimin, hangi yıllarda, hangi müstehcen kelimelerle ve olduğu gibi basılmasına izin verildiğini unuttum. 1963'te, *Outsiders* kitabım basıldığında olabilir. Bugün ise müstehcen olarak değerlendirilen ifadeler sosyolojik neşriyatta düzenli olarak yer almaktadır.

Bölüm 1'de yazma üzerine verdiğim seminer dersini anlatırken size sınıfımdaki öğrencilere kendi yazma ritüellerimden bahsettiğimi söylemiştim. Ancak bunların ne olduğunu açıklamamıştım. O dersi verdiğim zamandan bu yana bilgisayarda yazıyorum. Bu nedenle seminerde anlattığım şeyleri artık yapmıyorum. Ama o zaman sınıfa söylediğim şeyleri işte bu bölümde sizinle de paylaşıyorum. Şimdiye kadar yazdıklarımın çoğunu bu anlattığım şekilde yazdım. Bilgisayara geçtiğimden beridir kullandığım rutine ise henüz kapsamlı bir değerlendirmesini yapacak kadar aşina değilim (bu yeni rutine dair söylediklerim Bölüm 9'da bulunabilir). Aşağıda tarif ettiğim izleğin tümü, akademik yılın ritimlerine -yani dönem içindeki sorumluluklara ve yaz tatillerine- göre şekillenmiştir.

Ben tembel biriyim. Çalışmayı sevmem ve çalışmak için mümkün olan en az zamanı harcarım. Dolayısıyla, her ne kadar kayda değer miktarda yayın yaptıysam da daktilo başında görece çok az zaman harcamışımdır. Nihayetinde yayımlanan makaleye, beni dinlemeye kim gönüllü olursa onunla yazacağım şey hakkında konuşarak başlarım. Bu, ders vermeye başladıktan sonra, yazmayı düşündüğüm konuyu derslerde anlattığım anlamına geliyordu. (*Art Worlds*, kitabın bitmesinden sekiz ya da dokuz yıl önce, sanat sosyoloji dersini ilk defa verdiğim zaman hazırladığım ders notlarının yazıya dökülmesiyle başladı). Eğer bir yere konuşma yapmak üzere davetliysem davet edenleri, üzerinde çalışmakta olduğum "yeni araştırmamı", yani aslında yazmaya başlayacağım makaleyi dinlemeleri hususunda ikna etmeye çalışıyordum. Yaptığım bu konuşmalar, bir makaleye başlarken yapılması gereken işlerin bir kısmının hallolmasını sağlıyorlardı. Bu şekilde, mantıksal olarak birbirini izlemesi gereken konuların ne olduğunu, okuyucunun anlaması için hangi iddiaları öne sürmem gerektiğini, hangi noktaların kafa karışıklığına neden olduğunu, hangi savların sapılmaması gereken çıkmaz sokaklar olduğunu öğreniyordum.

Bir şeyi yazmaya başlamak için 'yazılacak şey hakkında konuş-

ma' yöntemini uygulamaya başladığımda henüz David Antin'in neden konuşarak yazdığını açıklayan yazısını okumamıştım. Ancak okuduktan sonra tarif ettiği şeyde kendimi bulabiliyordum:

> *çünkü kapalı bir yere girip kendimi bir daktiloya ifade etme fikrinden hiçbir zaman hoşlanmadım bu ne biçim bir konuşma olurdu ki? aklımda bir fikirle ama söyleyecek somut bir şeyim olmadan bir yere gitmeyi ve hepimiz için faydalı olacağını umduğum bir şekilde biriyle konuşmak için bir fırsat aramayı alışkanlık haline getirdim* (Antin, 1976, i)[10]

Bir şey hakkında bir süre (genellikle birkaç ay ya da daha fazla) birileriyle konuştuktan sonra huzursuz olmaya başlıyordum. Neden böyle hissettiğimi nadiren anlamışımdır. Normalde dönem boyunca, hatta yaz tatilimin büyük bir kısmında kendimi böyle hissetmezdim. Uzun yıllar boyunca, yaz tatillerimizi ve ders vermediğimiz zamanları San Francisco'da geçiriyor, güz dönemi başlamak üzere iken Chicago'ya dönüyorduk. Chicago'ya gitmek için ayrılacağımız güne yaklaşık üç hafta kala, belirsiz bir huzursuzluk dışında başka herhangi bir uyarıcı belirti olmaksızın aniden bütün gün ve gece yarısına kadar oturup yazmaya başlıyordum. Sarı renkli mektup kâğıtlarına çift aralıklı yazıyordum. Her bir kâğıdı desteden dikkatlice ayırıyordum. Eğer kenarları temiz bir şekilde ayrılmıyorsa o zaman o kâğıdı kullanmıyordum. Yeniden yazmıyordum (en azından o zaman-

10 Ç.N: Bir konuşma üslubunda yazılmış bu metin, biçim açısından orjinalinde olduğu şekliyle aktarılmıştır. David Antin, Amerika'nın en ünlü çağdaş şairlerinden ve edebiyat eleştirmenlerinden biridir. 1960'ların sonlarına doğru "konuşma parçası /*talk piece*" adını verdiği kendine özgü bir tarz geliştirmiş, bu tarzda yazmanın yanı sıra yazdıklarını da icra etmiştir. "Konuşma parçaları" şiiri, sahne sanatlarını ve eleştiriyi tek bir söylem içinde harmanlayıp sunar. Bu parçalar dinlendiklerinde sahne sanatlarını andırırlar. Antin'in özgün gramer kullanımıyla yazıya döküldüklerinde ise şiir tarzındadırlar. Öte yandan, entelektüel içeriği açısından incelendiklerinde bir sanat ya da edebiyat eleştirisini çağrıştırırlar. Antin'den yapılan yukarıdaki alıntı, hem içerik hem de biçim olarak onun bu özgün üslubundan bir örnektir.

lar); sadece durmaksızın yazıyordum. Söylemek istediğim bir şeyi söylemekte zorlandığımda veya öne sürdüğüm bir savı nasıl sonlandıracağımı göremediğimde, yan ve alt çizgilerle ayraçlar bırakıyordum (bilgisayarların birbirinden farklı ayraçlar üretme yeteneğine bayılıyorum) ve "Şu anda bununla bir yere gidemiyorum" gibi bir şeyler yazıyordum. Ardından da yazabileceğim başka bir konuya geçiyordum.

Sık sık yazdıklarımı hesaplıyordum ve dinleyen herkese, altı sayfa ya da satırları sayarak ve bir satıra sığabilecek kelime sayısını tahmin ederek 2500 kelime yazdığımı söylüyordum. Yazdıklarımı silmekten kaçınmaya çalışıyordum; ama bu konuda çok katı da değildim. Bir şeyi daha iyi söylemenin bir yolunu görmüşsem eğer eski ifadeyi daha iyisiyle değiştiriyordum. Aynı zamanda, oldukça titiz bir şekilde, gerekli olduğunu düşündüğüm yerlere, ya kes yapıştır yaparak ya da yeni sayfam olan sayfa 7A'da yazdıklarımın metindeki sayfa 7'de nereye yerleşeceğini işaretleyerek yeni pasajlar ekliyordum. (Sekreterler benim özenli müsveddelerime iltifat ettiklerinde memnun oluyordum). Bu üç haftalık zamanda, on ila on beş sayfalık üç tane farklı makalenin taslaklarını yazdığım oluyordu.

Sonra, California'dan bu taslaklarla dönüyordum ve dönemi bunlar üzerinde oynayarak geçiriyordum. Çoğu zaman da bunları aylar boyunca bir kenara koyuyordum. Okul rutini -toplantılar, öğrenciler ve meslektaşlarla buluşmalar- günlük hayatımı kapladığı için, nadiren bunların üzerlerine düşünecek fırsatım oluyordu. Bu durum makaleleri yeniden yazmama yardımcı oluyordu; çünkü bu arada belli bir konunun ya da onu belli bir şekilde ifade etmenin neden bu kadar gerekli olduğunu unutuyordum ve üzerlerinde değişiklik yapmam çok daha kolay oluyordu. Noel tatiline kadar bu dosyalardan herhangi birini çıkarıp yeniden yazmaya başlamadığım bile oluyordu. Başladığımda da hep cümleleri gözden geçirerek başlıyordum: fazla kelimeleri kesiyor, muğlaklıkları gideriyor, yüzeysel bir şekilde değindiğim fikirleri geliştiriyordum. Dersimde de bahsettiğim

gibi, bunları yapmak, istisnasız bir biçimde, daha önce üstünü örttüğüm kuramsal zorlukları yeniden su yüzüne çıkartıyor ve beni bütün yaptığım analizi yeniden düşünmek zorunda bırakıyordu. Eğer yapabiliyorsam işe yaramayan kısımları yeniden yazıyordum. Eğer yazamıyorsam öylece bırakıyordum. Öyle ya da böyle, makaleyi genellikle yeniden aylarca bazen de yıllarca bir kenara koyuyordum.

Bundan sonra anlatacaklarım, yeni kazanılmış bilgisayarlı alışkanlıklarıma da uyduğu için, şimdiki zamana ait olacaklar. Bütün bu yukarıda anlattıklarımdan sonra, sonunda bir tane daha taslak yazarım. Bu tür bir işi her zaman yapabilirim. Genellikle, bu işte günde birkaç saatten ve toplamda üç ya da dört günden fazlasını harcamam. İkinci ya da üçüncü taslaktan sonra elimde, faydalı önerileri ya da sert eleştirileri olabilecek bazı arkadaşlarıma gönderebilecek bir şey olur. Bu tür eleştirileri dergide yayımlanmış bir "Editöre Mektup"un içinde okumaktansa mahrem bir ortamda arkadaşlarımdan duymayı tercih ederim.

Bazı makaleler hiç bitmez. Fakat yazdığım şeyleri ziyan etmekten nefret ederim ve hiçbir zaman, hiç kimsenin beğenmediği şeyler için bile umudumu kaybetmem. Dosyalarım arasında yirmi yıldır tuttuğum metinler oldu (Hatta 1948'de Everett Hughes'ın etnik ilişkiler üzerine verdiği bir ders için yazdığım çok daha eski bir makaleyi hala saklıyorum). Arkadaşlarımdan ya da makaleyi reddetmiş olan editörlerden eleştiriler ve yorumlar aldığımda fikirlerimi onların yaptıkları itirazları önceden görüp engelleyecek açıklıkta ifade edemediğimi düşünürüm; eğer bu eleştiriler bakış açımı değiştirmek konusunda beni ikna etmezse, duruşumu değiştirmeden, bu itirazları yanıtlamak için ne yapabileceğime bakarım. Bu yeniden yazma ve yeniden düşünme süreci artık başka yapacak bir şeyim kalmadığı ana ya da elimdeki makaleye bir talip çıkana kadar (yani birileri bir dergi ya da bir kitap için bir şey hazırlamamı isteyene ve üzerinde çalıştığım şey talep edilen özelliklere uyana kadar) devam eder. Bazen yazdığım şeyi bitirdiğimi düşündüğüm ama sonra da bitirmediğimi keş-

fettiğim zamanlar oldu. Bunu nasıl bilirim? Eğer hâlihazırda olduğundan daha iyi olabilecek bir şey ve bunu yapmanın bir yolunu görürsem o zaman metnin üzerinden bir kez daha gitmem gerektiğini bilirim. (*Art Worlds*'ü gerçekten bitirmeden önce, iki kez bittiğini düşünmüştüm).

Deneyim kazandıkça ve güvenim arttıkça kendime yazma hedefleri koymaya başladım. Yazdığım uzun ve karmaşık cümlelerden rahatsız olduğum için, kısa cümlelerle yazma denemeleri yapmaya başladım. Ne kadar az kelime kullanabilirdim? Çok az. Aynı zamanda (fazlaca şatafatlı olan) üçüncü şahıs zamirine ve (çok kullanıldığında yoran ve genellikle de uygunsuz düşen) birinci şahıs zamirine alternatifler düşünmeye başladım. Bu durum, okuyucuya sahne arkasından suflörlük yapan bir ikinci şahıs cümbüşüne yol açtı: "Bunun nereye gideceğini görebilirsiniz..."

Bu bahsettiğim pratik, bir yazarın benim yazdıklarımı bitirmek için genellikle harcadığım kadar zaman harcamayı göze alabileceğini varsayıyor. Oysa bir zaman sınırlamanız varsa -örneğin bir kitaba bir bölüm yazmaya söz verdiyseniz ve teslim etmeniz gereken tarih yaklaşıyorsa veya Amerikan Sosyoloji Derneğinin yıllık toplantısında bir sunum yapmayı kabul ettiyseniz- bu lükse sahip değilsinizdir. Meslektaşlarınızı ya da amirlerinizi kadro almayı hak ettiğinize ikna etmek için yayına ihtiyacınız varsa o zaman da bu lükse sahip değilsinizdir. Bu ikinci sorunla baş etmenin bir yolu, meslek hayatımın ilk yıllarında zorunluluğun beni mecbur bıraktığı bir şeyi yapmaktır. Uzun yıllar boyunca eğitim yerine araştırmayı önceleyen işlerde çalıştığım için, sıklıkla daha eskileri bitirmeden yeni projelere başlamam gerekti. Sonuçta, sürekli olarak farklı zaman dilimlerinde üretilmiş birden fazla metinle aynı anda uğraşıyordum: yeni olan bir şeyin kabataslağının hazırlığı, daha eski bir projenin hazırlanmış taslaklarının düzeltilmesi ve yeniden yazılması, yayına hazır olan bir şeyin son düzeltmelerinin yapılması. Bunu yapmak kulağa geldiğinden çok daha kolaydır. Gerçekten, sürecin her bir adımı

size daha kolay gelir; çünkü her zaman en kolay olanı yaparak bir işten sıkıldığınızda bir diğerine geçebilirsiniz.

1970 yılında fotoğrafla uğraşmaya başladığım zaman öğrendiğim standart fotoğrafçılık pratikleri bana yazma hakkında daha çok fikir verdi. Bütün fotoğraf öğrencilerinin bildiği bir şeyi öğrendim. Bir fotoğrafçının yapabileceği en önemli şey fotoğraf çekmektir. Birkaç tane iyi fotoğraf çekebildiğiniz ve iyi olanı kötü olandan ayırabildiğiniz sürece, binlerce kötü fotoğraf çekmiş olmanız bir utanç sebebi değildir. Öğrenciler, film negatifinin kesilmiş karelerinin her birinin bir kâğıt parçasına basılmasıyla elde edilen ve her bir kareyi gerçek boyutuyla yeniden üretmeye olanak tanıyan test şeridini okumayı öğrenirler. Böylelikle çektiğiniz her bir kareyi görür ve hangisinin uğraşmaya değer olduğuna nasıl karar vereceğinizi öğrenirsiniz. Bu, kıymeti harbiyesi olan *tek* şeyin nihai ürün olduğunu ve iyi bir şey bulduğunuz sürece kimsenin sizi yanlış başlangıçlar ya da yanlış fikirler için eleştirmeyeceğini öğrenmenin mükemmel bir yoludur. Film, kâğıt ve zamanımla savurgan olmayı öğrendim. Bu yazmamı da etkiledi. Fotoğrafçılıktan yola çıkarak, sevmediğim ya da kullanamayacağım ne varsa onları her zaman çıkarıp atabileceğimi bildiğim için, aklıma gelen her türlü şeyi yazmak konusunda hiç olmadığım kadar istekli hale geldim.

1970'lerin bir yerinde edebi hevesler ve ihtiraslar geliştirmeye başladım. Sanırım bu heves "gerçek bir yazar" (yani roman yazarı) olan bir arkadaşım, sanat çevreleri hakkında yazdığım bir metnin taslakları hakkında güzel şeyler söylediğinde ortaya çıktı. *Sadece anlaşılır yazmaktan daha fazla bir şey yapabilir miyim acaba* diye merak etmeye başladım. Daha önce farkında bile olmadığım bir düzenleme türüyle denemeler yapmaya başladım. Yazıma, ilerleyen bölümlerde yeşerecek fikirlerin tohumlarını ekerek ve daha sonra daha karmaşık bir iddiayı okurlara hatırlatmak üzere kullanacağım örnekler vererek başladım. Anthony Trollope'nin yazmaya başlamadan önce kahvesini getirmesi için yaşlı bir erkek hizmetçiye bağımlı olmasını ve yazdığı kitaplar

için bu yaşlı hizmetçinin kendisi kadar itibarı hak ettiğini anlattığı hikâyesini (onun otobiyografisinden) alıntıladım. Bu örneği, sanatçıların işlerini tamamlamak için başkalarının yardımına bağımlı olmasını açıklamak için kullandım ve kitabın sonraki bir bölümünde, okurların değinilen bu fikri hatırlamalarını bekleyerek yalnızca Trollope'ye ve hizmetçisine gönderme yaptım.

Belki de ders vermekten gelen deneyimlerimin bir sonucu olarak fikirlerin temsilinde hikâyelerin -iyi örneklerin- önemine dair her geçen gün daha fazla ikna oluyorum. Öğrenciler, bana sanat sosyolojisi dersimden tek hatırladıklarının en küçük ayrıntılarına kadar anlattığım ve slâytlarla gösterdiğim Simon Rodia ve Watts Towers[11] hikâyesi olduğunu söylediklerinde rahatsız oluyordum. Onların, benim güçlükle ve acı çekerek geliştirmeye çalıştığım kuramları hatırlamalarını istiyordum. Zamanla hikâyelerin kuramlardan daha önemli olduğuna karar verdim. Aslında bunu bilmem gerekiyordu; çünkü saha araştırmamın raporlarını yazmaya her zaman alan notlarımdan anlamlı olayları ve alıntıları seçerek, onları bir sıraya koyarak ve üzerlerine yorumlar yaparak yazmaya başlıyordum.

Art Worlds kitabı da beni resim kullanmanın beraberinde getirdiği sorunlar ve fırsatlarla tanıştırdı. Sanat üzerine bir kitabın görsel malzemeler kullanması gerektiği çok aşikârdı. Buna dair ilk denemem biraz muzip bir şekilde gerçekleşti. *American Journal of Sociology* dergisi, çok sayıda düzeltmeden sonra, çeşitli zanaat araçlarının sanat çevreleri tarafından kullanılma biçimini tartışan *Arts and Crafts* başlıklı bir makalemi kabul etti. Makalede benim analitik çıkarımlarıma örnek teşkil eden bazı sanat çalışmalarını tarif ettim. Dergi makaleyi yayımlamayı kabul ettiğinde editörü aradım. Söz ettiğim sanat çalışmalarından bazı örnekleri basmanın uygun olup olmayacağı konusunda ne düşündüğünü sordum. *American Journal of Sociology* dergisi, Chicago

11 Ç.N: Sabato "Simon" Rodia (12 Şubat 1879 – 16 Temmuz 1965) Los Angeles kentinin önemli sembollerinden biri olan Watts Towers'ı (Watts Kuleleri) tasarlayan İtalyan kökenli Amerikalı'dır.

Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün vefat eden üyelerinin portreleri dışında neredeyse hiç resim basmıyordu. Sanırım editörün benim bu talebime hayır diyeceğini varsaydım. Ben de bunun üzerine derginin bana ayrımcılık yaptığı hissine kapılacaktım. Editör, doğal olarak matbaaya ve baş editöre sorabileceğini ama evet diyecekleri konusunda şüphesi olmadığını söyledi. Nitekim tamam dediler. Bu durumda yapmam gereken daha çok iş çıktı. Vurgulamak istediğim hususları gerçekten örnekleyen resimleri bulmalı ve bunlar arasından makul bir fiyata baskı alabileceklerimi seçmeliydim. Makale, Robert Arneson'un ibiği ereksiyon halinde bir penis olan seramik çaydanlık heykeline ve Edward Weston'un çıplak bir kadın fotoğrafına gönderme yapıyordu. Bu resimlerin basımı konusunda sorun çıkabileceğini düşündüm (Weston'un fotoğrafında kadının jenital bölgesi görünüyordu. Oysa o dönemde, bu tür resimler daha yeni yeni Playboy'da yer almaya başlamıştı). Ama önyargılarım beni yine yanıltmıştı.

Art Worlds'u bitirdiğimde ise içinde resimler olacağını biliyordum. California Üniversitesindeki editörüm Grant Barnes bana muhteşem bir tavsiye verdi. "Resimlerin altına sadece künyelerini veren açıklamalar koyma. Okurun resimde ne görmesi gerektiğine dair en azından bir cümle ekle" dedi. Okurlar sadece resimlere bakarak ve altındaki açıklamaları okuyarak kitabın ana fikrini anlayabilirlerdi. Tavsiyesine uydum. Bütün bunlar benim yazmanın ve kitap hazırlamanın görsel boyutlarına olan ilgimin artmasına neden oldu. Yeni bilgisayarımın resimler ve sıra dışı yazı karakterleri üretme yeteneğinin bu konuda bana yardımcı olmasını umuyorum.

Kısadan hisseyi tekrar etmek gerekirse kendimden bu kadar uzun bahsetmemin tek iyi nedeni şudur: Yazmayı sizi çevreleyen dünyadan, hem size dayattıklarından hem de size sunduklarından, öğrenirsiniz. Akademisyenlerin çalıştığı kurumlar onları bazı yönlere doğru zorlarlar; ancak aynı zamanda pek çok olasılığın da kapısını açarlar. İşte, fark yarattığınız nokta da burasıdır. Önerilere görece açık; zorlamalara ise belki de çoğu kişiden daha

fazla dirençli olmuşumdur. Hayat sizi zorlar ve bazen direnmek canınızı yakabilir. Fakat bence benim hikâyem bütün tarihsel ve bireysel özgüllüklerine rağmen, çoğu insanın düşündüğünün aksine, tersi bir durumun doğru olduğunu gösteriyor.

6

RİSK (Pamela Richards)

Bu bölümün çoğu Florida Üniversitesinde görev yapan bir sosyolog olan Pamela Richards tarafından kaleme alındı. Ancak bir girişe ve bazı açıklamalara ihtiyacı var. Bazı yazma biçimlerini "havalı" bulduğunu söylediğinde Rosanna Hertz'den ne kast ettiğini açıklayan bir şeyler yazmasını istemiş ve yazdıklarından çok memnun kalmıştım. Dolayısıyla, birilerini rastgele yaptıkları yorumlarda ne kast ettiklerini yazmaya ikna ederek başka neler keşfedebileceğimi görmek için bir fırsat kolluyordum. Çok beklemek zorunda kalmadım.

Pamela Richards'ı Northwestern Üniversitesinde doktora programına başladığından beri tanıyorum. Mezun olup Florida Üniversitesinde çalışmaya başladıktan sonra, doktora tezinde yaptığına benzer şekilde kriminoloji alanında teknik istatistik çalışmalar yapmaya devam etti. Birkaç yıl sonra, farklı bir şey yapmaya ve sahip olduğu kayda değer alan araştırması becerilerini kullanarak Gainesville'daki Florida kadın devlet hapishanesi üzerine çalışmaya karar verdi. Bu araştırmanın şimdiye kadar yaptıklarından daha zor olacağını düşünmüştü. Oysa öyle olmadı. Hapishane görevlileri içeriden hapishane şartlarında çalışmasına yardımcı oldular. Mahkûmlar ise başlangıçta şüpheyle yaklaşsalar da kısa bir zaman sonra onunla samimi bir şekilde konuşmaya başladılar ve hapishane içerisindeki aktivitelerinin çoğuna katılmasına izin verdiler.

Bir yıldan sonra kayda değer bir alan notları dosyası biriktirmişti ve bu hapishanedeki hayat hakkında çok şey biliyordu. Artık bulgularını yazmaya başlaması gerektiğini düşünüyordu. Pamela ile saha araştırmasında karşılaştığı sorunlar hakkında önceden yazışmıştık; bu nedenle bana yazmaya başlamakta sorun yaşadığını itiraf etti. Daha önce yaptığı araştırmaların sonuçlarını başarılı bir şekilde yazdığı için, belki de nitel bir çalışmanın bulgularını yazmanın farklı bir yaklaşım gerektirdiğini düşünerek bana konu hakkında fikrimi sordu.

Ben de ona, size yukarıdaki bölümlerde bahsettiğim standart çözüm önerilerimi sıraladım. Oturmasını ve sanki her şeyi tamamlamış gibi, ama alan notlarına, hapishaneler üzerine yazılan literatüre ya da başka bir şeye bakmadan aklına ne gelirse yazmasını tavsiye ettim. Yazabildiği kadar hızlı bir şekilde yazmasını söyledim. Takıldığı bir yer olduğunda "takıldım" yazıp başka bir konuya geçmesini önerdim. Sonra yazdıklarını okuyabilir ve neyin gerçekten doğru ve gerekli olduğunu görebilirdi. Bu şekilde, doğru olduğunu düşündüğü şeyin gerçekten doğru olup olmadığını kontrol edebileceği ve eğer doğru değilse neyin doğru olduğunu araştırabileceği için saha araştırmasından derlediği bulguları nasıl analiz edebileceğini de bulabilirdi. Her halükarda, çabucak pek çok kabataslak üretebilirdi. Bu da bir başlangıç yapmasını sağlardı.

Bu tavsiyeyi yıllar boyunca pek çok kişiye vermişimdir. Ancak genelde çok azı tavsiyeme kulak asmıştır. Benimle tartışmaya da girmemişler, sadece dediğimi yapmamışlardır. Neden böyle davrandıklarını anlamakta hep zorlanmışımdır. Ancak Pamela'ya verdiğim tavsiyenin sonuçları, söz konusu bu kişilerin neden bu kadar inatçı olduklarını görmeme yardımcı oldu. Pamela inatçı değildi. Öte yandan, düşünen ve kendini iyi ifade edebilen biri olduğu için, başkalarının sıkıntılı bulduğu şeyi dillendirebilirdi.

Bir süre ondan hiç haber alamadım. Ardından bana, tavsiyeme uyduğunu ve sonuç olarak da on gün içinde yazdığı elli

sayfayı ekte gönderdiğini söyleyen bir mektup yolladı. Şüphesiz bu çok hoşuma gitti. Tavsiyenizin işe yaradığını görmek insanı memnun ediyor. Fakat Pamela'nın aşağıda eklediğim mektubu, sonrasında çok önemli olduğu ortaya çıkacak olan ve biraz dürtme soncunda muhteşem ayrıntılarla yanıtladığı bir soruyu gündeme getiriyordu.

Taslak yazmaya çalışırken yalnız kalmak için ormanda bir bungalov kiraladığını yazıyordu. "Her ne kadar bunun çok riskli bir operasyon olduğunu bilsem de her şeye rağmen denemeye karar verdim" diyordu. Ne demek istediğini anlamadım. Pamela hâlihazırda saygın dergilerde yayın yapmış ve ortak yazarlı bir kitap kaleme almış, rüştünü ispatlamış bir akademisyendi. Akademik konferanslarda sunumlar yapmış, kadrosu yükseltilmiş ve doçentliğini almıştı. Kısacası, genç akademisyenlerin korkulu rüyası olan şeyleri çoktan geride bırakmıştı. Risk bunun neresindeydi?

İşte, Rosanna Hertz üstünde çok başarılı olmuş "araştırma yöntemimi" kullanma fırsatı yeniden karşıma çıkmıştı. Pamela'ya yazdım ve klavyenin başında on gün boyunca oturup aklına ne gelirse yazmakta bu kadar riskli olanın ne olduğunu bana açıklamasını istedim. En kötüsü, bunu yaparken geçirdiği zamanı ziyan etmiş olacaktı. Fakat bu bile aksi durumda hiçbir şey yazamayacak olan biri için büyük bir kayıp sayılmaz diye düşündüm.

Pamela gene bir süre bana hiçbir şey yazmadı. Ardından, bu sessizliğin arkasında ne yattığını dürüst ve samimi bir şekilde açıklayan aşağıdaki mektubu aldım. Başlangıçta, yazdıklarını risk sorunlarının analizi için veri olarak kullanmak niyetindeydim. Ne var ki yazdıklarını tekrar okudukça onun hikâyesine ve analizine ekleyebileceğim çok az şeyin olduğunu gördüm. Dolayısıyla Pamela'ya, sadece bir giriş ve kitabın geri kalanıyla ilişkilendirmek için gerekli şeyleri ekleyeceğim bu bölümün yazarı olmayı kabul edip etmeyeceğini sordum. Kabul etti. Bu, alı-

şılmışın dışında bir yöntem; ama söylenecek şeylerin söylenmesi için en iyi ve en dürüst yöntem gibi görünüyor. Aşağıdaki metin, Pamela'nın benim soruma yanıt veren mektubudur.

Sevgili Howie,

Biraz önce risk meselesi üzerine düşünürken iki fincan kahveyi bitirdim. Konu hakkındaki düşüncelerimi içeren bu mektuba geçen hafta gördüğüm üç farklı rüya ile başlamak zorundayım. Rüyalarımın ikisi (eminim başka şeylerin yanı sıra) risk ve biri de riskle baş etme üzerineydi. Aslında, sadece iki tanesi rüyaydı. Diğeri ise mektubunu almadan hemen önceki gün, bütün gece boyunca beni kıvrandıran karabasan türü bir şeydi.

İlk rüyamda, yazdığım üç taslak bölümün kopyalarını doktoradan beridir tanıdığım yakın bir arkadaşıma gönderiyordum. Bunlar sana gönderdiğim taslakların aynısıydı (Gerçekte arkadaşıma henüz bir şey göndermedim). Arkadaşımla Amerikan Sosyoloji Derneğinin San Francisco toplantısında buluşuyorduk. Yanında yorumlarının olduğu kocaman bir dosya getirmişti. Bana gerçekten kızmıştı ve yaptığı yorumlar kırıcıydı. Neredeyse her sayfada şunlara benzer şeyler söylüyordu: "Bu kesinlikle şimdiye kadar yazdığın en aptalca şey (...) Nasıl böyle şeyler yazabilirsin? (...) Burada söylediklerinin siyasi sonuçlarını fark etmiyor musun? Senin sorunun ne? Aklını mı kaçırdın? (...) Ne boktan bir şey bu?". Ben yazdığı yorumları okurken o karşımda oturuyor ve sadece bana ters ters bakıyordu. Sanki beni omuzlarımdan tutmak ve kendime gelene kadar sarsmak istediğini hissediyordum. Doğal olarak ağlamaya başladım -gözyaşlarım, sessizce yanaklarımdan aşağıya akıp gidiyordu-. Avazım çıktığı kadar bağırıp ağlamak istiyordum; ama konferanstaydık ve etrafımız *meslektaşlarımızla* sarılıydı; mümkün olduğunca bir şey yokmuş gibi davranmalıydım. Sanki ihanete uğramıştım. Ama daha çok, ben onu hayal kırıklığına uğratmış gibi his-

settim. Benden beklediğini yapamadığımı ve yazdığım taslağın bir şekilde benim -entelektüel, kişisel, ahlaki olarak ve siyaseten- boktan biri olduğumu gösterdiğini düşünüyordum. Yorumlarını okuduğum masadan kalkmak için çabaladım. O ise sandalyesinde arkasına yaslandı ve beni izledi. Yüzü soğuktu ve kızgınlığı iğrenmeye dönüşmüştü. Ardından, toplaşmaya çalışan bir sosyolog kalabalığının (hiçbirini tanımıyordum) arasından bir şekilde geçmeye ve dışarı çıkmaya çalışıyordum. Sürekli birine çarpıyordum ve "affedersiniz" diyordum. Ama kimse bana karşılık vermiyordu. Üzerlerine doğru koştuğumda aslında benim olduğum tarafa dahi bakmıyorlardı. Ardından uyandım.

Şimdi de biraz denge kuralım. Aynı gece, sanırım biraz önce anlattığımın hemen ardından, ikinci bir rüya daha gördüm. (Neden bilmiyorum, bir süredir döne döne, Lillian Hellman'ın *An Unfinished Woman* ve *Pentimento* kitaplarını okuyordum). İkinci rüyada bir sandalyede oturuyor ve kadın hapishanesi üzerine hazırladığım kitap için bir şeyler yazıyordum. Hangi bölüm ya da hangi konuda yazdığımdan emin değilim; ama kelimeler muhteşem bir güzellikte akıp gidiyordu. Aslında yazmıyordum; sesli bir şekilde anlatıyordum ve kelimeler ağzımdan akıp gidiyordu. Her şey tek kelimeyle mükemmeldi. Söylediklerimin muhteşem bir tarzı vardı Kulağa sanki Lillian Hellman yazıyormuş gibi geldiğinin farkındaydım -birbirini takip eden cümleleriyle, aynı his, aynı ifade tarzıyla, tam olarak aynı üsluptu-. Harikaydı. Kendimi çok güçlü ve yaptığım şeye tümüyle hâkim hissettim. İyi olduğunu, zarif olduğunu biliyordum. Sanki bir sunum yapıyormuşum gibi konuşurken jestler yapmaya bile başladım. Uyandığımda kendimden ve başardıklarımdan çok memnun bir şekilde, sanki yavaşça ve huzurlu bir şekilde bilinçlilik haline süzüldüm.

Fakat sonra, iki gece önce, çok derin bir uykudan (bu sefer rüya görmemiştim) tümüyle şekillenmiş, neredeyse kristal

netliğinde bir inançla aniden uyandım. Mutlak anlamda ve kuşkuya yer bırakmayacak bir kesinlikle biliyordum ki ben bir sahtekârdım. Bu kanı, temellendirilmiş bir iddiaya dayanmıyordu. Bilincinde olduğum bir şeyden kaynaklanmıyordu. Sadece *orada* duruyordu. Bunun altında ne olabilir diye üzerine düşünmeye başladım. Düşündükçe daha da biçimlenmeye başladı: "Bir sahtekârım, çünkü herkesin çalıştığı gibi çalışmıyorum. Yatarken klasikleri okumuyorum. Kahretsin! 'İşimle' alakalı olmayan saçma sapan romanlar ve başka şeyler dışında, hiçbir şey okumuyorum. Kütüphanede oturup notlar almıyorum. Dergileri başından sonuna kadar okumuyorum. Daha da kötüsü bunları yapmak dahi istemiyorum. Ben, akademisyen falan değilim. Sosyolog da değilim, çünkü sosyoloji falan bilmiyorum. Üstatların görüşlerinde ve fikirlerinde kendimi kaybedecek kadar bu işe gönül vermiş de değilim. Uzman olduğumu varsaydığım konular da dâhil olmak üzere, hiçbir konuda varolan literatür hakkında anlamlı bir şeyler söyleyemem. Öyle ki olması gerektiği gibi yapmadığım halde, kadın hapishaneleri üzerine araştırma yaptığımı iddia edecek cüreti gösteriyorum. Bilmem gereken pek çok şeyi bilmiyorum ve olması gerektiği gibi yapmak için kendimi zorlayamıyorum. Boşlukları doldurmak, yaptığım şeyin kapsamını genişletmek ve bu sefer işi kitabına göre yapmak için çok yakında geri gitmem ve yeni veriler toplamam gerektiğini biliyorum. Ancak, daha da kötüsü, bunu yapmak istemiyorum. Çok yoruldum".

Gece yarısı uykunun ortasında böyle düşüncelere saplanmayı kimse istemez değil mi? Tanrım! Tam bir işkenceydi! Sabaha kadar bu düşünceleri kafamda çevirdim durdum. Bir taraftan kendime kızıyor, bir taraftan da düşündüklerimden korkuyordum. Bir sahtekâr olduğum fikrini bir türlü kafamdan atamıyordum. Böyle hissetmemin nedeni neydi? Bütün meslektaşlarımın yaptığı gibi, olması gerektiği gibi "sosyoloji yapmıyorum". (Ve yazmak söz konusu olduğunda çok kısa

bir süre için bende hiç ama hiçbir şey yapmayan tembel bir parazit olduğum hissini uyandıran -neredeyse iki hafta süren- kısır dönemlerim oldu.) Kimsenin aslında söylediği gibi çalışmadığım ve mükemmel bir yönteme sahip olmadığını bilmek de yardımcı olmuyor; çünkü bu bilgiyi gerçek bir inanca dönüştüremiyorum. Aslında benden çok farklı olmasalar da başkaları çok kolaylıkla beni beceriksiz bir sosyolog müsveddesi olduğuma inandırabilirler.

Peki, bütün bunların riskle ne alakası var? Benim için yazmaya başlamak riskli; çünkü bu kendimi meraklı gözlere açmak zorunda olduğum anlamına geliyor. Bunu yapmak kendime güvenmemi gerektirir. Aynı zamanda meslektaşlarıma da güvenmek zorunda olduğum anlamına gelir. Bu ikisi arasında en çetrefilli olan ikincisidir; çünkü kendime güvenmemi olanaklı kılan meslektaşlarımın tepkileridir. Bundan dolayı da kendimden şüphelendiğim anlarda en çok güvendiğim, en yakın arkadaşlarımdan birinin bana saldırdığı rüyalar görüyorum.

Tanrım, insanın meslektaşlarına güvenmesi çok zor! Sorun size gülecek olmaları gibi basit bir şey değil. İşin içinde daha fazlası var. Çalışmalarınızın her biri, sizin nasıl bir sosyolog (ve kişi) olduğunuza dair bir kanıt olarak kullanılabilir. Meslektaşlarınız yazdıklarınızı okur, "Allah aşkına, bunun neresi zekice? Ben bundan daha iyisini yapabilirim. Hiç de öyle anlattıkları gibi süper biri falan değil" derler. (Ve sonuç olarak da sizin kamusal alanda oynadığınız sosyolog rolünün sahte olduğuna karar verirler). Sosyoloji disiplini öylesine rekabetçi bir düzene sahip ki kendi güvensizliklerimizi başkalarını -çoğu zaman da kamusal alanda- aşağılayarak hafifletiriz. (Bizim gibi genç, tanınmamış sosyologların içinde) akranlarınızın bile hakkınızda, sonrasında profesyonel imajımızın bir parçası haline gelebilecek, hesapsız yorumlar yapabileceğine dair her zaman, hiç rahat vermeyen bir korku vardır. Bu yorumlar eleştirel ya da sadece olumsuz ise durum tehlike arz

eder. Bu, yazdığınız herhangi bir şeyin taslağını akranlarınıza vermeyi çok riskli hale getirir. Üzerinde çalışılmaya devam edilen taslakların ne anlama geldiğini çok az insan anlar. Çoğu kişi, ilk taslakların dergiye gönderilmeden bir önceki versiyon olduğunu varsayar. Dolayısıyla birinin karşısına üzerinde çalışmaya devam ettiğiniz bir ilk taslakla çıkarsanız ne olabileceği hakkında kaygılanırsınız. Bunun çok kötü yazılmış, yarım yamalak ve gerçekten de oldukça gelişi güzel yapılmış bir iş olduğuna karar verebilirler. Çıkardıkları sonuç? Ortalıkta böylesine bir pislik dolaştırdığınıza göre, pek öyle sosyolog falan da sayılamazsınız. Peki ya bu düşündüklerini başkalarına da söylerlerse?

Onları, henüz bitmemiş bu karalamanın gerçekten sadece fikirlerinizi kâğıda dökmek amacı ile aklınıza geleni yazdığınız bir ilk taslak olduğu konusunda ikna etmiş olsanız bile durum hala çok risklidir. Çünkü yazdıklarınızı okuyan kişi mükemmel bir gramer ve çok iyi yazılmış ifadeler değil, çarpıcı fikirler arayışında olabilir. Bazı açılardan bu daha korkunç bir durumdur. Şimdi de söz konusu olan yazma kabiliyetiniz değil fikirlerinizdir. Birinin şunları söylediğini sıkça duymuşsunuzdur: "Tamam, belki yazamıyor. Ama Allah aşkına, gerçekten çok zeki biri!". Eğer çok zeki biriyseniz üniversite ikinci sınıf öğrencisi gibi yazmanızda bir sakınca yoktur. Eğer birilerine okuması için henüz kabataslak olan bir çalışmanızı veriyorsanız onlardan istediğiniz şey sosyolojik düşünme yeteneğiniz hakkında fikir beyan etmeleridir. Onlardan sizin zeki olup olmadığınıza, gerçek bir sosyolog olup olmadığınıza karar vermelerini istiyorsunuzdur. Eğer yazdıklarınızda hiçbir pırıltı, ilginç bir fikir yok ise onu okuyan kişi ne düşünecek? Tabii ki aptal olduğunuzu! Eğer bir de çıkıp bunu birilerine söylerse işte bu yandığınızın resmidir. Sonuçta üzerinde çalıştığınız taslakları birilerine göstermekten korkmanın sebebi de budur. İnsanların, benim aptal olduğumu düşünmeleri ihtimalini göze alamam!

Bu bahsettiklerimin çoğu, çalışmalarınızı akranınız olmayan diğer sosyologların görmesine izin vermek söz konusu olduğunda da geçerlidir. Bazı zamanlar vardır ki çalışmanızı daha kıdemli meslektaşlara göstermek akranlarınıza göstermekten daha tehlikeli görünür. Diyelim ki, henüz yardımcı doçentsiniz. Şapşal (yukarıdaki birinci senaryo) ya da mankafa (senaryo 2?) biri olarak bilinmenizin pratik sonucu nedir? Ya bölümünüzdeki profesörler ve doçentler sizin ve çalışmalarınız hakkında bu şekilde düşünmeye başlarlarsa? Ne projelerde başarılı olur, ne iş teklifleri alır ne de doçent olabilirsiniz. Bu çok risklidir. Mesleki saygınlığınız, mesleki konumunuza bağlıdır ve çok azımız "ne düşündüğünüz hiç umurumda değil" diyebilecek güce sahiptir.

Bu korkuların üstesinden gelmek için, özensiz ya da aptal olduğunuzun düşünülmesi riskini göze almak için, meslektaşlarınıza güvenmeniz gerekir. Fakat sosyoloji disiplini her bir kavşakta bu güveni sarsacak şekilde örgütlenmiştir. Akranlarınız psikolojik (bir başkası yerlerde sürünürken benim daha iyi hissetmeme neden olan sapık haz) ve yapısal olarak sizinle yarış halindedirler. Ekonomik krizin etkileri akademik dünyaya sirayet ettikçe kadro, proje gibi ganimetler de her geçen gün daha fazla sıfır-toplamlı bir oyunun parçası haline geliyorlar.

Dolayısıyla akranlarınıza, özellikle de size yakın olanlara (bölümünüzdekilere ya da alanınızdakilere) güvenmek zordur. Sizden daha kıdemli olan meslektaşlarınızdan korkmanız içinse daha fazla sebep vardır; çünkü onların sürekli olarak sizi yargıladıklarını hissedersiniz. Bunu yapmaları da beklenir. Bu genç akademisyen mahsulü içindeki kötüler arasından iyileri seçip çıkarmakla görevli olanların kendileri olduğunu hissederler. Çalışmalarınız hakkında birbirleriyle konuşurlar ve birbirlerine sizin potansiyeliniz hakkında ne düşündüklerini söylerler. Yaptığınız şeyin çok da iyi olmadı-

ğına karar verdiklerinde hakkınızda hikâyeler anlatmayacaklarının garantisini nasıl verebilirsiniz?

Bu güvensizlik sorunu, eğer bir şey üreteceksek hepimizin ihtiyacı olan duygusal ve entelektüel özgürlüğü sarstığı için çok önemlidir. Kime güvenebilirsiniz? Eminim, meslektaşlarının ne düşündüğü hakkında gerçekten kaygılanmayan birileri vardır; ama bunlar çok özel ve çok seyrek rastlanan tiplerdir. Bu tür kişiler önden koşarlar; sürekli ona buna yazdıklarını gönderirler; başkalarının posta kutularını ilginç ve faydalı metinlerde doldururlar. Bu nasıl mümkün oluyor? Bazıları, onlara bu yeteneği veren kişilik tipine sahiptir; başkaları (çoğu) da "sosyologların ne 'yapmaları gerektiği' hiç umurumda değil. Ne istiyorsam onu yaparım" deme gücünü kendilerine veren -örneğin doçent ya da profesör olmak gibi- yapısal özgürlüğe sahiptirler. Şimdi doçent olduğum için, buna benzer bir şeyi çok az (korkarım gerçekten çok az) miktarda kendimde de hissettim. Bu, zorunlu olarak kendime daha çok güvendiğim anlamına gelmiyor. Sadece, "onların" olumsuz yargılarının sonuçları hakkında artık daha az kaygılanabilirim... O kadar.

Fakat kime güvenebilirsiniz? Yazdıklarımı okumaları için güvenebileceğim insanları düşündüğümde bunların hâlihazırda ne kadar aptal olabileceğimi bilen kişiler olduklarını fark ediyorum: doktorayı birlikte yaptıklarım, doktora yaparken bana sosyoloji öğretenler ve doktorayı bitirdikten sonra arkadaş ve meslektaş olarak tanıdığım çok az sayıda insan. Doktorada beni tanıyan insanlardan gizlim saklım yok. Her halimi gördüler. Yazdıklarımı onlara okutmaya karar verirsem yapacakları tek bir şey olduğunu biliyorum: Daha iyisini yapınama yardım edecekler. Benim ilk düşünme ve yazma çabalarıma tanıklık ettiler; bana yardımcı oldular ve bütün o kargaşanın altında belli belirsiz bir şeyin yattığına inandılar. Bu nedenle, onlara güveniyorum. Aynı sebeplerden dolayı onlar da bana güveniyorlar. Daha önce kurdu-

ğumuz bu bağlar nedeniyle, birbirimizle sürekli olarak bir şeyler paylaşıyoruz. Nihayetinde, dışarı çıkıp gizli saklı birkaç not karalamaya ve ardından eve dönüp bu yazdıklarınızdan bir şeyler çıkarmaya çalıştığınız o ilk denemelerinizdeki acıyla hiçbir şey rekabet edemez. Biri size, o küçük, müstereddit fikirlerin *iyi* olduğunu söylediğinde aldığınız muazzam keyif de hiçbir şeye denk olamaz. Sayıları az olmasına rağmen doktoradan sonra arkadaş olduğumuz meslektaşlarımız da bir o kadar kıymetlidirler. Birbirimize duyduğumuz karşılıklı güven, başlangıçta bizi bölen yapısal engellerin üstesinden gelmek için verdiğimiz mücadeleye dayanır. Bütün arkadaşlıklar gibi bunlar da her bir hareketin biraz daha güven ve kaygı yarattığı, sizi birbirinize yaklaştıran ve sonra uzaklaştıran, tekrar yaklaştıran ve tekrar uzaklaştıran temkinli küçük dans adımlarının ürünüdür. Maalesef bu güvene dayalı arkadaşlıkları yaratmak için verebileceğim bir reçete yok. Keşke olsaydı. Her ne kadar bazen ortak bir projede birlikte çalışmanın yarattığı bir durum olsa da çoğu zaman benim için bu arkadaşlıklar birbirinden çok farklı biçimlerde gelişmiştir.

İşte bu kişiler, benim üzerinde çalıştığım bir taslağı paylaşmayı göze alabileceğim kişilerdir. Mesleki risk bu kişilerle paylaştığımız ortak tarihten dolayı en aza inmiştir. Onların bana vereceği geribildirimler yeni taslaklar yaratmaya devam edebilmem için çok önemli, elzem bir şey yaparlar. Yazmak benim için başka büyük bir riski daha içerdiği için, onların geribildirimleri kendime güvenmem konusunda beni ikna eder. Bu, sosyoloji yapma yeteneğine sahip olmadığımı, bunun mantıksal sonucu olarak bir sosyolog olmadığımı ve dolayısıyla da aslında iddia ettiğim kişi olmadığımı keşfetme riskidir. Meslektaşlarının bunu fark etmesi ve yargılaması riski, benim bunu fark etmem ve kendimi yargılamam riski ile bağlantılıdır. Bu ikisi öylesine iç içe geçmiştir ki çoğu zaman bunları birbirinden ayırmam imkânsızdır. İşini iyi yaptığını ve bir sosyolog olduğunu bir başkası sana söylemediği

sürece nasıl bilebilirsin ki? Benim kim olduğumu anlamama olanak tanıyan şey başkalarının tepkileridir.

Öyleyse riski çetrefilli hale getiren şunlardır: Bizatihi güvendiğim birileri bana "tamam; olmuş" dediği için kendime güveniyorum (ve dolayısıyla fikirlerimi -kurgularımı- yazma riskini göze alabiliyorum). Fakat kimse bana bunları gerçekten bir şey yapana, gerçekten bir şeyler yazana kadar söyleyemez. İşte o zaman, boş bir sayfanın karşısında yapmak için oturduğum şeyi yapamadığımı ve dolayısıyla aslında "mış" gibi yaptığım kişi olmadığımı keşfetme riskiyle yüz yüze gelirim. Henüz hiçbir şey yazmadığım için kimse kararlılığımı olumlamak ve kim olduğumun altını çizmek konusunda bana yardımcı olamaz.

Güvendiğiniz arkadaşlarınızın size verdiği geribildirimlerin yarattığı özgüven konusunda bir şey daha söylemeliyim. Bu kişilere, sadece size doğru düzgün davranmaları (sizinle yarışmamaları, saçmaladığınızda arkanızdan dedikodu yapmamaları) konusunda güvenmeniz yetmez. Aynı zamanda size hakikati söyleyecekleri konusunda da onlara güvenmelisiniz. Eğer saçma sapan bir şey yazmışsam ya da aptalca düşüncelere sahipsem arkadaşlarımın bana bunu söyleyeceklerine *mutlak anlamda* inanmalıyım. Bana gerçeği söyleyecekleri konusunda onlara güvenemezsem o zaman bana verdikleri geribildirimlerin kendime güvenmem konusunda bir yardımı olmayacaktır. Sürekli olarak "fikirlerim gerçekten iyi mi, yoksa arkadaşlarım bana karşı nazik davranmaya mı çalışıyorlar" diye şüphe duyacağım. Birinin beni memnun etmeye çalıştığı hissi, yüzüme karşı yapılmış bir saldırıdan çok daha fazla benliğime zarar verir. Elbette hepimiz birbirimize küçük, zararsız yalanlar söylüyoruz. Fakat altta yatan bir dürüstlük mutlaka olmalı. Yoksa gerçekten benim elim ayağım titremeye başlıyor. Ne hata yapmanın ne de eleştirilmenin bir günah olmadığına inanmak zorundayız. Aksi halde geribildirimin hiçbir anlamı kalmaz.

Bütün bu risklerle nasıl başa çıkıyor ve devamında yazmaya başlıyorum? Bazen bir şekilde bir şeyler yazmaya başlamak için geriye bakmam gerekiyor. Kendime şunu söylüyorum, "tamam hapishaneler üzerine daha önce bir şey yazmamış olabilirim; ama çocuk suçluluğu hakkında yazdım ve insanlar da bunun kabul edilebilir olduğunu düşündüler". Çok az da olsa bu bana bir rahatlama sağlıyor. Ya da uzak geleceğe bakıyorum. Güvendiğim arkadaşlarımı arıyorum ve onlara çalışmamdan bahsediyorum. Lafı uzatıyorum da uzatıyorum. Onlar ise beni rahatlatan bir şeyler geveliyorlar. Ben de bunun ardından kendimi birazcık daha güçlü hissediyorum. Bazen yazmaya başlamaya yetecek kadar güçlü hissediyorum. Sanırım pek çoğumuzun inandığı bir şey var: Çalışmanız hakkında konuşmak, onun hakkında yazmaktan daha az risklidir. Bunun nedeni kısmen sizin bahsettiğiniz fikirleri sonrasında kimsenin hatırlamayacağındandır. Fakat aynı zamanda da sanki söylediğimiz hiçbir şeyden birbirimizi sorumlu tutmayacağımız konusunda aramızda yazıya dökülmemiş bir anlaşma yapmışızdır. O zaman bazı küçük yorumlar ortaya atabilirim; destek toplayabilirim; kendimi daha iyi hissedebilirim ve belki de ilk riski göze alabilirim. Ama burada da bir tuzak var. Ne söylediğimizin bir önemi olmadığı için yaptığımız bu sohbetlerin saçma sapan ve önemsiz şeyler olduğunu düşünmek kolaydır. Fakat bunu düşünürsek o zaman da dinleyen kişinin olumlu geribildiriminin bir hükmü yoktur; çünkü herhangi anlamlı bir fikirden ziyade benim rolüme, benim sosyolog maskeme tepki verdiği sonucuna varırım. Ancak eğer konuşmayı ciddiye almayı öğrenirsem insanların bana verdikleri tepkiler ilk kelimelerimi kâğıda dökmeme yardımcı olabilir.

Diğer taraftan, ne kadar çok yazarsanız yazmak sizin için o kadar kolaylaşır. Çünkü çok yazmanın sürekliliği, bu işin aslında korktuğunuz kadar da riskli olmadığını gösteren bir sonuç verir. Kendinize olan güveninizi tazeleyebileceğiniz

tecrübeleriniz var. Saygınlığınızın olduğu ve telefon edip konuşabileceğiniz bir arkadaş çevreniz var. En önemlisi de risk almaya değeceğini kendinize ispatlamışsınızdır. Risk aldınız; bir şey ürettiniz. *Yaşasın*! İşte iddia ettiğiniz kişi olduğunuza dair size bir kanıt. Ne var ki bu işin anlattığım kadar kolay olmadığını da kabul etmem gerekir. Benim yazarlık tarihim bana bir miktar güven veriyor. Öte yandan geçmişte yazdıklarıma dair de karışık hisler besliyorum. Yazdıklarım gözüme kötü ve hatalarla dolu görünüyor. Kendime, daha iyisini yapmam gerektiğini söylüyorum. Beklentilerim durmadan değişiyor ve iyi bir çalışma olduğunu düşündüğüm şeyi sürekli olarak yeniden tarif ediyorum. Bu da ne zaman yazmak için otursam kendimi bunu gerçekten yapıp yapamayacağını merak ederken bulduğum anlamına geliyor. İşte bu nedenle benim için yazmak halen riskli bir faaliyettir.

Fakat yazdıkça bu risklerin göze alınmaya değer olduğunu öğrendiğimi hissediyorum. Kuşkusuz, korkunç miktarda da zırvalıyorum. Ama çoğu zaman, kimse henüz bunları okuma şansı bulmadan, bunların saçmalık olduğunu fark edebiliyorum. Bazen de iyi bir şey üretiyorum. Lillian Hellman'ın yazdığına benzer bir şey; söylemek istediğimi tam olarak yakalayan bir şey... Genellikle, bu bir ya da iki cümledir. Ama gayretle çalışmaya devam ettiğim takdirde bu cümlelerin sayısı giderek artıyor. Bu küçük ve işe yarar şeyler de bana risk almam konusunda yardımcı oluyor. Sanki hiçbir şey yazamayacakmış gibi hissettiğimde bazen geriye gidiyorum ve yazdığım şeyler arasından beğendiğim bazı bölümleri yeniden okuyorum. Bunu yapmak bana riskin iki yönü olduğunu hatırlatıyor. Sadece kaybedeceğimi düşünüyorum ve bu da beni korkutuyor. Yazdığım iyi şeyleri tekrar okumak, bazen başka stratejilerin işe yaramadığı zamanlarda yazmaya başlamama yardımcı oluyor. Aynı zamanda risk almanın olumsuz tarafının korktuğum kadar kötü olmadığını da görüyorum. Yazdıklarımın en kötü olanlarını gizleyebilirim. Benden başka

hiç kimsenin bunu görmesine gerek yok -çöp hemen yanımda duruyor-. Başkalarına gösterdiklerim bir kıymeti harbiyesi olduğunu düşündüğüm şeylerdir; hatta bazen bu, klavyeden sanki kendiliğinden şiir gibi akıp gelen bir paragraf da olabilir. Bir başka deyişle yazmanın ve yazdıklarımı başkalarıyla paylaşmanın taşıdığı riskler üzerinde bir miktar kontrol sahibiyim. Tümüyle hiç kimsenin, hatta gerçekleşmesi imkânsız kendi mükemmeliyet kıstaslarımın bile, insafına kalmış değilim. Beğenmediklerimi atabilirim.

Öyleyse... Ancak aynı gece, hem bir arkadaşımın bana saldırdığı hem de Lillian Helmman gibi yazdığım iki farklı rüya görmeme neden olan şey riskin karmaşıklığında, onun ikili doğasında gizlidir. Daha fazla yazdıkça meselenin "ya hep ya hiç" olmadığını anlamaya başlıyorum. Eğer gerçekten bir şey yazarsam biraz kâr biraz da zarar ederim. Uzun süre "ya hep ya hiç" düşüncesinin yarattığı stresle çalıştım. Yazdığım şeyler ya değer biçilemez edebi inciler ya da tam anlamıyla zırvalama olmak zorundaydılar. Oysa öyle olmak zorunda değiller. Az ya da çok bir iddiayı destekleyen bir dizi cümle işte. Bazıları iyi bazılarıysa değil.

Bu analize ekleyecek hiçbir şeyim yok. Pamela Richards genç bir akademisyenin dünyasını tanımlayan eşitler ve üstünler ilişkisini ayrıntılı bir şekilde inceliyor ve bu ilişkinin profesyonel bir entelektüel olmaya çalışmanın size dayattığı zorlukları göze alıp almama istencinizi nasıl etkilediğini çok canlı bir şekilde gösteriyor. Bu kitapta yer alan iki farklı kişisel hikâyeyi okumak, neyin kişiye özel ve neyin durumun ve sürecin yarattığı yapısal sorunların bir ürünü olduğunu kavramanıza yardımcı olabilir. Bu durumun diğer disiplinlerde ne kadar yaygın olduğunu bilmiyorum. Kanımca, çoğu akademisyen ve entelektüel benzer şeylerden mustariptir.

7

YAPTIĞINIZ İŞİ GÖRÜCÜYE ÇIKARMAK

Tracy Kidder'ın, bir mühendisler grubunun yeni bir bilgisayar yaratma hikâyesini anlattığı *The Soul of a New Machine* kitabı bana faydalı bir deyim öğretti: "yaptığınız işi görücüye çıkarmak". Bilgisayar endüstrisinde çalışanlar bu deyimi, yeni bir ürünün geliştirilmesindeki son aşamaya gönderme yapmak için yaygın olarak kullanırlar. Yeni bir ürün geliştirmek çok uzun bir süre alır: Önce fikri geliştirmeniz gerekir. Sonra bu fikri bilgisayar donanımı için planlara dönüştürür ve donanımı inşa edersiniz. Eş zamanlı olarak hem donanımı kontrol etmek için yazılım sistemini yaratır hem de makineyi ayrıcalıklı kılacak uygulamaları ve programları geliştirirsiniz. Ardından müşterilere bilgisayarı nasıl kullanacaklarını öğreten kullanım kılavuzlarını hazırlarsınız. Hazırladığınız kitapları ve diskleri paketlersiniz. Son olarak da ürünün satıcılara ve kullanıcılara ulaştığından emin olursunuz.

Bilgisayar endüstrisi bu sürecin tamamlanmasına gönderme yapan özel bir deyim kullanır; çünkü pek çok şey bu sürecin başarıyla tamamlanmasını engelleyebilir. Projelerin bazıları hiç görücüye çıkamaz. Donanım çalışması gerektiği gibi çalışmaz. Tedarikçiler hazır edeceklerine söz verdikleri parçaları zamanında göndermezler. Fakat çoğu zaman yeni bilgisayarlar, üretilenlerin

henüz piyasaya sunulmaya hazır olmadığını düşünen mühendisler yüzünden görücüye çıkmazlar. Mühendisler genellikle haklıdırlar. Sektörde, henüz hazır olmadan piyasaya sürüldüğü için şirketleri iflas ettiren, aslında fikir olarak iyi görünen bir ürünün imajını ve bununla ilişkisi olan insanların da saygınlıklarını ve kariyerlerini yerle bir eden makinelerin hikâyeleri anlatılır durur.

Çok yaygın ancak kısmi doğruluğu olan bir açıklama, bu tür felaketleri pazarlamacılar ile mühendisler arasındaki kronik gerilime dayandırır. Pazarlamacıların makineye hemen *şimdi* ihtiyaçları vardır. Rakip firmanınki hazırdır ve şirket hemen benzer bir ürünü piyasaya sürmezse piyasadaki payını kaybedecektir. Mühendisler ise birazcık daha zamanla daha iyi bir makine yapabileceklerini bilirler: virüslerden temizlenmiş, daha sade, daha şık, başta sahip oldukları vizyonu çok daha iyi ifade eden bir ürün. Aynı zamanda başka hiç kimsenin umurunda olmasa bile diğer mühendislerin yaptıkları işin inceliklerini takdir edeceklerini ve becerilerine hayran kalacaklarını bilirler. Oysa pazarlamacılar, mühendisleri hayran bırakan şıklık ve kusursuzlukla ilgilenmezler. Mühendislerin, mükemmeliyetçi rüyalar peşinde koşarken şirketi her an iflasa sürükleyebilecek, hayalperest birer kaçık olduklarını düşünürler. Pazarlamacıların standardı, makinenin tasarlandığı işi müşterileri tatmin edecek düzeyde iyi yapabiliyor olması, yani "yeterince iyi" olmasıdır. Bu iki farklı dünyayı idare edebilen ve farklı ölçütleri birleştirebilen çok az sayıda mühendis, "ürünü görücüye çıkarabilen" biri olarak herkesin saygısını kazanır.

Bir işi daha iyi hale getirmekle o işi bitirmek arasındaki gerilim, yetiştirilmesi gereken bir işin ya da piyasaya çıkarılması gereken bir ürünün söz konusu olduğu her durumda ortaya çıkar: bilgisayar, yemek, ödev, otomobil, kitap. Yaptığımız işi bitirmeyi; onu kullanacak, yiyecek ya da okuyacak olan insanlara ulaştırmak isteriz. Fakat hiçbir ürün, tasarımcısının onun ne olabileceğine dair sahip olduğu tahayyülü tümüyle taşımaz. Beşeri zaaflar, hem kendinizinkiler hem de başkalarınınkiler, hataları

ve eksikleri kaçınılmaz kılar. Yemeğe tuz koymayı unutursunuz; programdaki önemli bir hatayı gözden kaçırırsınız; mantıksal bir hata yaparsınız; önemli bir değişkeni dışarıda bırakırsınız; utanç verecek derecede saçma bir cümle yazarsınız; konuyla ilgili literatürü görmezden gelirsiniz; verileri yanlış yorumlarsınız -her üretim biçimi, kendine has bir yaygın hatalar listesine sahiptir-. Ancak, hep "sadece bir kere daha üzerinden geçebilirsem bu hataları yakalayabilirim ve çözmek üzere yola koyulduğum sorunlara çok daha iyi yanıtlar geliştirebilirim" diye düşünürüz.

İnsanların tek değer verdiği şey, bir ürünü bitirmek ve onu görücüye çıkarmak değildir. Pek çok alandaki pek çok önemli iş, yapılan işin görücüye çıkıp çıkmayacağını neredeyse hiç dert etmeden yapılmıştır. Özellikle akademisyenler ve sanatçılar, eğer yeterince uzun süre beklerlerse söylemek istediklerini söyleyebilmek için daha kapsayıcı ve daha mantıklı bir yol bulabileceklerini düşünürler. Benzer bir tutum profesyonel müzik alanında da kendine saygın bir yer bulur. Amerikalı besteci Charles Ives, kariyerinin ilerleyen dönemlerinde, yaptıklarının bir zaman gelip de görücüye çıkıp çıkmayacağını hiç umursamamıştı. Charles Ives'in ünü, her ne kadar bazı açılardan tamamlanmış olsa da *onun* açısından hiçbir zaman tamamlanmayan bestelere dayanıyordu. Gerçekten de inatçı müzisyenler, elinden notalarını almakta ısrar etmeselerdi Ives'in yaptığı müziğin çok azı dinleyicilerle buluşabilecekti. Ives, nihayetinde dayanamayıp notalarını vermiş olsa da berbat el yazısını çözebilmeleri için onlara çok az yardımcı oluyordu [bkz. Perlis'de (1974) yer alan anlatılar].

Üreticiler çoğu zaman ürünlerini görücüye çıkarma işini mümkün olduğunca ertelemeye çalışırlar. Bu durum (akademik dünyada olduğu gibi), üretici aynı zamanda pazarlamacı olduğunda ve neden ürünün çok yakında hatta hemen görücüye *çıkmak zorunda* olduğunu bildiğinde bile değişmez. Bazı yazarların çalışması ancak birileri onu çalarsa masayı terk eder. Tanıdığım bir yayıncı, birlikte çalıştığı bir yazarın evine giderek karısının yardımıyla ve ondan habersiz bir şekilde, bu yazarın bir türlü

tamamlamadığı ve özellikle de dipnotlar kısmında yapılması gereken biraz daha işin olduğunu düşündüğü kitabını çalmıştı. Kitap piyasaya çıktığında ise yazar durumdan hiç şikâyet etmedi.

Yazarlar için bir şeyi görücüye çıkarmak birkaç aşamada gerçekleşir. Çalışmalarını güvendikleri arkadaş ve meslektaş grubuna yorum ve tavsiyeler için gösterdiklerinde ilk kapıdan geçilmiş olur. Diğer kapılar da hocalara, tez danışmanlarına, dergi hakemlerine, yayın evlerinin hakemlerine ve nihayetinde de kamusal olarak erişilebilir kılındığında onu okuyabilecek olan büyük anonim okur kitlesine açılır. Bazı yazarlar, yazmaya dair ilk kötü deneyimlerini daha öğrenci oldukları dönemde, ödevlerini zamanında bitirmeyip, arkalarında çok sayıda başarısız olunmuş ders bırakarak yaşarlar. Diğerleri de ancak yalnızlık onları çaresiz hale getirdiğinde güvendikleri arkadaşlarının yazdıklarını görmelerine izin verirler; bu arkadaşlarına da üzerinde tekrar tekrar çalıştıkları, birkaç kez cilalanmış çalışmalarını gösterirler. Bir başka grup ise arkadaşlarının ham taslaklarını okumalarında bir sakınca görmez. Ancak bu kişiler de birkaç tane daha klasik eser okumaları, bir iki tane daha tablo eklemeleri, bibliyografya üzerine biraz daha çalışmaları gerektiği konusunda ısrar ederler. Yazarlar ise böyle bir durumda, arkadaşlarının tavsiyelerine uymaktansa hiçbir şey eklememeyi ve yayma sunmamayı tercih ederler.

Ben ise yaptığım işi bir an önce görücüye çıkarmak isterim. Her ne kadar yeniden yazmayı ve iç organizasyon üzerinde oynamayı sevsem de fazla zaman harcamadan ya elimdeki işi henüz hazır olmadığı için bir kenara koyarım ya da ona görücüye çıkacak şekli veririm. Ssabırsız, sık sık ödüllendirilmeye hevesli, söylediklerime başkalarının nasıl tepki vereceğini merak eden kişiliğim, beni böyle davranmaya sevk eder. İstesen de istemesen de her gece sahneye çıkmak ve çalmak zorunda olduğun popüler müzik dünyasında zamanında çalışmış olmam, muhtemelen, bu kişiliğimin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Her şeyden önemlisi de Everett Hughes bana entelektüel hayatın aynı konuya

merak duyan insanların bir diyalogu olduğunu öğretmiştir. Bir sohbete kulak kabartabilir ve ondan bir şeyler kapabilirsiniz. Fakat nihayetinde bu sohbete siz de kendinizden bir şeyler katmalısınız. Araştırma projeniz, onu kaleme alıp sonra da yayınlayarak iletişime açana kadar tamamlanmamış demektir. Bu görüşün kökleri, her ikisi de sosyolojik düşüncede etkili olmuş iki ismin, John Dewey ve George Herbert Mead'ın faydacı felsefe geleneğinde yatar. Aynı zamanda da ağır normatif imalar taşır.

Benimle çalışan öğrencilerim ve meslektaşlarım, benim yazılanları görücüye çıkarmak konusunda ne kadar ahlakçı, inatçı ve sinir bozucu olabileceğimi bilirler. Niçin tezlerini bitirmiyorlar? Söz verdikleri o bölüm nerede? Neredeyse bitirdin, *neden hala sallanıyorsun*? Böyle davrandığımda bir şeyi göz ardı ettiğimi biliyorum. Hiçbir şey bu kadar basit, bu kadar ak ya da kara değildir. O zaman hikâyenin geri kalanını araştırmaya başlarım. Hikâyenin bir geri kalanı her zaman vardır.

Hikâyenin geri kalanını, bilgisayar metaforunu takip ederek yaptığımız işi henüz hazır olmadan görücüye çıkarıp çıkaramayacağımızı sorarak buldum. Soru kendi kendini yanıtlıyor. Bilgisayar şirketleri mühendislerin uyarılarını göz ardı ederek kendi sonlarını hazırlarlar. Fakat bundan fazlası da vardır. James Joyce'un *Finnegan's Wake* kitabını görücüye çıkarmak için acelesi falan yoktu. Pek çok baş eser, Allah'ın belası şeyin ne zaman biteceğini dert etmez görünen insanların yıllarca süren sabırlı çalışmaları sonucunda ortaya çıkar. Ives'i örnek olarak gösterebileceğimiz bir diğer aşırı uçta ise bir şeyi bitirip bitiremeyeceklerini dert etmekten tümüyle vazgeçen üreticiler vardır. Bazı baş eserler şüphesiz çok kısa zamanda biterler. Fakat biraz daha çalışarak iyi olan bir şeyi mükemmele dönüştürme ihtimali herkesi yavaşlatır. Yavaş çalışmak; gerçekten değerli bir şey üretmek için size şimdi sunulan ödüllerden vazgeçmek; (John Rawls'un *A Theory of Justice* için yaptığı gibi) bir kitap yazmak için yirmi yıl harcamak... Bunlar, benim kadar tez canlı biri için bile etkileyici imgelerdir.

Öyleyse hem "hadi bitir" hem de "biraz daha bekle" seçeneklerinin salık verebileceği çok şey vardır. Bu tür bir soruna geleneksel (ve tek akla yatkın) çözüm, birbiriyle rekabet eden getiriler arasında seçim yaptığınızı görmek ve ikisi arasında bir denge kurmaya çalışmaktır. Ancak bunun farkında olmak da çok işe yaramaz. Dengeyi nasıl kurmalıyız? İşte size yine aynı sorun!

Yukarıda verdiğim Ives örneği bize bir yaklaşım tavsiye eder. Nasıl hem bir besteci olunup hem de hiçbir beste bitirilemez? Ives bunu belli bir tür besteci olarak başarmıştır: müziği çalınmayan bir besteci. Bitirilmeyen müzik çalınamaz. Kuşkusuz müzisyenler, Ives'e yaptıkları gibi, sizin bestenize de el koyup onu zorla bitirebilirler. Fakat Ives bir şeyi bitirmek zorunda değildi; çünkü o çağının müzik piyasasındaki standart tercihlere ve ortak anlayışa katılmamayı tercih etmişti. Müziğinin çalınıp çalınmadığını dert etmediği için yaptığı besteleri bitirmek ihtiyacını da duymuyordu.

Daha genel olarak, sizinkine benzer işlerin yapıldığı dünyada bestenizin hangi kısımlarını çalmak istediğinizi düşünerek bestenizi ne zaman görücüye çıkaracağınıza siz karar verebilirsiniz. Bunu söylemek basitçe çözümsüz görünen bir sorunu başka bir şekilde ifade etmek, ama onu aynı derecede çözümsüz bırakmak değildir. Bu yeni ifade biçimi, en azından farklı stratejilerin içerdiği kurumsal ödüller ve cezalar hakkında da düşünmenizi ve bunları dikkate almanızı sağlar.

Tezlerine takılıp kalan doktora öğrencileriyle ya da araştırmalarını yazamayan, makalelerini yayınlanabilir hale sokamayan *akademisyen arkadaşlarla* konuştuğum zaman, meseleyi normatif bir mecraya çekmeyi bırakmalı ve onun yerine toplumsal organizasyondan bahsetmeliyim. Eğer içimdeki vaizi kesin bir biçimde susturmazsam konuşmalarımız çözümsüz ve rahatsızlık veren normatif bir tartışmaya dönüşüyor. Mükemmeliyetçi olmamaları, herkes için yeterince iyi olan bir metinle yetinmeleri konusunda onlara vaaz vermeye başlıyorum. Hiç baş eser yazma-

dığını ve yazmayı da ummadığımı söylüyorum. Peki, onları bu kadar farklı kılan nedir?

Kuşkusuz bundan hoşlanmıyorlar. Neden hoşlansınlar ki? Elbette yanlış olabilecek teşhisimi çoğu zaman algılamıyorlar ya da kabul etmiyorlar ve aynı derecede ahlakçı olmaya başlıyorlar. Bir şeyi sadece bitirmiş olmak için bitirmek pek de ilkeli bir tutummuş gibi görünmüyor. Hatta tam tersine kulağa kariyerden başka bir şey düşünmeyen bir tavır gibi geliyor. Akademisyenler sıklıkla "çok yayın yapan" kişilerin bunu pek de masum olmayan nedenlerle yaptıklarını öne sürerler.

Bu savı anlamak için normatif iddiaları bir kenara bırakıp sorunu *akademik hayatın toplumsal organizasyonuyla ilişkisi* içerisinde değerlendirmeliyiz. C. Wright Mills'in saikler lügati fikri (1940) bize bu konuda yardımcı olacaktır. Her toplumun ya da toplumsal grubun bir şeyleri yapmak için anlaşılabilir ve kabul edilebilir bir nedenler listesi vardır. Dolayısıyla belli bir işi "paraya ihtiyacımız olduğu", "insanlarla çalışmayı sevdiğimiz", "bu tür şeylere ilgi duyduğumuz" veya bize "yükselme fırsatları sunduğu" için kabul ettiğimizi söyleyerek açıklayabiliriz. Bunların hepsi, bugünün Amerika'sında bir şeyleri yapmak için öne sürülebilecek makul sebeplerdir. Biz, bu sebeplerle bir şeyleri yapmıyor ya da yapanları onaylamıyor olabiliriz; ama bunu yapanların deli ya da şeytan olmadıklarını da biliriz. Başka toplumlarda, insanlar büyükleri bunu yapmaları gerektiğini söylediği için veya Tanrı böyle buyurduğu için bir şeyi yaptıklarını ifade edebilirler. Bazı arkadaşlarım Koç burcu olduğum için ve Koç burcundan olanlar da bu şekilde davrandığı için benim yeni bir işi kabul etmemi anlayışla karşılayacaklardır. Ama bir şeyi Tanrı böyle istediği için yaptığımı söylerken beni kimin duyduğu konusunda çok dikkatli olmak zorundayım.

Toplumumuzun kabul edilebilir açıklamalar listesini sadece başkalarıyla konuşurken kullanmıyoruz. Yaptığımız şeyleri neden yaptığımızı kendimize de soruyoruz ve makul açıklamalar

için aynı listeye bakıyoruz. Eğer makul bir açıklama bulamazsak aklımızda olan şeyi yapmayabiliriz veya aklımız başımızda mı diye kaygılanırız. Kim sebepsiz yere bir şey yapar ki?

Akademide geçerli olan saikler lügati, pek çoğu kayda değer olmayan akademik yayın kalabalığını açıklamaktadır. İnsanlar bunu "öne geçmek," "ün yapmak," "maaşlarını arttırmak" ve en üzücüsü de , "kadro alabilmek" için yaparlar. Bu tür nedenler, çalışmasını bir an önce görücüye çıkarmak ve ödülünü almak için yazarın ikinci sınıf işlere teşne olduğunu ve en iyisi yerine "yeterince iyi" olanı kabul ettiğini ima eder.

Çok yayın yapan kişilere dair öne sürülen bu iddialar, "makul zamanda" işlerini bitirmeyi tercih eden akademisyenlerin çıkarlarına hizmet eder; onlara yazdıklarını zamanında bitirmemek için bir mazeret sunar. Bu tür akademisyenler , "bilime katkı yapmak," "akademik diyalogun bir parçası olmak," ya da "yazmak keyifli olduğu" için yazdıklarını söylerler. Ben de neden yazdığımı açıklarken böyle konuşuyorum. Bunlar kulağa fazlaca iyimser, inanması biraz güç nedenler gibi geliyor. (Yazarken sıkıntı çeken insanlar, yazmanın eğlenceli olduğu fikrini özellikle rahatsız edici bulurlar). Yine de bazı yazarların bu sebeplerle bir şeyler yaptığına kuşku yoktur. Akademik uğraşı büyük bir oyun olarak görüyorsanız o zaman bir şey yazmak, diyaloga girmek ya da katkı yapmak en azından Pac-Man'ın[12] ekranını temizlemek kadar eğlenceli olabilir. Öte yandan, eğer işinizi gerektiği gibi yapmayı ve zamanında bitirmeyi seçerseniz üretime odaklanan bu yaklaşımınız ilkelerinizden ödün vermek olarak görülür. Böyle tarif edildiğinde ise yaptığınız tercih kulağa çıkarcı, hatta ahlaksızca gelir.

Kimin neyi, niçin yaptığına dair bu tür bir ahlaki düello bizi hiçbir yere götürmez. Farklı yazma biçimlerinin sonuçları hak-

12 Ç.N: Pac-Man Namco tarafından geliştirilmiş ve ilk kez 22 Mayıs 1980'de Japonya'da, ardından da Ekim 1980'de Amerika'da piyasaya sürülmüş ve dünya çapında popüler olmuş bir atari oyunu.

kında konuşmak daha faydalıdır. Gerçekte akademik hayatın örgütlenme biçimi bu iki tür saiki hem tetikler hem de ödüllendirir; her ikisini de hem akla yatkın hem de gerekli hale getirir.

Akademik dünya nasıl örgütlenmiştir? Yazmak ve yayın yapmak bu dünyada nasıl bir yer kaplar? Siz, bu dünyada ne tür bir rol almak istiyorsunuz? Yazma ve yayın yapma biçiminiz, seçtiğiniz rolü oynayıp oynayamayacağınızı nasıl etkileyecektir? Tahmin edeceğiniz üzere bunlar kesin yanıtları olmayan temel sorulardır. Tahmin edeceğiniz üzere dedim, çünkü akademisyenler de en az başkaları kadar kendi toplumsal dünyalarının örgütlenme şekilleri üzerinde düşünme hususunda isteksizdirler. Sırlarının ifşa edilmesini ya da favori mitlerinin peri masalları olduğunun bilinmesini istemezler. Deneyimlerine ilişkin hikâyeler anlatmaya ve bunlardan hangilerinin öğrencileri motive ettiğine, hangi kariyer stratejilerinin işe yaradığına (bu kitapta bunların ikisini de yaptım) ve özellikle de bütün o görünen kargaşaya rağmen üniversite yönetimlerinin ne kadar "rasyonel" olduğuna dair muazzam genellemeler yapmaya bayılırlar. Oysa üniversite öğrencilerini bekleyen gelecek ya da üniversiteler üzerine yapılabilecek sistematik bir araştırmanın, akademisyenlerin var olan inançlarını yerle bir edeceğine kuşku yoktur. Bu nedenle de kimse bu tür araştırmaları yapmaya ya da yapılmasına yardımcı olmaya yanaşmaz.

Dolayısıyla yukarıda altını çizdiğim soruları yanıtlayabilecek bir akademik yazın birikimi yoktur. Buna rağmen bir yerden başlayabiliriz. Söyleyeceklerimin çok azı ihtilaflı olacaktır. Toplumun nasıl işlediğine dair genel bilgilerimizin çoğunda olduğu gibi, insanlar bu mekanizmaları hep bile gelmiştir; ama işaret ettikleri ve olası sonuçları hakkında düşünmemeyi tercih ederler. Sosyoloğun işi ise bu tür şeyleri yüksek sesle söylemek ve herkesi bu meseleler hakkında ciddi bir biçimde düşünmeye sevk etmektir.

Akademik dünya birbirinin karşıtı olan "bir an önce bitir"

ve "ihtiyacın olduğu kadar zamanın var" tavsiyelerinin şekillendirdiği derin bir ikilem arasında gidip gelir. İşin pratik tarafında Everett Hughes'ın (1971, 52–64) akademik dünyanın "süre giden kaygıları" adını verdiği, işi bitirmeye yönelik kaygılar vardır. İşin daha az pratik olan tarafında ise akademisyenler uzun bir tarihsel perspektif benimserler. Bir şeye dair bilgi ve pratik birikiminin yıllar hatta yüzyıllar boyunca süren gelişimini dikkate alırlar. Pratik boyutta, şu anda işin içindedirler ve süre giden kaygıların dayattığı acil sorunlarla baş etmek zorundadırlar. Elbette akademisyenler pazardaki paylarını korumaya çalışan bilgisayar üreticilerinin durumuna benzer bir durum içinde değillerdir. Fakat akademisyenler de birilerinin sunmak ve yayımlamak üzere makaleler yazmasına ihtiyaç duyan, konferanslar düzenleyen ve dergiler çıkaran çeşitli resmi kurumların tabanını oluştururlar. Akademik dünya, üniversitelerde istihdam edilen ve dersler veren emek havuzunu sağlar; bu derslerde kullanılan kitapları üretir. Bu dünyanın üyeleri gazetelere mülakat verirler; boşanma, suç, nükleer silahlanma, doğal afetler ya da bilgi sahibi oldukları düşünülen çeşitli konularda yasama organlarına danışmanlık yaparlar.

Bütün bu uğraşların çoğu, birilerinin bir şeyler yazmasını ve bazı "ürünlerin" görücüye çıkartılmasını gerektirir. Akademik disiplinlerin örgütlenme biçimi bu işlerin yapılması için belli bir kişiye gereksinim duymaz. Eğer ben bir konuda bir kitap yazmazsam siz yazarsınız; eğer siz de yazmazsanız o zaman bir başkası yazar. Eğer hiçbirimiz kitap yazmazsak kişisel olarak başımız belaya girebilir; ama sosyoloji disiplinine bir şey olmayacaktır. Kitap yayımlamadığımız için bizi terfi ettirmeyeceklerdir. Fakat biz okutman olarak giriş derslerini vermeye devam ederken eğer onu yazacak malzeme varsa eninde sonunda biri o kitabı yazacak ve terfi edecektir.

Bütün bu uğraşlar, her şeye rağmen, akademik çalışmalarımızın dışarıya taşınabileceği kapıları açarlar. Profesyoneller, kendilerini disiplinin dayattığı tarihlere, sınırlandırmalara göre

ayarlarlar. Pratik davranıp taviz verirler. Örneğin çalışmalarının yer alabileceği standart mecralar için çok kısa ya da çok uzun olabilecek formatlarda yazmazlar. Bilgisayarları zamanında hazır eden mühendisler gibi, ihtiyaç duyulan şeyi, ihtiyaç duyulan biçimiyle, ihtiyaç duyulan zamanda üreten biri olarak ün kazanabilirler. Öğrencilerimin söylediğine göre, onlara tek yapmaları gerekenin *American Sociological Review* dergisinde yayımlanan makaleleri kopyalamak olduğunu salık veren profesör gibi düşünüyorsanız o zaman yazma sorunlarını göz ardı etmek kolaydır. Önde gelen dergileri (Thomas Kuhn'un paradigma kavramını kullanırken verdiği anlamlardan birinde olduğu gibi) örnek alarak yazarsanız sadece hedeflenen tarza ulaşana kadar sorunlar yaşarsınız. Ondan sonra ise yazmak klavyenin tuşlarına basmak kadar kolay olacaktır.

Akademik dünya aynı zamanda -ikilemin diğer tarafı olan- uzun vadeye de odaklanır. Burada aynı şeyden daha fazlasına ihtiyaç yoktur. Fakat hâkim tarzlar yeni bir fikrin nefes almasını zorlaştırırlar. Erving Goffman, akademik dergilerin profesyonel bekçilerine, standarda uymayan -makale için çok uzun, kitap içinse çok kısa olan altmış sayfalık- metinlerini kabul ettirecek kadar inatçı ve parlak bir kişilikti. Çoğu kişi bu kadar orijinal çalışmalar üretemez ve Goffman'm Donkişotvari girişimlerini başarılı kılan kararlılığa sahip değildir. Öte yandan, yazdıklarını bitirmek için "sonsuza kadar oyalanan" kişiler, benim gibilerin onları göstermek istediği kadar deli, tembel ya da keyfine düşkün insanlar değillerdir. Bu kişiler, basitçe, çalışmalarında uzun vadeye odaklanmışlardır. Bu çerçeveden bakıldığında da Midwest Sosyoloji Derneği'nin oturumları için sunum yetiştirmeye çalışmak gibi fani işler, gerçekten sıradan ve uğraşmaya değmez şeylerdir.

Bu yaptıkları, kuşkusuz, disiplinin bütünü için iyi bir şeydir. Bazı insanlar bir şeyi, diğerleri de başka bir şeyi yaptığı sürece, akademik dünya kendisinden beklenilenlerin hepsine -derslerin verilmesi, dergilerin çıkarılması, yeni fikirlerin yaratılması- ce-

vap verir. Fakat akademisyenler, bu işbölümünün hangi noktasında konumlandıklarına bağlı olarak sıkıntı çekebilirler. Şayet, bir kitabı yazmak için yirmi sene harcarsanız ve hazır olduğunuzda da yazdığınızın önemli bir entelektüel mesele olmadığı ortaya çıkarsa kesinlikle başınız belada demektir. Ancak, eğer yeterli sayıda kişi bunu yapmayı denerse akademik dünya kazançlı çıkacaktır. Eğer bu tercihi yapıyorsak riskli bir oyunda büyük bahisler oynuyoruzdur ve bunun farkında olmamız gerekir.

Bu yaptığım analizlerin altında yatan birkaç varsayım daha açık hale getirilmeli ve doğrulukları kontrol edilmelidir. Örneğin çoğumuz, daha uzun zaman kullanmanın daha az zaman kullanmadan zorunlu olarak daha iyi olduğunu varsayarız. Nihayetinde bir konu hakkında bir yıl boyunca düşünmek daha iyi fikirler ve daha derin bir kavrayış üretmez mi? İlave zaman, daha gelişmiş düşüncelerinizi daha doğru ve daha şık bir biçimde ifade etmeniz için gerekli cilalamayı yapmanıza olanak tanımaz mı? Kuşkusuz bu tespitlerin hepsi doğrudur! Ne kadar çok zaman harcarsanız o kadar daha iyi bir şey ortaya çıkacaktır.

Çabuk çalışmaya ve yaptığı işi hemen görücüye çıkarmaya direnen yazarlar, aynı zamanda, ucuz magazin yazarlarının akıllarına geleni yazdıklarını, baş eser üretmenin ise çok uzun zaman aldığını düşünürler. Kim bir ucuz magazin makalesi yerine bir baş eser yazmayı tercih etmez ki? Oysa bu, sorgulanması gereken bir karşılaştırmadır. Muazzam baş eserler yazmaya mı çalışmalıyız; yoksa söylenmesi gereken şeyi ikna edici bir şekilde söyleyen, eli yüzü düzgün, açık ve anlaşılır bir üslubu hedeflesek mi daha iyi olur? Bilimin, üslup konusunda iddialı olan baş eserlere ihtiyacı var mıdır? Biraz daha yakından bakarsak bu hevesin gösteriş merakından başka bir şey olmadığını görürüz. Ayrıca unutmamak gerekir ki Viktoryan romanın baş eserlerinin yazarları -Dickens, Thackeray, Eliot, Trollope-, eserlerini ucuz magazin neşriyatı, eğer önceki sayıları satmamış olsaydı belki de hiç bitmeyecek olan hikâye dizilerinin bölümleri olarak yazmışlardı (Sutherland 1976).

Gerçekte bir işe harcanan zamanla o işin niteliğini eşitlemek yanlış olabilir. Resim öğretmenleri, öğrencilerini resim yaparken aşırıya kaçmamaları, başlangıçta iyi olan bir fikri çamur deryasının arkasına gömene kadar tuvali boyamamaları konusunda uyarırlar. Yazarlar okurların dikkatinin, üslubun iletmesi beklenen düşünceden ziyade onu cilalamaya harcanan çabaya kaymasına neden olacak ölçüde kelimeler ve cümlelerle oynayarak bir metnin canını çıkarabilirler. Bir şeyin üzerinde daha çok çalışmak, zorunlu olarak daha iyi bir ürün ortaya çıkarmayabilir. Tam tersine, yazdığımızın üzerine ne kadar çok kafa yorarsak o kadar daha çok ilgisiz fikirler ve uygunsuz nitelendirmeler ekleyebilir ve -düşüncemizi Bizanslı süslemelerin altına gömene kadar- gereksiz bağlantılar yapmakta ısrar edebiliriz. "Daha çoğu daha iyidir" fikri , "daha azı daha iyidir" fikrinden zorunlu olarak daha doğru değildir. Evet, yazmak, yazdığınız üzerine çalışmayı ve düşünmeyi gerektirir. Ama nereye kadar? Bu soruya yanıt faydacı bir perspektifle aranmalıdır, değişmez katı tutumlarla değil.

Püriten temelleri çok aşikâr olan bir diğer varsayım da yazım tarzınız üstüne çok çalışmanız ve uzun saatler harcamanız gerektiğidir. Gerçekte yazmıyor olsanız dahi en azından masanızda oturmalı ve bir şeyler yazmaya çalışmalısınız. Eğer yazamıyorsan acı çek! Bu tür bir Kalvinist tutum, hiçbir şey yapamasanız da en azından çalışıyormuş gibi görünmeniz, çalışmanız gerekirken başka bir şeyle uğraşarak iyi vakit geçirmemeniz konusunda ısrar eden orta öğretim disiplininden kaynaklanıyor olabilir. Bu davranış biçimini büyük bir sorumlulukla kabul eden yazarlar, ne yazacaklarını ya da yazdıklarını nasıl daha iyi hale getireceklerini bulmaya çalışırken uzun saatler boyunca rahatsız bir sandalye oturup boşluğa bakarak bel fıtığı olurlar. Fakat hiçbir şey yapmadan oturup boşluğa bakmak da pek çalışıyormuşsunuz görüntüsü vermez. Bunu yapan yazar bile sonunda bu taktiğin bir işe yaramadığını fark eder.

Yazma sorunlarının klasik tarifleri, yazar, masanın başında endişeden donmuş bir halde otururken karşısında duran ve ona

yazması için yalvaran boş bir kâğıdın acıklı hikâyesini içerir. Her bir kelime gözünüze yanlış hatta sadece yanlış değil, aynı zamanda tehlikeli de görünür. Bölüm 6'da, Pamela Richards akademik hayatın örgütlenme biçiminin akademisyenlerde yarattığı yazma korkularını ele almıştı. (Yazdığı makalenin ilk sayfası gözüne mükemmel görünene kadar pijamalarını çıkarmayan birini tanımıştım. Bu kişi, çoğu zaman, ilk giriş cümlesini düzeltmeye çalışırken yüzlerce sayfa harcıyordu. Sonunda bir gün, akşam yemeği vakti geldiği halde hala pijamalarını çıkarmamış olduğunu fark edince bu davranışı terk etmek zorunda kaldı.)

Üzerine düşünmeyi hak eden başka tür bir kaygıdan Bölüm 1'de bahsetmiştik. Bu kaygı bana hala huzursuzluk verir. Akademisyenler yazdıkları metinlerin rasyonel bir düzene konulması neredeyse imkânsız görünen pek çok şeyi ve pek çok etken arasında var olan pek çok bağlantıyı dikkate almaları gerektiğini bilirler. Öte yandan sizden beklenen de tam olarak budur: fikirleri başkalarının anlayabileceği rasyonel bir düzene koymak. Bu sorunla iki düzeyde uğraşmak durumundayız. Fikirlerimizi bir kuram ya da hikâyeye dönüştürmeli, açıklamak istediğimiz etkilere yol açan sebep ve koşulları tarif etmeli, bunu da mantıksal ve (eğer görgül bir araştırmaya dayalı bir şey yazıyorsak) olgusal doğruluğu olan bir sırayla yapmalıyız. Mantıksal doğruluk, iyi bilinen hatalı akıl yürütme yanlışlarından hiçbirini yapmadığımız anlamına gelir (Fischer 1970, bütün bu çok iyi bilinen hatalı akıl yürütme yanlışlarını yapan tarihçileri örneklendirir). Olgusal doğruluk ise tarif ettiğimiz mekanizmanın, en azından bildiğimiz kadarıyla, şeylerin gerçekten sahip olduğu mekanizmayı yansıtması demektir. Son olarak da üslubumuzun kurduğumuz mekanizmayı açık ve anlaşılır hale getirmesini hedefleriz. Anlatımımızda var olabilecek sorunların okurlarımızın kavrayışını olumsuz etkilemesini istemeyiz.

Bu iki iş birbiriyle örtüşür ve birbirinden ayrılamaz. Bunu belki de çok sıradan bir şeymiş gibi söylememeliyim. Muhtemelen, bir savı söz dışı başka imgelem biçimleriyle inşa etmek ve

taslağa dökmek mümkündür. Matematik ve grafik, kesin önermeler yapmaya izin veren iki alternatiftir. Birileri bunlardan biri çerçevesinde bir kuram inşa edebilir ve bunu kelimelere dökemeyebilir. Her durumda fikirleri mantıksal bir düzene sokmak, hatalı iddiaları yakalayacak dikkatli bir göz gerektirir. Bu tür hataları fark etmeyi öğrenebilirsiniz. Öte yandan, olgusal düzeni doğru bir şekilde betimlemeye çalışmak daha güçtür. Her şeyi betimleyemeyeceğimizi biliriz. Gerçekte bilimin ve akademik uğraşın bir amacı da tarif edilmesi gereken şeylerin sayısını bunu yapabileceğimiz oranlara indirgemektir. Fakat neyi dışarıda bırakacağız? Dışarıda bıraktığımızı nereye koymalıyız? Olgular dünyası düzenli olabilir. Ama bu, hangi meselelerin öncelikli olarak ele alınması gerektiğini işaret eden basit bir düzenlilik değildir. İşte bu nedenle insanlar boş kâğıt parçalarına bakar dururlar ve ilk cümleleri yüzlerce kez silip yeniden yazmaya çalışırlar. Bu mistik çabaların da ellerindeki bütün o bilgileri organize etmenin *tek doğru yolunu* bulup çıkarmasını umarlar.

Peki, eğer elinizdekileri uygun bir şekilde *düzenlemezseniz* ne olacak? Bölüm 3'te bu sorunu ele almıştık. Peki, (bu daha da kötüsü) ya olası bütün gerçeklik kurgularınızın bir biçimde yanlış olabileceği ihtimalini düşünerek elinizdekileri düzenlemekten tümüyle vazgeçerseniz? Bu duygu, yazarları yazmaya başladıklarında etkileyen en derin kaygı nedenidir. Ya kargaşadan bir düzen yaratamazsak ve bunu *çok istesek de yapamazsak* ne olacak? Başkalarını bilemem. Ancak yeni bir makaleye başlamak, bende kaygının klasik fiziksel belirtilerinin ortaya çıkmasına neden oluyor: Baş dönmesi, midenizin üst kısmında tuhaf bir ağrı, titreme, hatta belki de soğuk soğuk terleme. Biri, en az diğeri kadar kötü olan bu ihtimaller dizisi -dünyanın herhangi bir gerçek düzene sahip olmadığı ya da böyle bir düzen varsa bile benim, ne şimdi ne de sonra, bunu betimleyemeyeceğim ihtimali- felsefi ve hatta neredeyse manevi olarak korkutucudur. Belki de dünya anlamsız bir karmaşadır. Fakat bu kimsenin kolaylıkla kabullenebileceği bir felsefi duruş değildir. İlk cümlenin ne olacağına bir türlü karar verememek ise bu olasılığı hissedilir kılar.

Tarif ettiğim bu hastalık için bir ilacım var mı? Hem evet hem de hayır. Başka pek çok uğraş, özellikle de spor, insanları paralize eden ve başlamaktan alı koyan korkuları harekete geçirir. Bu alanlardaki uzmanların tavsiyesi hep aynıdır. Rahatla ve *yap*! Yapmaktan korktuğunuz şeyi yapmadan ve sizin hayal ettiğiniz kadar tehlikeli olmadığını görmeden onu yapma korkunuzu alt edemezsiniz. O halde önünüzde duran kargaşayı her açıdan mantıklı ve anlamlı hale getiremeyecek bir metin yazmak için çözüm, yine de bu metni yazmak ve bunu yaptığınızda dünyanın sonunun gelmediğini görmektir. Belki bunu, kendinizi yazdığınız şeyin önemsiz olduğuna -örneğin eski bir arkadaşa mektup- ve hiçbir fark yaratmayacağına ikna ederek başarabilirsiniz. Kendimi nasıl kandırabileceğimi biliyorum; ama başkalarının kendilerini nasıl kandırabileceklerini bilmiyorum. İşte bu nedenle burada tavsiyelerin sonuna gelmiş bulunuyoruz. Suya girmeden yüzmeyi öğrenemezsiniz!

8

LİTERATÜR KARŞISINDA DEHŞETE DÜŞMEK

Daha önce de değindiğim üzere, öğrenciler (ve yanı sıra başkaları) sanki kuramlar arasından özgürce seçim yapma şansına sahiplermiş gibi, sıkça bu ya da şu "yaklaşımı" kullanmaktan bahsederler. Gerçekte araştırmaları hakkında yazmaya başladıkları anda kuramsal tercihlerini daha baştan sınırlandıran görünüşte önemsiz tercihler yapmışlardır. Ne tür soruları araştıracaklarına karar vermişler; belli bir veri toplama yöntemini tercih etmişler; çeşitli küçük teknik ve uygulama alternatifleri arasında seçim yapmışlardır: Kiminle görüşme yapılacak; veri nasıl kodlanacak; araştırma ne zaman sonlandırılacak? Gün be gün bu tercihleri yaparak ve hala yanıtlanmayı beklediğini sandıkları kuramsal soruları az ya da çok bir kesinlikle yanıtlayarak kendilerini bir düşünme biçimine giderek daha güçlü bir şekilde adamışlardır.

Fakat sosyologların ve özellikle de öğrencilerin kuram seçmek konusunda yaygara koparmalarının pratik bir nedeni vardır. Çalıştıkları konu üzerine yazılmış "literatür"le uğraşmak zorundadırlar -en azından böyle düşünürler-. Akademisyenler literatürden korkmayı lisansüstü eğitimlerinde öğrenirler. Chicago Okulunun seçkin üyelerinden biri olan Profesör Louis Wirth'ün, o dönemde birlikte doktora yaptığımız arkadaşım Erving Goffman'a literatür dalaşında nasıl haddini bildirdiğini hatırlıyorum. Goffman, işlemselleştirme konusundaki bazı önemli fikirlere gerekli önemi vermediğine inandığı için Wirth'e, Percy

Bridgeman'ın konu hakkındaki kitabından çeşitli alıntılar yaparak sınıfta meydan okumuştu. Wirth gülümsemiş ve sadist bir şekilde sormuştu, "Kitabın hangi baskısından bahsediyorsunuz Bay Goffman?" Her ne kadar buna hiçbirimiz inanmamış olsak da belki de kitabın baskıları arasında Wirth'ün söylediği gibi önemli bir fark vardı. Gerçekte durum nedir bilmiyorduk. Ama bir şeyi anlamıştık. En iyisi literatür hakkında dikkatli olmaktı; yoksa *sizi faka bastırabilirlerdi.* Sizi faka bastırabilecek kişiler arasında yalnızca hocalarınız değil aynı zamanda sizi harcayarak literatürü ne kadar iyi bildiklerini gösterme şansını kaçırmak istemeyebilecek arkadaşlarınız da vardır.

Öğrenciler lisansüstü eğitimlerinde, "kendi" sorunsalları hakkında daha önce bir şeyler yazıp çizmiş herkesten bahsetmeleri gerektiğini öğrenirler. Özenle geliştirdikleri fikrin, daha kendileri bunu düşünmeye başlamadan önce (hatta belki de onlar doğmadan önce) yayımlanmış olduğunu keşfetmeyi kimse istemez. (Wirth bize, orijinalliğin eksik hafızanın ürünü olduğunu da söylemişti.) Öğrenciler dünyaya ve sinsice onları bekleyen eleştirmenlere, literatürü kontrol ettiklerini ve daha önce bu fikri kimsenin düşünmediğini göstermek isterler.

Orijinalliğinizi göstermenin iyi bir yolu, fikrinizi literatüre hâkim insanların yer aldığı bir geleneğe iliştirmektir. Çok iyi tanınan bir akademik yıldıza takılmak, çalışmanızın hâlihazırda yapılmış bir şeyi yeniden yapmadığı konusunda emin olmanıza yardımcı olur. Eğer Weber, Durkheim, Marx ya da Mead'i "kullanırsanız" sizden önce söz konusu alanı haritalandırmış, gerçekte üzerine düşünülmesi gereken soruları belirlemiş, kimin tarafından yapılmış hangi çalışmanın dikkate değer olduğunu tanımlamış -ve genel anlamda literatürü nasıl ele alacağınız konusunda hedef şaşmaz bir yol sunan- yorumlayıcılar bulursunuz [bkz. Chaim Yankel'in (1993) bu alandaki kapsamlı literatür değerlendirmesi]. Bu tedbir, endişeye mahal vermeyecek bir şekilde yazarın arkasını güvenceye alır; ancak iyi ya da ilginç bir çalışma ortaya çıkarmada çok işe yaramaz. Bunun nedenleri,

bizatihi kendi içinde önemli olmakla beraber, yaratıcılığın ve sıradanlığın kurumsal temellerini de aydınlatır.

Şüphesiz yazarlar ilgili literatürü uygun bir şekilde kullanmalıdırlar. Stinchcombe (1982) altı önemli kullanma biçiminden söz etmiştir. (Geliştirmeniz gereken enine boyuna düşünülmüş bir savın nasıl olabileceğini göstermek için Stinchcombe'nin bu makalesinin size sunacağım özetinin daha sonra literatürü iyi bir şekilde kullanmak olarak tarif edeceğim şeyi örneklendirmesini amaçlıyorum). Her ne kadar Stinchcombe daha sınırlı olan "klasikler" kategorisi için yazmış olsa da söyleyecekleri bizim "literatür" sorunumuzu da aydınlatır.

Stinchcombe'nin incelediği altı kullanım biçiminden ikisi, araştırmanın erken evreleriyle ilişkilidir ve yazma sorunlarıyla daha az alakalıdır. Temel fikirlerin kaynağı olarak klasikler çok önemlidir. Ancak yazmaya başladığınız anda temel fikirlerinizin netleşmiş olması gerekir. Net ya da değil, hâlihazırda bu fikirlere sahipsinizdir ve onlar iyi ya da kötü sizin çalışmanızı şekillendirmişlerdir. Klasiklerin "yeterince değerlendirilmemiş normal bilim", yani görgül hipotezler, önseziler ve tavsiyeler olarak ikinci işlevi, yazma öncesi safhalarda çok önemlidir. Stinchcombe aynı zamanda klasiklerin kurumsal işlevinden de bahseder: Klasikler aynı alanda çalışan kişiler arasındaki dayanışmayı sembolize ederler. "Hepimizin klasikleri okumuş ya da en azından klasiklerden sorular soran sınavlara girmiş olması, bizi entelektüel bir topluluk haline getirir". Stinchcombe, bizim zaman içinde yanlışlanan çalışmaları bile takdir etmeye devam etmemize neden olduğunu düşünerek (ona göre Whitney Pope'un Durkheim'ın intihar konusunda yanlış olduğunu gösterdiği çalışmasında olduğu gibi) bu işleve dair kaygılarını dile getirir: "O halde klasikleri takdir etmenin sakıncalı tarafı, ortaya çıkan hale etkisidir; yani 'bir makale ya da kitap bir amaç için faydalı olduğuna göre bütün diğer faziletlere de sahip olmalıdır, inancıdır".

Klasiklerin diğer üç kullanım biçimi doğrudan bizim yaz-

ma işini hayata geçirebilmemizle alakalıdır. Klasik bir akademik çalışma mihenk taşı işlevi görür: "[Bir klasik] bilimsel bir çalışmanın sahip olması gereken faziletlerin somut bir örneği, disipline katkıda bulunması için bir çalışmanın nasıl şekillendirilmesi gerektiğini gösteren bir bileşimdir". Stinchcombe'nin de işaret ettiği gibi, Thomas Kuhn'un *paradigmayı* izlenmesi gereken bir örnek anlamında kullandığında kast ettiği şey budur. Stinchcombe'nin söz ettiği faziletler, muhtemelen sizin umduğunuz şeyler değildir:

> (B)irinci sınıf bilim, mantıksal ve görgül standartların yanı sıra estetik standartlar üzerinden işler. Bu standartların tek sahipleri pozitivist, Marksist ya da sembolik etkileşimci bilim felsefeleri değildir (...) (E)ğer bu mükemmeliyet örneklerini kendi çalışmalarımızda riayet etmek istediğimiz estetik prensiplerin dışavurumu olarak aklımıza işler, çıkaracağımız ve tutacağımız kısımları elemek için bir mihenk taşı olarak kullanırsak pekâlâ öğrettiklerimizden çok daha yüksek nitelikte çalışmalar yapma imkânım yakalayabiliriz. Biz mihenk taşında gizli olan standartlarla çalışıyoruz; bunlar tarif edemeyeceğimiz ama eğer elimizdekiyle karşılaştırırsak hissedebileceğimiz standartlardır. Örneğin şöyle bir soruyu sormamıza imkân tanırlar; "Bu çalışma, Simmel'in çalışması kadar iyi bir çalışma mı?".

Stinchcombe burada, benim daha önce kulağına göre düzeltmek dediğimde kastettiğim şeyi tarif eder. Eğer söyledikleri doğruysa ve bu estetik standartlar "bilimsel olarak" meşrulaştırılamıyorsa o zaman söylemek istediğinizi söylemek için *tek doğru yolu* bulmaya çalışmanın bir anlamı yok demektir. Öte yandan iyi bir çalışmayı (özellikle de çalışmanın yapısını ya da düzenini) taklit etmek, olası doğru yazma biçimlerini bulmak için muhteşem bir yoldur.

Klasikler, aynı zamanda, bir meselenin nasıl sanıldığından çok daha karmaşık olduğunu göstererek ve bu meseleyi kendi

alanlarında yaygın olan düşünce düzeyine getirerek "acemiler için kılavuzluk" görevini de üstlenirler. Doktora yeterlilik sınavı için hazırlanmanın faydalarından bahsederken insanların akıllarında olan şey genellikle bu işlevdir. Ama aynı zamanda bu olumlu işlev, insanların literatür konusundaki irrasyonel tutumlarına ve pek çok akademik çalışmayı süsleyen, düşüncesizce ritüel haline getirilmiş literatür değerlendirmelerine de muhtemelen katkıda bulunur.

Stinchcombe klasiklerin son bir kullanım tarzına da "küçük entelektüel değişim" adını verir. Hangi kampa bağlı olduğunuzu göstermek için (tıpkı bir okulun kod kelimelerini kullandığınız gibi) Weber, Durkheim ya da Yankel'e gönderme yaparsınız. Bunu yapabilmek için çok iyi tanınan isimler kullanmalısınız:

> Boynumuza astığımız kimlik kartlarının (Stinchcombe burada Amerikan Sosyoloji Derneğinin yıllık kongresine gönderme yapıyor) isminizi, kurumunuzu ve favori klasik yazarlarınızı belirttiğini hayal edin. O zaman benim kartım şöyle bir şey olabilirdi: "Stinchcombe, Arizona Üniversitesi, Max Weber". Şimdi de, özgün olmak adına, şunu yazdığımı düşünün: "Stinchcombe, Arizona Üniversitesi, Paul Veyne". Paul Veyne şu anda beni entelektüel olarak en fazla heyecanlandıran ve Max Weber ile aynı erdemlere sahip bir kişiliktir. Fakat konuştuğum insanların yüzde doksanından fazlası, benim kimden bahsettiğimi bilmeyecek ve dolayısıyla da bağlılığımı beyan ettiğim önsayıltılar ve sezgiler grubuna dair hiçbir şey öğrenmeyeceklerdir (...) [Ne var ki] klasiklerin kimlik kartları gibi kullanılması, açık entelektüel topluluklar yerine cemaatler üretme eğilimindedir. Kimlik kartlarınız rehberler yerine sınırlar üretirler.

Geleneksel literatür değerlendirmesi yazara bağlı olduğu akımı kanıtlama olanağını verir. Öte yandan, yazarların temel amacı bu olsaydı o zaman literatür değerlendirmelerini yaparken çok daha kısa, öz ve çok daha az takıntılı olurlardı.

Klasikler "literatür" ile aynı şey değildir. Sosyologlar klasikleri bilmeleri gerektiği konusunda kaygılanırlar. Ancak aynı zamanda (öğrencilerin bir sınav söz konusu olduğunda *sorumlu* oldukları konuları bilmeleri gerektiği gibi), bilmekle yükümlü olduklarını düşündükleri klasiklere dair yorum ve yöntemsel tartışmalar yapan literatürün yanı sıra, konuya ilişkin özgül bulgular sunan ve bu araştırma sonuçlarını tartışan literatür konusunda da aynı derecede kaygılanırlar.

Bunlardan hiçbiri özünde literatürün hatalı kullanıldığı örnekler değildir. Ancak bunların hiçbiri "araştırma konunuz üzerine var olan literatürü nasıl kullanmalısınız" sorusunu da yanıtlamaz.

Genelde bilimsel çalışmalar özelde de beşeri bilimler yazını, hem olgusal hem de kuramsal olarak ilavelerle büyüyen teşebbüslerdir. Hiçbirimiz yazmaya oturduğumuzda olmayan bir şeyi keşfediyor değiliz. Bizden öncekilerin ürettiklerine bağımlıyız. Onların yöntemlerini, bulgularını ve fikirlerini kullanmadan işimizi yapamazdık. Eğer bulgularımızla bizden öncekilerin yaptıkları ve söyledikleri arasında bir ilişki kurmazsak çok az kişi bizim çalışmamızla ilgilenecektir. Kuhn (1962), bu karşılıklı bağımlılığa ve birikimli büyümeye "normal bilim" adını vermiştir. Pek çok sosyolog , "normal bilim"i sanki "sadece normal bilim" anlamına geliyormuş gibi, sanki herkesin *her gün bilimsel devrimler gerçekleştirmesi beklenebilirmiş* gibi küçümseyerek kullanır. Bu, Kuhn'un kast ettiği şeyi tümüyle yanlış anlamaktır. Aynı zamanda ahmaklıktır da. Bilim insanları tek başlarına bireyler olarak *bilimsel devrimler* yapmazlar. Bu devrimler uzun zaman içinde gerçekleşirler. Birlikte çalışan çok sayıda insan, ilgi duydukları sorunları ifade edecek ve inceleyecek yeni bir yol, bilimsel çalışmanın süre gelen kurumlarında kendine yer edinebilen bir yol keşfederler. Onca zamanın ve onca insan emeğinin ortaya çıkardığı bir şeyi sizin tek başınıza gerçekleştirdiğiniz bir araştırmanın yapabileceğini düşünmek yanlıştır. Yıldızlara erişmeyi hayal etmek güzeldir. Ancak insani bir gayretle mümkün olan

hakkında da makul bir beklentiye sahip olmamız gerekir. Eğer temel hedefimiz tek başımıza bilimsel ya da akademik bir devrim yapmak ise başarısız olmaya mahkûmuz demektir. Normal bilimin hedeflerini kendimize amaç edinmek çok daha anlamlıdır: Başkalarının kullanabileceği güzel bir iş çıkarmak ve dolayısıyla da bilgimizi ve kavrayışımızı arttırmak. İşte kendi araştırmamızda ve yazdıklarımızda yapabileceklerimiz tam da bunlar olduğu için, imkânsızı hedefleyerek kendimizi daha baştan başarısızlığa koşullandırmayız.

Çalıştıkları alanın geleneklerinden hiçbirine gönderme yapmadan resimler ve yapılar üreten naif sanatçılar gibi bir akademisyen de başkalarından yalıtılmış ve onların yardımı olmadan bir şeyler yapmaya çalışabilir. Bu şekilde çalışan sanatçılar genellikle sıra dışı, eksantrik çalışmalar üretirler. Ancak bu çalışmalar aynı zamanda standart iş yapma biçimlerinin dayattığı sınırlamalardan da özgürleşmişlerdir. Verili kurumsal sınırlamalardan özgürleşmiş olmak, bazen bu naif sanatçıların yerleşik sanat dünyasının saygısını kazanan ve belki zamanla geleneğin içinde özümsenecek olan işler üretmelerine olanak tanır. Naif sanatçıların temsil ettiği bu sınırlamalar ve fırsatlar diyalektiği, tezlerimizi, makalelerimizi ve kitaplarımızı yazarken hepimizi etkiler. Bu diyalektik iki soruyu gündeme getirir: "Literatürü etkin bir biçimde nasıl kullanabiliriz?" ve "Literatür yolumuzu nasıl tıkar ve bizi yapabileceğimizin en iyisini yapmaktan nasıl alı koyar?".

Literatürü etkin bir biçimde kullanma yolları var mıdır? Elbette. Akademisyenler, yazdıklarını hâlihazırda yazılmış olanlarla ilişkilendirirken en azından yeni bir şey söylemek zorundadırlar. Bu da insanların anlayabileceği bir şekilde yapılmalıdır. En azından asgari düzeyde yeni bir şey söylenmelidir. Her ne kadar görgül bilimler, tekrar edilen bulgular fikrine sözde bir saygı gösterseler de gerçekte bunun karşılığını vermezler. Öte yandan tümüyle orijinal bir fikri hedeflerseniz o zaman da sizin fikrinizle ilgilenen insanların sayısı giderek azalır. Herkes insanların yıllardır üzerine çalıştığı ve yazdığı konulara ilgi duyar. Bu

konular, hem büyük ve sürekli bir genel ilgiye mazhardırlar (insanlar neden intihar eder?) hem de o kadar uzun zaman üzerinde çalışılmışlardır ki Kuhn (1962)'un normal bilimle özdeşleştirdiği bilimsel bulmacalar türünü yaratmışlardır (Durkheim'ın intihar kuramını araştıran literatür bu olguyu örnekler). İdeal bir akademik katkı okura şunu söyletir: "Çok ilginç!" Michael Schudson'ın bana salık verdiği gibi, öğrenciler çalışmalarını literatürle işte bu şekilde ilişkilendirmeyi, vardıkları sonuçları kabul görmüş kuramların bağlamında sunmayı öğrenmelidirler [Bkz. Davis (1971) ve Polya (1954)].

Daha önce Stinchcombe'nin makalesini kullanma şeklimin, başkalarının yazdıklarını kullanmaya iyi bir örnek teşkil ettiğini söylemiştim. Bundan kast ettiğim şudur: Bir ahşap masa yapmaya çalıştığınızı hayal edin. Masanızı tasarladınız ve bazı parçalarını kestiniz. Allahtan bütün parçaları kendiniz yapmak zorunda değilsiniz. Bazı parçalar herhangi bir kereste deposunda bulabileceğiniz standart büyüklüğe ve şekle sahiptirler -örneğin bir metreye iki metre-. Bazı parçalar da hâlihazırda başkaları tarafından tasarlanmış ve yapılmıştır -çekmeceler ve ayaklar gibi-. Bu parçaların erişilebilir olduğunu bildiğiniz için, sizin bütün yapmanız gereken bu parçaları satın almak ve onları hazırladığınız uygun yerlere monte etmektir. Bu, literatürü kullanmanın en iyi yoludur. Siz, bir masa yapmak yerine bir iddia öne sürmek istiyorsunuz. İddianızın bir kısmını muhtemelen, topladığınız yeni veri ya da bilgilere dayandırarak kendiniz geliştirdiniz. Fakat her şeyi kendiniz icat etmek zorunda değilsiniz. Başkaları sizin sorunuz ya da sizin sorunuzla ilişkili sorular üzerine hâlihazırda çalışmıştır ve sizin ihtiyacınız olan bazı parçaları üretmiştir. Sizin yapmanız gereken sadece bunları alıp gereken yerlere monte etmektir. Tıpkı bir marangoz gibi iddianızın bir parçasını geliştirirken başka yerde bulacağınızı bildiğiniz parçalar için de gerekli boşlukları bırakırsınız. Ancak bunu, eğer bu parçaların varlığından ve işinize yarayacaklarından *haberdarsanız* yaparsınız. İşte bu da literatürü bilmek için iyi bir sebeptir: Han-

gi parçaların var olduğunu bilir ve bunları tekrar yapmak için zaman harcamazsınız.

İşte size bir örnek! Sapma kuramı üzerine çalışırken [*Outsiders* (1963) içinde yayımlandı] birileri bir kişiyi sapkın olarak yaftaladığında bu kimliğin, çoğu zaman bu şekilde yaftalanan kişiye dair en önemli şey haline geldiğini öne sürmek istiyordum. Bunun nasıl olduğuna dair bir kuram üzerine çalışabilirdim; ama çalışmak zorunda kalmadım. Everett Hughes (1971, 141–150) statülerin nasıl bir "ikincil statü karakteristikleri" demeti geliştirdiklerini tarif eden bir kuram inşa etmişti. Dolayısıyla bu kurama göre, Amerikalı Katolik bir papazın "İrlandalı, atletik bir fiziğe sahip, kötülükle karşılaştığında kendini küfürden zorlukla alıkoyan ve eğer Tanrı'ya hizmet bunu gerektiriyorsa birinin burnunu kırmaktan çekinmeyen, iyi bir adam" olmasını bekleyebiliriz. Veyahut daha ciddi bir örnek vermek gerekirse: Her ne kadar hekimlik yapabilmeniz için tek ihtiyacınız olan şey devletten doktor olduğunuza dair bir belge almaksa da yaygın olarak doktorların yerleşik Amerikalı gruplardan gelen beyaz Protestan erkekler olmasını bekleriz. Hughes özellikle ırk ve mesleki konum arasındaki ilişkiyle ilgilenmekteydi ve iddiasını geliştirirken şu gözlemi yapmıştı:

> Amerikan adetlerinde ya da yasalarında tanımlandığı şekliyle, zenci ırka mensubiyet *temel statüyü belirleyici nitelik* işlevi görür. Yani, pek çok önemli durumda, zenci olmak, kişinin sahip olduğu diğer bütün olumlu nitelikleri geçersiz kılma eğilimindedir. Öte yandan, mesleki konum da çok güçlü bir niteliktir -ancak mesleki konumun bu gücü, özgül mesleki ilişkilerde daha belirleyici iken, genel toplumsal ilişkilerde göreceli olarak düşüktür-. (1971, 147, vurgular eklenmiştir).

Kişilerin konumlarının toplumsal olarak tanımlanmasında birincil öneme sahip 'temel statüyü belirleyici nitelik fikri' Hughes'un makalesinde bir ayrıntıdan fazla bir yere sahip değildi. Eğer "Everett C. Hughes'un Sosyolojik Düşüncesi" başlıklı

bir makale yazıyor olsaydım bu kavram üzerinde fazla zaman harcamazdım. Fakat kuramımı inşa etmeye çalışırken uyuşturucu müptelası olmak gibi itibarsızlaştırılmış bir statünün, kişinin bu olumsuz statüsünü bastırabileceğini sandığımız diğer itibarlı statülerini -dâhi, papaz, doktor ya da benzeri- nasıl mahvedebileceğinden özellikle bahsetmek istiyordum. Hughes, siyah bir doktorun zenci statüsünün, nasıl doktorluk statüsüne baskın çıktığını anlatmak istiyordu. Ben ise uyuşturucu müptelası olmanın, oğul ya da koca statülerine nasıl baskın geldiğini ve ebeveynlerin ya da eşlerin çok sevdikleri "keş" akrabaları yemeğe geldiğinde nasıl aile mücevherlerini ve değerli eşyalarını sakladıklarını anlatmak istiyordum. Doris Lessing'in *The Four-Gated City* kitabında yer alan bir karakterin, insanların onun şizofren olduğunu düşünmesinden değil *sadece bir şizofren* olduğunu düşünmesinden rahatsızlık duyduğunu ifade ederken aslında neyi kast ettiğini göstermek istiyordum.

Hughes'ın kullandığı dil benim örneğime tam olarak uyuyordu. Kavramı icat etmek zorunda kalmadım; Hughes bunu zaten yapmıştı. Dolayısıyla bir tane daha yeni, ama gereksiz bir sosyolojik kavram yaratmak yerine Hughes'u alıntıladım ve bu fikri, onun söz konusu makalede yaptığından daha fazla geliştirmeye uğraştım. Benzer şekilde, elinizdeki kitapta da klasiklerin kullanım biçimleri üzerine çalışmak zorunda kalmadım. Stinchcombe bunu zaten yapmıştı. Sadece alıntılamam ve özetlemem gerekti.

Bu şekilde yazmak birilerinin fikirlerini çalmak ya da orijinal olmamak anlamına mı gelir? Her ne kadar bu şekilde etiketlendirilme korkusu, insanları umutsuzca yeni kavramlar yaratma girişimlerine sevk etse de ben öyle olduğunu düşünmüyorum. Yapmakta olduğum masa için bir fikre ihtiyacım varsa onu alırım. Bazı parçaları önceden imal edilmiş olsa da bu hala benim masamdır.

Aslına bakarsanız bu şekilde çalışmaya o kadar alışkınım ki

yeni iddialar geliştirmek için sürekli olarak bu tür önceden imal edilmiş parçaları toplarım. Yaptığım okumalarımın çoğu bu tür faydalı parçaları aramaya yönelmiştir. Bazen belli bir kuramsal parçaya ihtiyacım olduğunu bilirim; hatta bu parçayı nerede bulacağım konusunda da iyi bir fikrim vardır. Chicago devlet okullarındaki öğretmenler üzerine yaptığım doktora çalışmamı yazarken ihtiyacım olan parçaları Georg Simmel ve Max Weber gibi klasik sosyologların yazdıklarında buldum. Tezimin, öğrencilerle yaptıkları herhangi bir tartışmada kimin haklı kimin haksız olduğuna bakmaksızın müdürlerin kendi taraflarını tutmasını isteyen öğretmenleri tartıştığım kısmı için, bu olgunun da parçası olduğu bir durumun genel bir tarifini Simmel'in otorite ve itaat üzerine yazdığı makalesinde buldum: "Eğer amiri de astın kendine destek bulabileceği daha yüksek bir otorite karşısında ast konumunda ise astın amiri karşısındaki konumu daha avantajlı hale gelir" (Simmel 1950, 235). Aynı zamanda okul personelinin, ebeveynleri ve genel olarak da kamuyu okul işlerinin dışında tutma isteğinin bütün kurumlar için önemli olan bir olgunun özgül bir örneği olduğunu öne sürmek istiyordum. Gerekli parçayı Max Weber'de buldum: "Bürokratik yönetim her zaman 'gizli oturumlar' yönetimi olma eğilimindedir; yapabildiği sürece bilgi ve eylemlerini eleştiriden sakınmaya çalışır (...) [B]elli yönetim alanlarındaki gizlilik eğilimi, bürokrasinin maddi doğasını yansıtır: Egemen yapının *dışarıdakilere* karşı savunulması gereken iktidar çıkarlarının mevzu bahis olduğu her yerde (...) karşımıza gizlilik çıkar" (Gerth ve Mills 1946, 233).

Öte yandan bir sonraki parçayı bulana kadar o parçaya ihtiyacım olduğunu dahi bilmiyordum. Bulduğumda ise artık onsuz yapamaz oldum. Her ne kadar onu bulduğum çalışma tek kelimeyle kusursuz olsa da bu parça beylik klasiklerden birinden gelmiyordu. Willard Waller şunları yazdığında okulların neden bir disiplin sorununa sahip olduğunu benim ve okurlarımın anlamasına yardımcı oldu: "Okulda, öğretmen ve öğrenci orijinal bir arzular çatışması temelinde karşı karşıya gelir. Bu çatışmanın

şiddeti azaltılmış ya da varlığı gizlenmiş olsa da o hep oradadır" (Waller 1932, 197).

O anda ihtiyacım olmayan ama içgüdülerimin bana gelecekte ihtiyacım olabileceğini söylediği parçaları da toplarım. İşte yakın zamanda bir kenara koyduğum, gelecekte düşüncelerimde ve yazılarımda onları kullanabileceğim bir yer bulmayı umduğum bazı fikirler: "Raymonde Moulin'in (1967), sanat eserlerinde ekonomik ve estetik değerin birbirlerinden ayrıştırılamayacak, neredeyse birbirleriyle örtüşecek ölçüde yakın bir ilişkide oldukları" fikri ve "Bruno Latour'un (1983, 1984) Pasteur'un mikrobiyoloji alanına mikrobu bir toplumsal aktör olarak tanıtmasında olduğu gibi, bilimsel keşiflerin yeni siyasi aktörler yarattıkları" fikri. Bu fikirleri orijinal biçimleriyle kullanmayabilirim. Onları yaratıcılarının tanıyamayacağı ya da onaylamayacağı biçimlere sokabilir ve bu düşünürlerin takipçilerinin yanlış bulacağı biçimlerde yorumlayabilirim. Muhtemelen bu fikirleri başlangıçta öne sürüldükleri bağlamlardan çok farklı bağlamlarda kullanacağım ve mucitlerinin hedefledikleri asıl anlamları keşfetmeye çalışan kuramsal yorumlara gerekli ağırlığı veremeyeceğim. Ama gözlemler yaptığımda ya da yazmaya başladığımda onları kullanmak üzere hazır bir şekilde yanımda taşırım. Şüphesiz bu fikirleri en başından ben geliştirmiş olsaydım onları kullanmam çok daha kolay olacaktı. Öte yandan çok net olmasa da benzer bir fikrin aklımdan geçmiş olduğunu fark edebilir ve Latour, Moulin ya da Waller'ın bu fikri açıklığa kavuşturarak işin asıl zor tarafını benim için yapmış olduklarını da görebilirim. Müteşekkir olurum; bunu müşterek akademik çalışmanın bir parçası olarak görürüm; uygun yerlerde bu kişilere referans vererek onların fikirlerini alıntılarım. Bunun sonunda yazdıklarım bir yamalı bohçaya benzeyebilir. Bu olduğunda ise Hannah Arendt'in çalışma biçimini şu şekilde tarif ettiği Alman-Yahudi bilim adamı Walter Benjamin örneğiyle kendimi avuturum:

> Goethe üzerine yazdığı metin de dâhil olmak üzere Benjamin'in bütün çalışmalarında alıntılar merkezi bir yere

> sahiptir. Bizatihi bu tarz, Benjamin'in yazılarını, alıntıların işlevinin öne sürülen fikirleri doğrulamak ve desteklemek olduğu ve bu nedenle de güvenli bir şekilde "notlar" kısmına atılabildiği diğer akademik yazın biçimlerinin hepsinden farklı kılar (...) [Benjamin için] asıl iş, parçaları bağlamlarından koparmak ve onları, birinin diğerini açıkladığı ve her birinin *var oluş nedenini* serbestçe gösterebileceği bir biçimde yeniden düzenlemekti. Yaptığı kesinlikle bir çeşit sürrealist bir montajdı (Arendt 1969, 47).

Bu, literatürün iyi yanıdır. Literatürün kötü yanı ise ona gereğinden fazla takılırsanız öne sürmek istediğiniz savı bozma ihtimalidir. Varsayalım ki çalıştığınız konu üzerine, uzun yıllar boyunca süre gelen normal bilimin veya normal akademik uğraşın ortaya çıkardığı kayda değer bir literatür olsun. Konu üzerine çalışan herkes ne tür sorular sorulması gerektiği ve ne tür yanıtların kabul edilebilir olduğu konusunda uzlaşsın. Eğer bu konu hakkında yazmak, hatta sadece bunu yeni bir konu için malzeme olarak kullanmak istiyorsanız sizin ilgi alanlarınızla çok alakalı olmadığını düşünseniz bile muhtemelen bu literatürü dikkate almak zorunda kalacaksınız. Öte yandan, eskilerin yaptığını çok fazla ciddiye alırsanız da öne sürmek istediğiniz iddiayı bozabilir, hâkim yaklaşıma uyduracağım diye onu şekilsiz bir hale getirebilirsiniz.

Bir iddianın şeklini bozmaktan kast ettiğim şudur. Sizin söylemek istediğiniz şey, çalışmanızı gerçekleştirirken yaptığınız tercihler zincirinin ortaya çıkardığı belli bir mantığa sahiptir. Eğer sizin iddianızın mantığı, konu üzerine var olan hâkim yaklaşımların mantığı ile aynı ise ortada bir sorun yoktur. Fakat varsayın ki aynı değil.

Velev ki sizin söylemek istediğiniz şey, farklı öncüllerden yola çıkmakta, farklı sorulara yanıt aramakta ve farklı sonuçlara ulaşmaktadır. Bu malzemenin karşısına hâkim yaklaşımı çıkarırsanız o zaman savınızı o yaklaşımın terimlerine tercüme etmeye baş-

larsınız. Bu durumda ise iddianız artık başlangıçta sahip olduğu tutarlılığa sahip olmayacaktır; kulağa zayıf ve dağınık gelecek, göze özensiz görünecektir. Öne sürdüğünüz sav, rakibinizin oyununu oynarken en iyi performansını sergileyemez. Kuşkusuz bu hoş bir teşbih değil. Çünkü burada mevzu bahis olan, yaklaşımlar arasında bir yarışma değil dünyayı daha iyi anlamanın bir yolunu bulmaya ilişkin bir arayıştır. Eğer sahip olduğunuz fikir, farklı bir anlayıştan doğan terimler içinde sunulursa iç tutarlılığını yitirecektir.

Öte yandan, eğer hâkim yaklaşımı kendi terimlerinize tercüme ederseniz o zaman da aynı nedenlerden ötürü ona haksızlık yapmış olursunuz. Belli bir sorunu incelemenin belli bir yolunu başka birine tercüme ettiğinizde, Kuhn'un (1962) işaret ettiği gibi, bu yaklaşımların kendi içlerinde çelişme ihtimali çok yüksektir. Farklı soruları dert edindikleri için bu yaklaşımların çok az ortak noktası olacaktır. Kısacası, ortada tercüme edecek bir şey yoktur. Bu iki yaklaşım aynı şeyden bahsetmemektedir.

Literatür sizin karşınızda zaman zaman "ideolojik hegemonya" adı verilen bir üstünlüğe sahiptir. Eğer yazarları bu alanı sahipleniyorlarsa, onların yaklaşımı ne kadar doğal ve akla yatkın görünüyorsa sizin meseleye dair geliştirdiğiniz yeni ve farklı yaklaşımınız da bir o kadar tuhaf ve mantıksız görünür. Onların ideolojisi okurların konu hakkındaki düşünme biçimlerini kontrol eder. Netice itibariyle neden o soruları sormadığınızı ve neden o yanıtları almadığınızı açıklamanız gerekir. Hâkim yaklaşımı savunanlar ise meseleye neden sizin baktığınız gibi bakmadıklarını açıklamak zorunda değillerdir. [Latour ve Bastide (1983) bilim sosyolojisi bağlamında bu sorunu tartışır].

Sapma üzerine yaptığım çalışma bu konuda bana iyi bir ders oldu. 1951 yılında marihuana kullanımı üzerine çalışmaya başladığımda ideolojik hegemonyaya sahip, yani araştırmaya değer bulunan tek soru şuydu: "Neden insanlar böyle saçma bir şey yapar?". Bu soruyu yanıtlamak üzere ideolojik olarak tercih edilen

yol da marihuana kullanan insanları kullanmayanlardan ayıran psikolojik bir özellik ya da toplumsal bir nitelik bulmaktı. Altta yatan önerme, bulmayı umduğunuz ayırt edici niteliğe sahip olmayan "normal" insanların böylesine tuhaf bir şey yapmayacağıydı. Ben ise farklı bir önerme ile yola çıktım: Koşullar uygun olduğunda "normal" insanlar neredeyse aklınıza gelebilecek her şeyi yapabilirler. Bu ise insanların daha önce yapmayacakları bir şeyi yapmaları noktasına gelmelerinde etkin olan durumların ve süreçlerin ne olduğunu sorgulamak zorunda olduğunuz anlamına gelir.

Marihuana kullanımını araştırmanın bu iki alternatif yolu birbirine tümüyle ıraksak değildir. Gerçekte birbirleriyle buluşturulabilirler. 1953'de ilk kez yayımladığım verilerde de bizatihi bunu yaptım. Kullanıcıların uyuşturucu deneyimini farklı bir şekilde algılamalarına sebep olan bir yeniden tanımlama sürecinden geçtiklerini gösterdim. Uyuşturucu kullanımına ilgi duyan sosyologlar, psikologlar ve diğerleri bu yanıtı ilginç buldular. Öne sürdüğüm bu sav, insanların nasıl öyle veya böyle bir sapkın haline geldiklerini araştıran çok sayıda çalışmanın yapılmasına yardımcı oldu. Bu çalışmaların ortak çıkış noktası, şu an sapkın olarak nitelendirilen bu kişilerin sadece farklı deneyimlerden geçmiş normal insanlar olduğuydu. Peki, "Yanlış bunun neresinde" diye sorabilirsiniz. Bu, benim de ancak uzun yıllar sonra fark ettiğim bir şeydi: Psikiyatristlerin ve kriminologların egemen olduğu uyuşturucu bağımlılığı yazınının yanlış olduğunu gösterme arzum, araştırmamın gerçek amacını göz ardı etmeme neden olmuştu. Çok daha geniş ve çok daha önemli bir soruyu gözden kaçırmış ve kaçırmaya da devam etmiştim: İnsanlar kendi deneyimlerini tanımlamayı nasıl öğrenirler? Bu soru bizi, insanların yalnızca uyuşturucu deneyimlerini değil her tür deneyimlerini tanımlamayı nasıl öğrendiklerini araştırmaya götürür. Aç olduğumuzu nasıl biliyoruz? Bu soru, obezite çalışan bilim insanları için en temel soru haline geldi. Nefesimizin yetmediğini ya da normal bağırsak hareketlerine sahip olduğumuzu ya

da sağlık geçmişimizi anlamak için doktorların sorduğu bütün o şeyleri nasıl biliyoruz? Bu sorular da tıp sosyologlarının alanına girer. Peki ya "delirdiğimizi" nasıl biliyoruz? Şimdi geriye baktığımda eğer çalışmamı bu sorulara yöneltmiş olsaydım çok daha önemli bir katkı yapabileceğini düşünüyorum. Fakat egemen uyuşturucu bağımlılığı çalışma biçiminin ideolojik hegemonyası beni kör etmişti.

İnsanların, literatürün savlarını olumsuz etkilemesine ne zaman izin verdiklerini nasıl anlayacaklarını bilemiyorum. Bu, içinde yaşadığınız zaman ve mekânın kategorilerine sıkışıp kalmanın ortaya çıkardığı klasik bir ikilemdir. Yapabileceğiniz şey (benim o zaman uyuşturucu kullanımına ilişkin yaptığım gibi) egemen ideolojiyi ayırt etmek, onun ideolojik bileşenlerini bulmak ve soruna daha "tarafsız" bir bilimsel yaklaşım şekli geliştirmeye çalışmaktır. İnsanlar size yanlış yolda olduğunuzu söylüyorsa bilin ki doğru yoldasınız.

Kuşkusuz abartıyorum. Egemen yaklaşımı karşısına alan her şey nihayetinde doğru mudur? Hayır. Fakat ciddi bir akademisyen, çalışma konusuna dair birbiriyle rekabet halindeki yaklaşımları sürekli olarak araştırmalıdır. Söylemek istediğiniz şeyi söyleyemediğinizi hissediyorsanız bu, literatürün size engel olduğuna dair bir uyarıdır. Bunun başınıza geldiğini fark etmeniz, o da fark ederseniz eğer, çok uzun zaman alabilir. Ben, marihuana çalışmamda yaptığım hatayı ancak on beş yıl sonra fark edebildim [Bkz. Becker (1967) ve (1974)'teki tartışma]. Kısacası, siz literatürü kullanın; onun sizi kullanmasına izin vermeyin.

9

BİLGİSAYARLA YAZMAK

1986 yılında bu kitabın 9. Bölümüne "Zahmet ve Yazılım Programları" adını vermiştim. O zamanlar görece pek aşina olmadığımız, bilgisayarda yazma deneyimini ele alıyordum. Pek çok kişi, yeni yeni bilgisayarda yazmaya başlamıştı ve bilgisayar kullanmak giderek daha yaygın hale geliyordu. Öte yandan bilgisayar kullanımına dair çoğu gerçekçi olmayan umutlar ve korkular ortalıkta dolaşıyordu. Ben, bu yeniliğe görece "erken uyum sağlayanlar" arasındaydım. Nicel çalışma yapan bazı sosyologlar, bilgisayarla çalışmaya çok büyük sayısal veri setlerini çözümlerken alışmışlardı. Ancak, etnografik araştırma ya da derinlemesine mülakat yapan çok az kişi, "istatistik tipi" çalışma ile bu derece özdeşleşmiş bu aracı benimsiyordu. Ben ise şanslıydım. O dönemde benim gibi Northwestern Üniversitesinde öğretim üyesi olan ve doktora eğitimi sırasında anasistem bilgisayarlarla çalışma deneyimine sahip Andy Gordon bana bu konuda rehberlik yapmıştı. Andy, bilgisayarın onu öğrenme zahmetine katlanacak herkese sınırsız bir güç sağlayacağına inanıyordu. Beni ikna etmeyi başardı. Sıraya girdim, ilk Apple II bilgisayarımı aldım ve sonra da hayat boyu müptelası oldum. 1986'da kaleme aldığım bu bölüm, o dönem duyduğum ilk heyecan dalgasıyla yazılmıştı. Eminim burada yazdıklarım bu makinelerle büyüyen okurlara tuhaf gelecektir. Güncellemeden önce artık sadece mü-

zelerde yer alan bilgisayar ve yazılım programlarına yaptığı eskimiş referanslarla tarihsel bir belge, o heyecanlı günlere dair bir hatırat olarak bir süre daha böyle kalsın istedim.

Zahmet ve yazılım programları (1986)

İnsanların neden düzeltme yapmak ve yeniden yazmak konusunda bu kadar isteksiz olduklarını merak ediyorum. Her ne kadar ilk denemede ortaya eli yüzü düzgün bir şey çıkaramasanız da daha sonra yazdıklarınıza kolayca şekil verebileceğiniz çok aşikâr. Bu isteksizliğin bazı nedenlerini hâlihazırda tartıştım. Fakat benim bilgisayarda yazma deneyimim (ve başkalarının bana bahsettikleri deneyimleri), bu isteksizliğin bir diğer güçlü nedeninin düpedüz fiziksel zahmet olduğunu gösterdi. Muhtemelen bu öngörü, önceki bölümlerde olduğundan çok daha fazla, toplumsal organizasyon yerine yazmanın fiziksel bir emek olmasına kafa yormama neden oldu.

Bu kitabın giriş kısmını bir mikro bilgisayarda[13] yazdım. Bilgisayarla yaşadığım bu ilk deneyim başlangıçta beni biraz korkutsa da kısa zaman içinde yazmak o kadar kolaylaştı ki daha önce bu işi bilgisayar olmadan nasıl yaptığımı merak etmeye başladım. Böyle hisseden yalnızca ben değilim. Yazılım programları neredeyse herkes için yazmayı kolaylaştırıyor; bu durum, hem yazmak konusunda sıkıntı yaşayanlar için hem de bir bilgisayar sahibi olmadan önce de kolaylıkla yazanlar için geçerlidir [sistematik gözleme dayalı bir değerlendirme için bkz. Lyman (1984)]. Başkalarının yazdıklarına güleceğinden korktukları için kabataslaklarını saklayan kişiler, yazdıklarının kolayca silinebiliyor olmasının faydasını görürler. Fakat neden alay edilmekten korkmayan yazarlar da bilgisayarda yazmayı daha kolay buluyorlar? Benim için bu, bir fiziksel zahmet meselesidir.

13 Ç.N: Mikro bilgisayar kişisel masaüstü bilgisayarın 1970'ler ve 1980'lerde yaygın olarak kullanılan adına gönderme yapmaktadır. O dönemde kişisel bilgisayarları anasistem bilgisayarlardan ve mini bilgisayarlardan ayırt etmek üzere bu isim kullanılmaktayken bugün mikro kısmı artık kullanımdan düşmüştür.

Yazmayı fikirler ve hislerle uğraşan kavramsal ve zihinsel bir faaliyet olarak düşünürüz. Bu yaklaşım, akıl ve beden, kafa ve kol işleri arasındaki geleneksel ayrımı kabul eder. Zihinsel emeğe dayalı işler yapan kişiler daha iyi ücretler alırlar, daha temiz kıyafetler giyerler ve daha güzel mahallelerde yaşarlar. Bir başka ifadeyle, zihinsel emek biçimleri ellerinizi ve bedeninizi kullandığınız emek biçimlerinden daha yüksek bir sınıfa ait olmak anlamına gelir. Biz buna inanmayabiliriz. Ancak, kültürün bütün diğer öğeleri gibi, bu "herkesin bildiği" ve dolayısıyla da toplumun üzerine inşa edildiği bir olgudur. İstesek de istemesek de insanların böyle düşündüklerini biliriz. Irving Louis Horowitz, bu geleneksel kafa-kol ayrımını şu şekilde özetlemiştir:

> İnsanlar huy bakımından farklılaştıkları gibi tür bakımından da farklılaşırlar. Bazıları yönetmek bazıları da yönetilmek için doğmuşlardır. Her ne kadar teoride bazıları yönetilen konumundan yönetici konumuna yükselebilirlerse de gerçek hayatta bu imkânsızdır. Zihinsel emek gerektiren işler yapanlar fiziksel güçleriyle çalışanlardan daha önemlidirler. İnsanların önemini değerlendirirken kavramsallaştırma yapabilenler ile yapamayanlar -diyalektik düşünebilenlerle, düşünemeyenler- arasında ayrım yapılmalıdır. Plâtoncu Akademinin temeli basitçe demokrasiyi lanetlemesi değildir; aynı zamanda miras alınmış bilgelik kavramına dayanan bir yönetici sınıf yaratmasıdır. Bu kavram, bugün de, 2000 yıl öncesinde olduğu kadar yaygındır (Horowitz 1975, 398–99).

Dahası Horowitz'e göre, "Kafa ve kol arasındaki mücadele, esasen, sınıf mücadelesini temsil etmenin sembolik bir biçimidir. Aslında bu, sınırlı kaynaklar için mücadele eden temel güçler arasında yapılan bir ayrımdır " (1975, 404).

Kafa ve kol emeği ayrımını kabul etmek, yazmanın fiziksel kısmını göz ardı etmeye neden olur. Oysa zihinsel bir uğraş olması, yazmanın yalnızca zihinsel bir faaliyet olduğu anlamına

gelmez. Diğer bütün faaliyetler gibi, yazmanın da fiziksel bir tarafı vardır ve bu taraf da düşünme kısmını genellikle kabul ettiğimizden çok daha fazla etkiler. Örneğin bazı insanlar "ataklar" halinde yazarlar. Bazen benim de böyle yazdığım oluyor. Klavyenin başında oturup yemek, kahve, telefon ve tuvalet molaları hariç, hiç kalkmadan sekiz ya da on saat süren bir çalışma maratonunda birkaç bin kelime yazarım. Bunu yapmak, anında size yazmanın ne kadar fiziksel bir uğraş olduğunu öğretir. Böyle olduğunu, bir sonraki gün sırtınızın ve kolunuzun ağrımasından, boynunuzun tutulmasından bilirsiniz.

Yazmak hakkındaki basmakalıp yaklaşım, yazan kişiye itibar getiren düşünme kısmını itibar getirmeyen fiziksel kısımdan ayırır. Gündelik konuşmalarımızda bunlar arasındaki ayrımı, itibarlı zihinsel kısma gönderme yaparken "yazmak" ve fiziksel kısma gönderme yaparken de "daktilo etmek" kavramlarını kullanarak yaparız. Yazmak, daktilo etmekten bağımsız olarak yapılabilir. On sayfalık ödevler hazırlayan lisans öğrencileri, bu metinleri zihinlerinde yazarlar; oysa zihninde daktilo edemezsin. Tersini düşünürsek daktilografiar, daktilo ettikleri şeyin içeriğini fark etmeden daktilo edebilirler. Joy Charlton (1983) o anda daktilo etmekte olduğu konudan tümüyle farklı bir konuda, gayet akıcı bir şekilde, sohbet edebilen bir daktilografı tarif eder. Daktilo etmek, Wittgenstein'a gönderme yaparak söylersek, daktilo başında bir şeyler yaratırken çoğumuzun yaptığı düşünme işini yazma işinden çıkarırsak geriye kalan şeydir. Öte yandan, hayatlarını kazanmak için yazan insanlar, genellikle eş zamanlı olarak, hem daktilo ederler hem de *yazarlar*. Ama ona yazmak adını vererek, yaptıklarının itibarlı kısmına vurgu yaparlar. Eskiden, yazdığımda yaptığım şeyleri "daktilo etmek" olarak tarif ederek akademisyen dostlarımı kızdırırdım: "Yazıyor musun? Evet, bugün altı sayfa daktilo ettim". İtibarlı bir şey için, kasıtlı olarak gözden düşürülmüş bir terim kullanıyordum. Aynı yaygın ayrım, Truman Capote'nin, onları "daktilografiar" diye küçümseyerek pek çok yazar arkadaşına hakaret etmesine olanak tanıyordu.

Yazmanın fiziksel bir uğraş olduğuna dair ilave bir kanıt olarak, daha önce bahsettiğim belli yazma araçlarına karşı geliştirdiğimiz bağımlılığı düşünün. Kurşun kalem, tükenmez kalem ya da daktilo kullananlar, kullandıkları şeyin verdiği hisse bağımlı hale gelirler. Başka bir alet kullanmak zorunda kaldıklarında tümüyle acizleşirler.

Şimdi de daktilo etmenin insanların yazma alışkanlıklarında oynadığı role dair biraz daha düşünün. Başlangıç taslaklarınızı nasıl hazırlarsanız hazırlayın nihayetinde bunların siz ya da bir başkası tarafından, genellikle de birden fazla kez, temize çekilmeleri gerekir. Ciddi okurları hedefleyen son versiyon temiz bir kopya olmalıdır. Ayrıca, pek çok taslak üretmeyi seven kişilerin yazdıklarını arada yeniden daktilo etmeye ihtiyaçları vardır. Kendi yazdıklarınızı tekrar tekrar daktilo etmek (her ne kadar çoğu kişi bunu yazdıklarını düzeltme fırsatı olarak değerlendirse de) yorucu ve sıkıcı bir angaryadır. İşin fiziksel kısmını bir başkasına devredebilir, onlar bu işi bitirene kadar bekleyebilir ve ardından da gördüğünüz hataları ve yanlış anlamaları düzeltebilirsiniz. Fakat bu durumda da bir başka fiziksel nedenden ötürü, yazdıklarınızın yeniden daktilo edilmesine ihtiyacınız vardır.

Yazarların çoğu, genellikle de başarısız bir biçimde, titiz ve düzenli olmaya çalışırlar. Ne yapmaya çalıştığınızı temiz, özenli bir şekilde yazılmış bir kâğıtta görebilirsiniz. Cümleler birbirini takip eder ve okurların bu cümleleri nasıl anlayacağını kolaylıkla tahayyül edebilirsiniz. Düzenli bir sayfa, sihirli bir şekilde, düşüncelerinizin de düzenli olduğunu ve titizliğinizin kâğıda yansıdığınızı hissetmenize neden olur. Titiz bir şekilde bir araya getirilmiş sayfalardan oluşan dosyanız büyüdükçe giderek daha fazla bitmiş bir makale ya da kitaba benzer.

Yeniden yazmak ise sizin titiz ve düzenli olma çabanıza zarar verir. Yazdıklarınızın üzerini çizer, açık ve net bir şekilde ifade etmeyi hedeflediğiniz fikrin yerine anlamsız X'lerden oluşan bir satır veya öfkeli bir karalama bırakırsınız. Sizin koyduğunuz yere

ait olmayan bir düşüncenin, başka bir yere daha çok uyduğunu fark edersiniz. Dolayısıyla, onu olduğu yerden kaldırır ve yerine kocaman bir boşluk ya da tuhaf, yarım kalmış bir cümle parçası bırakırsınız. Boşluklar ve cümle parçaları göze pek de hoş görünmezler. Bundan dolayı da kestiğiniz şeyi yeni yerine yazarsınız ve geriye kalan eksik cümle parçasını tamir etmeye çalışırsınız. Bir anda metniniz X'lerle, boşluklarla ve birbiri üstüne bantlanmış kâğıt parçalarıyla dolar. Sonunda, ortaya çıkan karışıklık sizi öylesine rahatsız eder ki sayfayı hatta belki de bütün baş belası şeyi baştan sona kadar yeniden temize çekersiniz. Başlangıçta pek düzenli görünen şey, şimdi öylesine kafa karıştıran yamalı bir bohçaya dönüşmüştür ki yazarın kendisi bile artık karalamaların ve okların ne anlama geldiğini bilemez. Bu karışıklık da sizin korumaya çalıştığınız o çok değerli mantık sisteminizi ve estetik düzeninizi alt üst eder [Benzer bir tarif için bkz. Zinsser (1983, 98)].

Pek çok yazar, yazdıklarını temize çekme işini çalışmalarının dayandığı ritüelleşmiş alışkanlıklarının bir parçası haline getirirler. Benim kadar sık düzeltme yapıyorsanız henüz temize çekilmiş bir metin, sizi daha çok düzeltme yapmaya teşvik eder. Ne söylediğinizi ve bunu nasıl değiştirebileceğinizi temiz bir sayfada görmek çok daha kolaydır. Başka fikirlerin ve onları ifade etmenin başka biçimlerinin izlerini taşıyan her yeri karalanmış eski bir sayfa kafanızı karıştırır. O nedenle yeni metnin üzerine başka bir yapı inşa edersiniz. Bu ise nihayetinde gene bir temize çekme işini gerektirir. Pek çok yazar bu döngüyü uzun süre devam ettirir.

Kar temizlemek ya da çamaşır asmak kadar olmasa da yazdıklarınızı yeniden daktilo etmek, biraz yorgunluk, atalet yaratacak kadar fiziksel olarak zahmetli bir iştir. Her yazar, yeniden yazılması gereken bir cümle görmüş, ancak sayfada bu cümlenin yeni versiyonunu koyacak yerin kalmadığını fark ederek metni düzeltmeden öylece bırakmıştır. Kesmek ve yapıştırmak ise daha da zahmetlidir. Öyleyse bazen yazarların, gerektirdiği fiziksel ve

zihinsel uğraş üzerine düşünmek bile onları yorduğu için, yeniden yazma işini atladıkları olur.

Bilgisayarda yazmak bu ataleti ortadan kaldırır. Bunun nasıl olduğunu anlamak için, bu makinelerden ürkmeyen sıradan birinin aracılığına ihtiyacımız vardır. Her ne kadar onun da daktiloya benzeyen ve tuşlarına basarak yazabileceğiniz bir klavyesi varsa da bir mikro bilgisayar ya da kelime işlemci basit bir daktilo değildir ("bir daktilo için 2000 dolar mı harcadın?"). Aksine bir mikro bilgisayarın bir daktilodan çok önemli farklılıkları vardır. Bir bilgisayar yazdıklarınızın kalıcı kaydını tutmaz. Onun yerine metninizi geçici olarak "hafızasına" kaydeder ve kaydettiklerinin bir kısmını da ekranda size gösterir. Bir kez ona bunu yapmasını nasıl söyleyeceğinizi öğrendiğinizde belleğinin herhangi bir parçasını ekranda size gösterecektir.

Yazdıklarınızın kalıcı bir kaydını yapmadığı için bilgisayarda yazdıklarınız konusunda daha az kaygı duyarsınız. Birkaç düğmeye basmak, sanki hiç olmamış gibi, kötü ifade edilmiş fikirlerinizi ekrandan silmiştir. Biraz önce yazmış olduğunuz o aptalca şeyi kimse bilmeyecektir. Çöp kutunuzda meraklı arkadaşlarınızın görebileceği, belki de alıp okuyacağı, buruşturulmuş bir kâğıt parçası yatmaz. Öte yandan, herkesin böyle korkuları olmadığı için -benim yok ama bazı arkadaşlarımın var- bu sorunları çözüme kavuşturmak, bilgisayarın en büyük erdemlerinden biri değildir.

Bilgisayar, yazmanın gerektirdiği fiziksel zahmeti ortadan kaldırmada gerçekten mükemmel bir iş çıkarır. Artık yeniden yazmak, bir ifadeyi ya da cümleyi karalamak ve yanına yeni bir cümle yazmak anlamına gelmez. Bunun yerine, sevmediğiniz bir ifadeyi "siler" ve bu ifadenin yerine yeni cümlenizi "eklersiniz". Bir paragrafı olduğu yerden başka bir yere taşımak istediğinizde, onu makasla kesip sonra da bantla yeni bir kâğıda yapıştırmazsınız. Onun yerine, "boşluk yaratmak" için önce paragrafı eski yerinden siler, sonra da onu yeni yerine "yazarsınız". ("Boşluk

yarat" benim kullandığım programın bu işleme verdiği isimdir -başka programlar aynı işlem için , "kes-ve-yapıştır" da dâhil olmak üzere başka isimler kullanırlar-). Eğer paragrafı koyduğunuz yeri beğenmiyorsanız onu eskiden olduğu yere geri taşırsınız. Eğer bir kelime ya da ifadeyi başka biriyle değiştirmeye karar verirseniz çoğu yazılım programlarının sahip olduğu, bu işlemi çabucak ve bir tane bile kelimeyi kaçırmadan yapmanıza izin veren, "bul ve değiştir" özelliğini kullanırsınız. (Bir arkadaşım, "bul ve değiştir" özelliğinden bahsedene kadar, benim bilgisayarlar konusundaki heyecanıma pek kötümser yaklaşıyordu. Bu arkadaşım, romanını tamamlayıp baskıya göndermeden önce, John isimli karakterine Jim ismini vermeye karar vermişti. Ancak eski isimlerin hepsini bulup değiştiremediği için, roman baskıdan çıkıp piyasaya sürüldüğünde bazı sayfalarında Jim yerine, kimliği tanımlanmamış, John isimli bir karakter vardı).

Yazılım programlarının çok müteşekkir kaldığım bir özelliği "sözcük sayısı"dır. Düğmeye basın ve hemen kaç sözcük yazdığınızı görün. Sık sık kaç kelime yazdığımı tahmin ederek (ya da gerçekten sayarak) kendimi ödüllendirmeyi seven tek yazar ben değilim. (Eğer merak ediyorsanız buraya kadar 1.864 kelime yazmışım). Bazı yazarlar kendilerine günlük kota koyarlar. Bilgisayarın bu özelliği, sayfaları ya da satırları saymak ya da bir sayfadaki ortalama sözcük sayısını sayfa sayısıyla çarpmak gibi fiziksel zahmetlere gerek kalmadan kotanızı doldurduğunuzda size söyler.

Bunların hepsi, bütün bilgisayar tutkunlarının size söyleyecekleri şeylerdir ve her bir yeni bilgisayar sahibi de sizi bilgisayar tutkunları kulübüne katma peşindedir. Aksi halde, niye bu bölümü yazma zahmetine gireyim ki?

Biz bilgisayar tutkunları, bilgisayarları azize gibi gösteririz. Oysa öyle değiller. Bilgisayarlar kendi güçlüklerini yaratırlar. En kötüsü de (kullanmayanların dillendirdikleri ilk korku) yazdıklarınızı "kaybetmektir". Bu, büyük bir üniversitenin "ana sistem"

bilgisayarı "çöküp" aktif hafızasındaki her şeyi kaybettiği zaman olur. Makinenin uyduğu komutları yeterince anlamadığınız ve üzerinde çalışmakta olduğunuz "dosyayı" silmesine sebep olan bir komut verdiğiniz için de yazdıklarınızı kaybedebilirsiniz. Yazarlar, o mükemmel anlatımı hiçbir zaman yeniden yakalayamayacaklarına kendilerini ikna ederek üsluplarının küçücük parçalarına bile güçlü bir şekilde bağlanırlar ve bu kayıpları inanılmaz trajediler olarak algılarlar. Dolayısıyla, kayıplar gerçektir ve bunun olabileceğine dair sürekli olarak kaygılanmak, bilgisayarın size sağlayacağı kolaylık karşısında, ödenecek büyük bir bedeldir.

Yazılım programlarını -bilgisayarın bütün o muhteşem şeyleri yapmasına imkân tanıyan talimatları- yazan kişiler, nadiren farklı bir üslupta tasarlarlar. Zaten aksi söz konusu olsaydı o zaman programcı değil yazar olurlardı. Bir programı nasıl kullanacağınızı söyleyen komutlar, yazma zanaatı dilinde değil programlama dilinde yazılmıştır ve çoğu zaman da acemiler için takip etmesi zor şeylerdir. Bilgisayar size "USULSÜZ KOMUT" ya da "HATA – TUTUN VE BAŞKA YERE TAŞIYIN" türünde şeyler söyler. Sizinle böyle konuşulmasına alışana kadar, bu pek de hoşunuza gitmeyebilir.

Daha da kötü ve konumuzla daha yakından alakalı olan bir şeyse yapmak istediğimiz bazı şeyleri bilgisayarda yapmanın makas ve bantla yapmaktan daha kolay olmadığıdır; hatta daha zor bile olabilir. Bilgisayar yazdıklarımızı belleklerdeki dosyalara depolar. Daha uygun olduğunu düşündüğümüz bir yer keşfettiğimiz için bir materyali bir dosyadan başka bir dosyaya taşımak veya bilgisayar belleğinin dolduğunu söylediğinde yazdıklarımızı kaydetmek hiç de kolay şeyler değildir.

Bilgisayarda yazarak çok kısa bir zamanda aynı paragrafın pek çok versiyonunu üretebilirsiniz. Eğer bu yazdıklarınız kâğıt üzerinde olsaydı muhtemelen bunları karton bir dosyanın içinde, ta ki çaresiz bir gününüzde bunlardan birinin sihirli versiyon

olduğuna karar verene kadar unutacaktınız. Dosyanın içinde, aradığınız versiyonun hangisi olduğunu görünüşünden tanıyacaktınız. Öte yandan bir bilgisayarda bir pasajın kaydettiğiniz bütün farklı versiyonlarını bu derece kolaylıkla gözden geçiremezsiniz. Bütün görebileceğiniz bir dosya adları listesidir ve onları yazmanızdan çok kısa bir süre sonra bu isimler artık size fazla bir şey ifade etmeyecektir. Bu kitabı yazdığım Apple I, oldukça hoşgörülü bir makine ve başlığı biraz daha tanımlayıcı yapmaya yetecek 30 karakter uzunluğunda dosya isimleri yazmanıza izin veriyor. Dosya isimlerini sekiz karakterle sınırlayan pek çok diğer bilgisayar ise bir dosyada ne olduğunu bilmeyi çok daha zor hale getiriyor. Dolayısıyla, bilgisayarla yazmaya karar verirseniz bunun bedelini, belgelerinizi birbirinden ayıramayarak, görünüşte aynı şeyin birbirine benzeyen versiyonlarıymış gibi duran kafa karıştırıcı belge yığınıyla boğuşarak ödeyebilirsiniz.

Ayrıca, yukarıda tırnak içine aldığım bütün o ifadeleri ve çok sıradanmış gibi gönderme yaptığım bütün o komutları öğrenmek zorundasınız. Pek çok potansiyel kullanıcı, bilgisayarın kendileri için yapmasını umdukları şeyi şu sözlerle tarif eder: "Bütün yapman gereken bir düğmeye basmak ve gerisini o ..." Hayır, halletmeyecek! Bilgisayarın gereksindiği kelime haznesini, onun kullandığı terimlerin arkasında yatan fikirleri ve dünyaya bakma biçimlerini çalışmak ve içselleştirmek için zamana ihtiyacınız vardır. Bunca zaman ve emek harcamak istemediğiniz için kim sizi suçlayabilir? Eğer yapacak daha iyi bir işim olsaydı ben de harcamazdım. Fakat uzunca bir kitabı yazmayı daha yeni bitirmiştim ve biraz boş zamanım vardı. Boş adamı da şeytan dürter!

Bilgisayarda yazmanın asıl en önemli getirisinin ne olduğunu -yani (daha önceki bölümlerde alıntıladığım bilişsel psikologların tarif ettiği biçimde) yazarak düşünmenin ne kadar kolay olacağını- hiçbir bilgisayar tutkunu bana söylemedi. Daha önce de bahsettiğim gibi benim âdetim, neredeyse kasıtlı olarak, sansürlenmemiş bir düşünceler akışı içinde ortaya çıkacakları görüp,

üzerinde çalışmak istediğim ana temaları keşfetmeyi umarak çok dağınık bir ilk taslak -yani aklıma ne gelirse- yazmaktır. Eskiden, bilgisayarım olmadığı zamanlar, bu temaları az ya da çok tutarlı bir düzene koyacak ikinci bir taslak yazarak devam ediyordum. Ardında da -üçüncü taslakta- kelimeleri siler, cümleleri birleştirir, fikirlerimi farklı bir şekilde ifade etmeye çalışır, bunları yaparken de söylemek istediğime dair çok daha net bir fikir sahibi olurdum. Yazdıklarımı karmakarışık hale getiren ve onca kes-yapıştır işini başıma saran da bu çalışma tarzımdı. Bunun nihai bir taslağa dönüşmesi aylar alıyordu.

Şimdi ise bu iş için çok daha az zaman harcıyorum. Daha yazarken, yazdıklarımın inşa etmekte olduğu yapıyı görmeye başlıyorum: "Demek söylemek istediğim şey buymuş!". Yakaladığım fikri, daha sonra kullanmak üzere bir dosyaya koymak yerine hemen sayfada uygun bir yere gidiyor ve yazdıklarıma bu yapıyı vermeye başlıyorum. Kesmek, yapıştırmak yok. Çok daha kolay olduğu için bunu yapma zahmetine de katlanıyorum. Bunu yaparken fikirlerimin akışını fiziksel angaryalarla kesintiye uğratmıyorum. Bilgisayar kullanmadan önce üçüncü ya da dördüncü kez temize çekilmiş bir taslak olacak şey yerine şimdi elimde, ilk kez bastığım "yazılı çıktım" oluyor.

Alışkanlıklarımda yaşanan değişim, bilgisayarlar üzerine yazanların sistematik olarak hakkında yalan söyledikleri bir şeyi de ortaya çıkardı. Yalan belki çok ağır bir kelime olabilir. Gizemlileştirdikleri desem, o da bu hatalı temsilin kulağa belki de olduğundan daha fazla kasıtlıymış gibi gelmesine neden olabilir. Fakat bu yanlış temsil, bilgisayarla çalışmanın gerçekte nasıl bir şey olacağını öğrenmeyi zorlaştırır. Asıl önemli olanı, yani bilgisayarınızdan gerçekten faydalanabilmek için düşünme biçiminizi ciddi şekilde değiştirmek ve hayal ettiğinizden veya istediğinizden daha fazla bir bilgisayar manyağı olmak zorunda olduğunuzu sizden gizler.

"Bir bilgisayar nasıl alınır" üzerine yazılmış bütün makaleler

aynı tavsiyeyi verirler. Bilgisayarla ne yapmak istediğinize karar verin: mektup ya da kitap yazmak, harcamalarınızı takip etmek, bütçe hesaplamaları yapmak, oyun oynamak... Ardından, yazılım programı alışverişine çıkın. Hangi programların, sizin tam olarak işinize yarayacak olan şeyleri yaptığını bulun. Sonra da bu programları işleten bilgisayarı satın alın.

Bu tavsiye kulağa mantıklı geliyor. Fakat bilgisayarlara ve sizin onları kullanma saiklerinize içkin olan nedenlerden ötürü bu tavsiyeyi dikkate almazsınız. Bu tavsiye, hâlihazırda ne yapmak istediğinizi tam olarak bildiğinizi varsayar. Tezinizi yazmayı ya da harcamalarınızı dengede tutmayı istiyorsunuz. Fakat hatırlayın: Bunları zaten bilgisayar öncesi araçları kullanarak kâfi derecede etkin bir biçimde yapıyorsunuz. Dergideki tavsiye, size zaten yapmakta olduğunuz şeyin aynısını yapmanızı sağlayan bir program bulabileceğinizi söylüyor.

Bu bir yalandır; çünkü daha önce yaptığınız işleri bilgisayarda aynı şekilde yapamazsınız. Eğer akademik makalelerinizi sarı kâğıtlara, yeşil mürekkepli bir tükenmez kalemle yazmaya alışmışsanız çok kötü. Aynı şeyi bilgisayarda yapamazsınız. Dönem ödevlerinizi, küçük kâğıtlara notlar alıp sonra da onları birbirine bantlayarak yazmayı seviyorsanız bunu da bilgisayarla yapamazsınız. Eğer bilgisayarda yazıyorsanız daha önce sahip olduğunuz yazma alışkanlıklarınızın sizin için yaptığı şeyleri yeni bir yolla yapmayı öğrenmek zorundasınız.

Fakat bilgisayarın size sunduğu seçenek, sizin alışkın olduğunuz bir yol değildir. Kuşkusuz, bir bilgisayar satın alıyorsunuz, çünkü yeni ve daha faydalı bir şekilde yazmak (ya da hesap yapmak) istiyorsunuz. Fakat bu, eski alışkanlıklarınızı bırakmanız anlamına gelir. Bazı insanlar buna direnirler. Düzeltilmiş metni beğenirlerse eski versiyonu saklayıp saklamayacaklarını, üzerinde notlar olan küçük kâğıtlarla dolu dosyalar tutmaya devam edip etmeyeceklerini ya da alışkanlık haline getirdikleri diğer ritüellerden herhangi birini yapmaya devam edip etmeyecekle-

rini kendi kendilerine sorarlar. Ancak, eğer her zaman yaptığınızı yapmaya devam edecekseniz kendinizi bütün o komutları ve yeni bir dili öğrenme zahmetine ve yazdıklarınızı kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalma sıkıntısına niye sokasınız ki? Bu şekilde davranarak bilgisayarın asıl faydalarından yararlanamazsınız.

Öyleyse, yeni bir şey yapmak istiyorsunuz. Dergilerde okuduklarınız, tek ihtiyacınız olanın bu yeni şeyi yapan programı bulmak olduğunu söylediklerinde size ikinci bir yalan daha söylerler. Siz bu tavsiyeye uyamazsınız; çünkü yeni bir çalışma biçimini öğrenmeden ve bilgisayar gibi düşünmeye başlamadan ne yapmak istediğini bilmeniz mümkün değildir. Bunları yaptığınızda ise daha önce yazdığınız gibi yazmayı istemeyeceksiniz. Daha önce mümkün olduğunu bilmediğiniz bir şekilde yazmak isteyeceksiniz. İlk denediğinizde, tuhaf ve komik gelecek şekillerde düşünecek ve yazacaksınız. Ama merak etmeyin. Bir süre sonra bunlar, sanki doğuştan bildiğiniz şeyler haline gelirler. William Zinsser'ın, bilgisayarının "sil" düğmesini öğrenme rapsodisi -önce harfleri, ardından kelimeleri silmeyi, sonra da silmek istediğiniz kelimeyi metnin tümünde baştan sona silmenize yardımcı olan "bul" kelimesini öğrenmek- bahsettiğim olguyu tam olarak tarif eder (Zinsser 1983, 71 –75).

Farklı insanlar bilgisayarın sunduğu olanakları farklı şekillerde kullanırlar. Benim için bu, modüler düşünmeyi öğrenmek, yani daha önce hiç yapamadığım kadar çok sayıda bir araya getirebildiğim küçük yazı birimleriyle başa çıkmayı ve sonucun nasıl olacağını görmek için, bu yazı parçacıklarını farklı şekillerde yeniden organize etmeyi öğrenmek anlamına geldi. Aynı zamanda ben, başkalarının vazgeçemediği bir alışkanlık olan, yazılan versiyonun basıp çıktısı üzerinde çalışma aşamasını atlar, çoğunlukla ekranda düzeltme yaparım. Bunu yapmak bana, aralarından birine karar vermeden önce, aynı şeyi söylemenin beş ya da altı farklı biçimine bakma şansı verir. Hatta karşılaştırma yapmak için bazen bu cümleleri alt alta dizdiğim bile olur.

Bütün bu bahsettiğim şeyleri yapabilmek çok da faydalı olmayabilir. Üçüncü bir yalan da bilgisayarın size zaman kazandıracağıdır. Hayır, kazandırmaz; çünkü bilgisayarın düşündüğü gibi düşünmeyi öğreneceksiniz. *Eğer* bilgisayarı aldığınızda aklınızda olan şeyden başka bir şey yapmazsanız evet zaman kazanabilirsiniz. *Eğer* tek yaptığınız mektup yazmak ise mektuplarınızı çok daha hızlı ve çok daha az hatayla yazabilirsiniz. Ama o zaman da bilgisayarı pek kullandığınız söylenemez. Birkaç hatasız mektubu biraz daha hızlı yazmak, ne harcadığınız zamana ne de paraya değer. O zaman da işte böyle düşünmeye başlarsınız. Daha fazlasını yapmak istersiniz ve anında birkaç ihtimal belirir. Fakat bu sefer de bütün bu ihtimalleri denemek, başta planladığınız şeyi yapmak için tasarruf ettiğiniz zamanı hatta daha fazlasını harcamanıza neden olur.

İlk kez bilgisayara ilgi duyduğumda okulda bilgisayar programcılığı eğitimi alan kızım, muhtemelen kafayı yiyeceğim konusunda beni uyardı. Neden? Çünkü ben bulmacalarla uğraşmayı severim. Bilgisayar da sınırsız sayıda bulmacanın kaynağıdır. Bilgisayar sahibi olunca hep o anda başka türlü yapılması mümkün görünmeyen ancak bilgisayarın yapabileceği bir şeymiş gibi görünen bir şeyi denemeyi hayal edebilirsiniz. Schiacchi (1981), yazdıklarının daha iyi formatlanmasını sağlamak için aylar boyunca ana sistem bilgisayarlarının yazılım programını geliştirmeye çalışan bir grup inatçı fizikçinin doldurduğu bir laboratuvarın hikâyesini anlatır. Bu yapmaya çalıştıkları şeyin metinlerin içeriği ile hiçbir alakası yoktur. Yalnızca, yazılanların kâğıt üzerinde nasıl göründüğüyle ilgili bir sorunu çözmeye çalışmaktadırlar. Bilgisayarın yapmasını istedikleri şey, herhangi bir daktilografın uykudayken bile yapabileceği bir şeydir. Bilgisayar uzmanı olmadıkları için de sorunu çözmeleri aylarını almıştır. İçine düştükleri saçma durumu ise yazdıklarının "profesyonelce hazırlanmış bir formata" sahip olması gerektiği için bunu yapmak zorunda olduklarını söyleyerek açıklamışlardır.

Benim de buna benzer ahmaklıklarım oldu. Hatta benimki-

si daha deli saçması bir şeydi. Söz konusu durum, kullandığım Apple bilgisayara uyumlu donanım ve yazılım programlarının sayısının artmasıyla hâsıl oldu. Çok sayıda imalatçı, Apple ile uyumlu çeşitli yazıcılar, yazıcı-ara yüzey kartları ve yazılım programları ürettiği için, bütün bu farklı aletlerin farklı birleşimlerini kullanarak yapmak isteyebileceklerinizi nasıl yapacağınızı size açıklayan tek bir kullanım kılavuzu bulmanız imkânsızdır. (Zinsser, IBM kullanmaktan şaşmayarak bu tür baştan çıkartmalardan kendini korudu). İlaveten, Apple bilgisayarların neredeyse hat sanatıyla yarışacak yazı karakterleri üretebilme konusunda haklı bir ünleri vardır. Apple bilgisayarların bu yeteneği, bütün diğer yazıcıların sahip olduğu normal yazı karakterlerinden çok daha fazla sayıda ve türde yazı karakterleri yaratabilecekleri anlamına gelir. Bu ise işleri daha da karmaşıklaştırır. Ekranda bu tür yazı karakterleri üretebilen bazı programlarım vardı. Şimdi de yazılım programında bu karakterleri kullanarak yazdıklarımı basmak istiyordum. Eğer klasik eserler ya da mukaddes kitaplar üzerine çalışıyor olsaydım yazdıklarımı Yunancada ya da Hibrucada basmak için duyduğum dayanılmaz arzumun bir anlamı olabilirdi. Hiç Yunanca bilmediğime ve *barmizwa*[14] için yapmak zorunda olduğum yüzeysel çalışmalar dışında, Hibrucadan da fazla anlamadığıma göre, bu yapmaya çalıştığım şey tümüyle bulmaca çözmekti. Yazılım programını satın aldığım insanları boş yere taciz ettikten sonra, nihayet yazdıklarımı istediğim herhangi bir yazı karakterinde basabilecek bir program ilanı buldum. Daha önce hiç ihtiyaç duymadığım çeşitli bilgisayar işlevleriyle deneme yaptıktan ve nasıl kullanılacaklarını öğrendikten sonra, programı çalıştırmayı başardım ve çok memnun kaldım. Bütün arkadaşlarıma, içinde on farklı çeşit yazı karakteri kul-

14 Ç.N: *Bar Mizwa* (kadınlar için *Bat Mizwa*) Musevilikte erkek çocukların dini manada erişkinliğe geçişini simgeleyen törene ve erişkinlik statüsüne verilen isimdir. Bar kelimesi oğlan anlamına, Mizwa da emir ve yasa anlamına gelir. Yahudi inancına göre oğlan çocukları 13 yaşına geldiklerinde Töre'yi anlayacak ve kendi davramşlarından sorumlu olacak erişkinliğe varırlar ve *Bar Mizwa* olurlar.

landığım mektuplar yazdım. Bu sorunu çözmek için sanırım en az on beş ya da yirmi saatimi harcadım. Ancak, bir kez bunu yapmayı öğrendiğimde daha az ilgimi çekmeye başladı. Bu sefer de gerçekten yapmak istediğim şeyin, yazdığım metnin tam orta yerine grafik programıyla yapacağım küçük resimler basmak olduğuna karar verdim. (Yeni Macintosh bilgisayarım bunu yapabilmeyi yeterince kolaylaştırmıştı. Şimdi tek ihtiyacım olan şey, bunu yapmak için iyi bir neden bulmaktı). Evet, şimdi yazmak daha az zamanımı alıyor. Ama tasarruf ettiğim zaman, bu sefer de yeni arzuları tatmin etmeye gidiyor.

Bir kez bilgisayar gibi düşünmeye başladıktan sonra, öğrenecek ve yapacak daha az saçma şeyler bulmaya başladım. Sosyologlar, çeşitli türde veriler muhafaza ederler: okuma notları, alan notları, araştırma sonuçlarının özetleri, ellerindeki bulguları nasıl düzenlemeleri gerektiğine dair notlar, onun ya da bunun hakkında tutulmuş hatırlatma notları. Her akademisyen, bütün bu kâğıt kalabalığını düzenleyecek bir sisteme ihtiyaç duyar. "Dosya yöneticisi" ya da "veritabanı" adı verilen bilgisayar programları buna benzer bir işi yaparlar. Ne yazık ki bu veri tabanlarının en yaygın kullanıcıları bunları, müşterileri, envanteri, sipariş ve harcamaları takip etmek için kullanan işletmelerdir. Akademisyenlerin ise birbirinin neredeyse aynısı olan büyük veri setlerini yönetmek için tasarlanmamış, bu derece mali işler odaklı hazırlanmamış, adresleri posta koduna göre düzenlemekten daha ziyade henüz olgunlaşmamış fikirleri düzenlemeye yarayacak, biraz daha esnek bir şeye ihtiyaçları vardır. Böyle programlar var; ancak bunları birbirleriyle rekabet eden sayısız program arasından bulmalı ve yapmak istediğiniz şeyleri yapması için nasıl kullanabileceğinizi araştırmalısınız. Ben bunu yaptım ve sonuçtan gayet memnumum. Fakat akademisyenlerin, daha çok zaman alacak olsa da eski alışkanlıkları yerine geçebilecek yeni alternatifler üzerine bilinçli bir şekilde düşünüp karar verebilmek için böylesi bir sistemi kendilerinin geliştirmeyi isteyebileceklerini anlayabiliyorum. [Becker, Gordon ve LeBailly (1984), bilgisayar

sistemlerinin alan notları ve benzer materyalleri düzene koymak için kullandığı kıstasları incelerler].

Dolayısıyla bir mikro bilgisayar, muhtemelen, size işinizi daha kolaylaştırdığı hissini verecektir. Ancak, bu artık aynı iş olmayacaktır ve size bir dakika dahi tasarruf imkânı tanımayabilir. Oysa daha bilgisayar oyunlarından bahsetmedim bile!

Bir bilgisayarla ne yapabilirsiniz (2007) ?

Yukarıda yazdıklarımdan yirmi yıl sonra her şey değişti -yeni makineler, yeni programlar ve yeni imkânlar ortaya çıktı. Artık bilgisayar kullanıcıları, eskiden olduğu gibi daktiloyu daha yeni bırakmış ikircikli ve korkuyla dolu kişiler değil; tersine kelime ve işlem içeren her şey için bilgisayarın standart bir araç olduğunu düşünerek büyümüş kişilerdir. Bugünün bilgisayar kullanıcıları, kesmenin ve yapıştırmanın, arama motorlarıyla ve İnternetle kullanacakları kaynakların ve yapacakları alıntıların izini sürmenin, yazı hatalarını "yazı tipi hatalarını düzelt" ile bulup düzeltmenin, taslaklarını ve bitmiş makalelerini e-posta yoluyla her yere göndermenin kolaylığını verili bir şey olarak görüyorlar. Elbette!

Öte yandan, bir başka açıdan bakarsak bu geçen zaman zarfında pek bir şey de değişmedi. Zeki ve ciddi teknik yazarların basit ve mantıklıymış gibi göstermek için harcadıkları onca çabaya rağmen, bilgisayar hala ürkütücü ve kavranması zor bir makinedir. Kullandığı mantık halen keyfidir; akıl yürüterek bulabileceğiniz bir şey değildir. Komutlar (korkunç "hata mesajları"nı bir kenara bırakın) hala esrarengiz ve çözülemezdir. Sıradan kullanıcılar (genellikle haklı gerekçelerle), istemeden ölümcül bir kazaya sebep vermekten ve kendileri için çok önemli olan çalışmalarını kaybetmekten korkarak üreticilerin övündükleri gösterişli özelliklerin pek çoğunu göz ardı ederler. Dolayısıyla şimdi okuyacaklarınızın çoğu, her ne kadar kulağa sanki arkaikmiş gibi gelse de eğer bazı kelimeleri değiştirirseniz hala geçerlidir.

Ayrıca, yeni olan şeylerin bir kısmı benim tavsiye ettiğim şekilde yazmayı daha kolay hale getirirken bazı yeni tehlikeleri de beraberinde getirmişlerdir. İşte bu yeni kolaylıklar ve tehlikelere dair birkaç cümleyi aşağıda bulabilirsiniz. (Eminim bu bölümü kaleme aldığım 2007 yılı sonrasında geçen her yıl burada bahsetmediğim ve muhtemelen de farkında olmadığım yeni gelişmelere tanık olacaktır).

Kâğıdın fiziksel sınırlarının ötesine geçmek

Bilgisayarlar sizi kâğıtla ve daktiloyla kolayca yapmayı bildiğiniz şeylerden özgürleştirirler. Kâğıt size fiziksel sınırlamalar dayatır; yazı parçalarını farklı yerlere taşımayı zorlaştırır; yazarları büyük, kontrol edilemez not, alıntı, çıktı ve fotokopi yığınlarını muhafaza etmeye mahkûm eder. Daktilolar da tuşlarındaki küçük sayı, harf ve sembol koleksiyonu ile sizi sınırlarlar. Bilgisayarlar ise bütün bu sınırlamaları kaldırırlar ve söylemek istediklerimizi rahatça düzenlememize olanak sağlayan daha kolay yollar sunarlar.

Depolama ve geri çağırma

Bilgisayarlar çoğumuzun her zaman yaptığı bir şeyi çok daha kolay ve çok daha etkin bir biçimde yapmanın yollarını sunarlar: keyfî, düzensiz notlar tutmak ve bunları, nasıl kullanacağımıza karar verene kadar bir yerde saklamak. Bunlar, bazen geliştirilmesi gereken notlar bazen de veri yığınlarıdır (tarihçilerin, nesiller boyunca çalıştıkları belgelerde buldukları şeyleri yazdıkları 3X5 kartlar gibi). Bu malzemelerin fazla bir yapıya ihtiyaçları yoktur; çünkü bunlar, bir yazarın onlardan yapı yaratacağı ham maddelerdir. Bu ise beraberinde kusuruyla gelen bir meziyettir. Orada duran kâğıt yığının içinde olduğunu bildiğiniz şeyi her zaman bulamayabilirsiniz.

Eskiden kullandığımız bazı bilgisayar öncesi ancak bilgisayar benzeri yöntemler, bu sorunu aşmanıza yardımcı oluyordu. "Anahtar kelimeler" seçerdiniz ve kartları öyle bir şekilde dü-

zenlerdiniz ki bu düzen, üzerinde aradığınız anahtar kelimenin olduğu kartları bulmanıza yardımcı olurdu. Köşeleri delinmiş kartlar tam da bu işe yarıyorlardı:

> Doktora tezimi yazarken (...) indeks kartlarıyla dolu kocaman bir kutum vardı. Her bir indeks kartında okuduğum bir kitap ya da makaleden aldığım notlar yazılıydı. Bunlar, öyle sıradan indeks kartları değildi. Yüksek teknolojiye sahip kartlardı! Kartların bütün köşelerinde, aralarındaki karmaşık ilişkiyi çözmeme yardımcı olacak küçük delikler vardı. Özel bir kâğıt delicisi kullanarak her bir kartın köşesine bir "anahtar kelime"ye veya bir kitapta veyahut makalede geçen bir fikre tekabül eden bir deliğe ya da deliklere denk düşecek çentik atardım. Kutudaki belli bir anahtar kelimeyle ilişkisi olan kartları "aramak" için bir örgü şişini bu delikten sokar, sonra da kartları kaldırıp sallardım. Şişin ucundan masaya (ya da yere) düşen bütün kartlarda bu anahtar kelime olurdu. "VE" yahut "YA DA" araması yapmak için de aynı hareketi yere düşen ya da hâlihazırda şişte asılı olan kartlar için tekrarlardım (Neuberg 2006).

Başka isimlerin yanı sıra, "içerik yöneticileri" olarak da adlandırılan pek çok bilgisayar uygulaması, şu anda 3X5 kartlarının rahatlığım, bahsi geçen sınırlamalar olmadan size sunuyor. Daha önce kartın üzerine yazdığınız şeyi şimdi boş bir yere yazıyorsunuz. Bu boşluk desteleri arasında, eskiden yaptığınız gibi, tek tek dolaşabilirsiniz. Eğer aradığınız karta dair herhangi bir şey hatırlıyorsanız, bir kelime ya da tarihten daha fazlası olmasa da olur, bu arama işini bilgisayara yaptırabilirsiniz. Yazdığınız her bir kelimeyi, hiç atlamadan indeksleyen ve daha önce doldurduğunuz kartlardan hangilerinin bu kelimelere sahip olduğunu kaydeden yazılım programınız, bu kartları bulmak ve sizin incelemeniz için bir araya getirmek için basit bir komuta uyar. Kartların düzenini bozabileceğiniz kaygısını taşımadan ihtiyacınız olmayanları ayırabilirsiniz. Bu dosya kümesi içinden, başka bir kıstasa dayalı olarak bulduğunuz şeyleri de ayırabilirsiniz.

Sözel olmayan materyalleri de kolaylıkla arayabilirsiniz: (Henüz sözel olmayan ögeleri tanımadıkları için) arama işlevlerinin aradığınız şeyi bulmasına imkân tanıyacak sayıda anahtar kelime kullandığınızdan emin olarak grafik, tablo, fotoğraf, film klipi, ses ve müzik de (ne yazık ki henüz koku aramak mümkün değil) arayabilirsiniz. Ayrıca, bu arama işlemine, bilgisayarınızın bir başka yerinde ya da internette yer alan ögelere ilişkin bağlantıları da dâhil edebilirsiniz.

Meraklıları, bütün bu programların basit kartoteks veritabanı adı verilen şeyin versiyonları olduğunu fark edeceklerdir. Bilgisayarların kullandığı veritabanı programları aslında bu işe hizmet ederler; tek farkları kartoteks gibi sıcak ve davetkâr olmamalarıdır [bkz. Becker, Gordon ve Lebailly (1984)]. Yalnız burada da bir takas söz konusudur. Bazı programlar, sadece iyi tanımlanmış belli bir ihtiyaçlar grubunu tatmin etmek üzere tasarlanmışlardır. Daha açık uçlu olan diğer programlar ise, kişinin yapmak isteyebileceği geniş olasılıklar içinde, pek çok farklı şeyi yapabilirler. İmkânlarla dolu programların klasik bir örneği, sayılar ya da formüller içeren hücrelerden oluşan hesap çizelgesidir. Gerçekten hesap çizelgesi, bir formülle yapmak isteyebileceğiniz her şeyi yapacaktır. Hesap çizelgesinin erken örnekleri, finansal hesaplar yapmak üzere tasarlanmıştı. Ancak altta yatan mantık, bazıları hiç umulmadık pek çok başka alana da uyarlandı.

Sözel, sayısal, grafik ve sesli malzemeler koleksiyonunuzu tam sizin istediğiniz gibi yöneten bir program bulabilirseniz ne âlâ. İşiniz bitmiş demektir. Eğer bulamazsanız da daha genel programlardan birini sizin yapmak istediğinizi yapması için değiştirebilirsiniz. Ama bunu yapmak için, planladığınızdan çok daha fazla bir bilgisayar programlamacısı haline gelmeniz gerekebilir.

Çizim

Kâğıt aslında bizi düşündüğümüz kadar sınırlandırmaz. Her ne kadar pek çok kişi, kâğıdın başından başlayıp sonuna doğru

ilerleyen doğrusal bir düzen içinde not tutmak ve fikirlerini sıralamak zorunda hissetse de aslında başka seçenekler de vardır. Bir keresinde, aynı zamanda karikatürist olan bir doktora öğrencisinin yanına oturmuş ve o anda dinlemekte olduğumuz konuşma üzerine aldığı notları şaşırarak izlemiştim. Geniş bir karalama kâğıdının orta yerine konuşmanın başlığını, sayfanın farklı yerlerine de diğer fikirleri yazıp sonra da bunlar arasında kendince kurduğu, doğrusal olmayan, ilişkileri gösteren oklar çekiyordu.

O zaman bu yaptığı bana büyük bir özgürlükmüş gibi görünmüştü ve halen de böyle düşünüyorum. Şimdi bazı bilgisayar uygulamaları, herhangi bir sanatsal yeteneğe gerek olmadan şekillerle not tutmayı kolay hale getirdiler. Farklı biçim ve renklerdeki şekilleri (dikdörtgen, daire, oval ve bazen de sizin icat ettiğiniz şekilleri) ekranda istediğiniz bir yere yerleştiriyor ve bunlara süreçte temsil ettikleri insanların, konumların ya da aşamaların adlarını, kısa başlıklar halinde, veriyorsunuz. Şekilleri, aralarında nasıl bir ilişki olduğunu gösteren çizgilerle birleştiriyorsunuz. Düz bir çizgi, zamana dair bir ilişkiyi gösterebilir: X Y'den önce gelir ve Z'ye yol açar. Tire ise, nedenselliği gösterebilir: Z, X'e, X de Y'ye neden olur. Çizgiler, akrabalık ilişkilerini ya da kurumsal işlevleri gösterebilir -neye ihtiyacınız varsa ya da ne istiyorsanız onları belirtebilir-. Bütün bunlar, karmaşık betimlemeleri görsel ve çabucak kavranabilen bir dilde anlatılır. İsterseniz şekle tıkladığınızda açıklamalar içeren bir metin de görünür hale gelebilir. Onu tek anlayan siz olsanız bile yaptığınız fiziksel planlama, siz ne isterseniz onu anlatacaktır. Bu sizin çalışma aracınızdır ve pek çok kişi bunu, düşünmeyi kolaylaştıran bir yol olarak görür. Hazırladığınız bu şeyi, fikirlerinizi başkalarına anlatmak için de kullanabilirsiniz -kullandığınız şey, eski moda silinebilir tebeşir tahtasının yalnızca yeni bir versiyonudur-.

Ana hat oluşturucuları

Ben hiçbir zaman, yazmaya başlamadan önce yazacaklarımın bir ana çatısını hazırlamadım. Benim yazmanın kendisini

ne düşündüğümü bulmak için kullanmak konusundaki ısrarım dikkate alındığında bu da anlaşılır bir şeydir. Yazacaklarınızın yapısının ne olacağını önünüzde duran yüzeye, fiziksel olarak yazmadan bir ana çatı hazırlayamazsınız. Ben ise hiçbir zaman, yazmaya başlamadan önce bu yapının ne olacağını bilemem. Yazmak, bana kolayca ne düşündüğümü gösterir.

Fakat sonra, bir tür bilgisayar uygulaması olan ve yazdıklarınızı kalıcı olmayan hiyerarşik bir biçimde düzenlemenize yardım eden ana hat oluşturma programlarını (*outliners*) keşfettim. Bu programlarla ana fikirler yaratabilir, açıklayıcı metinler yazabilir, bu ana fikirlerin önem sırasını ve aralarındaki bağlantıları düzenleyebilir, değiştirebilir ve tıpkı bir yapbozun parçaları gibi bütün bu karmaşayı sonsuz bir şekilde, ta ki bunları bir araya getirecek bir yol bulana kadar oradan oraya taşıyabilirsiniz. Bu yaptıklarınızın hiçbiri, kâğıt üzerinde olduğu gibi kalıcı değildir; sadece öyleymiş gibi görünürler. Dolayısıyla bu programlar, bir ana çatı hazırlamanın bütün avantajlarını kâğıda yazıyor olmanın bütün dezavantajlarından azade bir şekilde kullanmanıza olanak tanırlar.

Benim kuşağımdakiler için "kes-yapıştır" bir metafor değildi; gerçekten yaptığımız bir şeydi. Aradaki tek küçük fark, benim yaptığım şeyin Scotch marka bantla yapılıyor olmasıydı. Artık, ortaokuldayken kullandığım ve her yerime bulaştırdığım türden bir sıvı yapıştırıcı kullanmak zorunda değildim. Onun yerine, önceden bastığım versiyonlardan kestiğim metin parçalarını bantla bir araya getirerek ve sonunda tekrar temize çekmek zorunda kalacağım kocaman kâğıttan heykeller yaratıyordum. Veyahut bütün metni baştan sona temize çekiyor ve yeniden kes-yapıştır yapmaya başlıyordum (önce araştırmacı ve sonra da profesör olduğumda artık bu işleri başka birilerine yaptırmaya başladım). Aynı işlemi pek çok kez tekrarladıktan sonra, nihayet söylemek istediğim şey için işe yarayacak yapıyı bulup bu aşamayı da halletmiş bir şekilde, Bölüm 4'te tarif ettiğim satır-satır düzeltme aşamasına geçmeye hazır hale geliyordum.

Ana çatı hazırlamanıza yardım eden bilgisayar programları, bu zahmetli ve zaman tüketen yöntemi gereksiz hale getirdi. İlk kullandığım ana hat oluşturma programı, kullanması kolay ve metaforun görsel olarak göz alıcı bir biçimde cisimleşmiş haliydi. Önce, hakkında yazmayı düşündüğünüz konuyu ortaya koyan "başlıklar", "cümleler" ya da "ifadeler" oluşturuyor, ardından da oluşturduğunuz konuların ima ettiği açıklayıcı metinleri yazıyordunuz. En önemlisi de bu oluşturduğunuz konuları farenizle istediğiniz yere taşıyabiliyordunuz. İsterseniz aynı kolaylıkla, önce metni yazıp açımladığınız konuyu sonra da oluşturabiliyordunuz. Yeni konunuzu alıp ekranda istediğiniz yere, en son yazdığınız konunun altına, üstüne ya da yanma yerleştirebiliyordunuz. Bu işlemi istediğiniz kadar tekrarlayarak, ya yapıyı izleyen metne ya da metni genel mantığa uydurarak ana çatınızın ima ettiği mantıksal yapıyı oluşturmaya çalışırdınız. Bütün bunları da hiçbir şeyi fiziksel manada kesip yapıştırmadan yapabiliyordunuz.

Böyle tarif edildiğinde kulağa gerçekten sanki çok büyük bir şey değilmiş gibi geliyor. Aman, ne büyük bir marifet! Fakat benim Bölüm 3'te tavsiye ettiğim ve tavsiye etmeye devam ettiğim çalışma yöntemiyle bu olanakların çok alakası var. Artık, öncelikle bir ana hat oluşturma programında aklıma ne gelirse birbiri ardına sıralayarak yazmaya başlıyorum. Bazı caz müzisyenlerinin "pek çok nağme bilmekle" ün yaptıklarını yazabilirim. Bu benim ilk "konu"m [Bu örnek, şu anda Rob Faulkner'la birlikte caz repertuarı üzerine yapmakta olduğum ve Becker ve Faulkner 2006a'da ve 2006b'de ele alınan araştırmamdan geliyor]. Ardından, ikinci konu olarak birincisiyle aynı mantıksal düzlemde, deneyimli bir caz piyanisti olan Dick Hyman'ın kaleme aldığı *150 Standart Tunes Everyone Ought To Know* başlıklı makalesinin sadece başlığını yazarım. Bazılarının bir alt başlık haline getirebileceğim bir fikirde buluştuklarını görene kadar -örneğin caz müzisyenlerinin çok nağme bilmeye atfettikleri normatif değer-, yeni konular eklemeye devam ederim. Bu sefer de bu alt başlık-

taki temalar, her ikisini de içerecek daha kapsayıcı bir başlığa gereksinim duyar. Buna da şimdilik "repertuvarın erdemi" adını veririm. Bu isimle bir başlık atarım ve daha önce yazdığım bu iki küçük fikri, üzerinde çalışmaya devam ettiğim ana çatıda, bu başlık altına taşırım.

Benzer şekilde, müzisyenlerin farklı yerlerde çalmayı tercih ettikleri şarkılara dair yaptığımız gözlemlerdeki birkaç husus da caz performanslarının gerçekleştiği yerlerin çalınan repertuarı nasıl şekillendirdiğine dair attığım başlığın alt başlıkları haline gelir. Bu da beni, değinmek isteyebileceğimiz diğer örnekleri listelemeye götürür. Yeni konular oluşturmaya ve yerlerini değiştirmeye devam ettikçe müzisyenlerin daha önce hiç çalmadıkları parçaları önlerinde hiçbir nota olmadan çalma biçimlerinin, çalıştığımız türde itibarlı bir müzisyen olmak için gerekli becerilere dair daha geniş bir konuya işaret ettiğine karar veririm. Bu durumda, bu konuyla ilgili yazdığım pek çok küçük notu da bu başlığın altına taşırım.

Konularla oynarken dururum ve bu konulardan birini ne söylemek istediğimi daha sonra elden geçireceğim için, kabaca açıklayan bir ya da iki paragraf yazarak geliştiririm. Bunu yapmak, başka bir fikri ve bu fikirlerle alakalı başka mevzuları aklıma getirir. Eklemeye, taşımaya ve geliştirmeye devam ettikçe bir şekilde anlamlı görünen bir kabataslak oluştururum (eğer anlamlı bir şey ortaya çıkmamışsa çıkana kadar listelediğim konuların ve yazdıklarımın yerlerini değiştirmeye devam ederim). Oluşmakta olduğunu hissettiğim mantıklı bağlantılar, görücüye çıkacak nihai ürünü yaratacak olan analiz sürecinin bir parçasıdır. Ve unutmayın, bu kabataslak hazır olduğunda artık elimde ana çatıda listelenen konuların altına giden pek çok metin vardır ve ana çatıdan yola çıkarak yazdığım kısa metinlerde bahsetmek zorunda kaldığım şeyler de ana çatıya eklemem gereken daha fazla fikri çağrıştırmışlardır. Konu başlıkları ile metin arasında gidip gelmek, önce ana çatı hazırlayıp sonra da onun sana söylediği şeyi yazmaya çalışmaktan çok daha esnek ve akıcı bir

yöntemdir. Ayrıca böyle yazmak, tahmin edebileceğinizden çok daha az zaman alabilir; çünkü bir konunun nereye gitmesi gerektiği hususunda kaygılanarak zaman harcamazsınız. En önemlisi de tutarsız düşüncelerimin son versiyonunu bir araya getirebilmek için, hiçbir zaman makas ve bant kullanmak zorunda kalmam. Bütün bunları yapmayı başka bir güne ertelememe sebep olabilecek, temize çekmek ya da başka benzeri bir fiziksel zahmetle uğraşmam da gerekmez.

Eskiden yaptıklarımızı yapmak kolaylaştı, yeni şeyler yapmak mümkün hale geldi

Müzik ve resim kullanmak şimdi (bir bakıma) daha kolay hale geldi. Bilgisayar, geleneksel baskı biçimlerinin imkân verdiklerinin dışında malzemelerin kullanılmasından fayda görecek yazarlar için hayatı daha kolaylaştırdı. Fotoğraflar, çizimler, tablolar, istatistik grafikleri, artık bunları yapan programlar tarafından hazırlanabilir ve metinde tam da sizin istediğiniz yere yerleştirilebilirler. Bu olanak da yazarların, düşüncesiz bir tasarımcının vermek istedikleri anlamı bozacak bir yol bulacağından duydukları, zaman zaman haklı, korkuyu ortadan kaldırır. Kuşkusuz, çoğu zaman, anlamı görsel olarak ifade etmek konusunda tasarımcılar yazarlardan çok daha iyi fikirlere sahiptirler. Fakat şimdi yazarlar, ne yapmak istediklerini en azından daha net ifade edebilirler. Eğer müzik hakkında yazıyorsanız okurların neden bahsettiğinizi anlamasına yardımcı olmak için hem yazılı hem de kayda alınmış müzik örneklerine sahip olmak her zaman iyi bir fikirdir. Şimdi notaya dökülmüş metinleri ve hatta bunlara eşlik edecek sesli kayıtları da kolayca (çok kolay değil belki, ama eskiden olduğundan çok daha kolayca) hazırlayabilirsiniz.

Ne yazık ki yazarlar için bu tür malzemeleri eklemeyi kolaylaştıran yollarla birlikte, yeni bir zorluk da ortaya çıkıyor. Fotoğraf, sanat eseri ve müzik parçalarının kullanım hakkına sahip kişiler, sizin bunları kullanmak için ödemeniz gereken ücreti alabilmek için daha fazla çaba içine girmekte ve basmak istediğiniz

parçalar için her geçen gün daha fazla para istemektedirler. Dava edilmekten korkan yayıncılar ise yazarların kullandıkları her şeyi usulünce kullanmaları konusunda ısrarcı olurlar. Bu durum, gerekli yasal izinlerin alınmasını pek çok kişinin kaçınmak isteyebileceği bir kâbusa dönüştürmüştür [bu soruna dair kapsamlı ve yazar dostu bir rehber için bkz. Bielstein (2006)]. Eğer öne sürdüğünüz iddia belli eserlerin yeniden baskısını gerektirmiyorsa o zaman, açıklamak istediğiniz hususu göstermek için kendi fotoğraflarınızı ya da müziğinizi yapmayı düşünebilirsiniz. Ancak, sanat üzerine bir şeyler söylemek isteyen herkes, aynı zamanda o sanatı üretemez. Ayrıca, tarihsel ya da estetik önemleri, otantik olmalarında yatan eserleri de yaratamazsınız; çünkü gerçekte onları siz değil, yaptığını söylediğiniz insanlar yapmışlardır.

Kaynakça

Artık yazdığınız herhangi bir konu üzerine devasa bir kaynakçayı bir araya getirmek inanılmaz derecede kolay hale geldi: Biraz Google, biraz da bu verileri toplayıp kalıcı veritabanı olarak kaydeden ve sonra da bir derginin ya da yayıncının istediği tarzda düzenleyen bir kaynakça programı. İşte, giderek daha sık talep edilen literatür değerlendirmesini yazabilmek için ihtiyacınız olan her şey bunlardır. Hepsi de, özellikle bir üniversite kütüphanesine bilgisayar erişimi olanlar için, çok kolaylıkla erişilebilir şeylerdir.

Bir kütüphane kataloğunda yaptığınız gibi, bilgisayarla da kitapları ve makaleleri tarif eden büyük bir kaynakça koleksiyonunu taramak için anahtar kelimeler kullanıyorsunuz. Aradığınız kelimeleri kitap başlıklarında, tipik olarak yayımlanmış makalelerin başında yer alan özetlerde ya da dergilerin sıklıkla yazarlardan yazmalarını istedikleri anahtar kelimeler listesinde taratabilirsiniz. Bulduğunuz kaynakları, belki de gerçekten hepsini okumadan, büyük bir liste haline getirirsiniz. Hazırladığınız bu listeyi de artık giderek "birilerinin eklemiş olmanız gerektiğini düşünebileceği bir şeyi dışarıda bırakmadığınızdan emin

olmak için" yapılan, ritüelleşmiş bir eyleme dönüşmüş "literatür değerlendirmesi"ni desteklemesi için metninize eklersiniz.

Ne yazık ki bilgisayarların kaynakça hazırlamak açısından yalnızca olumlu etkileri olmadı. Bilgisayarlar yazarların işini kolaylaştırırken okurların işini zorlaştırdılar. Bilgisayarla yapılan kaynak taramaları uzun kaynakça listeleri hazırlamayı daha kolay hale getirdiği için, yazarlar gerçekte söyledikleriyle alakalı olandan çok daha fazla sayıda kaynağa referans vermeye başladılar. Çok basit bir ipucu, bana ne zaman bir referansın bir metinde gereksiz yere konulduğunu ve bir şekilde göz ardı edilebileceğini söyler. Eğer metindeki alıntı belli sayfaları içeriyorsa -eğer Becker (1986, ss. 136–39) diyorsa- o zaman gönderme yapılan metnin gerçekten yazarın öne sürdüğü konuyla ilgili bir şey söylediğini bilirim. Onun yerine bütün kitaba gönderme yaparak, Becker (1986) diyorsa çok eminim ki alakasız bir şeydir. Hatta yazarın gönderme yaptığı bu yayınımı hiç okumadığından, bir kaynakça taramasında bulduğundan ve eklemenin akıllıca olacağına karar verdiğinden kuşkulanırım. Nasıl olsa böyle yapmanın bir maliyeti yoktur.

Bir zamanlar akademik okurlara, ilgilerini çeken fikirleri nerede bulabilecekleri konusunda yardımcı olmayı ve yapılan alıntıların ve referans verilen diğer kaynakların doğruluğunu kontrol etmek için bir yol sunmayı amaçlayan bir şey, şu anda asıl işi bilgisayarın yaptığı ve yazarın da bundan bir şekilde nemalanmayı umduğu ritüelleşmiş bir uğraşa dönüştü. Okur ise faydası olmayan ve metindeki fikirleri takip etmeyi zorlaştıran referanslarla doldurulmuş bir metinden mustarip hale geldi.

Bilgisayar çok faydalı bir şeydir. Ama aynı zamanda bir tuzaktır da. Attığınız adımlara dikkat edin!

10

SON SÖZ

1986'dan kalma

Bu kitabı okumak, yazmaya dair bütün sorunlarınızı çözmeyecektir. Hatta belki de hiçbirini çözmeyecektir. Sizden başka hiç kimse ya da hiçbir şey -hiçbir kitap, hiçbir yazar ya da hiçbir uzman- sizin sorunlarınızı çözemez. Bunlar, sizin sorunlarınız. Bu sorunlardan siz kurtulmak zorundasınız.

Ama söylediğim şeylerden bu sorunlarınızı nasıl çözebileceğinize dair bazı fikirler edinebilir ya da en azından bu sorunlarla uğraşmaya başlayabilirsiniz. Örneğin, ilk taslağınız için aklınıza ne gelirse yazarak ilk denemede ortaya doğru düzgün bir şey çıkarmaya çalışmak ve dolayısıyla da hiçbir şey yapmamak belasından kaçınabilirsiniz. Eğer benim söylediklerimi denediyseniz yazdıklarınızı sonra düzeltebileceğinizi ve bu nedenle ilk taslağınızda yaptığınız hatalar için kaygılanmanıza gerek olmadığını bilirsiniz.

"Havalı" yazının gösterişçiliğinden ve karmaşıklığından üslubunuzun üzerinden tekrar tekrar giderek ve işe yaramayan kelimeleri çıkararak kaçınabilirsiniz. Yazdığınız metinlerde nasıl biri olmak istediğiniz ve benimsediğiniz personanın söylediklerinizin itibarını nasıl etkileyeceği üzerine düşünebilirsiniz. Me-

taforlarınızı ciddiye alabilir ve hala bir şey ifade edip etmediklerine bakabilirsiniz. Sadece dikkat ederek yaptığınız pek çok şeyi kontrol altında tutabilirsiniz.

Hâlihazırda söylediklerimi özetleyerek bu şekilde yazmaya devam edebilirim. Fakat bu tavsiyeleri şimdiye kadar yazdıklarımdan siz de benim kadar kolayca bulup çıkarabilirsiniz. Oysa söylediğim gibi, bu tavsiyeleri bilmek sorunları çözmeyecektir. Bu tavsiyelerden hiçbiri, onu alışkanlık haline getirmediğiniz sürece işe yaramayacaktır. Bu ya da başka tavsiyelerin faydasını görebilmek için, bunları farklı durumlarda ve farklı yazma işlerinde kullanın, deneyin. Gerektiğinde tercihlerinize, tarzınıza, çalıştığınız alana ve okurunuza göre bunları uyarlayın. Bu tavsiyeleri okudunuz; ama onlar hala benim tavsiyelerim. Onları kullanarak kendinizin yapana kadar, bu tavsiyeler alışkanlıklarınızı değiştirmeniz için gerekli olan ağır işten kaçınmanın yolları olmaya devam edeceklerdir.

Şimdiye kadar yazdıklarım kararlılık ve çok çalışmanın sorunları çözeceğini ima ediyor. Her ne kadar kaçınmak için elimden geleni yaptıysam da bu "Ben Franklin ahlakı"[15] söylediğim her şeyde alttan alta kendini hissettirdi. Bu ima edilen şey elbette bir bakıma doğru: Çalışmadan hiçbir şey olmaz. Fakat bu ima tek yapmanız gerekenin çok çalışmak olduğunu düşünmenize sebep olursa o zaman da yanıltıcı olur. Pek çok sosyolog çok çalışır, ama çok az şeyi nihayete erdirir. Aynı zamanda biraz risk almalısınız; başkalarının yazdıklarınızı görmesine izin vermeli; kendinizi eleştiriye açmalısınız. Bütün bunlar kısa vadede size korku ve hatta acı veren şeyler olabilir. Fakat yazamamanın uzun dönemli sonuçları canınızı çok daha fazla yakacaktır.

Bir kitap yazarak başlamak zorunda değilsiniz. Herhangi bir şey -mektup, günlük, kısa hatırlatma notları- yazmak, yazmaktaki tehlikenin ve esrarın bir kısmını alıp götürecektir. Ben, çok

15 Ç.N: Yazar, Benjamin Franklin'in otobiyografisinde ahlaklı bir hayatı tarif etmek üzere listelediği 13 ahlaki ilkeye kinayeli bir gönderme yapıyor.

mektup yazarım. Kendime ve birlikte çalıştığım ya da ortak ilgi alanlarım olan insanlara kısa notlar da yazarım. Rastgele, neredeyse hiç sansürlemeden yazdığım bu belgelerde yarım yamalak ama belki de ilginç fikirler ve daha ciddi bir şeyin ilk adımlarını bulmayı umarak dolaşırım.

Bu kitaptan çıkarılacak, bütün bölümlerde ima ve çoğu bölümde de açıkça ifade edilen ikinci bir ders de yazmanın içinde yazdığınız kurumun önünüze koyduğu engelleri, fırsatları ya da teşvikleri içinde barındıran kurumsal bir uğraş olduğudur. Dolayısıyla, burada önerilen tavsiyelerin yazma tarzınızı geliştirmenize yardımcı olamamasının başka bir nedeni de çalıştığınız toplumsal organizasyonun kötü yazımı teşvik etmesidir. Sosyologlar ve diğer akademisyenler, çoğu zaman, eğer benim burada savunduğum sade tarzda yazarlarsa yazdıklarının profesörler, editörler ve yayıncılar tarafından kabul edilmeyeceği konusunda ısrar ederler. (Daha önce alıntıladığım Hummel ve Foster'ın bu kitabın Birinci Bölümü hakkında editöre gönderdikleri mektuba bakın). Bunun her durumda doğru olduğuna inanmıyorum. Ama bazı durumlarda ve bazı kurumlarda kesinlikle doğru olabilir. Orwell, siyasi gerçekleri gizleme baskısının yöneticileri ve onların destekçilerini gerçekleri anlatmaktan çok, bu gerçekleri gizlemeye yarayan bir biçimde yazmalarına sebep olduğuna inanıyordu. Bazı insanlar, akademisyenlerin de belki siyasi değil ama disiplinin önsayıltılarına içkin benzer sınırlamalar altında çalıştığını düşünürler. Psikolog olan bir arkadaşım bir keresinde bana, geleneksel yazım biçimine pek uymayan bir makalesi için önemli bir dergi editörünün kendisini tebrik ettiğini, ama hiç zaman kaybetmeden de şunu eklediği anlatmıştı: "Allah aşkına, sakın bunu bana gönderme. Doğru formatta olmadığı için bunu basmaya cesaret edemem!".

Eğer bir toplumsal organizasyon sorunlar yaratıyorsa aynı zamanda çözümler için gerekli yanıtları da sunar. Örneğin akademisyenler, bazı denemeler yapmadan hemen ikinci sınıf işler yapmaları gerektiğini varsaymamalıdırlar. Disiplin, yaptığınızı

başka türlü yapabilmeniz için ihtiyaç duyduğunuz kurumsal kaynaklara da sahip olabilir. Gerçekten kötü yazmak zorunda olup olmadığınızı, başka bir şey yapmayı deneyerek ve ne olacağını görerek bulabilirsiniz.

Başka bir açıdan da toplumsal organizasyon sizi bu (genellikle) kolay ve güvenli denemeleri yapmaktan alıkoyabilir. Akademik hayatın kalıplaşmış uğraşları, çoğu durumda, risk almanıza olanak tanıyan toplumsal desteği size sunmaz. Gerçekten de Pamela Richards'ın yazmanın risklerini tarif ederken açıkça vurguladığı gibi, akademisyenler sıklıkla aktif bir biçimde birbirinin ayağını kaydırmaya çalışırlar. Eğer astınız ya da üstünüz olan meslektaşlarınızdan korkmanız için iyi bir nedeniniz varsa, çok mütevazı olsalar da, bu tavsiyelerimden hiçbirini gerçekleştirmeyi göze alamazsınız. Bu riskten, aktif bir biçimde karşılıklı yardımlaşma ağları kurarak kaçınabilirsiniz. Richards'ın da söylediği gibi, eğer uğraşırsanız size yardımcı olabilecek bu insanları bulabilir, riskleri göze alabilir, korkularınızı gözden geçirebilir ve üstesinden gelinebilecek olanları göz ardı edersiniz.

Bazı kişiler, benim görünüşte sonu gelemeyen yeniden yazma ve yazdıklarınızı düzeltme tavsiyelerimin gerçekçi olmadığını ve gereksiz bir kahramanlık gösterisi olduğunu düşünüyor. Kimsenin bu kadar çok zamanı yok diyorlar. Bu kadar çok çalışmaya nasıl dayanabilirsin ki? Bu ifadeler büyük bir yanlış anlamayı işaret ediyorlar. Hiç kimse bunu ispatlayacak dikkatli bir çalışma yapmadı; ama ben, benim tavsiye ettiğim şekilde çalışan akademisyenlerin yedi ya da sekiz taslak yazmak için başkalarının bir taslak yazarken harcadıklarından daha az zaman harcadıklarından eminim. Bunu yapan kişiler de özel bir yetenek sahibi değillerdir. Bu, basitçe bir şeyi ilk denemede kafanızda olması gereken şekle sokmaya çalışmakla, bunu bir kâğıt üzerinde ya da bilgisayar ekranında yapmak ve küçük sorunları da yazdıkça çözmek arasındaki farktır. Bu şekilde çalışan yazarların, aşırı strese karşı sıra dışı bir dayanıklılıkları da yoktur. Bu kişiler, sürekli olarak stres yapmak yerine işe önce yalnızca yapması kolay ola-

nı yapmakla başlayarak ve oradan da küçük adımlarla, birazcık daha zor olan bir şeyi yapmaya geçerek stresten kaçınırlar. Daha kolay olan temizlik adımları, asıl stres üreten şeylerin öldürücü olabilecek etkilerini bertaraf eder.

Son olarak, sosyolojinin o muhteşem özgürleştirici mesajını kendi akademik durumunuza uyarlayın. Karşılaşabileceğiniz sıkıntıların tümüyle sizin hatanızdan, korkunç bir kişisel kusurdan kaynaklanmadığını, fakat akademik hayatın örgütlenme biçimine içkin şeyler olduğunu anlayın. Bunu anladığınızda yapmadığınız bir şey için kendinizi suçlayarak sıkıntılarınıza sıkıntı katmayacaksınızdır.

O zaman kıssadan hisse, her ne kadar kulağa "Polyanna'cılık oynamak gibi gelse de, şudur: Bunları yapmayı deneyin! Bir keresinde bir arkadaşının bana söylediği gibi, olabilecek en kötü şey insanların sizin bir pislik olduğunuzu düşünmeleridir. İnanın bana, bu, hayatta başınıza gelebilecek en kötü şey değildir!

Birkaç son söz daha (2007)

Dedikleri gibi, dün dündür (her ne kadar uzun süremeyecek olsa da), bugün de bugün. Tekrar tekrar yazma sorunlarımızın çalıştığımız kurumsal bağlamlardan kaynaklandığını söyledim. Toplumsal kurumlar da durağan değildir. Henüz okumayı bitirdiğiniz yukarıdaki kısa sonucu yazarken bu kurumlar değişiyorlardı ve hala da değişiyorlar. Bana göre -hiç şüphe yok ki bazıları benim gördüğümden çok daha güneşli bir manzaraya bakıyordur- yaşanan değişimler, biz akademisyenler için pek de iyi olmadı. Değiştiğini düşündüklerime ve neden bu günlerde karşı karşıya kaldığımız şeyleri aklımızı kullanarak alt etmek için çok çaba harcamak zorunda olduğumuza dair birkaç kapanış cümlesi sarf etmek istiyorum.

Bu giriş biraz ağır oldu. O nedenle hemen, halen çoğu zamanlar gülümsediğimi ve çalışmaya devam ettiğimi eklemek istiyorum. Ancak, işlerin gidişatından hoşnut değilim. Henüz yeni sosyolog olduğumda, ders vermek ve araştırma yapmak çok

fazla zahmet gerektiren işler olursa istediğim zaman hayatımı kazanmak için barlarda piyano çalmaya geri dönebileceğimi kendi kendime söyler dururdum. Zamanla, bu söylediğimin beylik bir ifadeden başka bir anlamı kalmadı. O hayata geri dönemezdim, çünkü yok olup gitmişti. Piyano çalabileceğimi hayal ettiğim yerler, küçük orkestraların yerine büyük televizyonları koymuşlardı ve yapabileceğimi düşündüğüm işlerin yerinde yeller esiyordu. Sosyoloji bana çok daha iyi bir iş alanı sundu ve meslek değiştirdiğim için hiç pişman olmadım.

Ayrıca kariyerimi yaşadığım dönemde yaşadığım için de çok mutluyum. Hiçbir yöneticinin tahmin etmediğinden daha fazla öğrencinin üniversiteye kayıt yaptırdığı 1965 yılında ders vermeye başlayacak şekilde dünyaya gelmek için bir şey yapmammıştım! (Neden yöneticiler bunun olacağını öngörememişlerdi? Nüfus bilimciler bu kuşağın gelmekte olduğunu onlara söylemişlerdi). Bir anda üniversitelerin ve yüksekokulların ders verecek çok sayıda hocaya acilen ihtiyaçları oldu. Mutlu ve mesut bir şekilde, ders vermekten ziyade araştırma ve yayın yapmak için para alan bir "serseri araştırmacı" hayatı yaşıyordum. Bütün arkadaşlarım, akademik bir işim olmadığı için benim halime üzülüyorlardı. Ancak üniversitelere kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı beklenmedik bir şekilde tavana vurduğunda benim hâlihazırda yayımlanmış iki tane kitabım ve önemli sayıda makalem vardı. Bir anda profesörlük için teklifler almaya başlamıştım.

Üniversiteye kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı alıp başını gitti. Aynı şekilde, sosyoloji dersleri alan öğrencilerin ve onlara satılabilecek kitapların sayıları da bir anda inanılmaz derecede arttı. Üniversitelere akın eden bütün bu lisans öğrencilerine ders vermeye hazırlanan doktora öğrencilerinin sayısı da, eğitimlerinin bir parçası olarak okudukları ve sonra da kendi öğrencilerine okuttukları araştırma metinlerine olan talep gibi, arttı. Akademinin taşı toprağı altın kasabasında, her zaman mezun olan öğrenci sayısından daha çok iş vardı.

Sosyologların sayısı arttıkça farklı çalışma alanlarını ve kuramsal yaklaşımları temsil eden sosyoloji kurumlarının ve dergilerinin de sayısı arttı [bkz. Becker ve Rau'daki (1992) tartışma]. Yayın yapmak hiç sorun değildi. Yayımlayacak makale arayışındaki bütün o yeni dergiler, ünlü ya da henüz ünlenmemiş, her türlü eğilimden sosyoloğun çalışmaları için bir talep oluşturuyordu. Yeni yayın evleri, yalnızca sosyolojide de değil bütün sosyal bilimler alanında basılacak metinler için rekabet etmeye başladığı için, kitaplar için de benzer bir durum söz konusuydu.

Bugün doktora yapan bütün gençler ise artık işlerin eskisi gibi olmadığının farkındalar. Temel işlevi insanları çalıştıkları alandaki en güncel araştırma ve düşünme biçimlerinden haberdar etmek olan yayın yapmak, bugün, üniversitelerin işe almak ve kadro vermek istedikleri kişileri seçmelerine yardımcı olan sürecin yeni ve hoş karşılanmayan bir parçası haline geldi. Artık işe, özellikle de "iyi" bir işe girmeniz ve terfi kazanmanız -özellikle de genel uzlaşının "birinci sınıf" olduğuna karar verdiği dergilerde- yayın yapmanıza bağlı hale geldi.

Donald Campbell'ın (1976, 3) "göstergelerin yozlaşması" adını verdiği bir olgu, bu yaklaşımın ortaya çıkardığı durumu çok iyi tarif eder: "Herhangi bir niceliksel sosyal gösterge, toplumsal meselelere dair karar verme süreçlerinde ne kadar çok kullanılırsa o kadar çok yozlaşma baskısına maruz kalacak ve o kadar çok da denetlemeyi hedeflediği toplumsal süreçleri bozmaya ve yozlaştırmaya eğilimli hale gelecektir". Yayın sayısının kariyer açısından önemi arttıkça genç akademisyenler de daha çok makale yayımlama telaşına düştüler. İlaveten, üniversiteler önemli personel alım ve terfi kararlarını giderek daha fazla "atıf sayısı"na dayanarak vermeye başladılar. Bu durum ise yazarların bu göstergeyi etkileyen ve tahrif eden stratejiler geliştirmelerine neden oldu. Bu iddia ettiğim şeyin doğruluğunu ispatlayacak somut bir verim yok. Ancak, küçük de olsa ilgi çekici bir şey keşfettim: 2002 yılında *American Sociological Review* dergisinde basılan makalelerin başlıklarının ortalama uzunluğu on iki kelime-

dir ve yazarların daha önce başlığa koyma zahmetine girmediği ifadelerin listesini, örneğin araştırma alanını belirten ayrıntıları ve benzeri detayları içermektedir (Becker 2003b). Durumun hep böyle olmadığını gösteren James Moody'nin araştırması (2006) bu sezgimi desteklemektedir: Önde gelen sosyoloji dergilerinde yayımlanan makalelerin başlıklarının ortalama uzunluğu 1963 ile 1999 arasında sekiz kelimeden on iki kelimeye çıkmıştır. Herhangi bir kanıtım olmaksızın bu artışın, makalenin değişen işlevinden, artık okunmaktan çok bir iş ya da terfi başvurusu dosyasını destekleyecek olan atıf indekslerinde taranabilmesi için atıf yapılmak üzere yazılıyor olmasından kaynaklandığını düşünüyorum. Bu sadece bir varsayım; ancak bence başlıklarda kullanılan sözcük sayısının artışı, makalelerinin otomatikleşmiş literatür taramalarında arama motoruna yakalanmasını sağlamak için yazarların araştırmaları hakkında -veri kaynakları, araştırma alanları, kullandıkları yöntemler gibi- daha fazla ayrıntı vermeye çalışmalarından kaynaklanmaktadır.

Kadro ve yükseltme başvurularını inceleyen jürilerin ve dekanların atfettiği önem dikkate alındığında özellikle önde gelen dergilerde söz konusu olan sınırlı alan için rekabet vahşi bir hal almıştır. Katkılarınızı değerlendirmek için kullanılan kişisel olmayan bürokratik süreçlerin etkisiyle [Abbott (1999, 138–192) bu hüzünlü hikâyeyi anlatır] dergiler, daha önce şikâyet ettiğim uzun kaynakçaları ve bunaltıcı literatür değerlendirmelerini içeren fevkalade şekilci sunumlarda giderek daha fazla ısrarcı olmaya başlamışlardır. Henüz kariyerlerinin başında, savunmasız bir konumda olan akademisyenler, gayet anlaşılır nedenlerle, oyunu kurallarına göre oynamayı tercih ederler ve etraflarında gördükleri egemen yazım biçimlerini (önceki bölümlerde şikâyet ettiğim ve kaçınmak için yollar önerdiğim şeyleri) taklit eden makaleler yazarlar.

Bu yazım biçimleri, hiçbir yerde resmi olarak karara bağlanmamıştır. Hâlihazırdaki statülerine, kendiliğinden, herkes "herkesin yaptığını" yaptığı için -yani hakemlerin yazarlara verdikleri

tavsiyelerle ve yazarların iyi bir makale nasıl olmalı diye dergilere bakıp gördüklerini taklit etmeleriyle gelişen dairesel süreç sonucunda- erişmişlerdir. (Bazen hakemlerin, insanın içini burkacak şekilde yaptıkları işi suiistimal ettikleri ve karmaşık eleştiriler içeren geribildirimlerini, literatürü yakından takip eden güvenilir akademisyenler olarak kendi itibarlarını arttırmak çabasıyla yaptıkları da olur.)

Küçük bir deney yapmaya karar verdim. Bugünlerde, çalıştığımız kurumların farklı veri sunma ve yazma biçimlerine karşı daha az açık oldukları ve standart biçim ve formüller konusunda daha dayatmacı oldukları fikrini sınamak istedim. Britanyalı bir on dokuzuncu yüzyıl romancısı olan Anthony Trollope'nin yaptığına benzer küçük bir araştırma yaptım. Trollope, yazarın ününün editöryal değerlendirmeler üstündeki etkisini araştırmaya yönelik bir çeşit deney yapmak amacıyla, daha önce hiç itirazsız makalesini yayımlamış olan bir dergiye (bu sefer bir müstear isimle) bir makale gönderir. Müstear ismiyle gönderdiği makalesi, ün sahibi gerçek ismiyle gönderdiği makale kadar başarılı bulunmaz. Editör, Trollope'nin bu makalesini, üzerinde çalışmaya devam etmesini teşvik eden bir notla iade eder (Trollope 1947, 169–72). Trollope, bu deneyin ardından, şöhretin editöryal değerlendirmeleri etkilediği sonucuna varır.

Trollope'nin deneyinden uyarladığım versiyonuma dayanarak editöryal değerlendirmelerin korktuğum kadar katı olup olmadığını sınamak istiyordum. Pek çok insanın her geçen gün daha okunamaz hale geldiğinden şikayetçi olduğu akademik metinlerin ortaya çıkmasında editörlerin ve hakemlerin, verilerin ve düşüncelerin sunumuna dair çeşitli sorunlara standartlaşmış formülvari çözümlerde ısrar etmelerinin ne ölçüde rol oynadığını görmek istiyordum. Önde gelen bir derginin editörü olan bir arkadaşım, durumun benim ileri sürdüğüm kadar kötü olduğuna inanmıyordu (hatırlayacaksınız, tıpkı bu kitabın birinci bölümünü eleştirenler bu iddiayı öne sürdüklerinde benim de

onlara inanmadığım gibi). Onun tavsiyesiyle, editörlüğünü yaptığı dergiye bir makale gönderdim.

Erving Goffman'ın *Asylums* (1961) kitabında, toplumsal hayatın geleneksel dilini kullandığımızda çalışmamıza sirayet eden önyargılar sorununa ilişkin geliştirdiği biçimsel çözümleri ele aldığım bir makalem Fransa'da Fransızca olarak yayımlanmıştı (Becker 2001). Makalemi basan kitabın editörleri gibi ben de bunun, bir devrim yaratacak nitelikte olmasa da faydalı, güzel bir makale olduğunu düşünmüştüm. Editör olan arkadaşım, bu makalenin deneyimiz için işe yarabileceğini düşündü ve makaleyi üç tane hakeme gönderdi. Bu Trollope'nin deneyinin tekrarı değildi. Hakemler yazarın kim olabileceğini çok kolaylıkla tahmin edeceklerdi. Kendime yaptığım pek çok atıf, kimliğimi aşikâr edecekti. Ben de zaten başka bir fikri sınıyordum. Benim derdim, yazarın isminin ve saygınlığının bir fark yaratıp yaratmayacağını görmek değildi. Aksine istediğim şey, tüm bunlara ve pek de tevazu göstermeden gelmesini umduğum genel olumlu tepkiye rağmen, günümüzün yaygın kabul görmüş uygulamalarının ağırlığının beklenen tarzdan birazcık farklılaşan bu makalenin olduğu haliyle basılmasına izin vermeyeceği fikrini sınamaktı.

Hakemler beni şaşırtmadı. Oysa beni şaşırtmalarını ve makalemi öne sürdüğü fikirlere ve bu fikirlerin güvenirliliğine gönderme yaparak kabul ya da ret etmelerini tercih ederdim. Makalenin iyi tanınan bir yazar tarafından kaleme alınmış ve kıymeti harbiyesi olan bazı fikirlerin yer aldığı, ilginç bir metin olduğunu düşünmüşlerdi. Fakat (...) ne yazık ki makale derginin formatına, tarzına ve misyonuna "uymuyordu". Bir kere, "Goffman literatürü"ne hiç gönderme yapmamıştı. İlaveten, tarzı çok enformeldi; yeterince akademik ve bilimsel değildi. Hakemler makaleme, editörlerin ve danışma kurullarının iyi bir iş çıkarıp çıkarmadığına karar veren kişilerin ve bu dergileri destekleyen kurumların diğer temsilcilerinin çok iyi bilinen eğilimlerini dikkate alarak tepki veriyorlardı. Her ne kadar arka plandaki bu

denetmenler her bir editöryal kararı sorgulamasalar da okurlardan ve kurumsal müşterilerinden gelebilecek şikâyetleri dikkate alırlar (ve de tahmin ederler). Bir makale, artık alışılagelmiş olan şeyi yapmadığında (örneğin, geleneksel olarak konusuyla ilişkili olduğu düşünülen literatürden onlarca makaleye atıfta bulunmadığında) birileri şikâyet edecektir ve editörler de bu şikâyetlerden kaçınmayı tercih edeceklerdir. Bu kendi kendini pekiştiren eğilim, pek çok kötü editöryal uygulamaya süreklilik kazandıran çok muhafazakâr bir güçtür.

Yaptığım bu küçük deney bana, bugünlerde tanınmış bir akademisyenin bile kaynakçaya ve diğer biçimsel meselelere dair var olan beklentileri karşılamaya çalışmadan en iyi dergilerde yayın yapmasının zor olduğunu gösterdi. Yayın yapma koşullarının organizasyonu değişmişti. Daha önce kabul edilebilir olan şey, artık kabul edilebilir değildi.

Bu kötümser bir çıkarım ve bunu önemli ölçüde değiştirmek zorundayım. Yaptığım deneyi aynı makaleyi başka bir dergiye, *Symbolic Interaction* dergisine (bu arada bir zamanlar bu derginin editörüydüm) göndererek tamamladım. Dergi makalemi kabul etti ve yayımladı (Becker 2003a). Daha doğru ve daha az kötümser bir çıkarım, yayın yapılabilecek alanların sayısındaki inanılmaz artıştan dolayı, eğer disiplinin "birinci sınıf dergilerinden" başka bir yerde yayınlamaya rıza gösterirseniz neredeyse her çeşit makaleyi yaymlayabileceğinizdir. (Gerçekte, bu "birinci sınıf dergiler"de neredeyse kimse yayın yapamıyor. Zaten, yıl içinde pek çok insana aynı şerefi bahşedecek yeterli sayıda makale yayımlamıyorlar.)

Kitap yayımlamak biçimsel farklılaşmalara çok daha açıktır. Basabilecekleri potansiyel kitapları bulma işinin çoğunu gerçekleştiren editörler ve yayıncılar, hedefledikleri okur kitlesi, pazar ve listelerinin yansıttığı arzular ve zevkler bakımından farklılıklar arz ederler. Pek çok insanın ilgisini çekmesini umdukları kitapların, ama özellikle de daha önce yayınladıklarını satın alan, şu

ya da bu konuya ilgisi olan okurların ilgilenebileceği kitapların peşinde koşarlar. Aynı zamanda da okunabilir olan aydınlatıcı kitapları ve seçkin akademik çalışmaları bulmaya çalışırlar. Dergi editörleri gibi onlar da basmayı planladıkları şeyin iyi bir araştırma ve bilimsel çalışma standartlarına uyup uymadığı konusunda karar vermek için bu alanda çalışan diğer akademisyenlere itimat ederler. Yayınlarının işletmelerine itibar kazandırmasını ve makul oranda kar etmeyi ya da en azından zarar etmemeyi hedeflerler. Akademik yayınevlerine danışmanlık yapan kurulların belli bir alandaki özel çıkarları ya da kişileri temsil etmemesini isterler. Kitap yayını, sonuç olarak daha heterojendir ve dergilerin kaldırabileceğinden daha fazla çeşitliliğe açıktır.

Personel alım ve terfi kararlarında her bir disiplinin sahip olduğu "en iyi iki dergi" listelerine itibar eden dekanlar, muhtemelen benzer kitap yayıncıları listelerini dikkate almazlar. Ayrıca, her ne kadar disiplindeki herkesin yayınevleri arasındaki göreli sıralamaya dair bir fikri olsa da ve kitaplarını "en iyi" yayınevinden basmak isteseler de kitaplar (kimin bastığından bağımsız olarak) işe alım ve terfi kararlarında çok önemli bir rol oynadığı için, maceracı bir yayıncı (ki bunlardan çok vardır) bulan yazarlar, farklı biçimsel tarzlar denemek konusunda daha rahat davranabilirler.

Yayınevleri genellikle akademinin şekil takıntılarını takip etmekten ziyade okuru memnun etme kaygısı taşırlar. Kitap yayınlayanlar, akademik dergilerde yayınlanan makalelerin yazım tarzını çirkinleştiren türden kuralları dayatmazlar. Sonuç olarak da kitaplar, benim Goffman üzerine yazdığım makale gibi, standart dergi formatının gereklerine uymayan çalışmalar için bir alan sunarlar [Bu arada, benim Goffman makalem artık Becker 2007 Bölüm 13'te yer alıyor].

Son olarak, elektronik yayın imkânları halen ciddi bir şekilde incelenmeyi beklemektedir ["Talebe göre baskı" yayıncılığı üzerine bir tartışma için bkz. Epstein (2006)]. Fakat hâlihazırda var

olan olanaklarla, kendi makalenizi ya da kitabınızı yaratmak ya da Web sitenize koymak ve yazdıklarınızı erişilebilir hale getirmek mümkündür. Ya da kitabınızı yayınlamanıza ve dağıtmanıza yardımcı olması için internet yayıncılığı yapan bir işletmeyi kullanabilirsiniz. Kendi eserlerinizi yayımlamanız, hakemli bir dergide ya da saygın bir yayınevinde yayımlamanın taşıdığı kalite garantisini taşımaz. Öte yandan pek çok okur, hakemli dergilerin de hakem değerlendirmesi garantisinin vaat ettiği kaliteyi ya da ilgiyi karşılamadıkları sonucuna varmıştır. Belki de fazlaca iyimser bir şekilde, bu yeni araçları her ne kadar henüz sundukları olanakları son raddesine kadar kullanmadıysak da, bildiğimizi düşündüğümüz şeyleri başkalarıyla paylaşmanın çok farklı biçimlerinin hâlihazırda erişilebilir olduğunu hissediyorum.

Yazmak istediğimizi yazmamıza engel olan kurumsal gerçeklerden kaçınmanın imkânları üzerine düşünmek, bana küçük bir dini okulda, gelecek öğretim yılına hazırlanmak üzere yapılan bir toplantı için bir araya gelmiş öğretim üyelerine konuşma yaptığım zamanı hatırlattı. Kim olduğum konusunda hiçbir fikri olmayan (son anda gitmekten vazgeçen ve beni kendi yerine gönderen daha ünlü birini ikame ediyordum) okulun rektörü, beni tanıttığı açılış konuşmasını "Dr. Becker'in sadece bilgilendirici değil aynı zamanda ilham verici bir mesaj vereceğinden" emin olduğunu söyleyerek bitirmişti. Ben de bu talebi karşılayamayacağımı bildiğim için konuşmama, ilham vermeyi becerebileceğimi sanmadığımı, ama az da olsa bir umut vererek bitirmeye çalışacağımı söyleyerek başlamıştım.

İşte burada yapmaya çalıştığım şey de buydu. İyi şanslar!

KAYNAKÇA

Abbott, Andrew. 1999. *Department and Discipline: Chicago Sociology at One Hundred.* Chicago: University of Chicago Press.

Antin, David. 1976. *Talking at The Boundaries.* New York: New Directions.

Arendt, Hannah. 1969. "Introduction. Walter Benjamin: 1892–1940". Ss. 1–59 Walter Benjamin, *Illuminations* içinde. New York: Schocken Books.

Bazerman, Charles. 1981. "What Written Knowledge Does: Three Examples of Academic Discourse". *Philosophy of the Social Sciences* 11, (no. 3): 361–387.

Becker, Howard S. 1963. *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance.* Glencoe: Free Press.

———. 1967. "History, Culture and Subjective Experience: An Exploration of the Social Bases of Drug-Induced Experiences". *Journal of Health and Social Behavior* 8 (Eylül): 163–76.

———. 1974. "Consciousness, Power and Drug Effects". *Journal of Psychedelic Drugs* 6 (Ocak–Mart): 67–76.

———. 1980. [1951]. *Role and Career Problems of the Chicago School Teacher.* New York: Arno Press.

———. 1982a. *Art Worlds.* Berkeley: University of California Press [**Türkçe baskısı**: *Sanat Dünyaları.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013].

———. 1982b." Inside State Street: Photographs of Building Interiors by Kathleen Collins". *Chicago History* 11 (Summer): 89–103.

———.2001. "La politique de la présentation, Goffman et les institutions totales". *Erving Goffman et les institutions totales* içinde, derleyenler Charles Amourous ve Alain Blanc. Paris: L'Harmattan.

———. 2003a. "The Politics of Presentation: Goffman and Total Institutions". *Symbolic Interaction* 26 (4): 659–69.

———. 2003b. "Long-Term Changes in the Character of the Sociological Discipline: A Short Note on the Length of Titles of Articles Submitted to the American Sociological Review during the Year 2000". *American Sociological Review* 68: iii–v.

———. 2007. *Telling About Society.* Chicago: University of Chicago Press.

——— .ve James Carper. 1956a. "The Elements of Identification with an Occupation". *American Sociological Review* 21 (Haziran): 341–48.

———. 1956b. "The Development of Identification with an Occupation". *American Journal of Sociology* 61 (Ocak): 289–98.

———. ve Blanche Geer, Everett C. Hughes. 1968. *Making the Grade: The Academic Side of College Life.* New York: John Wiley and Sons, Inc.

———. ve Blanche Geer, Everett C. Hughes, Anselm L.Strauss. 1961. *Boys in White: Student Culture in Medical School.* Chicago: University of Chicago Press.

———. ve Andrew C. Gordon, Robert K. LeBailly. 1984. "Fieldwork with the Computer: Criteria for Assessing Systems". *Qualitative Sociology* 7 (Sonbahar-Yaz): 16–33.

——— ve Robert R. Faulkner. 2006a. "Le répertoire de jazz". *Énonciation Artistique et Socialité,* Jean-Philippe Uzel içinde, ss. 243–48. Paris: L'Harmattan.

———. 2006b. "'Do You Know . . . ? The Jazz Repertoire: An Overview". *Sociologie de l'art.*

——— ve William C. Rau. 1992. "Sociology in the Nineties". *Society* 30: 70–74.

Bielstein, Susan M. 2006. *Permissions, A Survival Guide: Blunt Talk about Art as Intellectual Property.* Chicago: University of Chicago Press.

Berger, Bennett. 1981. *The Survival of a Counterculture: Ideological Work and Everyday Life among Rural Communards.* Berkeley: University of California Press.

Bernstein, Theodore. 1965. *The Careful Writer: A Modern Guide to English Usage.* New York: Athenaeum.

Booth, Wayne. 1979. *Critical Understanding: The Powers and Limits of Pluralism.* Chicago: University of Chicago Press.

Britton, James vd. 1975. *The Development of Writing Ability.* London: MacMillan.

Buckley, Walter. 1966. "Appendix: A Methodological Note", Thomas Scheff, *Being Mentally Ill*, içinde, ss. 201–5. Chicago: Aldine Publishing Co.

Bulmer, Martin. 1984. *The Chicago School of Sociology: Institutionalization, Diversity, and the Rise of Sociological Research.* Chicago: University of Chicago Press.

Campbell, D. T. 1976. "Assessing the impact of planned social change". *Social research and public policies: The Dart-mouth/OECD Conference* içinde, derleyen G. Lyons, ss. 3–45, 49. Dartmouth College Public Affairs Center. İnternet adresi: http://www.wmich.edu/evalctr/pubs/ops/ ops08.pdf.

Campbell, Paul Newell, 1975. "The *Personae* of Scientific Discourse". *Quarterly Journal of Speech* 61 (Kasım): 391– 405.

Carey, James T. 1975. *Sociology and Public Affairs: The Chicago School.* Beverly Hills: Sage Publications.

Charlton, Joy. 1983. "Secretaries and Bosses: The Social Organization of Office Work". Doktora tezi, Northwestern University.

Clifford, James. 1983. "On Anthropological Authority". *Representations* 1 (Spring): 118–46.

Cowley, Malcom. 1956. "Sociological Habit Patterns in Transmogrification". *The Reporter* 20 (September 20): 41 ve devamı.

Davis, Murray S. 1971. "That's Interesting! Towards a Phe-

nomenology of Sociology and a Sociology of Phenomenology". *Philosophy of the Social Sciences* 1: 309–44.

Elbow, Peter. 1981. *Writing with Power: Techniques for Mastering the Writing Process.* New York: Oxford University Press.

Epstein, Jason. 2006. "Books@Google". *The New York Review of Books* 53(16).

Faris, Robert E. L. 1967. *Chicago Sociology: 1920–1932.* San Francisco: Chandler.

Fischer, David Hackett. 1970. *Historians Fallacies.* New York: Harper and Row.

Flower, Linda. 1979. "Writer–Based Prose: A Cognitive Basis for Problems in Writing". *College English* 41 (Eylül): 19–37.

———. ve John Hayes. 1981. "A Cognitive Process Theory of Writing". *College Composition and Communication* 32 (Kasım): 365–87.

Follet, Wilson. 1966. *Modern American Usage: A Guide.* Derleyen Jacques Barzun. New York: Hill and Wang.

Fowler, H. W. 1965. *A Dictionary of Modern English,* 2. baskı. Derleyen Ernest Gowers. New York: Oxford University Press.

Garfinkel, Harold. 1967. *Studies in Ethnomethodology.* Engle-wood Cliffs, N.J.: Prentice–Hall.

Geertz, Clifford. 1983. "Slide Show: Evans–Pritchard's African Transparenceis". *Raritan* 3 (Fall): 62–80.

Gerth, H. H. ve C. Wright Mills, derleyenler. 1946. *From Max Weber: Essays in Sociology.* New York: Oxford University Press [**Türkçe Baskısı**: *Sosyoloji Yazıları*, İstanbul: Deniz yayınları, 2008].

Goffman, Erving. "1952. On Cooling the Mark Out: Some Aspects of Adaptation to Failure". *Psychiatry* 15 (Kasım): 451–63.

Gowers, Sir Ernest. 1954. *The Complete Plain Words.* Baltimore: Penguin Books.

Gusfield, Joseph. 1981. *The Culture of Public Problems: Drinking–Driving and the Symbolic Order.* Chicago: University of Chicago Press.

Hammond, Philip, derleyen. 1964. *Sociologists at Work.* New York: Basic Books.

Horowitz, Irving Louis. 1969. *Sociological Self–Images: A Collective Portrait.* Beverly Hills: Sage Publications.

———. 1975. "Head and Hand in Education: Vocalism versus Professionalism". *School Review* 83 (Mayıs): 397–414.

Hughes, Everett C. 1971. "Dilemmas and Contradictions of Status". *The Sociological Eye: Selected Papers içinde,* ss. 141– 50. Chicago: Aldine Publishing Co.

Hummel, Richard C. ve Gary S. Foster. 1984. "Reflections on Freshman English and Becker's Memoirs". *Sociological Quarterly* 25 (Yaz): 429–31.

Kidder, Tracy. 1981. *The Soul of a New Machine.* Boston: Little, Brown and Company.

Kuhn, Thomas. 1962 (2. baskı, 1970). *The Structure of Scientific Revolutions.* Chicago: University of Chicago Press [**Türkçe Baskısı**: *Bilimsel Devrimlerin Yapısı,* İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2011].

Lakoff, George ve Mark Johnson. 1980. *Metaphors We Live By.* Chicago: University of Chicago Press [**Türkçe Baskısı**: *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil,* İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005].

Latour, Bruno. 1983. "Give Me a Laboratory and I Will Raise the World". *Science Observed: Perspectives on the Social Study of Science* içinde, derleyen K. D. Knorr–Cetina and M. Mulkay, 141–70. Beverly Hills: Sage Publications.

———. 1984. *Les microbes: guerre et paix.* Paris: A. M. Métailié.

——— ve Françoise Bastide. 1983. "Essai de science–fabrica-tion: mise en evidence experimentale du processus de construction de la réalité par l'application de methodes socio– se-

miotiques aux textes scientifiques". *Etudes Francaises* 19 (Fall): 111–33.

———— ve Steve Woolgar. 1979. *Laboratory Life: The Social Construction of Scientific Facts.* Beverly Hills: Sage Publications.

Lyman, Peter. 1984. "Reading, Writing, and Word Processing: Toward a Phenomenology of the Computer Age". *Qualitative Sociology* 7 (Sonbahar-Yaz): 75–89.

McClosky, Donald N. 1983. "The Rhetoric of Economics". *Journal of Economic Literature* 21 (Haziran): 481–517.

————. Tarihsiz. "The Problem of Audience in Historical Economics: Rhetorical Thoughts on a Text by Robert Fogel". Yayımlanmamış makale.

Malinowski, Bronislaw. 1948. *Magic, Science and Religion and Other Essays.* Garden City, N.Y.: Doubleday & Company [**Türkçe Baskısı**: *Büyü, Bilim ve Din,* İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2000].

Merton, Robert K. 1969. "Foreword to a Preface for an Introduction to a Prolegomenon to a Discourse on a Certain Subject". *The American Sociologist* 4 (Mayıs): 99.

————. 1972. "Sociology, Jargon, and Slangish. R. Serge Denisoff", derl. *Sociology: Theories in Conflict* içinde, pp. 52–8. Belmont, Ca.: Wadsworth Publishing Co.

Mills, C. Wright. 1940. "Situated Actions and Vocabularies of Motive". *American Sociological Review* 5: 904–13.

————. 1959. *The Sociological Imagination.* New York: Oxford University Press [**Türkçe Baskısı**: *Toplumbilimsel Düşün,* İstanbul: Derin Yayınları, 2000]

Moody, James. 2006. "Trends in Sociology Titles", *The American Sociologist* 37: 77–80.

Moulin, Raymonde. 1967. *Le marché de la peinture en france.* Paris: Les Editions de Minuit.

Neuberg, Matt. 2006. "SlipBox: Scents and Sensibility". In *Tidbits* 852 (Ekim 23).

Nystrand, Martin. 1982. *What Writers Know: The Language, Process, and Structure of Written Discourse.* New York: Academic Press.

Orwell, George. 1954. "Politics and the English Language". *A Collection of Essays* içinde, 162–77. Garden City, N.Y.: Doubleday & Company.

Overington, Michael A. 1977. "The Scientific Community as Audience: Towards a Rhetorical Analysis of Science". *Philosophy and Rhetoric* 10 (Yaz): 143–164.

Perl, Sondra. 1980. "Understanding Composing". *College Composition and Communication* 31 (Aralık): 363–69.

Perlis, Vivian. 1974. *Charles Ives Remembered: An Oral History.* New Haven: Yale University Press.

Polya, George. 1954."Mathematics and Plausible Reasoning", vol. 2, *Patterns of Plausible Inference.* Princeton: Princeton University Press.

Rains, Prudence Mors. 1971. *Becoming an Unwed Mother.* Chicago: Aldine Publishing Company.

Rose, Mike. 1983. "Rigid Rules, Inflexible Plans, and the Stifling of Language: A Cognitivist Analysis of Writer's Block". *College Composition and Communication* 34 (December): 389–401.

Rosenthal, Robert. 1966. *Experimenter Effects in Behavioral Research.* New York: Appleton–Century–Crofts.

Schiacchi, Walter. 1981. *The Process of Innovation: A Study in the Social Dynamics of Computing.* Doktora tezi, University of California-Irvine.

Schultz, John. 1982. *Writing from Start to Finish.* Upper Mont-Clair, NJ: Boynton/Cook Publishers.

Selvin, Hanan C. ve Everett K. Wilson. 1984. "On Sharpening Sociologists' Prose". *The Sociological Quarterly* 25 (Sonbahar): 205–22.

Shaughnessy, Mina P. 1977. *Errors and Expectations: A Guide for the Teacher of Basic Writing.* New York: Oxford University Press.

Shaw, Harry. 1975. *Dictionary of Problem Words and Expressions.* New York: McGraw–Hill.

Simmel, Georg. 1950. *The Sociology of Georg Simmel.* Çeviren Kurt Wolff. Glencoe: The Free Press.

Sternberg, David. 1981. *How to Complete and Survive a Doctoral Dissertation.* New York: St. Martin's Press.

Stinchcombe, Arthur L. 1978. *Theoretical Methods in Social History.* New York: Academic Press.

———. 1982. "Should Sociologists Forget Their Fathers and Mothers?" *The American Sociologist* 17 (Şubat): 2–11.

Strunk, William Jr. ve E. B. White. 1959. *The Elements of Style.* New York: Macmillan.

Stubbs, Michael. 1980. *Language and Literacy: The Sociolinguistics of Reading and Writing.* London: Routledge and Kegan Paul.

Sutherland, J. A. 1976. *Victorian Novelists and Publishers.* Chicago: University of Chicago Press.

Trollope, Anthony. 1947. *An Autobiography.* Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Waller, Willard. 1932. *Sociology of Teaching.* New York: John Wiley and Sons.

Weber, Max. 1946. *From Max Weber: Essays in Sociology.* Çeviren ve derleyen H. H. Gerth and C. Wright Mills. New York: Oxford University Press.

Whyte, William Foote. 1943. *Street Corner Society,* Chicago: University of Chicago Press.

Williams, Joseph M. 1981. *Style: Ten Lessons in Clarity and Grace.* Glenview: Scott, Foresman.

Zinsser, William. 1980. *On Writing Well: An Informal Guide to Writing Nonfiction.* New York: Harper and Row.

———. 1983. *Writing with a Word Processor.* New York: Harper and Row.

Sosyal Bilimcilerin Yazma Çilesi

Yazımın Sosyal Organizasyonu Kuramı

Akademik dünya nasıl işler? Yazmak ve yayın yapmak bu dünyada nasıl bir yer kaplar? Siz, bu dünyada ne tür bir rol almak istiyorsunuz? Yazma ve yayın yapma biçiminiz, seçtiğiniz rolü oynayıp oynayamayacağınızı nasıl etkileyecektir? Bu sorular, kesin yanıtları olmayan temel sorulardır. Kesin yanıtları yoktur, çünkü akademisyenler de en az başkaları kadar kendi toplumsal dünyalarını sorgulama hususunda isteksizdirler. Sırlarının ifşa edilmesini, mahremlerine girilmesini ya da kurucu mitlerinin peri masalları olduğunun bilinmesini istemezler. Deneyimlerine ilişkin başarı hikâyeleri anlatmaya ve özellikle de bütün o görünen kargaşaya rağmen üniversitenin ne kadar "rasyonel" bir yer olduğuna vurgu yapmaya bayılırlar.

Amerikan sosyolojisinin yaşayan devlerinden Becker, işte bu dünyanın büyüsünü kaçırmaya çalışıyor. Üniversitenin mahremine giriyor ve akademik yazımın örtük veya açık kaidelerinin vasata prim veren, yaratıcı düşünceye ise ket vuran etkilerinden bahsediyor. Özellikle lisansüstü öğrencilerin karşılaştıkları yazım sorunlarının kişisel yetersizliklerinden kaynaklanmadığını, akademik hayatın örgütlenme biçimine içkin olduğunu hatırlatıyor. Ve ekliyor: "Bu kitabı okumak, yazmaya dair bütün sorunlarınızı çözmeyecektir. Hatta belki de hiçbirini çözmeyecektir. Sizden başka hiç kimse ya da hiçbir şey -hiçbir kitap, hiçbir yazar ya da hiçbir uzman- sizin sorunlarınızı çözemez. Bunlar, sizin sorunlarınız. Bu sorunlardan siz kurtulmak zorundasınız. Ama söylediğim şeylerden bu sorunlarınızı nasıl çözebileceğinize dair bazı fikirler edinebilir ya da en azından bu sorunlarla uğraşmaya başlayabilirsiniz…"

ISBN 978-605-86008-2-9
9 786058 600829

0958799
ARB
THG 0958799 ARB

HERETİK